MemoriiJurnale

Monica Lovinescu

Jurnal inedit

2001-2002

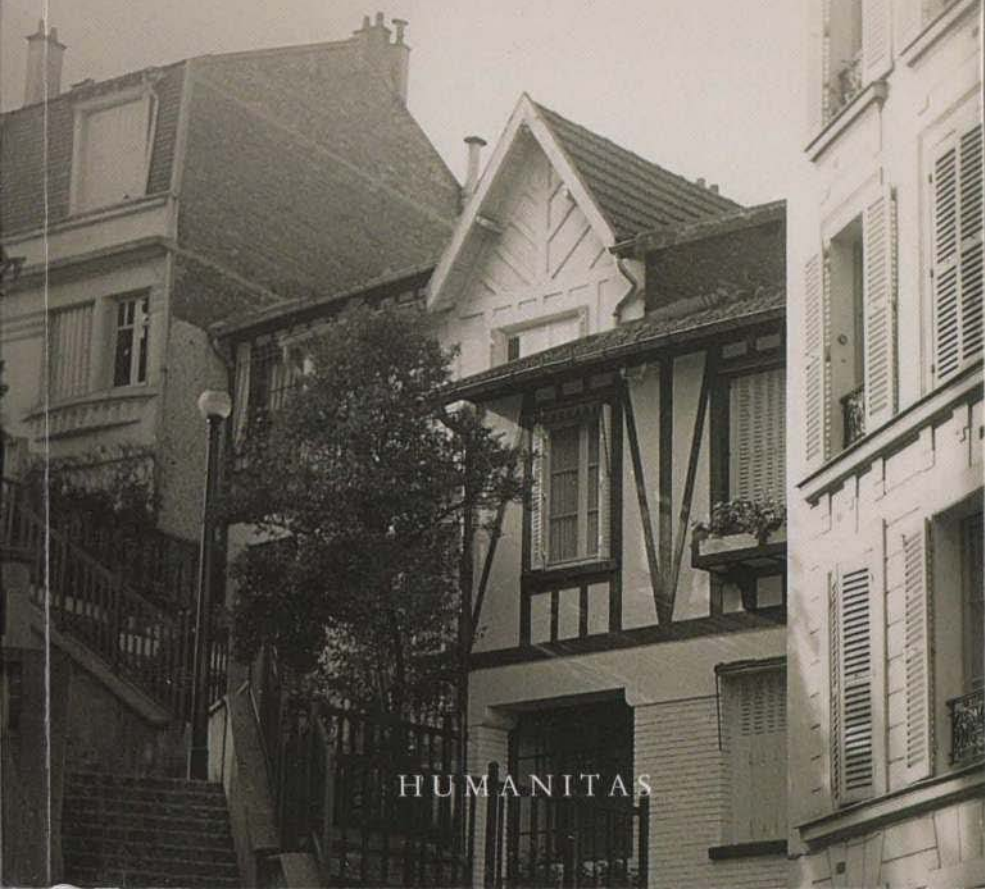

HUMANITAS

Memorialistica Monicăi Lovinescu se îmbogăţeşte postum şi nesperat cu un nou volum, rămas până acum inedit. Destinul acestor notaţii diaristice a fost acela de a-şi contrazice în mod fericit autoarea, care îşi declarase, la încheierea *Jurnalului* din anul 2000, intenţia de a renunţa definitiv la scris. N-a putut-o face însă, iar noi mai primim în felul acesta încă un dar al conştiinţei sale alerte.

Jurnalul inedit este ultimul lucru scris de mâna Monicăi Lovinescu; de aceea, putem spune că reprezintă actul final din lupta ei de o viaţă cu inerţia intelectuală, cu inapetenţa pentru riscurile pe care le incumbă calitatea de fiinţă spirituală a omului, cu nelibertatea şi cu multe alte tare specifice „omului nou" care, cu sau fără voia noastră, constatăm că a ieşit de sub forcepsul totalitarismului comunist. Până la sfârşit, vocea Monicăi Lovinescu rămâne aceeaşi: vocea gravă pe care, din păcate, tot mai puţini dintre noi ne-o putem aminti. O voce care a tăcut fără să fi cedat.

Astrid Cambose

Memorii**J**urnale

Monica Lovinescu (19 noiembrie 1923–20 aprilie 2008)

În România. Licență în Litere la Universitatea din București. În afara unui basm scris la 7 sau 8 ani și publicat în *Dimineața copiilor*, își reneagă cu vehemență debuturile literare. De pe la 15 ani publică proze scurte în *Vremea*, *Kalende* etc. și un roman în mai multe numere consecutive din *Revista Fundațiilor Regale*. Imediat după război deține cronica dramatică la *Democrația* lui Anton Dumitriu. Tot atunci e asistenta lui Camil Petrescu la seminarul său de artă dramatică.

În Franța. Pleacă la Paris în septembrie 1947 ca bursieră a statului francez, iar în primele zile ale lui 1948 cere azil politic. La început face parte din tinere companii teatrale și semnează regia unor piese de avangardă. Situația din țară îi reține apoi integral atenția. Publică articole și studii despre literatura română și despre ideologia comunistă în numeroase publicații: *East Europe*, *Kontinent*, *Preuves*, *L'Alternative*, *Les Cahiers de L'Est*, *Témoignages*, *La France Catholique* etc. Semnează capitolul despre teatrul românesc în *Histoire des Spectacles* (Encyclopédie de la Pléiade, Gallimard). Traduce câteva cărți din românește, sub pseudonimele Monique Saint-Côme și Claude Pascal. Colaborează și la revistele în limba română din exil: *Luceafărul*, *Caete de Dor*, *Ființa Românească*, *Ethos*, *Contrapunct*, *Dialog*, *Agora* etc. Din 1951 până în 1975 realizează emisiuni literare și muzicale la Radiodifuziunea Franceză. Colaborează la Europa Liberă din 1962 până la închiderea secției franceze a postului, în 1992. Din 1967, emisiunile de mai mare ecou au fost *Teze și Antiteze la Paris* și *Actualitatea culturală românească.*

Volume: *Unde scurte* (ed. Limite, Madrid, 1978 și Humanitas, București, 1990); *Întrevederi cu Mircea Eliade, Eugen Ionescu, Ștefan Lupașcu și Grigore Cugler* (Cartea Românească, 1992). La Editura Humanitas au mai apărut: *Seismograme. Unde scurte* II (1993), *Posteritatea contemporană. Unde scurte* III (1994), *Est-etice. Unde scurte* IV (1994), *Pragul. Unde scurte* V (1995), *Insula Șerpilor. Unde scurte* VI (1996), *La apa Vavilonului* (1999, 2001, 2008, 2010), *Diagonale* (2002, 2010), *Jurnal 1981–1984* (2002, 2003), *Jurnal 1985–1988* (2003), *Jurnal 1990–1993* (2003), *Jurnal 1994–1995* (2004), *Jurnal 1996–1997* (2005), *Jurnal 1998–2000* (2006), *Cuvântul din cuvinte* (2008), *Etica neuitării* (2008), *Jurnal esențial* (2010), *O istorie a literaturii române pe unde scurte* (2014).

Traducere din Ion Luca Caragiale: *Théâtre* (*Une nuit orageuse*, *M'sieu Leonida face à la réaction*, *Une lettre perdue*), adapté du roumain par Eugène Ionesco et Monica Lovinescu, L'Arche Editeur, Paris, 1994.

Monica Lovinescu

Jurnal inedit

2001–2002

Ediție îngrijită și cuvânt înainte de
Astrid Cambose

HUMANITAS
BUCUREȘTI

Redactor: Mona Antohi
Coperta: Ioana Nedelcu
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
Corector: Patricia Rădulescu
DTP: Radu Dobreci, Dan Dulgheru

Tipărit la Monitorul Oficial R.A.

© HUMANITAS, 2014

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
LOVINESCU, MONICA
Jurnal inedit: 2001–2002 / Monica Lovinescu;
îngrijire de ed., cuvânt înainte: Astrid Cambose. – Bucureşti: Humanitas, 2014
ISBN 978-973-50-4432-9
I. Cambose, Astrid (ed.; pref.)
821.135.1-94

EDITURA HUMANITAS
Piaţa Presei Libere 1, 013701 Bucureşti, România
tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 021 311 23 30 / 0372 189 509

Cuvânt înainte

Memorialistica Monicăi Lovinescu se îmbogățește postum și nesperat cu un nou volum, rămas până acum inedit. Destinul acestor notații diaristice a fost acela de a-și contrazice în mod fericit autoarea, care își declarase, la încheierea *Jurnalului* din anul 2000, intenția de a renunța definitiv la scris. N-a putut-o face însă, iar noi mai primim în felul acesta încă un dar al conștiinței sale alerte.

Înainte de a ne referi la *Jurnalul inedit*, ar fi poate util să trecem în revistă lucrările memorialistice deja publicate. Este vorba despre o operă amplă, atât ca perioadă, cât și ca număr de volume.

Un loc aparte îl ocupă memoriile propriu-zise, apărute sub titlul *La apa Vavilonului* (primul volum a fost publicat la Editura Humanitas în 1999, al doilea, în 2001, apoi cele două părți au fost unite într-un singur volum, în 2008), care evocă întreaga viață a Monicăi Lovinescu, de la copilăria bucureșteană până la exilul târziu, oprindu-se în anul 1980. *La apa Vavilonului* este o carte născută din citirea, rescrierea și comentarea propriilor caiete de însemnări, pe care autoarea afirmă că le rupea pe măsură ce folosea informațiile regăsite în ele.

Cea mai mare cantitate de notații diaristice se află, evident, în volumele de *Jurnal* și jurnal indirect (*Unde scurte*). Expresia „jurnal indirect" atrage atenția asupra faptului că, datorită ritmicității textelor pe care Monica Lovinescu le

concepea, în calitate de cronicar al Europei Libere, acestea erau niște notații cvasicotidiene puțin diferite de un jurnal.

Undele scurte și *Jurnalele* sunt prefațate de lămuriri auctoriale retrospective, deoarece soarta lor comună este de a cuprinde texte aparținând unor ani semnificativ anteriori momentului publicării fiecăruia dintre volume. Așadar, avem de a face cu ediții în care „Cuvântul înainte" este „contemporan" momentului publicării, în timp ce conținutul propriu-zis este mai vechi cu câțiva ani, timp suficient ca să se confirme unele dintre previziunile și diagnosticele sumbre și să se infirme unele dintre cele optimiste. Jocul acesta trecut–prezent a creat o formulă diaristică mozaicată, dinamică, modernă. Majoritatea textelor din *Unde scurte* reprezintă reluări, prescurtări sau rezumate ale unor cronici, dezbateri, mese rotunde ori dialoguri purtate la microfonul postului de radio Europa Liberă între anii 1961 și 1992.

Unde scurte. Jurnal indirect (Humanitas, 1990, după ediția apărută la Editura Limite, Madrid, 1978) cuprinde texte referitoare la perioada 1961–1971, reflectând, așa cum arată autoarea în „Cuvântul înainte", trista „originalitate a «cazului» românesc în procesul de liberalizare a Răsăritului: România este una din rarele țări cu regim comunist în care intelectualitatea nu s-a transformat în «inteligheția»" – în sensul de „elită a spiritului care devine și o elită a curajului civic". Volumul are un „Epilog deschis" (1972) și un „Post-scriptum" (1978) în care se adevărește ipoteza că, nesolidarizându-se împotriva abuzurilor puterii decât preț de câteva luni, după Tezele din iulie, scriitorii români s-au dovedit, cel puțin până în anul care încheie retrospectiva (1978), niște „orfani ai curajului". Monica Lovinescu pornea de la o premisă („Orice om poartă în el o indiscutabilă sete de justiție, de adevăr") a cărei generozitate ar putea aminti de o la fel de surprinzătoare

naivitate aristotelică (ne referim la aserțiunea că toți oamenii au adânc sădită în firea lor dorința de cunoaștere, afirmație cu care se deschide *Metafizica*).

Seismograme. Unde scurte II (Humanitas, 1993) cuprinde texte din perioada 1972–1977, precedate de un „Cuvânt înainte" scris în 1992 în care autoarea schițează o diagnoză socio-culturală a primilor ani postdecembriști, de la „marea iluzie lirică" din 1989, la „confiscarea revoluției", spre a se crea „o democrație cu accente de potemkiniadă", căreia scriitorii i-au răspuns pasiv, prin „pactul cu iertarea" în numele refuzului de a face o „vânătoare de vrăjitoare"; ca urmare, s-a putut constata „reapariția ofensivă a marilor rinoceri" în cultura română și „apariția unei noi specii de oportuniști pactizând cu neocomunismul puterii sub pretextul autonomiei esteticului". Printre cronici sunt inserate câteva fragmente de jurnal direct din timpul acțiunii de sprijinire a lui Paul Goma (de adeziune la *Charta '77*); sunt transcrise ca atare și notațiile de jurnal imediat următoare agresiunii împotriva Monicăi Lovinescu înseși din 18 noiembrie 1977. La final, două „Anexe" sintetizează istoricul Mișcării Goma și mărturia lui Ion Mihai Pacepa, care, într-un interviu acordat ziarului *Le Matin de Paris* (1 februarie 1985), confirma faptul că agresiunea fusese dispusă de conducerea RSR și executată de agenți palestinieni.

Posteritatea contemporană. Unde scurte III (Humanitas, 1994) cuprinde texte citite la Europa Liberă între 1978 și 1982, un „Cuvânt înainte" din 1993 și câteva inserții de jurnal direct: februarie 1978 (momentul Vasile Paraschiv – utilizarea psihiatriei ca mijloc de represiune politică), februarie 1981 (o nouă agresiune a Securității în Occident, împotriva lui Paul Goma, Nicolae Penescu și Șerban Orăscu, răniți de explozibilul conținut în pachete cu cărți primite prin poștă), februarie 1982 (conferința de presă pentru ziaristul Bernard Poulet, bătut cu

sălbăticie de Securitate la Ploiești, unde se dusese ca să-l întâlnească pe Vasile Paraschiv), iunie și septembrie 1982 (afacerea Tănase–Goma). Lucrarea se încheie cu patru „Anexe" dedicate cazurilor de violență politică sus-menționate. În acest volum (pp. 46–51) se găsește, cu titlu de excepție, prima referire pe larg, în scris, a Monicăi Lovinescu la moartea în detenție politică a mamei sale, Ecaterina Bălăcioiu-Lovinescu, prezentată în cadrul unor pagini de reacție indignată la *Jurnalul* „măsluit" al lui Aurel Baranga. Pagini cu o intensă coloratură personală sunt și cele referitoare la Ion Caraion, căruia tocmai i se publicase un *Jurnal* incalificabil în revista lui Eugen Barbu, *Săptămâna*, patronată de Securitate; reacția Monicăi Lovinescu a fost una nobilă, de apărare a fostului prieten a cărui trădare era atât de gravă și depășea în asemenea măsură normele omenești de comportament, încât era de necrezut: „numeroși scriitori, urmărind cu un fel de fascinație a dezgustului serialul din *Săptămâna,* [...] așteaptă o replică a lui Ion Caraion. Nu ne aflăm în locul lui și nu putem ști de ce nu se înarmează, la rândul său – dar în sens invers – cu foarfeci, pentru a scoate ce-i aparține din acest *mixtum compositum* denaturat și denaturant".

Est-etice. Unde scurte IV (Humanitas, 1994) cuprinde un „Cuvânt înainte" (1993), texte referitoare la perioada 1983–1987, câteva pagini de jurnal direct (mai 1986, la moartea lui Mircea Eliade, și decembrie 1987, despre revolta de la Brașov, din 17 noiembrie) și două „Anexe", una dedicată fișei penitenciare a Ecaterinei Bălăcioiu-Lovinescu, cealaltă, ecourilor occidentale ale revoltei de la Brașov. Este de notat o revenire mai explicită și mai apăsată asupra destinului mamei (pp. 28–33), după timida evocare din volumul anterior.

Pragul. Unde scurte V (Humanitas, 1995). Autoarea afirmă în „Cuvântul înainte" că „în volumul de față (1988–1989), Jurnalul indirect a fost dublat și de un Jurnal direct. De ce? De-a lungul lui 1989 s-a configurat și atât de așteptatul fenomen al

unei solidarități scriitoricești în împotrivire. [...] Am reprodus, deci, note după Jurnalul ținut atunci, restituind astfel cel puțin o parte din vârtejul ce pusese stăpânire pe noi toți (în țară, dar și în străinătate)". Jurnalul direct este identic, ca formă și structură, celor apărute mai târziu la Humanitas în șase volume. Dacă nu ar fi fost inserat în acest volum din *Unde scurte*, anul diaristic 1989 ar fi făcut obiectul publicării în ediția apărută sub titlul *Jurnal*. 1989 a reprezentat un maximum de tensiune, de aceea avem de a face aici, practic, cu singurul jurnal publicat din inițiativa Monicăi Lovinescu înseși – pe când celelalte volume au văzut lumina tiparului numai după îndelungi ezitări, la solicitarea repetată a lui Gabriel Liiceanu, întărită de insistențele lui și ale altor prieteni lectori. Volumul mai conține, în afară de „Cuvântul înainte" (datat 1994) al autoarei, o „Anexă" consacrată protestatarilor și disidenților din 1987, dintre care se disting mai ales Dumitru Mircescu și Vasile Gogea.

Insula Șerpilor. Unde scurte VI (Humanitas, 1996). Cu un „Cuvânt înainte" din 1995, volumul, structurat în două părți, cuprinde cronici din perioada 1990–1995, pagini de jurnal direct, majoritatea notate în legătură cu diverse dialoguri, mese rotunde și dezbateri radiofonice, oglindind fie momente faste, precum regăsirea la Paris a scriitorilor din exil cu o numeroasă delegație culturală română (fuseseră invitați, simbolic, 89 de oameni de cultură din țară), fie altele, nefaste, precum prima mineriadă și campania împotriva intelectualilor (căreia i-au dat replica Alexandru Paleologu, autodeclarat „ambasador al golanilor", *Apelul către lichele*, al lui Gabriel Liiceanu, *Minima moralia*, a lui Andrei Pleșu, *România. Cartea albă* asupra mineriadei din 13–15 iunie, semnată de Mihnea Berindei, Adriana Combes și Anne Planche ș.a.), fie unele evenimente de mare semnificație culturală, ca editarea *Jurnalului fericirii* al lui

Nicolae Steinhardt, ori succesul parizian al *Trilogiei antice* a lui Andrei Şerban. Din nefericire, în 1992 americanii au decis închiderea birourilor de la Paris, Londra, Roma şi Bonn ale Europei Libere – în „Anexă" apar precizări pe acest subiect şi lista intelectualilor români care au protestat; de atunci încolo, „undele scurte" şi-au încetat existenţa. Partea a doua a cărţii, cu subtitlul „Postmicrofon", cuprinde cronici, prefeţe şi articole publicate de Monica Lovinescu în presa din România, în special în revista *22*.

Dacă evocarea memorialistică din *La apa Vavilonului* se opreşte la anul 1980, din 1981 începe redarea directă a amintirilor, prin seria de *Jurnale*: *Jurnal 1981–1984* (Humanitas, 2002, 2003) – cu un „Cuvânt înainte" din 2002 al autoarei, în care declară explicit că „paginile de faţă sunt scrise *despre* şi *pentru* alţii; [...] aceste notaţii (de fond sau de detaliu) mi s-au părut utile cercetătorului de mâine" –, *Jurnal 1985–1988* (Humanitas, 2002), *Jurnal 1990–1993* (Humanitas, 2003), *Jurnal 1994–1995* (Humanitas, 2004), *Jurnal 1996–1997* (Humanitas, 2005), *Jurnal 1998–2000* (Humanitas, 2006) – volum căruia autoarea îi punea un punct pe care îl intenţiona ca final al întregii serii diaristice: „pentru ca acest Jurnal să nu devină un buletin de analize medicale şi un lung şir de reţete, mă opresc aici, în pragul anului 2001". Dar, aidoma „scribului" din *Cuvântul din cuvinte*, nu se va opri din a consemna faptele, stările şi evenimentele cotidiene într-un jurnal menit să devină mărturie pentru cei din viitor decât atunci când o vor părăsi definitiv puterile, adică în anul 2002.

Intitulată *Jurnal esenţial*, selecţia realizată de Cristina Cioabă pentru Editura Humanitas în anul 2010 reţine fragmentele pe care editoarea le-a considerat semnificative din perioada cuprinsă în cele şase volume de *Jurnal* (1981–2000), omiţând anul 1989, prezent în *Pragul. Unde scurte* V. Lucrarea beneficiază de o „Prefaţă" semnată de Ioana Pârvulescu.

Trebuie menționat și faptul că s-au făcut, de asemenea, selecții electronice ori audio din memorialistica Monicăi Lovinescu.

Acest volum, intitulat *Jurnal inedit*, reprezintă încheierea reală a jurnalului ținut de către Monica Lovinescu. Se înscrie, așadar, ca final de serie, după cele șase volume deja publicate la Editura Humanitas, care acoperă cei douăzeci de ani, câți s-au scurs din 1981 (anul de început al primului volum) până în 2000. Faptul că este inedit nu se datorează intențiilor diaristei, ci contextului personal și de istorie literară care a făcut ca, deși își dactilografiase *manu propria* jurnalul pe ambii ani menționați (2001 și 2002), autoarea să nu mai poată duce până la capăt efortul de îngrijire a ediției, cum făcuse în cazul volumelor precedente.

Înainte de a trece la evocarea conținutului, să remarcăm o particularitate stilistică prezentă în paginile ce urmează. Monica Lovinescu scria cu majusculă Jurnal/Caiet, considerând, probabil, că acest partener tăcut de dialog căruia îi încredințăm zilnic gândurile noastre nu este un simplu obiect, ci o entitate însuflețită – ființa noastră de hârtie. În adolescența petrecută în țară, ca și în primii ani ai exilului, a avut mai multe jurnale personale intitulate Caiet (manuscrise), apoi, când a început să le transcrie, să le dactilografieze sau să le scrie pe computer, le-a numit Jurnal. Așadar, vor apărea în text următoarele variante ortografice: Jurnal (ca loc propriu-zis în care cineva își notează gândurile, fie pe hârtie, fie în format electronic), *Jurnal* (publicat), jurnal (ca specie literară în general).

Prin așezarea acestei ultimei piese la locul ei, cercul diaristic semnat de Monica Lovinescu se închide și se împlinește, luminând, retrospectiv, întreaga serie. În acest ultim volum se găsește povestea celorlalte – de fapt, povestea felului cum

jurnalul personal a devenit *Jurnalul* în șapte volume pe care Monica Lovinescu l-a dăruit celor interesați de el: de la ideea publicării (care i-a aparținut lui Gabriel Liiceanu), trecând prin pașii intermediari, pe care i-a făcut, în cea mai mare parte, diarista însăși, pentru primele șase volume (transcriere/culegere de text/recitire/selecție), ajutată și de lectura (entuziastă) a unora dintre apropiații ei, până la pașii finali ai redactării și apariției propriu-zise. *Jurnalul in the making* poate fi găsit în aceste file pe care ea nu a mai apucat să le vadă publicate, deși începuse să le pregătească pentru editare. În 2001, în timpul real în care scria paginile acestui ultim caiet diaristic, Monicăi Lovinescu i s-a întâmplat să primească și să accepte, nu fără mari rezerve inițiale, ideea că și-ar putea publica la Humanitas jurnalele în care se strânseseră, transformându-se în cuvinte, ultimii ani ai maturității sale, cu evenimentele, stările și faptele ei și ale celor cu care intrase în legătură. În ele avem mărturia cea mai directă a unui exercițiu autoimpus și fericit de magie intelectuală: „schimbă-te în cuvinte, cât mai e timp".

Autoarea a tăiat aproape o zecime din text, autocenzurându-se din două motive majore: fie pentru a proteja intimitatea celor despre care știa diverse lucruri care nu trebuiau să ajungă publice, fie pentru a-și proteja propria intimitate, atunci când, furată de fluxul evocării, includea amănunte sau sentimente care îi aparțineau exclusiv, fiind menite să facă parte din ceea ce numea „grădina sa secretă". Autocenzura a pus punct notațiilor de jurnal, lăsându-l, propriu-zis, neîncheiat, în ziua în care diaristei i-a devenit evident că va avea de vorbit mai mult despre problemele de sănătate ale sale și ale lui Virgil Ierunca decât despre evenimentele istoriei ori ale literaturii, la care încă mai luau parte; avem, astfel, un punct final silit și un *Jurnal* încheiat, dar neterminat. Monica Lovinescu a mai trăit încă șase ani după ce a renunțat la obiceiul de-o viață de

a ține un jurnal, la fel cum Virgil Ierunca a mai trăit șase ani după ce s-a hotărât să nu mai scrie și să nu mai apară în public la nici un eveniment. Sunt anii lor de tăcere autoimpusă.

Decembrie 2002 a însemnat, de altfel, abandonarea definitivă din partea Monicăi Lovinescu a poziției de autoare, de voce care înscrie în spațiul memoriei întâmplările unei vieți individuale permanent întrețesute cu viața literară românească.

Partea finală a jurnalului a fost descoperită în arhiva din Paris a familiei Lovinescu–Ierunca și repatriată în anul 2010. Spre deosebire de celelalte volume, în a căror apariție autoarea s-a implicat direct, acest volum postum a avut nevoie de un editor care să clarifice, să completeze lacunele, să reformuleze, pe alocuri, și, în general, să pună în acord cu normele limbii literare actuale textul diaristic de o intensă oralitate, cu o fluență amețitoare a frazei (corespunzătoare fluxului ideilor). El a fost, în același timp, atent să nu se piardă amprenta stilistică atât de personală din *Jurnalele* anterioare.

Jurnalul inedit este ultimul lucru scris de mâna Monicăi Lovinescu; de aceea, putem spune că reprezintă actul final din lupta ei de o viață cu inerția intelectuală, cu inapetența pentru riscurile pe care le incumbă calitatea de ființă spirituală a omului, cu nelibertatea și cu multe alte tare specifice „omului nou" pe care, cu sau fără voia noastră, constatăm că l-a scos la lumină forcepsul totalitarismului comunist. Până la sfârșit, vocea Monicăi Lovinescu rămâne aceeași: vocea gravă pe care, din păcate, tot mai puțini dintre noi ne-o putem aminti. O voce care a tăcut fără să fi cedat.

Astrid Cambose

2001

Luni 1 ianuarie

Obsesiile mele par a ține nu de timpul care, totuși, se grăbește din ce în ce mai mult, cât de ordinator, acest mizerabil instrument căruia îi datorez două cărți și toate enervările de pe lume. În cazul de față, trebuie să fac exerciții cu noua „poliță de caractere" românești trimisă de Adina Kenereș.

Altfel, multe n-aș avea de spus. Telefoanele de rigoare. Fetele ne sorcovesc, Gelu mă înștiințează că a început să scrie (sau să „coacă", după cum se exprimă el) despre Jurnalul lui V., pe urmă va trece la al meu, pe urmă la ceva mai general, probabil despre jurnal ca gen literar. Marina (fostă Graur) are acum nepoți de 4-5 ani, cât avea ea pe vremea când o plimbam prin Cișmigiu. Ar vrea neapărat să ne vadă, cu Leon (Ghica); lasă de fiecare dată impresia că are să-mi spună lucruri de o importanță capitală, iar când se întâmplă să ne întâlnim, convorbirea noastră e agreabil cotidiană. La urma urmei, e de-a dreptul nepoliticos felul în care refuz să-i văd pe unii și pe alții, de parcă timpul meu ar fi de diamante cântărind cine știe câte carate. Sanda Sto, mânată de impecabila sa politețe, nu poate lăsa să treacă mileniul fără a se manifesta; îmbătrânește decent și modern, nu se jelește defel, de boli nici nu pomenește; Vlad, la fel, deși l-am întâlnit la dr. Mihăileanu și știu că n-o duce bine cu inima. Seniori trași printr-un inel al decenței.

Nu continui. Altfel, reîncep listele de nume care nu spun nimic. E un simplu exercițiu pentru semnele românești, văd că merge și nu mai am nici o scuză să înșir tot felul de banalități.

Vineri 5 ianuarie

Laura l-a adus miercuri pe Greg cu mașina unei vecine, troțkistă, unguroaică și foarte simpatică. În cazul ei, cele trei epitete merg bine împreună. Eram gata să fraternizez cu ea întru anarhie. Greg și-a tăiat acum altfel barba, a întinerit din nou. V. găsește că seamănă cu Ezra Pound. Ne-a adus încântat o carte despre Institutul Francez din București. Cel de pe vremuri. Tot acolo a rămas. Iremediabil. Laura a început să semene uimitor cu maică-sa, Odile.

Din moment ce evit sistematic să vorbesc despre felul în care se îmbătrânește în jurul meu și în mine (ar însemna s-o duc într-o jelanie), nu-mi rămâne nimic important de spus.

Neimportante, dar cu urări: telefoanele, firește. Încercăm să-i ridicăm moralul lui Gabriel (ți-ai și găsit cine s-o facă!). Niki, în pat cu o sciatică, a profitat, înțelept, ca să recitească proza lui Tolstoi despre Cecenia și constată că nimic nu s-a schimbat de vreun secol și mai bine acolo, nici metodele rusești, nici rezistența cecenă. Mihnea, și el cu o viroză, de data asta pariziană sadea, a fost nevoit să renunțe la călătoria în Cecenia, despre care nu i-a vorbit decât lui Niki, probabil ca să nu afle Catherine. Rezultatul? Niki zice că mai bine cu viroza pariziană, decât cu bombele care s-ar părea că au explodat pe drumul delegației franceze.

La Paris plouă. Începutul de an, ca de obicei, sinistru. Scriu la „Diagonale" ca să le am de rezervă. După Greceanu (*Jurnal 2000–2002*), despre Radu Mărculescu – prizonieratul în Gulag. Cartea, remarcabilă, este cam întinată spre sfârșit

de prea multă literatură, cea pe care o concepe autorul în timpul detenției. Deși pretinde că versurile sale n-au decât valoare documentară, e vizibil că n-o crede, altfel n-ar consacra atâtea pagini basmelor sale în versuri, începând cu *Frumoasa adormită* și sfârșind cu *Prometeu*, și prima, și al doilea regândiți la modul original (nu degeaba a fost profesor de filozofie). Astfel, Prometeu nu mai este un revoltat, e privit „post-Hiroșima", căindu-se că a furat focul de la zei ca să-l ducă oamenilor: iată ce-au făcut cu el! Nu transcriu în cronică aceste rezerve. Omul ne redă o pagină de istorie uitată cu sistem, ca și zeci de nume din cele fără de mormânt; n-am dreptul să vin cu nazurile mele estetice. Tot sunt mereu acuzată de „eticism", e momentul să dovedesc dușmanilor mei că au dreptate!

Luni 8 ianuarie

Continui exercițiul acesta inutil: nu cred că noile semne îmi vor intra în reflex, dar nu se va putea spune că n-am încercat. Micro-evenimentul zilelor trecute: într-o revoltă cvasigeneralizată a elementelor electronice din casă, s-a stricat și televizorul, obligându-ne să recunoaștem rolul său, mult prea important, în economia serilor noastre. Cum nu prea mai ieșim, după o zi de lucru (ritmul se menține) trebuie să mai respir și altfel. Ne-am instalat, deci, o adevărată cinematecă acasă. Mă consolez – oarecum – adăugând imediat că nu vedem orice film. Din punct de vedere estetic suntem, așadar, salvați.

Ceea ce mi se pare acum greu de admis, totuși, e impresia de vid care se lasă odată cu căderea nopții. Până ce vom avea timp să cumpărăm un nou aparat, înregistrez rezultatele practice: am „Diagonale" până în luna aprilie. Am scris până și despre Régis Debray, cu I.T.-ul său (intelectualul „terminal") cu tot. Am început să citesc și pe atât de așteptatul Tzvetan Todorov, care a publicat de curând o anchetă asupra secolului

intitulată *Mémoire du mal. Tentation du bien.* Cum avusese o intervenție în *Le Débat* foarte impertinentă (deci pertinentă) față de neoideologii vocativi în dezbaterea Gulag/Holocaust, cum actualul volum poartă în miezul său această comparație, credeam că se va menține la același nivel al curajului intelectual. Mai ales că fusese recenzat în *Le Monde* (22 decembrie 2000) drept meritoriu, dar cu inadmisibile „provocări". E drept că articolul era semnat de același Roger-Pol Droit care, la sfârșitul unei cronici profund înțelegătoare asupra *Fenomenului Pitești*, nega orice relație între tortura de acolo și comunism, retrăgându-i autorului (lui V.) dreptul de a o stabili.

M-am înfundat în lectură ca într-un mâl de mediocritate. Tot astfel reacționaseră V. și Gabriel. După lectura eseului semnat de Todorov asupra fantasticului, atât de apreciat la Paris, nu mai deschisesem nimic de el, saturată de atâta cumințenie programată. Fulgerul său de neconformism din *Le Débat* n-a anunțat nici o furtună. Nu știu dacă-l voi duce până la capăt, În pornirea mea de „cronicar" reînviat, îmi propusesem să scriu și despre el. Acum nu mai sunt sigură.

Ce bună surpriză Smaranda cu Cristian Bădiliță! Știam că sunt inteligenți, cultivați, doctoranzi, nu-mi închipuiam însă că ne vom simți atât de bine împreună, ducând-o într-un râs de pe la orele 7 până la miezul nopții. Nu domină doar impresia de voie bună și tinerețe împărtășită, par a ne fi comune și limbajul, și o anumită privire asupra lumii. Dacă am mai avea în jur de 30 de ani, cred că i-am vedea cam în fiecare zi.

Vorbesc la telefon cu Doina Jela, destul de remontată. Și-a organizat lansarea *Lexiconului* torționarilor din România comunistă, gata pentru o bătălie în care nu-și dă seama dacă Gabriel are poftă să se angajeze în clipa de față. A fost atât de dezgustat de „vadimita" locală, încât luase hotărârea – nu știu dacă a revenit asupra ei – de a se retrage din viața publică.

Tot la telefon, cu Horia Patapievici. Mohorât. O nouă criză existențială, sau e responsabil marasmul general?

Chiar și cu „poliția" nouă de caractere românești, aparatul continuă să-și facă de cap. Mi-a înghițit tot finalul de vreo pagină în care mă ocupam, printre altele, de cazul cu totul aparte al lui Bernard Camboulives, profesor la Belfort, care s-a îndrăgostit mai întâi de România, apoi de o româncă. S-au căsătorit, au și un copil. A publicat un *Journal de Roumanie, la richesse sous les gravats*. A organizat la biblioteca municipală din Belfort o expoziție a cărții românești, cu un catalog explicativ deloc amatoristic, și alta cu fotografiile sale din România. Ne cere păreri critice. Singurele pe care i le-aș fi putut da privesc încrederea pe care o acordă greșit unor fanatici ai propriei persoane, de tipul lui Țepeneag sau, și mai rău, al lui Virgil Tănase. Nu lipsesc nici cei care fac afaceri cu „traducerea" devenită vocație lucrativă, ca Jean-Louis Courriol, traducătorul lui Marin Sorescu, care își petrecea în anii '80 toate vacanțele la curtea lui Ceaușescu. Ce rost ar avea să-i pătez fascinația cu astfel de triste realități? Când e atât de reconfortant să vezi că „biet român, săracu'" nu e, ca de obicei, vitriolat de disprețul semenilor europeni.

Marți 9 ianuarie

Hăulică îmi trimite prin șofer (al Ambasadei?) albumul *Apostu* și caietul (somptuos) consacrat colocviului UNESCO de la Grenoble, *L'imaginaire méditerranéen* – la care a participat și Marin Sorescu. Ca „sărbătoarea" să fie completă, cărțile sunt însoțite de o orhidee și de urări tot atât de înflorate.

După-amiază, reuniunea mereu amânată cu trei bursieri români ce au cerut să ne vadă de peste o lună. Ana Luana Stoicea, căsătorită din decembrie cu un francez de la École Normale Supérieure, trebuie să-și treacă anul acesta teza de

doctorat în sociologie cu fiica lui Raymond Aron. Ne aduce de la Râmnic mai multe dosare cu diplome de onoare, cetățenii *idem*, articole, omagii, scrisori, casetă video, tot felul de ecouri a ceea ce s-a petrecut în „cel mai frumos oraș din lume" în august trecut, la aniversarea lui V. Când discutăm despre situația din țară, analizează competent și lucid apariția postcomunistă, în toate straturile sociale, a „omului nou".

Ana-Maria Gârleanu e o familiară a casei. (Ea ne-a pus în ordine corespondența din pod.) Teza ei despre poeții mistici contemporani din Franța nu avansează, nu numai din pricină că literatura franceză de astăzi duce lipsă de „mistici", ci mai ales fiindcă ea duce lipsă de bursă. Ca să câștige un ban, e gata să facă mai orice (după un an de *visiting professor* într-o universitate americană a fost și *ouvreuse* într-un cinematograf). Își pierde însă tot timpul ce-ar trebui consacrat tezei. Cercuri vicioase din care ne-au trebuit și nouă, când eram de vârsta lor, ani și șansă ca să ieșim cu bine. Noi nu aveam de ales: în țară nu ne aștepta decât un viitor... comunist, după, mai mult ca sigur, un prezent carceral. Pentru a reveni la A.-M.G., i-am citit un eseu extrem de interesant despre Queneau. Fata e încântătoare, cu timidități nemimate.

Gabriel Marian, alt familiar al podului cu arhive, vine cu o plachetă de versuri, *Delphica*. V. îl aprecia dinainte. I-a și trimis câteva poeme lui Manolescu, care l-a publicat în *România literară*. Și el trece o teză. Și el o întârzie.

Cu toți trei, în jurul unei *galette des Rois*, o ducem ore în șir într-un râs. Suntem, deci, într-o fază care din afară trebuie să pară bună, din moment ce se amuză atât de intens cu noi.

Plecând în grabă de acasă la începutul după-amiezii, uit telefonul închis până după plecarea lor. Cum îi dau drumul, se răzbună și țiuie fără pauză. Printre alții, Bernard Camboulives de la Belfort: după elogiile meritate, îl invit acasă când va mai veni la Paris. Îl chemăm din nou pe Gabriel: se va duce la

lansarea *Lexiconului negru*, organizată de Doina Jela la Canal. De la Humanitas au telefonat ziua întreagă ca să ne trimită un fax. Gabriel a ales pentru coperta volumului al doilea din *Apa Vavilonului* o fotografie necorespunzând vârstei la care ţineam acest Jurnal. Am tot încercat să-l conving să renunţe. În zadar. Îi place poza, chiar dacă a început să-şi dea seama că anunţă mai curând memoriile unei Coco Chanel, decât o poveste de exil.

Sâmbătă 20 ianuarie

Aseară m-am regândit la obsesia lui Gabriel cu albumul de fotografii pe care ar vrea să ni-l consacre (iar eu tot încerc să-l conving de contrariu). La emisiunea lui Bernard Pivot (*Bouillon de culture*), se afla printre invitaţi Françoise Giroud. Tocmai cu un „album" din fotografiile personale, comentate de ea însăşi. Deci ideea nu e chiar atât de absurdă pe cât mi se părea. În clipa de faţă, am chiar impresia că m-ar putea inspira. În orice caz, e de comunicat lui Gabriel. I-o voi spune, dar nu imediat. Este la Canal pentru ceva infinit mai serios: lansarea *Lexiconului* Doinei Jela, din colecţia „Procesul comunismului". Presupun că, în afară de coperta acestor cărţi, sintagma nu-şi mai află vreun alt loc în întreaga Românie. Mai ales nu în tribunale, dar nu numai. Nici pe buzele oamenilor. De mintea şi de amintirile lor, ce să mai vorbesc.

Cu V. la Mihăileanu. De când n-am mai mers cu metroul? Dusul acolo, apoi cu taxiul la restaurantul Odéon, pentru stridiile străvechi, şi înapoi acasă ne ia o bună parte din după-amiază şi seară (de la 4 jumătate până pe la 11), ceea ce reprezintă acum o performanţă. Mă reîntorc la Françoise Giroud. Vorbind de bătrâneţea ei (pentru prima oară foarte vizibilă: are 84 de ani) cu sobrietate şi cu realism, pomeneşte şi de impresia de fragilitate ce-i încetineşte mişcările. Aşa mă simţeam

și eu în metrou: pierdută. Noroc de V., care, cu bastonul lui, sfidează toate mulțimile.

Dr. M. ne declară bine pe amândoi. Ne face fiecăruia aceeași propunere: să fim membri în consiliul de onoare al unei Mănăstiri a Crucii ce se va înfiripa nu departe de Compiègne, pe un domeniu ce va fi cedat Bisericii Ortodoxe Române de către câțiva membri ai Academiei Franceze, printre care și Hélène Carrère d'Encausse. De ce Bisericii ortodoxe și de ce române? Presupun că din pricina unui prelat ca părintele Iosif, care slujește acum într-o capelă de la Saint-Sulpice și a sedus intelectual pe toți românii mai răsăriți. (Unii chiar îl iau drept sfânt.) Au fost, deci, și francezi subjugați – și ce francezi! Fără a ne fi consultat, ne apucă râsul și pe V., și pe mine; îi comunicăm lui Șerban Mihăileanu că suntem agnostici. Nu atei, nu mândri că nu credem, ci, dimpotrivă, regretând-o. Dă la o parte argumentul, de parcă ar fi fost doar un detaliu, și, într-o frază cam încurcată, ne lasă să înțelegem că prin ceea ce facem suntem „demni" de așa ceva. Cum să mai refuzi?

Surpriză la lectura lui Todorov. Mediocritatea sa stilistică nu-l împiedică să aibă caracter. E printre extrem de rarii intelectuali parizieni (poate doar Edgar Morin să fie mai radical) care îndrăznesc să sfideze corectitudinea ambientă, politică și „morală". Se referă destul de explicit la cei ce-și fac o meserie, un lobby (nu folosește exact termenul) din monopolul suferinței în secolul XX. Duce anticonformismul atât de departe, încât e și împotriva intervenției americane în Serbia, pe motivul întemeiat că nu sunt pedepsiți decât cei slabi, nu China, nu Rusia (pentru Cecenia). Chiar atunci când nu sunt de acord cu el, îi respect bunul-simț al curajului.

Mai trebuie, deci, să scriu și despre el. Cu ultima „Diagonală", am pățit-o. Trimisă prin poștă, n-a sosit; am aflat din întâmplare, vorbind despre altceva cu Dimisianu la telefon. A trebuit să pun din nou în acțiune faxul. Era tocmai „Diago-

nala" împotriva lui Manolescu! Încă o punere la punct din partea hazardului.

Mi-era teamă să revăd *Sonate d'automne*, al lui Ingmar Bergman. Mai ales pe ecranul mic de televizor. Între timp, a devenit mult mai mare (ne-au adus de la magazin un televizor pe care nu-l aveau decât împachetat și, odată instalat, ni s-a părut imens). De fapt, e numai bun pentru fețele angoasate ale lui Ingrid Bergman – e ultimul ei film – și Liv Ullmann. Probabil că numai Kieślowski a mai reușit să aducă în privirile și pe buzele personajelor sale sufletul lor, zbătându-se, mereu rănit, chiar și atunci când e cuprins și iluminat de câte un surâs – așa ceva sună mai puțin patetic în franceză, din moment ce sufletul („sufletistul de el!") e înlocuit prin mai aristocraticul *âme*; avea dreptate și Cioran, cu limba franceză care îi limita sau, în orice caz, îi corecta elanurile. Eram atât de impresionați, V. și cu mine, încât eram gata-gata să jurăm că nu vom mai vedea un alt film cel puțin vreo lună de zile. Mai bine că nu ne-am promis nimic, tot nu ne-am fi ținut de cuvânt. Dar ce curs sever de artă!

Duminică 21 ianuarie

Aseară la chinezi cu Al. Niculescu. Venit din România cu o tolbă de știri și doritor – ne spune el la telefon – să-i reverse conținutul în fața noastră. Știrile, nu atât de noi, sunt „susținute" și de ziare (*Observator*, *Adevărul*, *România liberă*) care, ca și discursul său, nu despart comentariul de informația pură. Rezumând aprig cele trei-patru ore de convorbire: e foarte grav, nu vom mai regăsi niciodată nu doar România noastră interbelică, ci nici măcar România viitorului, la care am visat. Ce noutate! Zi de zi, de câțiva ani încoace, învățăm pe dinafară același verdict. Zi de zi punem în discuție celula românească și, în același ritm cotidian, ne amintim că V. voia să-și

arunce mânia, indignările și adevărul în deșert. Dorință pe care deceniul postrevoluționar e pe cale s-o ducă la îndeplinire, după ce trăiserăm marea iluzie din '89 ce ne sfidase și luciditatea, și pesimismul.

„Ce e de făcut?" m-aș fi întrebat pe vremuri. Atunci puteam să-mi răspund „mergem înainte": aveam un microfon și ascultători. Acum, nici una, nici alta. Primul e ca și inexistent (pe cel de la Deutsche Welle o dată pe lună îl ating cu vocea mea fantomatică). Ascultători ar mai fi – de unde altfel succesul lansărilor noastre din anii '90, mulțimea, premiile, cronicile etc.? Dar fenomenul nu mai e decât acustic. E o ascultare fără ținere de minte. Uitarea se instalează în cuvânt în chiar momentul în care este rostit.

Fără legătură cu această experiență a noastră, vorbim azi la telefon cu Gabriel și cu Jela, care ne descriu, fiecare în stilul său, lansarea din satul de la Canal, Lumina (satul și-a făcut și el tranziția schimbându-și numele: din Valea Neagră, a devenit Lumina). Gabriel a văzut totul ca într-un film de Pintilie sau de Wajda. Mai curând Pintilie: cu un umor nimicitor. Nu mai rămâne nimic. Trebuie s-o ascultăm pe Jela pentru a schimba proporțiile succesului, repercutat de televiziuni, radiouri, ziare etc. Jela spune ceva în genul: „Dacă uitai în priză un fier de călcat, tot cu o dare de seamă despre «eveniment» te trezeai." Tot prin ea aflăm că Gabriel s-a împăcat cu Lucia Hossu-Longin, prezentă la ceremonie.

Annie Bentoiu ne-a trimis prin Al. Niculescu o carte a ei, frumos intitulată *Timpul ce ni s-a dat*. Al. Niculescu a regăsit acolo cu bucurie de istoric literar tot ceea ce nu era decât sugerat în *La apa Vavilonului*: data exactă a fiecărui eveniment istoric, trimiterea la articolul de ziar sau chiar fotocopia lui. Și pentru mine [e] interesant. Am chiar poftă să las totul să cadă și să mă pun pe citit. Mi-e imposibil. Sunt înconjurată de noi aparate (televizor, telefon), fiecare cu sistemul și enig-

mele sale, în care mă pierd ca într-o Atlantidă a tehnicii. Cum ar fi reacționat Jung, care se ferea să-și pună în casă electricitate, în fața acestei invazii a numericului?

Miercuri 24 ianuarie

Mi-a adus V. din „târg" *On ne peut pas être heureux tout le temps* și într-o singură zi am înghițit-o. Nu este deloc ceea ce credeam. Vedeam, ascultând-o pe Françoise Giroud în emisiunea lui Pivot, un montaj original, cu fiecare fotografie urmată de capitolul ce o explicitează, când, de fapt, se prezintă cum nu se poate mai clasic: cu fotografiile la mijloc. Comentariile ei, la fel, cuminți. Câteva pagini pe care le-aș fi contrasemnat, cele despre bătrânețe, impresionează nu prin profunzime, ci prin realismul lor decent. Cel mai prețios lucru în scrisul ei este tocmai această „decență", ce nu duce departe, dar care-mi convine. În rest, amintirile, cu mici excepții, nu aduc revelații și n-au totdeauna stil. Ce rămâne? Mereu, bun-gust. Apoi, caracterizări, unele neașteptate, altele prea așteptate, de câteva ori *des bons mots* (François Mauriac ține capul de afiș) și umor psihanalitic – ea a urmat o „cură" cu Lacan și pare să-l fi luat tare în serios, crezând chiar că a făcut-o om. Nu pot adăuga că se citește ca unul dintre articolele sale de ziar, deoarece în *Le Nouvel Observateur* are formule mai strălucitoare. În orice caz, o convorbire agreabilă; exact ce-mi trebuie acum, când am răcit din nou, tușesc, am guturai și iar mă trimite dr. Cohen la radiografii și la alți colegi pneumologi. Mi-a făcut o plăcere neliterară, ca și cum aș fi câștigat o prietenă, eu, care am pierdut atâtea...

Cu sănătatea celor din jur, înregistrez în fine și o veste bună (atât de rară). Gabi I. îmi telefonează după examenele de la Villejuif: nici o urmă din metastazele pe care le-a tratat de-a lungul ultimului an cu un neînchipuit curaj. Numai Inei (Naumescu) i se întâmplase același lucru.

Lung telefon de la Bădiliță, care, între altele, ne propune să ne instaleze Internetul pentru presa din România. Prin el aflu că „Diagonala" trimisă prin fax (să-i spun „anti-Manolescu"?) a trecut. Mi-a telefonat și Geta că a sosit prin poștă „Diagonala" următoare, despre Tudor Greceanu. Azi am și înregistrat-o, tușind, pentru Deutsche Welle. Revenind la Bădiliță: știa oare că ne face plăcere vorbindu-l de bine pe Liiceanu? În orice caz, a citit, tot pe Internet, interviul lui Gabriel din *România liberă* la lansarea *Lexiconului* și a reținut definirea ideologiei comuniste ca „organizare sistematică a crimei". Și i-a plăcut.

De la Al. Niculescu aflăm ieri c-a murit Turdeanu. Era într-un azil, cu mintea neîntreagă. Nu mai ajung să cred c-am fost aproape vecini în timpul cât am stat pe rue du Val-de-Grâce. Prietenă nu pot pretinde c-am fost, nici cu Laeti, nici cu el. Ar trebui, totuși, să-mi pară mai rău; e drept că nu-i vedeam aproape deloc, dar din când în când mai telefona (îl ajuta pe V. la *Revista Fundației* de la Paris – la București, spre finalul anilor '90, pretindea că a scos-o singur). Ultima oară l-am avut la telefon tocmai când îl invitaseră de la București la Academie: se întreba înfricoșat dacă nu-l vor închide sau trimite la Moscova. Să ispășească ce? În exil se purtase corect, necolaborând cu Bucureștiul. Corect, dar și prudent. Revistele din exil primite la Sorbona le ascundea într-un cufăr ca să nu le vadă vreun trimis din țară. Iar biata Laeti o dată a colaborat la o revistă a lui V.; după ce și-a dat articolul despre Basarabia, săptămână de săptămână – ca să nu spun zi de zi – zbârnâia aparatul: voia să schimbe ceva. Începuse cu virgulele; până la sfârșit era gata să cedeze și Chișinăul rușilor. După spaima inițială, Turdeanu a acceptat de la Academia lui Eugen Simion toate onorurile și toate tinichelele. S-a zvonit că avea Alzheimer, deși nu cred ca boala să fi fost pricina. Turdeanu – hai să fiu rea în continuare – era făcut pentru catedre și titluri încă de pe când era studentul lui Cartojan.

Nu e deloc frumos: moare un om pe care l-am cunoscut, chiar dacă nu l-am întâlnit decât la o răspântie. Dacă nu mi-a făcut vreun bine, nici rău nu mi-a făcut, și eu îmi amintesc tot felul de mărunțișuri urâțele?! E atâta timp de când eu mergeam pe rue du Val-de-Grâce, iar ei alături, pe Pierre Nicole, încât ar fi trebuit să dau uitării tot ce nu ține de esențial. Dar în ce să torn atâta uitare?

Fac literatură (proastă) ce nu mai are nici o legătură cu moartea bietului Emil Turdeanu. Mai bine să semnalez epopeea tehnică ce ocupă și preocupă mai departe casa (adică pe mine, V. privindu-mi eforturile cu un surâs ce oscilează între dispreț – cum îți poți pierde timpul cu așa ceva? – și admirație – cum poți reuși?). După televizor, a venit rândul telefoanelor, cu complicațiile lor.

Vineri 26 ianuarie

Pachetul anunțat de Doina Jela a sosit: mai întâi cartea ei, *Lexiconul negru. Unelte ale represiunii comuniste*, apoi, din partea Gabrielei Omăt, volumul IV din *Agendele „Sburătorului"*. Peste o jumătate de volum (aproape 300 de pagini cu literă mică) e, cu succes, confiscată de notele Gabrielei Omăt. Mai mult decât exhaustive, ele reprezintă o carte în sine; învie o epocă dominată îndeosebi de polemica între tata și Iorga. Articolele acestuia din urmă, pe care le reproduce din *Cuget Clar*, sunt de-a dreptul penibile. Cred că, așa cum îmi spunea și Gabriela Omăt mai demult la telefon, un alt Lovinescu se profilează de aici, nerecunoscut, nerăsplătit, neiubit, bolnav, singur, amar. Și mă întreb brusc, de parcă aș avea o iluminare, ce boală a lovit în „dinastia" asta a Lovinești lor, care vrea pentru țară și literatura ei binele cu sila și e în stare să se sacrifice (o și face), când nu i-o cere nimeni?

Evident, despre volum nu eu pot să scriu, mai ales că sunt trecută pe coperta interioară ca editor, alături de G.O. În

schimb, îmi dau seama acum că Doina Jela așteaptă din parte-mi un articol despre acest dicționar probabil unic în felul său – în infern nu te cobori cu... fișe!, locul îți furnizează singur sculele și intențiile. Găsesc, citindu-i prefața, și o lacună enormă. Imaginându-și o bolgie aparte pentru marii șefi ai acestei crime, ideologic rânduită, o uită tocmai pe Ana Pauker.

În acest timp, V., confirmându-mi impresia inițială, citește cu un interes crescând cartea lui Annie Bentoiu, pe al cărei titlu luminos și sobru se declară gelos.

Sâmbătă 27 ianuarie

Era să nu mă mai lansez în programul minimal al zilei (telefoanele cu Bucureștiul) din pricina surprizei de dimineață: m-am trezit cu aritmie. Nu-mi era capul la altceva, mă obseda perspectiva reluării ciclului din octombrie. De la doctor la analize, de la laborator la farmacie, de la infirmieră la spital pentru șocul electric. Am chemat SOS Cardiologie (Mihăileanu e la București, iar Cohen nu lucrează sâmbăta), mi-a sosit un doctor simpatic, cu soția la fel. Evident, plăcerea nu s-a limitat la faptul de a lua o cafea împreună. Am înregistrat a doua surpriză a zilei: când mi-a făcut electrocardiograma, nu mai aveam nimic. Pacemakerul luase comanda, totul reintrase... în ritm. Poate că gluma cu reintrarea în ritm e facilă, realitatea mi s-a părut însă aproape glorioasă.

Am început atunci, cu inima ușurată, să-mi dau telefoanele bucureștene. Cu Doina Jela mai întâi. Succesul se confirmă, ea crede că, vorbindu-se atât de mult despre cartea ei, se vede că subiectul interesează în general. Nu-i împărtășesc optimismul, dar nu-i stric plăcerea.

Gabriela Omăt a fost deja felicitată. Chiar și de Alexandru George, care e de părere că i-ar fi ieșit din notele ei o carte de mai mare dragul. Altcineva i-a sugerat un alt titlu: „Comentarii

de G. Omăt la agenda lui E. Lovinescu". Editurii Minerva iar i s-a schimbat directorul. E o domnișoară venită de la Univers, la curent doar cu literatura străină. G.O. va încerca să iasă la pensie. Cine mai are nevoie, pe piața editorială românească, de un redactor ca ea, epuizând subiectele și petrecându-și câte un an pe-o carte!

Cu Annie Bentoiu cel mai mult a vorbit V., fiind cel mai înaintat în lectură.

A murit Constantin Tacou (fost Tâcu). Cancer. Reichmann profită, în *Le Monde* de joi, ca să mai tragă în Eliade, *„qui cachait son passé"** (altfel, ar mai fi acceptat Tacou să și-l ia drept prieten?), și să mai facă o aluzie și la Cioran, cu traducerea *Schimbării la față*, pentru care Tacou era în proces cu Guillou, executorul testamentar al lui Cioran.

Duminică 28 ianuarie

O nouă surpriză azi, tot la trezire („gloria" n-a ținut mult): din nou aritmie. Deși nu e de serviciu, doctorul de ieri revine, dar trebuie să constate că electrocardiograma arată același lucru... Voi reîncepe. Cum m-am specializat în formule convenționale, aș adăuga: fără nici o „tragere de inimă". Să mă opresc imediat, altfel cine știe la ce mai ajung. Sau să schimb subiectul.

Îl tot caut pe Manolescu. Trebuia să se întoarcă aseară din America. Vrea să-l anunțe Monica Spiridon că luni este o ședință importantă la Facultatea de Litere, unde au neapărat nevoie de votul și vocea lui. Îi las un mesaj pe portabil și o chem și pe Monica Spiridon.

Telefonează, ca totdeauna mișcător, autentic, dramatic, patetic, Vlad Zografi. *Vavilonul* II nu se grăbește cu apariția. Februarie, improbabil. Mai curând martie. Ei, și?

* „Care își ascundea trecutul" (fr., *n.ed.*).

Luni 29 ianuarie

Azi V. are o nouă dificultate în mers și clădim, separat și până la sfârșit împreună, tot felul de scenarii suficient de sinistre.

Eu l-am regăsit telefonic pe dr. Mihăileanu, care a avut timp să-mi povestească și lunga sa întâlnire cu Pleșu la București. Fac împreună o Fundație Horia Bernea. Iar Pleșu va participa și la Asociația noastră. Am primit o invitație pentru Adunarea generală și am răspuns că nu ne vom duce. Se intitulează frumos Association culturelle de la Malvialle.

Am mai pierdut azi timpul ducându-mă la un pneumolog de pe avenue de Flandres, care voia să luăm întâlnire pentru nu știu ce examen de vreo trei sferturi de oră. Evident că nu voi reveni. Îl văd joi pe dr. M., mâine vine laboratorul: îmi ajunge. S-a săturat și pulsul – luat acum, spre seară, a început să fie din nou regulat. Cât îl va ține...

Marți 30 ianuarie

Îl ține, îl ține. În schimb – ca să nu trecă o zi fără griji de sănătate – V. merge tot cu handicap și-și închipuie că totul e de la cap, unde i s-ar fi „rupt" ceva. Noroc că de dimineață vine dr. Cohen, care diagnostichează *une compression*, probabil de natură musculară, din moment ce-l trimite la reumatolog. Vom vedea, deci, mâine.

Serie neagră, pe vreme urâcioasă – iarna ca la Paris, umedă de ploaie, nu de zăpadă –, cu timpul disecat de treburi și panici mărunte. Azi-noapte n-am adormit înainte de 6 dimineața. Mi se pusese o gheară pe inimă (probabil de natură reumatismală, am mai pățit). Iar eu, care privilegiez sinuciderea – singura soluție împotriva îmbătrânirii –, am fost cuprinsă de o panică a întregului trup, în vehement dezacord cu concluziile la care îmi ajunsese mintea.

Noroc că citesc cu pasiune notele Gabrielei Omăt despre tata, surprins în anii 1935–1936, în contextul ingrat al nerecu-

noașterii sale ca romancier (*Mite*, *Bălăuca*), refuzat la Academie din pricina campaniei duse de Iorga. Nu păstrasem nici o amintire precisă asupra acestei drame. E fals pasajul dintr-un articol al lui Carandino pretinzând că mă smiorcăiam și mă adresam tatei cu „tăticule, tăticule" (nu l-am numit niciodată așa, poate mai caraghios, dar nu așa). Carandino avea, ca ziarist, nevoie de o notă lacrimogenă, și nu de la E. Lovinescu era s-o ia. Pe când o fetiță de 9 anișori e un element visat de recuzită sentimentală. Singurul lucru ce mi-a rămas din acea perioadă – dar nu sunt sigură că este amintirea mea și nu mi-a fost povestită de mama – este că tata mi-a dat de citit fie *Mite*, fie *Bălăuca*. Cerându-mi apoi impresiile, i-aș fi spus că epicul nu-i stă în fire, să se întoarcă la critică. Mi-ar fi răspuns înciudat: „Domnișoară, *d-ta* să nu ai păreri literare!" Și apoi m-ar fi pedepsit închizându-mă în casă o oră sau o zi. Reacția nu-i seamănă, dar eu găseam anecdota atât de savuroasă, încât nu-i puneam în chestiune autenticitatea. Lectura aceasta este o revelație. Negativă, în ceea ce mă privește. Deși îi stăteam alături și țineam la el, n-am putut face nimic pentru acest om profund nefericit. Nici măcar să-i simt tristețile n-am fost în stare.

Din moment ce nu mă pot manifesta public, fiind editoare pe coperta cărții, cel puțin o scrisoare i-aș datora Gabrielei Omăt. Să mai dispară câteva subiecte de neliniște, să devină doar pretexte, să reîncep a ne crede pe V. și pe mine „eterni", și voi încerca s-o fac.

Joi 1 februarie

Principalul subiect de neliniște a dispărut minunat: dificultățile în mers întâmpinate de V. sunt, cum speram, de natură reumatică. Încă o panică dezmințită.

Și inima mea pare să-și fi reintrat în ritm. Numai o nouă grevă la metrou și o circulație demențială în Paris mă împiedică

să-l văd azi pe dr. M. și să pun un punct (din păcate, niciodată final) acestui nou incident de parcurs.

După greva poștei (alta), ziare și scrisori buluc. V. se bucură de cartea lui Al. Cistelecan despre Ion Pillat, eu sunt foarte impresionată de felul în care Mircea Stănescu rezumă, într-un lung articol alăturat scrisorii către noi, a doua carte a lui Petre Pandrea asupra „reeducării" de la Aiud. Opinia tânărului cu o teză de doctorat asupra Piteștiului este întemeiată pe citate din Pandrea și pare de neclintit: Pandrea n-a mai rezistat, pe de o parte, fricii de tortură de la Ocnele Mari, iar pe de alta, regimului de izolare și înfometare de la Aiud și ar reprezenta un caz exemplar de „reeducare" reușită. Și dacă frazele despre „umanismul" comunist, comparația reeducării cu punctul 20 din Proclamația de la Islaz (!), ca și dedicația volumului către directorul închisorii, Crăciun, cu mulțumiri pentru toți zbirii săi, n-ar fi, cum susține în prefață fiica lui, Nadia Marcu Pandrea, un șiretlic ca acest Jurnal să revină posterității, ci, dimpotrivă, cum o sugerează comentatorul, ar corespunde unei profanări publice? Am, totuși, o îndoială. Aducându-ne teza lui de doctorat, autorul ne prevenise că a scris câteva „ticăloșii". Ele constau în faptul de a-și desconsidera predecesorii, spre a arăta că subiectul n-a mai fost, propriu-zis, analizat până la el. S-ar putea oare ca, tot dintr-un impuls de „originalitate", Mircea Stănescu să fi trunchiat pasaje fără legătură între ele, pentru a-și susține punctul de vedere? Dacă nu, atunci Petre Pandrea a fost, fără tortură, cel mai reeducat dintre reeducați.

Dubiul provine și din faptul că Dan C. Mihăilescu, în darea lui de seamă din *22* (nr. 4), nici nu pomenește de reeducare, continuând să insiste asupra calităților literare ieșite din comun ale autorului. N-a făcut oare decât să frunzărească volumul, a scris înainte de a-l fi citit cu creionul în mână? Dar enigma se anunță încă de la dedicația către Crăciun. Pe de

altă parte, Editura Vremea nu e la prima ei „ispravă" îndoielnică: aici au fost publicate toate documentele asupra procesului Pitești vehiculând doar versiunea oficială, a Securității. Voi încerca să obțin cartea ca să pot judeca singură. În așteptare, citatele din Pandrea mi-au făcut mai mult rău decât paginile cu descrieri de tortură. Ajungi să te bucuri că ai trecut prin viață ferit de o astfel de încercare la care n-ai cum să știi dacă ai fi fost în stare să reziști. Rareori mi-a fost atât de frică retrospectiv.

Mă odihnesc de Istorie citind notele Gabrielei Omăt despre tata. Aflu că, în *Revista burgheză* (un număr din 1935), Steinhardt scria despre tata un studiu laudativ sub titlul „Un mare critic burghez". Alexandru George completează: Steinhardt și-ar fi reluat teza în volumul *Monologul polifonic*, sub titlul „O convorbire cu E. Lovinescu", dându-i o culoare mai „tradiționalistă".

Marți 6 februarie

De-abia calmată joia trecută, panica a reînceput să galopeze și mai rău vineri, când V. s-a întors din oraș tăiat în două și abia târându-și picioarele din taxi până în casă. În taxi îl instalase, la Châtelet, o trecătoare mai inimoasă.

Până ieri, când a revenit Cohen, confirmându-și primul diagnostic (comprimarea în regiunea lombară a unui nerv, altul decât sciaticul), nu știu cum au trecut zilele și nopțile prelungindu-se în tenebre. Mâine V. se duce la consultul neurologic de la Rothschild. În așteptare, chiar ceva mai liniștită, nu mai sunt real bună de nimic. Mi-e extrem de greu să-mi fixez atenția pe altceva decât pe ideea mea cea neagră și fixă. Nici vocea nu mi-o mai pot controla cu totul. Sper să nu se fi simțit prea tare când vorbeam cu cei pe care nu-i puneam la curent cu sănătatea lui V. După Gabriel, care a avut „dreptul" să știe dintru început, de-abia astă-seară am pus-o la curent

pe Doina Jela. E bucuroasă că a găsit un „sponsor", român american, gata să subvenționeze colecția „Procesul comunismului" după ce a citit cartea ei cu torționarul „pe drumul Damasculuí". Îmi spune că, pentru prima oară, se scrie în ziare despre procesul lui Crăciun, directorul închisorii de la Sighet, iar reacțiile de până acum la *Lexiconul negru* sunt bune. Pare, deci, a confirma scrisoarea pe care Ruxandra Cesereanu o alătură ultimului număr din anul 2000 al revistei *Steaua*, renovată nu numai grafic, dar și ca tendință și substanță. Și asta nu doar fiindcă publică un „medalion" despre *Unde scurte*, semnat Doru Pop, sau un grupaj despre colecția „Procesul comunismului" de la Humanitas. Ruxandra Cesereanu, care ține un seminar despre experimentul de la Pitești la Facultatea de Jurnalism de la Cluj, ne descrie reacțiile studenților, furioși că părinții lor i-au lăsat să ignore așa ceva. Sper să nu exagereze: e primul semn al unei posibile schimbări de mentalitate. La unul din aceste seminarii o invitase și pe Doina Jela, după apariția *Drumului Damascului*. Mâine, când sper să am motive de a fi mai degajată de obsesii, trebuie să-i telefonăm și ei. Vrea de la mine un text – pe care nu i-l voi da – și, pentru „medalionul" ce-i va fi consacrat lui V., un interviu cu el, ceea ce mi se pare de-a dreptul utopic.

Cheamă din nou și Anca Mateescu, de la Radio România Cultural, care-și trimite colegul de emisiune, Eugen Lucan, la Paris, special ca să ne înregistreze, pe V. citind timp de vreun ceas-două din cărțile lui, pe mine la fel, plus interviul ce-mi revine mereu de când V. îl refuză sistematic.

Într-un astfel de context, cele două-trei zile cu o tahicardie – trecând repede și de la sine – nu mai merită comentate. Mai ales că, așa cum a constatat și dr. Mihăileanu la consultația de luni, totul a reintrat în ordine.

De ce notez toate aceste nimicuri? Pentru aparența de normalitate. Singura de care mă mai simt în stare.

Vineri 9 februarie

În *22* (6–12 februarie) este publicat pe două pagini textul lui Gabriel despre lansarea, la Canal, a *Lexiconului negru*, sub titlul „Jurnal pe marginea unei gropi comune". Limpede, profund, original; nu înțelegem de ce Gabriel nu părea deloc încântat de ceea ce scrisese. Mi se părea cvasiimposibil să scrii ceva original despre rolul torturii în comunism. Gabriel a făcut-o, urcând până la Cain, a cărui crimă a dispus sub comunism, pentru prima oară în istorie, de suportul teoretic al unei ideologii a urii. Acest „pentru prima oară" riscă să-i creeze probleme. S-ar putea să nu întârzie replica: dar nazismul, cu ideologia lui antisemită, de ce este dat uitării? Să nu-i luăm în seamă pe răuvoitori: cu sau fără pretexte, vor delira mereu în sens unic.

Un număr (10–11/2000) din *Vatra*, pentru a răspunde unei singure întrebări: „Cum poate fi cineva scriitor român evreu?" (cum se văd ei/cum sunt/cum îi vedem noi/cum scriu), din care n-am citit până acum decât „Introducerea" (decomplexată) a lui Al. Cistelecan și inutila apărare a lui Norman Manea de către Dieter Schlesak. A ajuns să-mi pară ciudat că, dintre cei care i-au răspuns lui Manea când l-a atacat pe Mircea Eliade, eu nu sunt numită niciodată, deși sunt prima care a intervenit. De ce?

În *Jurnalul literar* (nr. 19–24/2000), în schimb, Nicolae Florescu analizează cu severitate pasajele din *Jurnalul* lui Sebastian consacrate denigrării lui Mircea Eliade. Un necunoscut (pentru noi), Constantin Mihai, scrie un articol intitulat „Virgil Ierunca: dimensiunea exemplară a intelectualului". Tot Florescu ne trimite primul volum, pe 1951, din *Caete de Dor*, pe care s-a hotărât să le retipărească în țară. Prima reacție e emoția: parcă îl revăd pe V. urcând cele 7 etaje din boulevard Raspail pentru a-mi oferi să scot cu el și cu Amăriuței această revistă pentru care ar fi trebuit să contribui cu

jumătate din bursa mea deja minimală. Retrăiesc și mirarea depreciativă a lui V., gata să-și dea și ceea ce nu avea pentru supraviețuirea „culturii" române... În fața acestei amintiri – atât de des evocată, încât am senzația că s-a clișeizat – nu-mi revin decât versurile eminesciene, cele cu „străina gură" ce-mi spune „povestea pe de rost". Că această poveste are a face cu istoria literară, aparținând, deci, și altora decât mine, nu încetează să mă mire.

De la Vasile Popovici aflăm că Magda Cârneci a fost numită directoare la Centrul Cultural de pe lângă Ambasada României. Tocmai ne pregăteam să-i scriem sau să-i telefonăm pentru a-i confirma primirea cărții ei *Artele plastice în România 1945–1989*. Vasile Popovici nu se simte nici el amenințat de noul ministru de externe. Mihnea a ascultat un discurs al acestuia din urmă, fără „limbă de lemn". Nu-l găsește rău, „e din generația lui Năstase – adaugă el –, are, deci, o altă mentalitate decât Iliescu". Ceea ce s-a confirmat recent, când Iliescu a ținut un discurs anticapitalist primar, căruia i-a dat imediat replica (procapitalistă) Năstase. Mi-ar părea, firește, bine să fie așa și politica proeuropeană să continue chiar și cu PDSR-ul. Nu e mai puțin adevărat că niciodată nu mă voi lăsa sedusă de astfel de „conversiuni", chiar dacă asistăm la o evoluție mai puțin sumbră decât ne puteam teme.

Apeluri repetate de la Cristina Hăulică. O rechem spre miezul nopții. Nu numai că Magda Cârneci n-a fost numită, dar ea le-a telefonat de la București că este amenințat și Dan Hăulică. Ieri sau azi știrea a apărut în *Dimineața*: Hăulică va fi înlocuit la UNESCO de un prim-consilier al lui Iliescu, caricaturistul Eugen Mihăescu, căruia Iliescu îi dăduse bani grei în prima sa domnie spre a-i face propagandă în străinătate. (Acum vrea neapărat acest post de ambasador la UNESCO. Probabil că-l va și avea.) Între un Paris studențesc (care le-ar putea fi asigurat de leafa ei de profesoară universitară), la o

vârstă ce nu mai presupune așa ceva, și un București fără perspective, nu știu ce vor alege. Nu pot să-i sfătuiesc, pot doar să-i plâng.

Îmi telefonează de la Londra o prietenă a Adrianei: e din nou în spital. De-abia începuse să restabilească legături cu România. Îi ieșise prima parte dintr-un interviu cu Florescu în ultimul număr din *Jurnalul literar*. Bine și sobru, în ciuda unei informații greșite asupra cărții ei, care ar fi fost scoasă din librării pentru a i se face plăcere lui Hrușciov când a fost în vizită la Paris. Or, cartea ei e de prin 1951, iar vizita lui Hrușciov, din 1960! Îmi pare rău acum că i-am făcut această observație aseară prin telefon. Cine știe cât o va măcina. Acum voia să mi se transmită neapărat un mesaj din partea lui Isărescu, de la New York.

Cheamă și Smaranda Vultur, sosită la Paris pe vreo două luni ca să-și termine teza de doctorat. O vom vedea cu plăcere, dar, dată fiind imobilizarea lui Virgil, suntem nevoiți s-o înscriem pe o listă de așteptare unde se află pentru săptămâna viitoare și fosta elevă a mamei, doamna Ghenciulescu, bună prietenă cu Doina Jela. De la ea am primit și primele ecouri din presă asupra *Lexiconului*. Toate extrem de favorabile.

Sâmbătă 10 februarie

Telefonită cronică și dezordonată ziua întreagă. E mai greu de obținut un număr de telefon de la București, decât din Uganda (presupun). Totuși, reușesc să dau de Jela, de Gabriel (vrea să republicăm la Humanitas *Întrevederile cu Eliade, Ionescu* etc. Îi indicăm un pasaj despre riturile sacrificiale ale primilor agricultori, în legătură cu teoria sa despre Cain–Abel și raporturile ideologiei comuniste cu crima primordială).

Printre picături bucureștene, țârâie telefonul și cu Parisul sau cu Elveția. Pe Cristina Hăulică o sfătuiesc să se slujească

de faptul că Eugen Mihăescu are și cetățenie franceză, pentru a sugera unui gazetar o diatribă dirijată. Un articol din Constituție prevede că un cetățean dispunând de o dublă cetățenie nu poate ocupa un post oficial. Și acum *francezul* Eugen Mihăescu va fi ambasador *român* la Paris? Cristina se agață de idee, ce i se pare excelentă. Cum gazetarii români nu știu să organizeze o campanie de presă, ideea nu va putea fi, probabil, exploatată.

De Vasile Popovici dau pe portabil în timp ce conduce mașina. Nu comentăm, deci, prea mult noua versiune cu Hăulică și Magda Cârneci. El aflase contrariul de la Ministerul Român de Externe.

Mulțumim și Nicoletei Franck pentru cartea ei de amintiri *De la Iași la Geneva, de pe Bahlui pe Leman* (Biblioteca Sighet, 2000). Îmi confirmă ceea ce îmi spusese deja Al. Niculescu: că Ioana Celibidache e tristă, sau furioasă, sau indignată, sau așa ceva, pretinzând că l-am vorbit de rău pe Sergiu în *Vavilonul*. Recitesc pagina cu pricina: ironia – câtă e – nu este îndreptată decât împotriva „fenomenologiei" lui Celibidache. Îmi pare rău că am întristat-o pe biata Ioana, dar așa se petrece când ai certitudinea că trăiești alături de un geniu pe toate planurile. Bine că am aflat, mă ducea gândul să-i telefonez ca s-o întreb dacă a primit cartea... Eu nu pierd o prietenă, ea, în schimb, pierde o iluzie...

Duminică 11 februarie

O revistă din Alba Iulia, *Discobolul*, ce nu ajunsese încă până la noi, își deschide numărul 32–33/2000 cu un comentariu al Nicoletei Sălcudeanu despre *Trecut-au anii...* Îmi aduc aminte cât mă bucurase, în 1977, ivirea acestei tinere ce dorea să facă un doctorat cu subiectul „Exilul". Când o citisem, mă iritase oarecum barochismul stilului. Să fie mai atenuat în textul despre V., sau să se potrivească mai bine întrebările ei cu cele

câteva excese stilistice? În orice caz, textul e interesant, ca și tensiunea menținută între cele două poluri ale personalității lui V.: soldatul și estetul. După părerea ei, V. l-a sacrificat prea mult pe estet, privilegiindu-l pe soldatul statornic de veghe; dar opoziția dă analizei o coloratură neconvențională.

Adriana telefonează de la spital, din cabinetul medicului-șef. Mai înainte vorbise cu Alecu.

Lungă convorbire cu Bădiliță, pe care l-am tot amânat, din cauze, mai întâi, de tahicardie (eu), apoi „reumatismale" (V.). Fierbe de indignare: Vadim Tudor reprezintă România la Consiliul Europei, în comisia pentru cultură. Bătaia de joc e atât de cumplită, încât îți vine să-ți dai demisia nu numai din Istorie...

Zile proaste. Lui V. nu îi este mai rău, dar nici mai bine. Și n-are nici un tratament, în așteptarea analizei din 22 februarie. Parc-am fi la Mizil, nu la Paris. Rareori mi-am dat mai limpede seama cât de lamentabil ne-am dezorganizat.

Maria m-a chemat ieri cântându-mi la telefon „știi tu, mândro, știi tu, știi / când eram noi doi copii?". Vrea să cunoască urmarea. O întreb dacă pregătește vreun recital. Nu dezminte. Altădată pentru programări alegea din Brahms sau din Mahler. Nu găsesc că decade neapărat recurgând la un cântec popular, dar, luându-ne la rând amicii, nu văd pe nimeni care ar putea-o ajuta. Și, brusc, aseară, când să mă culc (era de fapt pe la 5 dimineața), mi-a venit urmarea: „și ședeam pe pajiște / și vorbeam de dragoste". Sunt uimită de capriciile memoriei mele, care n-a reținut din esența lucrurilor mai nimic, dar și-a găsit loc în cutele ei pentru un cântecel ce nu-mi era nici măcar familiar. Îl fredonasem, probabil, acum mulți ani, când fusesem (de ce? pentru Bibliotecă?) la Freiburg. În mașină cu Ion Cușa, Maria B., Vivi Vulcănescu și cu mine ne epuizaserăm repertoriul românesc. De atunci pesemne că am devenit pentru Maria un referent în muzica ușoară.

Joi 15 februarie

Un reportaj excepțional azi, la televiziune, în emisiunea *Envoyé spécial*, asupra Coreei de Nord. Cu o *caméra cachée*, un disident refugiat în China s-a reîntors clandestin spre a filma realitatea din spatele decorului, foametea întreținută de regim. Orfanii (părinții le-au murit de foame) pigulesc pe lângă tarabe semințe și grăunțe de orez căzute din coșnițe. Sunt rași în cap, slăbănogi, cu ochii stinși, și nimănui nu-i pasă de ei. Pe unele tarabe se lăfăie și carne de om, canibalismul făcând parte din cotidian. Imaginile cele mai groaznice sunt ale unui fost gardian de lagăr, refugiat de asemenea în China. El a desenat – nedibaci și cu atât mai veridic – schingiuirea și omorârea unor deținute. Copiii din lagăr (sunt arestate și familiile deținuților politici) sunt obligați să arunce în ele cu pietre. Când, violate de gardieni, au rămas însărcinate, chinul continuă și după pruncucidere: li se scot din burtă și măruntaiele.

Mi-e aproape rușine că, odată cu implozia comunismului în Europa, mi-am încetat activitatea, când ar fi trebuit să „rămân în agonie până la sfârșitul lumii". Totul continuă deci, în surzenia Occidentului și a Coreei de Sud. Locuitorii din Sud parcă nu mai sunt de același neam: îl aplaudă frenetic pe fiul lui Kim Ir Sen când le promite pacea. Occidentalii nu stau nici ei prost în ierarhia lașității: își trimit ajutorul alimentar fără să controleze la cine ajunge și fără să rostească un cuvânt mai tare, ca nu cumva să-l supere pe Dictator. Deodată regret c-am aplaudat inițiativa [constituirii] Tribunalului Internațional și a ingerinței în treburile interne, ce nu intervine decât atunci când inculpatul e la pământ, tăcând însă chitic când crima împotriva umanității se petrece în Cecenia, în Coreea, în China, în orice țară care are petrol sau arme sfidătoare.

Mi-e lehamite, încă o dată, de lumea asta asupra căreia nu-mi vine să mai arunc decât, vorba lui Glucksmann, o „privire clinică", știind că nici un bisturiu nu va ajunge până la

răul profund sălășluit în miezul ei. Răsuflu o clipă gândindu-mă la minunea prin care România a scăpat de coșmar, renunțând să mă mai întreb de ce întârzie să-și facă socotelile cu propria-i conștiință.

Ieri am scris, în sfârșit, „Diagonala" despre cartea Doinei Jela; azi i-am trimis textul, pe care-l va duce ea însăși la *Rom. lit.* Bineînțeles că nu sunt mulțumită de el, dar, chiar dacă aș fi fost în altă stare de spirit, presupun că subiectul groaznic nu mi-ar fi îngăduit să fac exerciții stilistice în jurul portretelor de torționari care, în loc să se afle în boxa unui tribunal, sunt înșirați alfabetic în dicționarul lui „cum a fost cu putință". A fost și, oricând s-ar mai ivi un astfel de context, va mai fi.

Ieri, V. a primit de la directorul liceului său de la Râmnicu Vâlcea o scrisoare ce nu se putea să nu-l miște. Cu prilejul ridicării liceului Lahovari la rangul de Colegiu Național (nu-mi dau seama ce va fi însemnând asta), s-a inițiat un concurs cu premiul purtând numele lui V. Deci, după ce a ajuns librărie, V. se transformă și-n premiu. Glumesc, dar apreciez.

Zografi îi trimite lui V. un fax cu sugestiile sale pentru a unifica ortografia poemelor, ce oscilează între scrierea noastră – vechea – și cea de la Humanitas, veche-nouă. Scrie frumos despre poemele ce i-au plăcut.

Cheamă de la BBC un redactor (Petru Pleș, dacă am înțeles bine), vrea detalii pe marginea ultimului scandal bucureștean: s-a descoperit că un actual responsabil cu contrainformațiile fusese implicat în toate agresiunile împotriva Europei Libere. L-ar chema Priboi. Ne vorbește de el și Gabriel, care a aflat de la Hurezeanu că securistul cu pricina ar fi participat și la organizarea atentatului împotriva mea. Probabil că mai mult nici nu voi afla, dat fiind că în moravurile presei românești domnește principiul „ziua și scandalul". Mai mult de o zi nu ține nimic. Eu am pierdut-o pe cea de ieri. Dac-ar fi numai atât!

Starea proastă în care mă aflu de la „criza" lui V. probabil că s-a cuibărit atât de adânc în mine, încât îmi dă cele mai severe insomnii de la arestarea mamei încoace. Vreo trei nopți la rând n-am adormit, în ciuda dozelor sporite de somnifer, decât la 5 dimineața, apoi la 6, ieri la 7! Nu știu cât voi mai putea să transform atât de radical noaptea în zi.

În ciuda unor pilule recomandate de G., lui V. nu pare a-i fi mai bine.

Duminică 18 februarie

După-masă, Smaranda Vultur. A venit la Paris să lucreze la teza ei de doctorat asupra reacțiilor de grup ale deportaților în Bărăgan. Cum e singură și nu vreau să plece de la noi pe întuneric, n-are timp să-și desfășoare întreaga „strategie" conceptuală. Păcat; din puținul pe care ni-l spune deducem că e pasionantă.

În timp ce stăteam de vorbă cu ea, telefon de la Al. Niculescu. Cu tonul lui cel mai catastrofic, ne semnalează numărul 416 din *Dilema* (16–22 februarie), asupra căruia ne atrăsese atenția și Gabriel aseară. Dezbaterea pleacă de la un text al lui Gáspár Miklós Tamás, după care, *grosso modo*, totul ni se trage din lipsa unor intelectuali de stânga în peisajul românesc interbelic. În absența lor, publicarea după '90 a lui Noica și Cioran ar fi reactualizat tezele extremei drepte, fiind, deci, responsabilă de situația actuală. Mi se pare atât de aberant, încât aștept textul înainte de a reacționa. Pe Tamás, Mihnea ni l-a adus la Free Europe prin anii '80; filozofic, lecturile îi erau limitate și nu de primă mână, dar ca inteligență părea normal. În afară de Gabriel, care a refuzat, câțiva – printre ei, și Iorgulescu, și Pavel Câmpeanu – au reacționat în același sens. Se prelungește astfel campania abandonată după primul set pe care Reichmann, Sandrine și ai lor îl cam pierduseră. Am asista, deci, la o recidivă: se trage în aceleași ținte, Liicea-

nu și Manolescu. Aflăm, printre altele, că *România literară* este de dreapta! De când ar fi un păcat? Doar Pleșu a răspuns. În acest context – precizează Gabriel, cu care vorbim din nou astă-seară – textul lui pare cu totul reacționar. Ne va trimite *Dilema*.

Mihnea, cu care discut noaptea târziu, nu crede într-o continuare a campaniei. Tamás a luat-o razna de câțiva ani buni, nu i se pare o noutate. Se miră de ce istoricii români n-au preluat teza Ilenei Vrancea, după care, pe bună dreptate, Iliescu și Roman sunt cei care l-au înviat pe Corneliu Vadim Tudor, dându-i permisiunea să scoată *România Mare*, în care le promisese că va face praf pe opozanții democrați. Dar Mihnea nu e și el istoric?

Ce violentă luptă de ariergardă! Sau, mai știi, poate că ei vor câștiga, și marea pacoste care a distrus România va rămâne, pentru urmași, fascismul (legionarii au stat la putere 4 luni!), și nu comunismul. Spre acest tip de concluzie duce și un dialog din „A treia Europă" între Habermas și Michnik. Nici unul nu se mai sperie de comunism; de fapt, Habermas nu s-a speriat niciodată, iar Michnik chiar îi reproșează că n-a scris un rând împotriva *stalinismului* – a se observa escrocheria în termeni: cu toții încearcă să nu implice, nici stilistic, *comunismul*.

Ieri și alaltăieri, un tânăr redactor de la Fonoteca Radiodifuziunii Române, Eugen Lucan, venit special la Paris pentru noi, ne înregistrează citind din textele noastre, eu dându-i și un interviu. Îi încredințez pentru fonotecă și recitalul Mariei Botta din 1962 la Fundația Regală de la Paris. Emisiunea (două benzi înregistrate cu versuri din Blaga, Ion Barbu, Radu Gyr – *Azi-noapte, Isus*, compus în închisoare) fusese difuzată de Radiodifuziunea franceză. Să rămână și ceva din ea... Îi mai dau și un „Teze și antiteze la Paris" din 1990, cu omagiul unor scriitori exilați adus Revoluției din România. I-aș da mai multe benzi, dar n-am timp să aleg.

Înregistrăm ore în șir, cu o ușoară senzație testamentară.

Cum colega sa de la Radio, Anca Mateescu, e cea care ne-a rugat să-l primim, ne-a adus și patru volume din *Jurnalul* tatălui ei, scriitor. Prin el ne-a trimis și Nicolae Florescu o culegere a articolelor sale despre exil, *Noi, cei din pădure*. E primul care vorbește delirant de poezia lui V. În volum este reluat și comentariul apărut în *Jurnalul literar* în care-l compara cu Arghezi. Altfel, preferințele sale din literatura exilului sunt deseori pestrițe, de parcă Leontin Jean Constantinescu ar putea sta pe o aceeași treaptă a valorii cu, să zicem, un Mircea Eliade. Iar pornirea sa vehementă împotriva lui Noël Bernard mi se pare greu scuzabilă. E drept că are la temelie un argument serios, faptul că la Europa Liberă nu s-a vorbit cum ar fi trebuit despre procesul de la Berna. Dar cineva care știe ce-a făcut Bernard pentru România în timpul celei de-a doua domnii la Europa Liberă ar fi trebuit să introducă cel puțin niște nuanțe în atac. Tot în acest volum au fost culese și cele două articole ale lui apărându-l pe Eliade împotriva atacurilor lui Sebastian din *Jurnalul* său.

Luni 19 februarie

Maria B. va reuși mereu să mă mire. Reacțiile îi sunt imprevizibile. De pildă, azi îmi trimite prin fax o „compoziție" a sa după Psalmul 136, versiunea Sfântului Ioan al Crucii, în traducerea lui Stamatu. De ce mie? Fiindcă e psalmul cu „la apa Vavilonului [...] șezum și plânsem", din care am luat titlul cărții. Aflu, telefonându-i pentru mulțumiri și întrebând-o dacă pregătește vreun recital, că-și înregistrează singură un CD, printr-o nouă metodă trecând prin ordinator și, poate, prin Internet. Nu știu dacă am înțeles bine, așa că evit detaliile.

În rest? Piciorul lui V., din păcate, staționar. În rest? Da, știu ce domină în rest: nisiparnița.

Marți 20 februarie

Fosta elevă a mamei, Aurelia Ghenciulescu – văd că acum semnează Ica –, cu soțul, Puiu, care voia mai ales să-l cunoască pe V., azi după-masă, la o cafea. Cu o revistă, o scrisoare și o casetă de la Doina Jela: emisiunea Teodorei Stanciu, din 29 ianuarie, cu Doina Jela și Vlad Russo, despre Holocaust/Gulag, și colecția de la Humanitas „Procesul comunismului" expunând toate motivele pentru care nazismul și comunismul trebuie puse pe același plan al ororii. Tonul e plăcut. Fără complexe. Intervențiile ascultătorilor aparțin altui registru. O fată vrea neapărat adresa organismului la care s-ar putea adresa spre a ști în ce închisoare i-au murit doi bunici și tatăl. Răscolitoare. Altul țipă mai mult decât vorbește. Nu vrea să audă de nazism. Doar comunismul e oribil. Îl apostrofează violent pe Iliescu. Vital și agreabil, cuplul Ghenciulescu ne aduce în dar o carte aleasă de ei: povestea unor case bucureștene.

Astă-seară, moment exacerbat de panică. A încetat oare să mă mai protejeze îngerul meu păzitor, pe care-l invocam în Jurnal ca făcând parte dintre superstițiile mele tenace? *Deus otiosus* s-a dus, ca în miturile comentate de Mircea Eliade, să se odihnească prin ceruri, dar și-a lăsat intermediarii pe pământ: dracii, spre a explica Răul, dar, uneori, și licărirea de lumină a câte unui înger păzitor. Al meu m-a ferit de baionetele sovietice când am trecut frontiera la Ensdorf într-un vagon de cărbune, n-a lăsat pe agresorii mei din '77 să-și ducă misiunea până la capăt, m-a scăpat și din două accidente de mașină și, în general, s-a aranjat să transforme eșecurile în succese. Pentru amândoi, firește. În 1975 ORTF-ul și-a oprit emisiunile spre străinătate, la timp ca V. să poată trece la Recherche Scientifique și să aibă emisiuni la Europa Liberă. În 1992, când s-a închis biroul de la Paris al Europei Libere, ne-am îngăduit să ne scriem cărțile pentru care altfel n-am fi avut timp. Cum să nu crezi în el, când ne-a păzit de rele și

ne-a transformat aprehensiunile în prilejuri de realizare? Şi acum, spre spartul târgului cu viaţa, tocmai acum să ne abandoneze? Nu-mi vine a crede. Asta e tot ce-mi mai rămâne. Încăpăţânarea de a nu accepta.

Joi 22 februarie

Probabil că m-am plâns prea mult de criza lui V.: sună telefonul toată ziua. Printre primii, Patapievici, care n-a dormit azi-noapte de grijă şi mă înştiinţează, simplu, că el şi fiul lui, Tudorel, s-au rugat pentru V. Recunosc că mă emoţionează. Sună şi Bădiliţă, care ne-a trimis un interviu cu Theodor Cazaban şi un volum de poeme din partea lui Sorin Mărculescu, *Lumină de seară*. Interviul are întrebări exacte şi răspunsuri în mare parte fanteziste, când nu total false. În acelaşi timp, sosesc ultimele două cărţi ale lui Mihai Şora, prima cuprinzând dense interviuri, sub titlul *Câteva crochiuri şi evocări*, a doua, scurte eseuri şi tablete, *Filosoficale*. Îmi arunc doar o privire pe cartea de interviuri şi constat cu încântare nonconformismul lui Şora, care-l vorbeşte de bine pe Nae Ionescu. Nu din pricina vreunei slăbiciuni pentru N.I., dar prea e la modă în „postmodernism" calomnierea lui disprețuitoare.

Aseară, Gabriel ne-a povestit ultimul scandal local: Gabriel Andreescu a chemat mass-media la GDS pentru o conferinţă de presă. Subiectul: Pleşu e agent de Securitate! Probe? Propria lui intuiţie. Cum altfel ar fi fost ministru sub două guvernări atât de diferite? Pleşu îi face un proces (va cere 1 miliard de lei daune morale), GDS l-a dat afară pe G.A., se va încerca să fie evacuat şi de la Comitetul Helsinki. Îmi pare rău de Pleşu: oricare i-ar fi defectele, nu merita aşa ceva. Lui, căruia, în plus, îi place atât de mult să fie iubit, privirile îndoite sau bănuitoare din jur îi sunt probabil intolerabile. Îl rugăm pe Gabriel să ne adauge pe orice listă întru apărarea lui.

Guvernarea pedeseristă începe să-și arate uitata sa față: timidele reforme sunt sistate, Stănculescu e scos din închisoare, Săraru e numit director al Teatrului Național, Tescanii bietului George Enescu, pe care-i lăsase Ministerului Culturii, vor depinde din nou de autoritatea regională (care făcea acolo chefuri... comuniste). Gabriel ar vrea să discut eu cu Oana. Îi dau numărul ei de telefon ca s-o cheme Pleșu, vorbesc și eu de două ori cu ea: finalmente, s-a opus la „repatrierea" osemintelor lui Enescu. Ar face și scandal dacă i-o cer cei de acolo. Nu-și ascunde agasarea de a mă vedea încă „tributară" față de ceea ce se întâmplă în țară. Rămân senină. Din acest punct de vedere, n-am de dat socoteală nimănui.

Pe la miezul nopții, telefon de la Gabriel: a apărut *La apa Vavilonului* II. Nu ajung să mă bucur precum s-ar cuveni. La urma urmei, acestea sunt fragmente de trecut pe care le-am salvat de la naufragiu. Și când? La vârsta mea, de care nu încetez să mă uimesc. La limită. De pe prag. O biată victorie, desigur, totuși una. Neprevăzută, neprogramată, nevisată.

Luni 26 februarie

Ieri a telefonat Manolescu, care tocmai „furase" exemplarul lui Mihnea (versiunea cu furtul nu e a lui, ci a lui Gabriel). Era încântat de paginile consacrate lui. Cum n-am, evident, cartea, le-am recitit pe ordinator. Aproape că le uitasem. Are dreptate: sunt mai mult decât favorabile. Va trebui să aștept o săptămână și mai bine, până ce Mihnea se va întoarce de la Chișinău la București și va lua avionul spre Paris.

Am început să corectez anul 1995 din Jurnalul bătut deja pe ordinator. Adică să tai tot ce era mai personal sau de o sinceritate netransmisibilă „celuilalt". Nu era, de fapt, cea mai fericită dintre inițiative, Jurnalele fiind pentru mine – ieri, ca și azi – doar niște agende mai detaliate păstrând urma întâlnirilor, a numelor celor văzuți, a cărților și manuscriselor primite;

un fel de manual de rememorări. Deci, recitindu-le, decepția e inevitabilă. Nu văd pe cine ar interesa, nu doar azi, ci și mai târziu. Numai dacă exilul ar deveni într-un viitor nu prea îndepărtat obiect de studiu, notațiile acestea sumare ar avea un sens. Cum nimic nu prevestește o atare evoluție, Gabriel n-are dreptate să-mi tot ceară un al treilea volum din *Vavilonul*. În schimb, e bine că tai, cât mai am timp, tot ceea ce nu vreau să apară vreodată, cum ar fi prieteniile trădate, sau frazele prea crude, răutăcioase, despre oameni care nu mi-au făcut nici un rău, sau altele despre stări indicibile. Dacă ajung până la capăt, tot îmi las casa curată.

L-am chemat și pe Mihai Șora să-i mulțumim; ne-a înștiințat că prin mai va fi la Paris. Va veni și Patapievici, pentru o conferință aranjată de Bădiliță. Nu ajung să mă bucur precum s-ar cuveni de aceste revederi – parcă aș locui într-un timp moale, ce nu poate fi măsurat. Nu e doar străin și vrăjmaș; nu-i prind conturul, nu mă pot odihni în el. Parc-ar fi într-un vis de azi-noapte, când mă chinuiam să găsesc exact cuvântul de care depindea ieșirea mea dintr-o situație inextricabilă și firește că nu-l găseam. Un coșmar semantic din care m-am trezit epuizată.

Când, citindu-l, l-am surprins pe Mihai Șora bucurându-se de câte un fir de iarbă, iar pe Cazaban, în dialog cu Bădiliță, fremătând de idei și plasând pentru fiecare detaliu, chiar fără importanță, evidența unei bibliografii exhaustive, m-am trezit invidioasă: nimic nu diferă poate mai mult decât o bătrânețe de alta. Excepțional la Cazaban mi se pare faptul că păstrează această febră de a se exprima, în ciuda tuturor nenorocirilor ce i-au căzut pe cap în ultimul deceniu: două operații pe cord, una de cancer la gât, vocea aproape stinsă și moartea neașteptată a soției sale. Singurătate și sărăcie. Nimic nu pare însă a-i fi stins pofta de viață.

Miercuri 28 februarie

Tastet s-a stabilit la București, unde a devenit editor. Îmi telefonează să-mi ceară drepturile pentru a traduce romanul lui Anton Holban *O moarte care nu dovedește nimic*. Încerc să-l conving că nu sunt urmașa vărului meu, el ține morțiș să figureze un *ayant droit* în contractul pe care-l și primesc azi. Vrea să ne vedem pe 8 martie, când vine de la București.

O scrisoare de la George Banu anunțându-ne că pe 10 martie va fi o emisiune Cioran pe France Culture (*L'Autre Cioran*) mă îndeamnă să reiau contactul telefonic cu el și cu Monique. Vor să ne vadă.

Mai multe telefoane cu Don Bazil și cu Nedelcovici. A apărut, mai întâi în America, acum și la Paris, o carte intitulată *Industrie de l'Holocauste*, semnată nu de vreun negaționist, ci de un evreu cu cea mai mare parte a familiei moartă în lagărele lui Hitler, Norman Finkelstein. N-o avem, V. deocamdată neputându-și trage piciorul până la Fnac. Am ratat editorialul și articolele din *Le Monde*, ca și masa rotundă de la France Culture, unde doar Finkielkraut al nostru a fost contra, ceilalți – printre care și fiica lui Edgar Morin – au aprobat... Nedelcovici se grăbește să i-o trimită lui Manolescu. Total neașteptat. Noi îl chemăm la telefon pe Gabriel ca să-l punem la curent. Știa deja.

Și de la Nedelcovici, și de la Don Bazil, aflu că *Rom. lit.* a publicat în numărul apărut ieri un fragment din *Vavilonul*. Nu îndrăznesc să întreb cu ce subiect. Ei doi au întrevăzut fragmentul cu pricina pe Internet.

Nicolae Florescu a mai publicat un document al exilului: corespondența primită de Leontin Constantinescu de la Rădescu, Gafencu etc. În afară de faptul că-i acordă astfel mediocrului L.C. o importanță pe care n-a avut-o, volumul îmbogățește o arhivă a exilului la care Florescu lucrează cu strășnicie și pe care nu știu când o vor deschide – dacă o vor

deschide – istoricii. Din spitalul britanic unde este internată, Adriana îmi telefonează în plină excitație: are impresia că se înregistrează un adevărat „moment Rădescu" în România.

Lui Lucian Raicu, Don Bazil i-a scos, la fundația lui Buzura, un volum antologic: *Scene, fragmente, reflecții*. Aflu că pe Raicu nici la telefon nu l-a putut avea. A vorbit doar cu Sonia Larian.

Sâmbătă 3 martie

O nouă prelungire: de la Rothschild i se fixează lui V. prin telefon o spitalizare de trei zile, care începe joia viitoare, pentru o analiză a sângelui și un *scanner*. Cum V. a omis să-l întrebe pe doctor la ultima consultație ce-i vor face, habar n-avem de ce trebuie să intre în spital pentru ceva ce, în mod obișnuit, se tratează ambulatoriu. V. e hotărât să decomande. Tunelul acesta mi se pare interminabil. Nu mai văd când și cum vom ieși din el.

Cheamă de la Ierusalim Ileana Vrancea, a cărei tăcere o înregistram cu oarecare îngrijorare: a avut o sciatică pentru care i-au făcut în spital ultrasunete. Neinsistând, totuși, asupra studiului comparat al reumatismelor (îi spun doar că V. zace și el cam din aceleași motive), I.V. ne înștiințează că Shafir a început să-i dea replica – trei fragmente, până acum, în *Sfera politicii*. În loc să răspundă la acuzațiile precise (cum a inventat citate – inexistente – din Petrovici), îi atacă, pe ea și pe soțul ei, pentru militantismul lor îndârjit din timpul stalinismului.

Nedelcovici a cumpărat pentru noi și ne-a trimis *L'Industrie de l'Holocauste – réflexions sur l'exploitation de la souffrance des Juifs*. Din text, dar și din notele bibliografice, realizez că în America dezbaterea e dusă de mai multă vreme asupra rostului acestui „monopol al Răului suferit", acestui tabu în jurul tezei „unicității" Holocaustului și interdicției comparației cu

Gulagul sau cu oricare altă formă de genocid. Cred că Norman G. Finkelstein duce până la ultimele consecințe argumentația și vâna sa pamfletară, dar, trecând peste probabilele sale stângisme – de unde citarea repetitivă a lui Chomsky și propalestinismele –, el are dreptate când susține că negaționismul este întreținut de „industria" cu pricina, al cărei mare preot rămâne Elie Wiesel (împotriva căruia se dezlănțuie autorul). Își poate îngădui orice exces, dat fiind că maică-sa și taică-său sunt supraviețuitori ai lagărelor naziste în care a pierit restul familiei.

Telefon de la Magda Cârneci. E la Paris pentru un colocviu, dar, firește, nu va fi numită la Centru. Îmi spune că la un concurs în nu știu ce reviste pentru alegerea unei *miss* oarecare, la întrebarea care-i este modelul, una a răspuns: M.L. Surâd, dar cam galben. Dac-ar ști...

Ieșind până la colț, V. cumpără de la vânzătorul nostru de ziare ultimul Revel, *Les plats de saison. Journal de l'année 2000*. Un Jurnal, deci, asupra căruia mă arunc. După vreo 40 de pagini mă opresc, dezamăgită. Revel, nu prea inspirat, se limitează la știrile zilei, cu o amărăciune ce ne este comună. Uimită nu de originalitatea pozițiilor sale atât de rare în atmosfera intelectuală de aici – o cunosc și recunosc aproape cu gratitudine de multă vreme –, ci de neașteptata platitudine în expresie. Poate că sunt nedreaptă. Închid cartea. O voi redeschide și citi mai departe, iar dacă am fost nedreaptă, o voi recunoaște cu bucurie.

S-ar putea să fi rămas cu imaginea lui Revel la ultima emisiune a lui Pivot, când mi s-a părut brusc îmbătrânit. Bătrânețea dă semne și mai neîndurătoare la polemiști. Fără iuțeală și nerv, biciul nu mai șfichiuie cum ar trebui. Repet: aș fi încântată să n-am dreptate. Ar însemna să întineresc și eu, odată cu el, dacă tonul său ar reuși să mă surprindă din nou.

A sosit *Rom. lit.* nr. 8, cu două pagini ocupate de extrasul din *Vavilon*. Fără cap și coadă, dar n-are importanță. În

schimb, în editorial, Manolescu îi răspunde bine lui G.M. Tamás, sub titlul „G.M. Tamás față cu reacțiunea".

În *22*, un straniu text al lui Pavel Câmpeanu, extras din studiul în pregătire despre Ceaușescu. Fragmentul e intitulat „Din nou despre antisemitism. Contribuții evreiești la instaurarea dictaturii staliniste în România". „Straniu" deoarece, înșirând numele tuturor celor care au condus sectorul ideologiei, pare a da dreptate prin această onestă – dar prea abundentă – enumerare tocmai antisemiților cărora le servește drept justificare. Tot aici, și o masă rotundă la GDS despre cazul Priboi.

La Gabriel, pe care-l căutăm la telefon, sunt la cină Niki cu Mihnea. Glume-n lanț.

Duminică 4 martie

Fac *mea culpa*, *maxima*, dacă este nevoie: citesc azi cu mare plăcere din Revel. Regăsesc vechea mea încântare de a întâlni pe cineva mai „reacționar" decât noi. De la un *match de football* până la *menu*-ul dintr-un restaurant bun, trecând prin toate încăperile mediatice ale culturii pariziene, orice știre îi servește pentru a-i inculpa pe socialiștii aflați la putere. Cum Revel îl citează pe Furet, care a scris că în orice socialist francez se ascunde sâmburele unui bolșevic, evident că viața în Franța a echivalat, de-a lungul anului 2000, cu chinurile unui infern.

Alexandru Niculescu îmi spune că Hăulică a plecat la București. În locul lui a fost numit Eugen Mihăescu. Pare, deci, a se confirma. Îmi pare rău pentru ei.

Între timp, întrebat de Sonia Minc de ce nu numește la UNESCO o personalitate de prestanța unui Liiceanu, Iliescu ar fi replicat: „Păi, ăla n-a scris decât o singură carte, *Apel către lichele*!"

Lui Gabriel, care a aflat scena de la Mihnea, prieten cu S.M., îi telefonez pentru a rectifica părerea mea de ieri asupra cărții lui Revel. Nu știu cum, intervine în convorbire o frază a lui Noica, pe care – având impresia că-l voi ataca – Gabriel îl apără amintindu-mi ce frumos a murit, fără a se „văicări". Presupun că n-am dreptate părându-mi-se că verbul „a se văicări" ne privește direct. S-ar putea ca, de-a lungul ultimei luni, cu boala nedibuită a lui V., eu să fi lăsat să se întrevadă ceva din panica și amărăciunea ce mă cuprinseseră și care nu m-au părăsit încă. Cred că fabulez, dar această impresie, chiar falsă, mă va îndemna, sper, să fiu mai atentă la reacțiile mele.

Luni 5 martie

Mihnea mă cheamă ca să ne confirme că vine mâine cu volumele din *Vavilonul*. Vrea să dea un exemplar lui Vladimir Tismăneanu, care cinează cu el. Ezit, dar V. mă convinge; rămân, deci, doar cu 9 exemplare. Reducând la minimum, adică la cei citați ce se află și în viață, și în străinătate, am numărat că voi avea nevoie, chiar în stare avansată de avariție, de 30 de exemplare. Mi-a promis Doina Jela că-mi aduce ea 10. Și pe urmă?

Adrianei – restabilită – i-a comunicat doamna Ghițescu că numele ei se află în *Monitorul oficial* pe lista celor decorați în graba plecării de către Constantinescu. Râdem de noi, decoratele, cu o poftă reală.

Președintele Radiodifuziunii, Andrei Dimitriu, ne cheamă ca să ne povestească scena de la Comisia Parlamentară în fața căreia a trebuit să se prezinte ca acuzat. „Procurorul" nu era altul decât responsabilul cu ideologia ceaușistă, Eugen Florescu. Vechiul meu „client", care îi ceruse lui Paler în 1991 să-i servească drept intermediar: voia „să-mi ceară iertare". Acum văd că și-a revenit în adevărata-i fire. Departe de a pleda

„vinovat", acuză. În faxul cuprinzând un articol din *Academia Cațavencu* despre ședința cu pricina, numele lui Florescu nu este menționat. PDSR-ul și-a început marea curățenie de primăvară, reinstalează în posturile-cheie (mai ales în Securitate, vezi afacerea Priboi) bobocii de-abia șifonați ai comunismului.

Andrei Dimitriu mă înștiințează că va scoate (la Humanitas?) o cărțulie cu conferințele radiofonice ale tatei – așa a mai făcut cu Noica. Are material și pentru un Tudor Vianu. Cum vorbește de *Eugen* Lovinescu, îi dezvălui aversiunea tatei față de acest prenume, ca și un detaliu aparținând, de data asta, istoriei literare: în afară de primele texte adolescentine, n-a mai semnat decât reducându-și numele detestat la o singură literă, *E.* Lovinescu.

Vineri 9 martie

Marți a venit Mihnea cu volumele din *Vavilonul*. Sunt frumoase grafic, iar coperta cu fotografia „Hollywood", cum îi spune Gabriel, nu este prea stingheritoare. Din publicitatea adăpostită de *22* văd că volumul costă 95 000 lei.

Mihnea a fost la alegerile din Basarabia, unde comuniștii au câștigat masiv. E o catastrofă nu doar ideologică, ci direct geopolitică: zona gri a „străinătății apropiate" dorită de Rusia e pe cale de a se desena înglobând Ucraina și o „Moldovă" cu „independența" pe cale de a fi răpusă. Nu este defel analiza lui Mihnea, ci a noastră, rezultatul nu doar al instinctului vital al „bietului român, săracu'", căruia din Rusia nu i-a venit decât crivățul catastrofelor. De reținut din *22* comentariul lui Vitalie Ciobanu.

Mihnea a fost primit cu Sonia Minc la București (în calitate de interpret, sau de consultant?) atât de Năstase, cât și de Iliescu, care i-a propus postul de ambasador al României în Franța! Mihnea a refuzat, natural. Contrariul ar fi fost cul-

mea, acum, când au fost rechemați 13 ambasadori, unii de certă valoare, ca Mihai Zamfir sau Baconschi! S-a încheiat și episodul Hăulică – înlocuit cu Eugen Mihăescu, în ciuda intervențiilor repetate și directe pe lângă Iliescu. Răzvan Theodorescu, cocoțat în postul de ministru al culturii, a găsit de cuviință să excludă din Comisia de subvenții de carte „rata rataților intelectuali", care ar fi fost, după el, imensă. Astfel au fost înlăturați bine-cunoscuții „ratați" Livius Ciocârlie, Sorin Alexandrescu sau Alexandru Călinescu. PDSR-iștii nu mai au de ce și de cine să se teamă – sau să se prefacă. Deșănțarea e pe față. Cine și ce s-ar putea opune dorinței de prea bună „vecinătate" a Rusiei lui Putin?

Niculescu ne trimite protestul Foștilor Refugiați Politici (fiul său, Adrian Niculescu, Dinu Zamfirescu și Neagu Djuvara) împotriva numirii într-un post-cheie în Poliție a lui Ristea Priboi, fost mare securist însărcinat pe vremuri cu sabotarea Europei Libere. Printre acțiunile Securității contra postului de radio este menționată și agresiunea împotriva mea. Nu va servi la nimic, dar gestul e bine-venit.

Tot de la el, un articol al lui Dan Petrescu de demolare a *Lexiconului negru* (*Adevărul* 17/2). Ce reproșează lucrării Doinei Jela? Că securiștii din Iași prezenți în acest dicționar al represiunii care fuseseră mandatați să-i percheziționeze apartamentul se purtaseră... corect. Unul îi recitase chiar versuri de Emil Brumaru, spre a-și arăta simpatia. Deci, cartea Doinei Jela e greșită. Să te mai miri, cu astfel de disidenți, că ai o astfel de tranziție?

Sâmbătă 10 martie

Am ascultat emisiunea lui George Banu de pe France Culture, *L'Autre Cioran*. A ținut peste două ore. Cred c-a reușit ceea ce și-a propus: un Cioran dezbărat de convenția discursului

despre el. Pentru prietenii lui Cioran, firește, nici o revelație, celălalt Cioran este tocmai cel cunoscut de ei: prietenos și vital, la limită hazliu. La toți invitații lui Banu campania politică împotriva lui C. n-a lăsat urme, nici nu se pomenește de ea. Vocea lui C., în franceză, dar o dată și în românește (extras din convorbirea televizată cu Gabriel), deși auzită de mai multe ori de la moartea lui, nu știu de ce îmi provoacă azi o deznădejde moale – de resemnată ce este. Prin astfel de semne măsor ce slăbită îmi este vigilența de când V. e bolnav. Tot lăcrimez interior; în exterior, în afară de o nervozitate sporită, sper să nu se vadă nimic.

Suficient de sensibilă la regularitatea cu care telefonează Patapievici cerând știri despre V. La fel, Bădiliță, cu care ne îngăduim și câteva ședințe de râs.

Sună Niculescu: la București televiziunea va anunța astă-seară că Iliescu îl invită oficial pe regele Mihai în țară. Zvon fals, sau supremă abilitate politică?

Vineri 16 martie

Într-una din seri, Gabriel, aproape entuziast și așteptându-se să reacționez cu același elan: vrea să scoată în mare urgență pentru Târgul Internațional al Cărții de luna viitoare cronicile radiofonice ale tatei, chiar și una a mamei, și, de ce nu, și pe cele ale lui V. din tinerețea sa de extremă stângă. Toate îi vor fi aduse de Andrei Dimitriu, care a scos, tot la Humanitas, un Noica de aceeași sorginte. Descopăr că aceste conferințe au fost supercorectate și tipărite în ziar (*Adevărul*) și în volume (*Memorii* și *Aqua forte*), pe trei dintre ele le regăsesc imediat. Gabriel, care se aștepta la inedite – ca în cazul lui Noica –, e vizibil dezamăgit, cu atât mai mult cu cât eu nu găsesc publicabilă nici conferința mamei (în română, spre deosebire de franceză, stilul îi era prea încărcat metaforic, prea sentimental).

Cât despre V., numai ideea de a-și contempla vechile porniri troțkiste îl irită.

De la Minerva, o serie de faxuri pentru drepturile de autor de la *Agenda* lovinesciană (vol. IV), de la *Mite* în BPT și restanțe de la *Aqua forte*. Vreo 6 milioane, în tot. Îi lăsasem procură Gabrielei Omăt să le încaseze, completându-și astfel propriul câștig – minimal. Dar ea, portret ideal al istoricului literar îndrăgostit de scriitorul și de epoca studiate până la contopire, trăind mai curând viața lui, decât pe a sa proprie, a cheltuit cele vreo 4 milioane ce mai rămâneau după plătirea impozitului cumpărând cărți spre a le trimite la reviste și critici (Editura Minerva, privatizată, nu-și mai permite luxul unui serviciu de presă). Îmi faxează și o scrisoare care e o bijuterie de bun-gust și abnegație. Gabriela Omăt e ultima tranșă de noroc a posterității lovinesciene.

Rodica Iulian ne trimite ultima ei carte, un roman, *Fin de chasse*. A fost publicată la L'Harmattan, cu obligația să cumpere 50 de exemplare. Din întâmplare, primirea cărții coincide cu publicarea în *Nouvel Observateur* a unui dosar despre cât câștigă scriitorii, din care reiese că nu sunt atât de rari pe cât pretindem noi cei care trăiesc din scrisul lor. Și nu neapărat cu romane de gară. Chiar și cu eseuri filozofice. De pildă, Glucksmann.

Romanul R.I. are pagini de poezie pură (precum cele despre zăpadă) și este scris într-o franceză bogată și foarte literară.

A sosit aseară Doina Jela. Azi va merge la Salonul Cărții de la Porte de Versailles, de unde ne-a promis, Gabrielei Omăt și mie, că-mi va aduce 5-6 exemplare din *Agende* IV. Mâine îl va asculta pe Alain Besançon la... Casa Română (am rugat-o să ne scuze pe noi, „bolnavii"), duminică ne vom regăsi acasă.

V. nu se simte mai bine din nici un punct de vedere. Așa că și eu mă mențin într-un echilibru precar.

Duminică 18 martie

Aseară, o veste neașteptat de proastă de la Gabriel. A avut o criză de tahicardie paroxistică (180 puls) și a stat 6 ore la spital. Se străduiește să atenueze unda negativă a știrii glumind: atât ține la noi, încât mi-a imitat până și bolile. Dar îl simt (sper să mi se pară doar) atins. Azi-dimineață, când îl rechemăm, moralul e mai bun; mâine vede o somitate locală în materie de cardiologie. Asta ne mai lipsea.

Mă joc de-a electoratul responsabil și, cum se spune în mass-media, mobilizat. De fapt, nu-mi dau seama – și nici nu-mi voi petrece timpul analizându-mă – dacă mă duc să votez din motive civice, sau spre a-i arăta Jelei cum se petrec alegerile în Franța. Bineînțeles, stânga a „cucerit" Parisul (noaptea târziu se va afla că Lyon a „căzut"), dar aceeași stângă a pierdut cele mai multe dintre marile orașe. Noi, în al 19-lea [arondisment], avem de atâta vreme un primar socialist, încât nu bietul meu vot la dreapta poate schimba ceva... Singura consolare (dar aveam nevoie de așa ceva?): Partidul Comunist mai pierde încă din puținele poziții ce-i mai rămăseseră.

Deci Doina Jela a sosit la Paris. Cu ea, dialogul e mereu deschis. Am, ca totdeauna, impresia că dispunem de un alfabet comun. Biata de ea, a transportat de la București 10 exemplare din *Vavilonul*, de la Salonul Cărții, ce se ține la Porte de Versailles, 5 ex. din *Agendele* sburătoriste, iar din partea Anei Blandiana al optulea tom din *Analele Sighet*, cuprinzând comunicările la simpozionul din iulie 2000. Un *pavé* de 1000 de pagini! Mă bucur c-o știu aici. De când a scris cartea despre mama face, firește, parte din „familia" mea reală, cea aleasă, ce corespunde rareori legăturilor de sânge.

Am să mă opresc. Am început să colecționez când evidențe, când clișee. Am o scuză: mâine V. e la consultație la doctorița de reumatologie de la Bichat, despre care Niculescu ne-a spus minuni. N-am putut evita să-mi pun toate speranțele în ea.

Să adaug doar că de la Bristol a venit să ne vadă Cosmina Tănăsoiu, bursieră care-și trece o teză de doctorat asupra pozițiilor intelectualilor în postcomunism. Ne făcuse o bună impresie prima oară, deoarece cunoștea subiectul tratat (lucru suficient de rar pentru a fi subliniat). Impresie confirmată ieri. La 25 de ani, o maturitate puțin tristă, deși surâzătoare. Așa vom fi fost și noi? (Nu, sigur nu.) Bunica ei de la Piatra Neamț a făcut pentru noi dulceață de cireșe amare.

Luni 19 martie

Doctorița de la Bichat, Elisabeth Palazzo, l-a impresionat pe V. L-a ținut un ceas; a fost sensibil la inteligența și finețea ei. V., căruia îi place să discute cu doctorii săi metafizică sau politică, numai de boală să nu se pomenească, pleacă de la spitalul Bichat încântat, iar eu, firește, bombănind.

Acasă, ne grăbim să-l sunăm pe Gabriel: l-a liniștit cardiologul „cel mare", tahicardia paroxistică nu e gravă dacă e îngrijită la timp. Acolo îl întâlnește și pe doctorul Mihăileanu, care ține periodic cursuri la București.

Telefonită cu Mihnea, Doina Jela – cu acordul lui Gabriel îi pun la curent cu accidentul său de ritm –, Niculescu, căruia Virgil îi comunică impresiile despre doctorița de la Bichat (la ea a ajuns Florica Dumitrescu în baston și a plecat fără).

Reapare, după zeci de ani, Irina Blank. Voia să cinăm împreună. Același refuz. Îmi povestește cum Aurora, sufletistă, insistase să se ducă împreună s-o susțină moralmente pe Mioara Cremene, care-și prezintă memoriile la Salonul Cărții. Vorba lui Barbăneagră: de ce nu?

Miercuri 21 martie

Început de după-masă radiofonic. Înregistrez o „Diagonală" pentru Deutsche Welle (Radu Mărculescu) și discut cu Anca

Mateescu de la Radio București despre Cioran vreo jumătate de oră. Destul pentru a-mi da seama că n-am mare lucru de spus, în afară de indicibil: tristețea de a trebui să pun toate verbele la trecut.

Romanul Irenei Talaban (*Bolchevita*, de la *Dolce Vita*), pe care mi-l trimite în manuscris, pare cam încărcat de personaje, dar plin de haz și, la o primă privire, interesant. Nu se compară însă cu scrisoarea ce-l însoțește. Analizând psihologia „omului nou" din România, cu prilejul decisiv al alegerilor, o învăluie într-un umor decapant și în același timp îngrijorat. Un fel de distanță participativă îi îngăduie să nuanțeze ceea ce aparent se prezintă ca o catastrofă globală. După ce i-am citit teza și i-am frunzărit romanul, Irena Talaban mi se pare înainte de toate o scriitoare de... scrisori.

De la Alina Mungiu-Pippidi, romanul a cărui prefață i-am scris-o anul trecut, *Ultima cruciadă*. Tot de la ea, un memoriu DEA asupra partidului lui Vadim Tudor, semnat, presupun, de Iris Urban (?), sub direcția lui Jacques Rupnik, apărut în *Cahiers d'études* (nov. 2001) al Institutului Român de Istorie Recentă. După bibliografie, unde abundă Sandrine și Shafir, trebuie să fie cu totul „corect politic", adică să găsească, pe de o parte, în trecutul românesc sămânța actualului naționalism, pe de alta, să dea prioritate noului tip de „fascism", mai puțin comunist, cât legionar, ca fiind cea mai mare primejdie a clipei de față și adevărata problemă a tranziției în Est.

Pe lângă alte cărți cu dedicații scrise de câte o mână tremurândă de bătrân, sosește și *Jurnalul literar* pe ian.–febr. Cu a doua parte a interviului Adrianei. În ziar, aceeași bine-venită grijă pentru valorile exilului, dar și aceeași lipsă de discernere a valorilor. De pildă, o pagină sau două consacrate uneia dintre cele mai depline găuri culturale, Constantin Micu-Stavila, cel care, ținându-i haina lui Petrovici, se pretindea... filozof. Sosit la un cenaclu al lui Mămăligă după ce alesese libertatea,

ne ceruse, ridicându-şi ca pentru un toast paharul de vin, să-i găsim chiar în seara aceea un apartament. I-am explicat cu răbdare că nu va putea trăi de pe urma filozofiei în străinătate. „Nici nu mă gândesc – ne replicase –, nu ne vor lipsi banii: nevastă-mea are gata un roman cu care vom da lovitura. Vă daţi seama, eroina este... Maria Magdalena!" Am râs noi, dar, cu dubla lor impostură, filozofică şi romanescă, ei aveau dreptate: el a obţinut o catedră la Facultatea Catolică de pe rue d'Assas, iar ea şi-a publicat la nu ştiu ce editură de mâna a zecea pe Maria Magdalena ei. Iar acum, devin şi reprezentanţi ai exilului, pe care l-au onorat cu nulitatea lor pretenţioasă. Chiar aşa să se scrie istoria?

Sâmbătă 24 martie

Sună Don Bazil: e încă la Marsilia, a rămas deocamdată consul! El nu se prea miră. Noi, da. Vrea cât mai grabnic *Vavilonul* II. Îmi citeşte o minicronică din *Ziua* (23 martie) şi mă lasă să ghicesc cine este autorul. Cum, în focul entuziasmului, singura rezervă e provocată de felul în care-l prezint pe Breban (şi pe Ţepe – subsidiar), e un joc de copii să descoperi autorul: Groşan. Împătimit de faptul că, pe la sfârşitul anilor '80, Breban îl adusese la Paris cu o bursă obţinută prin Ţepe, Groşan i-a purtat o recunoştinţă ce ameninţa să fie veşnică. Cred că am fost miraţi, V. şi cu mine, când, în articolul lui la cei 80 de ani ai lui V., şi-a cam atacat maestrul. Fie nu-mi amintesc eu exact, fie se vor fi împăcat ulterior. Fără importanţă.

Din Budapesta am primit o misivă de la Lavinia Stan, o studentă cu bursă la Universitatea Europeană pentru o teză despre „Activitatea culturală a exilului românesc între 1945 şi 1956". Vrea să vină la Paris şi să lucreze două săptămâni la „arhiva" noastră. Îi telefonez la Budapesta să nu-şi facă iluzii, „arhiva" noastră nu e consultabilă. În schimb, putem sta de

vorbă și, la nevoie, [putem] înregistra, vreo două după-amiezi, spre a răspunde la principalele ei întrebări. Ar fi mai ușor dacă acești doctoranzi ne-ar fi citit înainte de a ne vedea: am putea discuta în cunoștință de cauză, nefiind obligați să pornim de fiecare dată de la stadiul alfabetizării! Dar poți – fără a risca să fii considerat megaloman – să pui o astfel de condiție? Te resemnezi, deschizi abecedarul și o iei de la capăt.

De la Magda Cârneci, devenită feministă, un interviu al ei publicat în *Observator cultural* (nr. 45–46). A organizat, împreună cu o prietenă fotografă, o expoziție intitulată *Arheologie feminină*. La chestionarul-tip propus în acest cadru răspunde și ea. Care este figura feminină din cultura română pe care o apreciază în mod deosebit? – vine prima întrebare. M.C. mă numește pe mine, în niște termeni pe care dacă i-aș reproduce n-aș putea evita reprosul de vanitate dezlănțuită. Trebuie să recunosc însă că am fost „sensibilă", mai ales că aduce în scenă și „cuplul admirabil" pe care-l formez cu V. Ce poate să mă miște mai mult?

Duminică 25 martie

După-masă cu Doina Jela. Dezlănțuiri telefonice. A primit ca un semn negru știrea că procurorul Dan Voinea a fost destituit. El deschisese dosarul minerilor, al represiunii din decembrie 1989 și mai tot ceea ce era menit să rămână închis până se va fi lăsat uitat. Pe D.J. o ajutase cât putuse pentru dicționarul torționarilor, venise până și la lansare. Cum ea are numărul telefonului său mobil, îl chemăm și, pe lângă D.J., îi exprim și eu admirația, a mea și a lui V., pentru curajul lui atât de puțin împărtășit de colegii săi din magistratură.

Sună și Adriana, care nu numai că știe de D.J. (i-a citit cartea asupra mamei), dar o și invită să stea la ea dacă vine în Anglia. O chemăm pe Gabriela Omăt. Are o voce schimbată;

la insistențele mele recunoaște: a făcut niște analize, acum așteaptă rezultatul. Și ea? Pare mai preocupată de „parizianismele" lui E. Lovinescu: crea cuvinte franțuzite, dar inexistente în limba franceză.

Doina Jela vine încărcată cu încă 5 exemplare din *Vavilon*, 5 din *Agendele* lovinesciene, pleacă încărcată cu tot felul de ziare (interviul Adrianei din *Jurnalul literar*, „Diagonala" mea despre *Lexicon*, în *Rom. lit.*, cronica lui Dan C. Mihăilescu cu același subiect, în *22*).

Aseară târziu dau de Zografi la telefon. Mă înștiințează amuzat că în *Academia Cațavencu* (12–18 martie) a apărut un articol entuziast, foarte puțin în stilul revistei de un umor feroce (Z. presupune că Agopian l-a scris), despre *Vavilon*. Teza ar fi cam următoarea: intelectualul român se plânge că n-avem și noi un Havel precum cehii, dar cehii n-au avut-o pe Monica Lovinescu, în timp ce noi am avut-o, și-o mai avem, dar nu ne folosește la nimic. Să auzi și să nu crezi! Nici măcar nu este adevărat. Eu sunt, cred, singura care nu se plânge de felul cum am fost primiți, V. și cu mine, în țară. Imediat ce ne laudă careva, reproșează celorlalți că nu ne apreciază cum am merita.

Miercuri 28 martie

Reumatologul lui V., doamna Palazzo, după ce a primit rezultatul electromiogramei de la Rothschild, vrea să-l interneze pe V. la Bichat pe câteva zile pentru noi analize. Îi va telefona ea luni. Din nou panică. Deci cei de la Rothschild nu erau nebuni cu spitalizarea lor. Când doctorii vor înțelege că nu trebuie să-și lase pacienții s-o ia razna, fabulând de capul lor, în loc să le spună clar și succint de ce vor fi obligați să stea în spital, de-abia atunci ceva se va schimba nu doar în raporturile doctor–bolnav, ci și în evoluția bolilor. Despre factorul psihic se emit teze și tot felul de freudisme riscante, în loc să fie pus

în practică acest principiu atât de simplu. Teoretizez spre a nu patetiza. O dată mai mult îmi dau seama că tipul acesta de panică nu se dezlănțuie la mine decât dacă e vorba de V. Ieri, începuse să mi se declanșeze la falca dreaptă o vagă durere și umflare a unui canal care acum vreo 10-15 ani era să mă ducă pe masa de operație. Am rămas, totuși, calmă. Azi, în schimb, când după ore de telefonat spre a obține să fie transcris rezultatul electromiogramei la Bichat am dat de secretara doctoriței P. și mi-a adus răspunsul ei, mi-a pierit glasul.

Luni seara a apărut pe Internet pagina din *Rom lit.* pe care Alex. Ștefănescu a consacrat-o *Vavilonului* II. Mi-o trimite chiar în noaptea aceea Vasile Popovici. Marți dimineața o primesc și prin poștă de la Cristian Bădiliță, care, cu umor, se adresează personajului „tolstoian". Într-adevăr, printre atâtea elogii (ca „mare literatură", „mare caracter" și altele, pe care nu mă lasă inima să mi le neg), Alex. Șt. îmi conferă și statura unui personaj din Tolstoi (trebuie să recunosc că nu pricep de ce, dar de displăcut nu-mi displace deloc). Ceea ce îmi mai temperează reacția este alăturarea cu *Jurnalul* lui Balotă. Și al lui, și al meu pot concura la titlul de mare literatură – conchide Alex. Șt. Date fiind surprizele de caracter pe care mi le-a rezervat Balotă, nu literar mă stinghерește compania sa, ci uman. Este ca și cum lipsa de caracter, la asemenea dimensiuni, ar aduce a boală. Nu-i reproșez nimic lui Alex. Șt., n-are cum să și-l închipuie pe Balotă în situațiile cunoscute doar de noi.

Aseară a chemat și Gabriel, întors de la lansarea studiului lui Manolescu despre Maiorescu (reeditat acum la Humanitas). La lansare asista, firește, și echipa tehnică de la *Rom. lit.* Deci și Alex. Șt., care îi adusese lui Gabriel un exemplar al ziarului cu pricina. G. era încântat că-mi poate da și el o dată o veste din presa literară pe care să n-o fi știut mai dinainte...

Tot aseară am vorbit despre Adriana la o emisiune a Ilenei Corbea (Radio România Cultural). În studioul de la București,

Nicolae Florescu și dna Ghițescu. În duplex, Adriana de la Londra, eu de la Paris. Azi ne cheamă Ileana Corbea: se pare că emisiunea de 37 de minute a fost un mare succes, cu multe reacții și telefoane de la ascultători. Adriana, ea însăși intervievată acum câteva luni, tot prin telefon, a trecut și în direct, încheind emisiunea. Sunt încântată: dacă cineva ar merita o cunună [de lauri] tardivă, chiar și puțin ofilită, cum sunt mai toate în România, atunci ea este aceea. O eroină modestă, cine a mai văzut? Orice ar face, Adriana rămâne o excepție.

Duminică 1 aprilie

Gabi a traversat Parisul spre a-mi aduce *Vavilonul* II. 15 exemplare, în loc de cele 10 promise. O bună surpriză, ce mi-a îngăduit să-i dau două exemplare (unul pentru ea, altul pentru Sanda Nițescu) și să-i înmânez un al treilea lui Al. Niculescu, venit azi după-masă special pentru a-l lua.

Al.N., mereu sufletist și devotat, a telefonat de la noi unui doctor român din Germania, Octavian Hoancă (pentru el, o instanță supremă), pe care l-a somat să dea de la distanță un diagnostic pentru V. A confirmat pe cel al doctorului Cohen: „neuropatie periferică". O parte din angoasele mele cedează în fața lucrului clar exprimat. Dar numai o parte.

Ajuns acasă, același Al.N. îmi dă un telefon patetic: a citit în metrou primele 20 de pagini. Nu pot reproduce comentariul: e excesiv. Sunt, totuși, nevoită să înregistrez o reacție comună mai tuturor celor care deschid cartea: au impresia că sunt luați de mână și duși de autor într-un ritm atât de rapid, încât nu se mai pot opri. Și Gabi – se ferește sistematic de cuvintele mari, de epitetele cizelate –, și Alex. Ștefănescu – care, dimpotrivă, uzează fără complexe de ele – ajung la aceeași concluzie. Și eu, care mă temeam că volumul al doilea nu se menține la nivelul primului și că suferă de uscăciune și platitudine!

Ieri, la noi, Smaranda și Cristian Bădiliță. Trebuia să ne vedem de peste o lună. Dar, cu boala lui V... Tot atât de încântători ca și prima oară.

Cheamă Doina Jela, destul de iritată. Pe Internet, Dan Culcer a primit un text al lui Goma împotriva *Lexiconului* ce o înjura copios pe ea („iscălitoarea") și, firește, pe noi. Ce va fi când va descoperi materia primă oferită de *Vavilon* II! Pamfletul asigurat pe ani de zile! Încerc s-o conving pe Jela să nu-l mai ia în seamă. Nu știu dacă reușesc.

Reapare, după luni de absență, Dana. Între timp, a fost și la Timișoara (unde i-a murit bunicul), și în Italia pentru o lucrare „de teren". Delia, care a păstrat reflexele prudenței de pe vremea lui Ceaușescu, i-a trimis ei o scrisoare pentru mine în care, ca de obicei, ne binecuvântează, întru amintirea lui Puiu Cotruș, pe amândoi, transmițându-ne și gândurile calde ale izolatului Axente Sever Popovici.

De la Monica Pillat, care a trecut prin Paris fără să telefoneze (timiditate excesivă?), o carte a unei cercetătoare de la Institutul Călinescu, Carmen Brăgaru, despre Dinu Pillat. Mă opresc mai ales la schingiuirile suferite în timpul interogatoriului pentru proces. De-a lungul chinurilor, Dinu Pillat, în ciuda înfățișării sale modeste, s-a purtat exemplar. Bieții noștri eroi, uitații noștri mucenici ai demnității!

Primim o scrisoare de la Florin Manolescu. Scoate la Humanitas o *Enciclopedie a exilului literar românesc* și ne cere pentru volumul al doilea, în care suntem prezentați și noi, fotografii. Îl sunăm pe Gabriel, să-i dea din fondul de la Humanitas. Nu-mi vine însă să-i comunic mirarea noastră de a nu fi fost nici întrebați, nici înștiințați de un asemenea proiect într-un domeniu atât de familiar nouă. E ca și cum s-ar scrie ceva despre raporturile dintre Noica și discipolii săi fără să fie consultat... Gabriel Liiceanu.

Luni 2 aprilie

E 10 seara, chiar acum am încheiat un dialog în direct cu Anca Mateescu, de la Radio România Cultural. Vreo 35 de minute despre *Vavilon* II. Întrebările – bune; răspunsurile – nu pot să-mi dau seama. Coautorul emisiunii era Eugen Lucan, cu care făcusem o serie de înregistrări la începutul anului. A copiat o casetă după banda cu recitalul Mariei Botta de la Fundația Regală din Paris, din 1962. I-o încredințasem pentru fonoteca Radiodifuziunii române. L-am rugat astă-seară să i-o dea lui Gabriel, care mi-o va trimite prin Mihnea. După mine în emisiune urma Manolescu, cu două retipăriri: *Maiorescu* și *Temele*.

Mult mai însemnat, telefonul pe care doctorița Palazzo i l-a dat lui V. Va fi spitalizat pentru două-trei zile pentru un *scanner* și mai ales pentru un examen al canalului lombar, spre a se vedea dacă este strâmtat sau nu. Nu îndrăznim s-o întrebăm dacă, în caz de „strâmtare" (*rétrécissement*), există vreun mijloc de a lărgi canalul cu pricina. Altfel, la ce bun? Data internării nu este încă fixată. Altă așteptare. Azi s-au împlinit două luni de când am început acest exercițiu al răbdării.

Marți 3 aprilie

Un apel de la secretariatul doctoriței Palazzo: V. va intra la Bichat pe 19 aprilie.

După-masă, cu Lavinia Stan, tânăra care-și pregătește o diplomă despre exilul literar de la Paris. Cum majoritatea revistelor literare au fost dirijate de V. și ne-am aflat în centrul activităților culturale din exil, suntem obligați să ne referim la propriile persoane. Mă întreb – ca de fiecare dată în aceeași situație – cum va fi percepută această persistentă persoană întâi plural? Surâsul interlocutoarei noastre de azi mă liniștește: spectacolul disputei de idei între V. și mine o amuză, deși din

timiditate n-o poate mărturisi. I-o prezint telefonic lui Cazaban, ca să-și fixeze o întâlnire spre a discuta despre Fundația Regală de la Paris.

Dorel ne confirmă că Mămăligă suferă de o boală gravă; nu se știe de care. În fotografiile din *Jurnalul literar* e cât un ghem țepos.

Lavinia Stan ne aduce din partea lui Sorin Antohi cartea lui de întrevederi cu Marino și două texte: o introducere la ediția în engleză a *Jurnalului de la Păltiniș* și o apologie a Internetului. Din toate punctele de vedere, impecabil pe linia „corectitudinii politice".

Sună și Greg: a apărut o carte despre procesul lui Brâncuși cu vama americană, pe care-o ia drept un eveniment. Îmi vine greu să-i mărturisesc totala mea indiferență, ar risca s-o confunde cu o lipsă de prietenie față de el. Or, prietenia mea este intactă, numai de mine însămi mă despart, fâșie după fâșie, până la limita unde plâng cuvintele, deși afectiv încep să se subțieze și amintirile. S-ar putea ca până la capăt să nu mai fie cale lungă.

Miercuri 4 aprilie

La capitolul „regalității", regele Mihai a pus el însuși un punct ce mi se pare final. Atât de nedemn, încât am întârziat să-l înregistrez. Mai înainte mă fălisem cu răspunsul său atât de demn la invitația lui Iliescu, refuzul mi se păruse mai mult decât o lecție de protocol. Zilele trecute însă, a revenit asupra primei reacții, acceptând și chiar invitându-se la masă sau invitându-l el pe Iliescu (n-am văzut comunicatul Casei Regale). Să fie, cum spun unii, o lucrătură a „ginerelui" Duda? Important nu e, de fapt, cine l-a convins, ci că s-a lăsat convins. *Exit* regele. Dar mă întreb dacă nu mă voi fi slujit de aceeași formulă la o precedentă deziluzie, dat fiind faptul că, de la căsătoria Margaretei, decepțiile se succedă.

În acest timp, Iliescu joacă temeinic cartea reconcilierii naționale. A invitat fosta opoziție (și partidele, și reprezentanții societății civile, GDS inclus) la un „forum" pro-NATO. S-a lăsat, firește, cu „pupat toți piața Endependenți", cei doi protagoniști ai împăcării spectaculare fiind Iliescu și Constantinescu, pozând îmbrățișați pentru televiziune. Nu mai avem nici opoziție!

Noroc că în Iugoslavia a fost arestat Milošević ca să ni se lase iluzia unei dreptăți cu plată și răsplată. E adevărat că arestarea a semănat cu o secvență de *western* sau de *thriller* cu gangsteri americani – vă dăm bani dacă ni-l predați pe șef –, dar măcar s-a produs. Poate că viitorul despot de dreapta – deoarece de cei de la stânga nu se atinge nimeni – se va gândi la acest exemplu, înainte de a mai comite câte un genocid.

Joi 5 aprilie

Sunt nevoită să rectific cele povestite de Mihnea. Din editorialul Gabrielei (*22*, nr. 14) reiese că Forumul de la Snagov n-a fost chiar atât de împăciuitorist pe cât mă lăsa să cred precedenta descriere: în poza finală de la televiziune, Iliescu și Constantinescu nu erau chiar îmbrățișați. În plus, ea încheia o dezbatere prea puțin amicală. Fondul rămâne însă același: opoziția s-a destrămat sau s-a refugiat doar în răgetele lui Vadim...

Sâmbătă 7 aprilie

Cu o glumă de un gust relativ, aș putea pretinde că tata valorează acum 2 200 de lei! Atât costă timbrul de pe scrisoarea Vanei, pe care mai mult decât probabil l-a ales expres spre a mi-l trimite. Mai curios, nu m-a lăsat deloc indiferentă și nu știu de unde am cvasicertitudinea că nici tatei nu i-ar fi fost [indiferent], în ciuda disprețului pe care-l arăta pentru

decorații. Nu m-am întrebat niciodată îndeajuns dacă a suferit – și cât – pentru nerecunoașterea sa „oficială" (nici în Academie, din pricina lui Iorga, nici catedră universitară). Când mă gândesc că Tudor Vianu devine victimă numai pentru că i-a fost amenințată catedra sub fascism, în timp ce nu s-a înregistrat vreun protest colectiv [împotriva faptului] că E. Lovinescu, cu doctorat de stat la Sorbona, a rămas profesor de liceu... Iar acum a doua posteritate (cea postdecembristă), nemaiavând nevoie de un ctitor pentru apărarea criteriului estetic, îl ignoră sistematic, nemaivăzând din interbelic, așa cum o dictează un Volovici sau un Zigu Ornea, decât extrema dreaptă ideologică, ce-ar fi dominat întreaga scenă ideologică și literară. Poate că și acest context ingrat m-a făcut să nu disprețuiesc timbrul cu pricina, venit după cel al trinității Eliade–Cioran–Ionesco.

Vana Constantinescu (Valentina) mi-a confirmat primirea *Vavilonului*, trimițându-mi și ea o broșură asupra bătăliei din al Doilea Război, unde a murit lt.-col. Constantin Lovinescu.

Tot în legătură cu Lovinești, o lungă misivă a unui domn Boboc, din Fălticeni, care evocă în versuri și proză pe soția lui Lala, Stella, și toate suferințele îndurate de ea. E a treia „reclamație" devenită fără obiect, deoarece Stella s-a stins, la 90 și ceva de ani. Prima dată, un profesor din Ardeal îmi cerea să-i trimit bani. M-am executat imediat, cerând să i se transmită de la Humanitas o parte din drepturile mele de autor. A doua oară, Varvara Florea, speriată de zvonurile publicate de un ziar local, se oferise s-o ia la ea. I-am scris să se ducă s-o vadă mai întâi, la Fălticeni. Eu însămi o întâlnisem în subsolul Muzeului. N-am izbutit să aflu cum se face că ea, care a donat casa ca să devină muzeu, n-a fost apoi îngrijită cum s-ar fi cuvenit. Nu mă recunoștea, nici nu știa de la cine îi sosiseră, de două ori, bani. Am vorbit cu directorul Muzeului, Cocârță, m-am plâns și primarului: nici un răspuns. Boboc ar

vrea să-mi trimită, pentru arhiva noastră, unde – crede el – ar fi mai la adăpost, teza de licență în Drept a lui Octav Lovinescu. Îl îndemn s-o dăruiască Galeriei Oamenilor Celebri, ce se află tocmai în casa lui Octav. Netty cu Octav și cu cei trei băieți frumoși ai lor – Horia, Lala, Lelu – formau un tablou de familie ideal, din care n-a mai rămas decât o teză de licență prin sertarele unui necunoscut. Lui Horia, fiul, i-a fost pana blestemată când și-a intitulat prima piesă *Citadela sfărâmată*.

Ruxandra Cesereanu îmi face, firește, plăcere când îmi scrie că, citind *Vavilonul* II, s-a identificat cu naratoarea. Ce poate fi mai agreabil pentru un autor decât o astfel de transmisie, imaginară? Altceva mi se pare însă mai important: sensibilitatea ei „gulaghiană" – cam așa îi și spune –, memoria ca o a doua respirație. Și îndeosebi mărturisirea unui complex: nu e oare vinovată că n-a cunoscut direct această experiență, pe care o descrie după mărturiile altora? Așa mă iluzionasem că vor fi cei mai buni studioși din prima generație postcomunistă, și iată că doar excepțiile ascultă de modelul visat. România rămâne țara cu cei 100 de locuitori numărați, poate prea generos, de V.

Dintre aceștia, Doina Jela vine ieri după-masă ca să ne citească cele 11 pagini împotriva *Lexiconului* răspândite de Goma pe un *site* basarabean. O listă interminabilă de imprecații bazate pe jocuri de cuvinte (de pildă, pe ea o numește mereu „iscălitoarea", insinuând că eu am scris cartea despre mama, iar ea doar a iscălit-o). De ce aș fi avut nevoie de o ființă-pseudonim nu se explică. Pe gratuități răutăcioase de acest tip se bizuie toată „argumentația" lui. Nu-mi vine deloc să râd. Nici măcar galben. D.J. nu e în faza ei cea mai norocoasă: o atacă și fiul unui securist repertoriat în *Lexicon*. Nu se știe dacă se va ajunge sau nu la un proces de calomnie.

Într-un număr mai vechi din *22* (13), continuarea unui text al lui Matei despre Culianu–Eliade. Impregnat literalmente

de „corectitudine politică", Matei se dedă la un exercițiu ce nu-i face cinste. Pentru a-l ridica pe un soclu pe Culianu, victimă probabilă a legionarilor din Securitate (??), trebuie coborât Eliade. Nu total, nu brutal; la urma urmei, și el, Matei, fusese legat de Maestru. Argumente? Nici unul. Ascultând criticile lui Culianu, după moartea lui Mircea, Matei are o revelație: ultimul mare roman al lui Mircea se intitulează *Noaptea de Sânziene*. Acțiunea începe și se încheie, 12 ani mai târziu, într-o noapte de Sânziene. Or, Legiunea a fost și ea întemeiată într-o noapte de Sânziene – stăruie Culianu. Nu constituie asta o dovadă că Mircea a fost și poate a și rămas legionar? Culianu ne avertizase și pe noi, dar i-am râs în nas. Trimisese chiar, pe această temă, o cronică la BBC, dar îi fusese refuzată. În schimb, Matei Călinescu l-a luat în serios.

Iată la ce nivel riscă să coboare rafinamentul intelectual al unui ins care a rezistat (cât de cât) dogmei dure a comunismului, cedând în schimb dogmei moi a „corectitudinii" din campusurile americane. Ca și cum în afara conformismului un intelectual s-ar simți pierdut. Cele mai multe cazuri sunt în America (de unde, de pildă, Virgil Nemoianu, în ultimul număr din *România literară*, se plânge de acest tip de porunci nescrise; o face cu prudență, neuitând că și cariera sa depinde de ierarhia locală). Mai pot fi înregistrate astfel de căderi și la Paris; de pildă, Mihai Dinu Gheorghiu pe lângă Bourdieu. Dar Matei Călinescu reprezintă o decepție mult mai strălucitoare. Merită bocete speciale.

Miercuri 11 aprilie

„Îndoi-m-aș și n-am cui. Îndoi-m-aș codrului." Astfel începea aseară scenariul pe care Gabriel părea a-l improviza la telefon. De fapt, precedat de un fax de la Humanitas, ce nu funcționase, G. chema ca să comenteze cu noi articolul pe care

Mircea Mihăieș l-a scris în *Cuvântul* despre *Vavilon* II, care-l entuziasmase. Astăzi îl sun și pe Mihăieș: printre frazele noastre de felicitări reciproce, el strecoară la un moment dat că mama i-a fost operată de cancer. Iată cum vine realitatea și așterne peste iluziile sau vanitățile noastre literare umbra ei tuciurie.

După cei peste 10 ani de tranziție și tăcere, telefon de la Mircea Dinescu! În *Plai cu boi*, [apărut] sub direcția sa (un *Playboy* dâmbovițean), la care colaborează și Patapievici cu amintiri erotice din copilărie, dar din care nu e absent nici Pleșu, se duce o campanie împotriva lui Dinu Săraru. M.D. ar vrea să amintească și ignobilul episod cu interviul luat mamei lui V. Venit cu mașina și cu suita de la București, Săraru a intimidat-o pe biata bătrână, care suferea și de inimă, sperând c-o va determina să-și vorbească fiul de rău. Ea s-a ținut bine, dar cu ce preț. Îi spun tot ce știu (se rezumă, din păcate, la cele scrise mai sus). Dacă venim la București, Mircea Dinescu ar vrea să-i dăm și un interviu, deoarece revista nu este doar „cu gagici", ci „combate tare" politic. Refuz imediat și ferm. Mă așteptam atât de puțin la o astfel de inițiativă, încât la început am crezut că-mi face cineva o farsă.

V. pleacă în târg, într-unul din turneele sale prin Fnacuri. De două luni fusese obligat să renunțe la ele. Cum îmi spunea într-una din seri, descurajat, că niciodată nu se va mai putea duce acolo, am vrut să-i demonstrez contrariul. Mi-a reușit peste orice speranță. În cele două-trei ore petrecute prin Montparnasse i-au dispărut și durerile, și dezechilibrul. Și am pus capăt – fie și provizoriu – acelui *niciodată* ce se profila obsedant.

Doina Jela ne-a adus pentru câteva zile o carte intitulată *Experimentul Zaica*, după numele unui artist plastic care a descoperit și experimentat o metodă de „creativitate" punând copiilor niște întrebări neconvenționale. Nu experimentele,

nici măcar personalitatea celui intervievat aici de colaboratori ai Muzeului Țăranului Român – printre ei, Irina Nicolau – mi-au reținut atenția, ci răspunsurile copiilor între 7 și 14 ani. Ca în desenele lor, ucenicia la real și la legile sociale n-a început încă, ne aflăm în suprarealism pur, într-o somnolență a rațiunii și a sensului. Dacă aleg aici două-trei răspunsuri, sacrific intensitatea surprizei? Obligată să dau cartea înapoi, n-am cum face altfel. Notez deci:

„Ce limbă se folosește în Iad și în Rai?" – „Dispăruții din viață vorbesc în Iad și-n Rai o limbă tot dispărută." (14 ani)

„Ce este statul?" – „La țărani castraveții și roșiile sunt mai bune; la stat sunt mai rele, că statu' mai stă, mai se culcă, mai vine câteodată, și după aia iar stă." (8 ani)

„Ce este răscoala?" – „Răscoala înseamnă când părinții noștri nu găsesc bani, și atunci răscolesc ca să găsească." (8 ani)

„Ce este inima?" – „Inima e o carne care stă pe sufletul oamenilor, ca să trăiască oamenii cu suflet." (7 ani)

„Ce sunt buruienile?" – „Buruienile sunt niște plante folositoare doar lor." (12 ani)

„Ce este ceasul?" – „Ceasul e o cutie care nu-și lasă cifrele în pace." (11 ani)

„De ce nu-l imită găina pe om, ca papagalul?" – „Găina nu-l imită pe om ca papagalul pentru că ea este politicoasă."

Și așa mai departe, genialitatea fiind aceea a vârstei și dispărând placid odată cu ea.

Joi 12 aprilie

Mihnea a venit după-masă cu o casetă de pe *Arte*: scurt subiect dedicat României – rând pe rând, secvențe cu Ana Blandiana și Sighetul (pentru prima oară îl văd atât de bine filmat), cu Gabriel la Humanitas, pledând pentru egalitatea de tratament între Gulag și Holocaust. Asupra persecuțiilor

contra evreilor în România, în timpul războiului, reporterul nu uită să sublinieze lipsa de studii istorice.

Mihnea și-a ras barba (o va lăsa din nou să crească) și mi se pare că l-am pierdut de tot. A dispărut tipul anarhistului revoluționar din Rusia – 1905. Seamănă cu fiu-său, Vlad; copilăria din trăsături nu e la locul ei, parcă i-ar fi lipită pe față.

În timp ce privim caseta cu reportajul televizat, sună Mihai Zamfir, cu poftă de vorbă, de la Lisabona, unde va mai sta doar două zile ca ambasador. Voia mai ales să știu că n-a primit *Vavilonul* II.

În acest timp, V. îi răspunde lui Nemoianu, care, întors din România, ne înștiințează că ne-a cumpărat cărțile. Ne confirmă știrile despre fiul Cerbilor, profesor, universitar și posac, în Statele Unite.

Eu nu mai scriu. Telefonez doar. Ceea ce voi face pentru a-i mulțumi Monicăi Spiridon, care ne-a trimis felicitări de Paște sigur pentru a lipi pe plic timbrul cu E. Lovinescu.

Duminică 15 aprilie

Paștele. Catolic și ortodox în același timp, ceea ce se pare că se întâmplă la 50 de ani o dată. Doina Jela sosește cu un cozonac ce nu seamănă cu clasicul său model (dar e foarte bun), cu ouă roșii și cu... Bruno. Vineri am fost cu ea în târg la Galeries Lafayette ca să iau aparate italiene de cafea și portdocumente de piele. Mi-a venit rândul să fiu „asistată", adică mai mult sau mai puțin agățată de brațul cuiva. Al ei e foarte amical.

Cu Ierusalimul, aproape o oră la telefon. Ileana Vrancea, pe care o sunasem ca să știu dacă a primit cartea, mă pune mai întâi la curent cu cele patru articole ale lui Shafir din *Sfera politicii*. În ultimul mă atacă direct. În spatele asaltului (nu știu dacă acesta e termenul exact folosit de Shafir) împotriva

unicității Holocaustului m-aș afla eu, și nimeni altcineva. Ileana Vrancea pregătește răspunsul pe care-l va trimite la *România literară*. Se va sluji (nu e nevoie să i-o amintesc eu) de răspunsul meu la articolul lui Norman Manea împotriva lui Mircea Eliade, în care, printre altele, pomeneam de indecența oricărui semn de antisemitism în presă, inadmisibil după Auschwitz, și reclamam o dispoziție legală în acest sens. Discutăm la obiect pozițiile noastre la prima întâlnire pariziană, așa cum reies ele din portretul pe care i l-am făcut în *Vavilon* II. I.V. are o memorie aprigă, probabil mai performantă decât a mea, și nici nu caută să-și înfrumusețeze rolul. Dar suntem doi (V. și cu mine) spre a ne aduce aminte de antipatia ei la prima vizită pariziană față de V. – socotindu-l „legionar" – și de schimbarea la față și la atitudine de a doua oară, după ce citise articolele lui V. din perioada lui troțkistă și-l descoperise alături în eroarea lor de tinerețe și de ideologie. Ea nu recunoaște. De unde și discuția. Mereu amicală, de altminteri. E de o cinste intelectuală ireproșabilă și extrem de odihnitoare. Încearcă să ne „împace" cu Solacolu, de la *Dialog*, care scoate un număr cu corespondența lui Nego și ar vrea și misive din arhiva noastră. Chiar dacă aceasta ar fi în bună ordine, tot nu i-aș da nimic. Scrisoarea de „ruptură" a lui S. era atât de insolentă, încât nimic nu poate să-i șteargă semeția deplasată. Ileana Vrancea o înțelege rapid și nu insistă. Vorbim în final de cartea ei, pe care s-a hotărât s-o dea lui Liiceanu, și-i atrag atenția să n-o prezinte sub formă de culegere de articole și să nu uite să clarifice pasajele încâlcite. Ca orice ins de bună calitate – specie suficient de rară, mai ales la scriitori –, acceptă critica. Mi-l cere pe „legionarul" V. și-i las pe cei doi foști „stângiști" să încheie această convorbire aflată atât de „la dreapta".

O sun pe Gabriela Omăt. Aștepta un rezultat la o analiză. Înțelesesem că se teme de un cancer. Din fericire, rezultatul biopsiei e cel bun. Nu se simte în largul ei vorbind de boli.

I se pare, probabil, indecent. Își regăsește ironia și buna dispoziție când trecem la pagina publicată de Zigu Ornea în *Rom. lit.* (nr. 14) despre volumul IV al *Agendelor* lovinesciene. Îl prinde în două rânduri că nici n-a răsfoit cartea. S-ar putea, după ea, ca Alexandru George să se afle la Paris.

Mă cheamă, din California, Ioana Bernard, care a primit *Vavilonul* II și e încântată de paginile consacrate lui Noël. Când adaugă că se vor împlini zilele acestea 20 de ani de la moartea lui, încep toate să valseze cu mine. Casa și anii. Firește că parcă totul ar fi fost ieri.

Don Bazil n-a fost rechemat în patrie. Este mai departe consul general la Marsilia. Aflu de la el că Iliescu, într-un acces de inteligență politică, a anunțat că regele Mihai va primi înapoi trei dintre reședințele sale. El, Iliescu, ar fi bucuros (sau doar mulțumit) dacă regele s-ar stabili în România și ar juca un rol politic. Confirmare și de la Mihnea, căruia i-a telefonat Manolescu. Îmi vorbește apoi îndelung despre *Vavilonul* II, surprinzând, cel dintâi, graba din final și patetismul (nu atât de bine camuflat pe cât speram eu) rămasului-bun.

Tot la telefoanele cu „Christos a înviat!", Delia Cotruș ne binecuvântează din nou, iar de la Monica Spiridon aflu că nici n-a identificat timbrul cu E. Lovinescu.

Sună și Greg. Îl întreb cum o duce. De umblat singur nu mai poate. Citește toată ziua și vede filme de la televiziune sau din filmoteca sa. „Mă plictisesc", îmi răspunde el sobru și fără urmă de emoție. Simplă constatare. Ce civilizați suntem!

Adriana a primit o casetă după emisiunea despre ea a Ilenei Corbea și se întreabă, cu bucurie, dacă nu se face în jurul ei prea mult „cult al personalității". N-am văzut om mai puțin vanitos decât ea.

Luni 16 aprilie

Azi, ca și ieri, sună telefonul mai tot timpul, convorbirile deschizându-se, natural, cu „Christos a înviat!". Oana și Rodica ni-l și cântă. *Le Tout-Bucarest* de la Paris știe de ouăle noastre roșii aduse de Doina Jela. Sanda Sto i-a dat culorile, cumpărate de la Geneva, iar Smaranda Vultur voia și ea să ne pregătească o prăjitură cu nuci. Îmi povestește cu haz cum cineva i-a împrumutat *Vavilonul* II la Paris (exemplarul trimis de la Humanitas o așteaptă la Timișoara) și de aseară se tot bate cu soțul, care să citească mai întâi.

Merită să notez și primele reacții ale „personajelor" mele. Ieri, ale Ilenei Vrancea. Azi, mult mai neașteptate, ale lui Barbăneagră. Începe, în stilul său oracular, să mă asigure că Dumnezeu ne-a trimis, pe V. și pe mine, la Paris, ca să lăsăm mărturia acestei epoci care, altfel, ar fi pierit fără urmași. Pare încântat de felul cum l-am portretizat. Apoi, brusc, se încruntă și face o criză de care nu l-aș fi crezut niciodată capabil: n-am insistat cum ar fi trebuit asupra filmelor sale de televiziune despre geografia sacră, ce s-au bucurat de o primire critică într-adevăr excepțională. În timp ce am acordat nu știu cât spațiu unei „scrisori deschise" (care?) fără mare interes, n-am menționat acest succes ieșit din comun. E așa de enorm încât, după convorbire, mă arunc pe carte, mai să cred că într-adevăr n-am pomenit de filmele sale. Bineînțeles că nu e așa. Nu le-am consacrat decât un paragraf, dar conținând tot ce pretinde el că n-am spus.

Și Cristo găsește că i-am uitat prezența pe lângă Mihnea în epoca Comitetului pentru Drepturile Omului. La o nouă ediție, îmi propune să umplu acest gol...

Doar Aurora e integral mulțumită. Sanda Nițescu a fost la ea la masă și le-a citit celor prezenți tot pasajul ce o privea, atrăgându-le atenția că pentru prima oară se vorbește de ea și ca scriitoare, nu numai ca femeie frumoasă.

Miercuri 18 aprilie

Doina Jela îmi faxează azi-dimineaţă răspunsul ei către fiul unui general de miliţie pe care l-a trecut în *Lexicon*. Fiul îi cere acum socoteală. Din teamă de proces, Jela se gândeşte chiar să nu se mai întoarcă niciodată în România. Nu pare fricoasă, dar e ca şi cum ar fi intrat în panică dintr-un reflex condiţionat: frica s-a transmis din taţi în fii, nu mai ţine seama nici de firea, nici de curajul fiecăruia. Nu stau însă să filozofez cu ea, simt că n-ar suporta.

Ieri faxul a fost destul de solicitat. De la Humanitas, Gabriel ne-a trimis un articol al lui Dan C. Mihăilescu despre *Vavilonul* II, intitulat „Catifeaua cu arici" (în *Ziarul de Duminică*, 13 apr.). Plecând de la ideea unei imposibile paralele, ce pare la prima vedere ispititoare – date fiind diferenţele de stil, epocă şi temperament dintre tata (*Agendele* lovinesciene), ce-şi împroaşcă duşmanii cu „vitriol", şi ironia mea de-a dreptul diplomatică –, ajunge la concluzii toate prea favorabile mie. Nu privilegiază mai puţin momentele în care mă războiesc cu unii contemporani, când iese de sub acoperământul lui de catifea ariciul cu ţepii bine ascuţiţi, ca şi cum cartea s-ar întemeia pe acest *règlement de comptes*. De fapt, ceea ce îl atrage mai mult pe Dan C. este cafeneaua bucureşteană, cu bârfa ei. Dar presupun că ar vrea-o şi mai veninoasă – nu îi reproşase lui V. când îi apăruse Jurnalul că e prea civilizat? Rămân în continuare mirată că unii sau alţii găsesc în aceste memorii lucruri pe care nu credeam că le-am pus înăuntru. Aşteaptă şi el urmarea, cu anii marii descătuşări – sau ceea ce ar fi putut să fie ei. Mă simt vinovată ori de câte ori sunt nevoită să mărturisesc că aici se opreşte mecanismul rememorării şi că nu ştiu dacă Jurnalul ţinut cu regularitate din anii '80 încoace prezintă vreun interes pentru publicare.

Mai târziu în noapte faxează şi Don Bazil cronica sa, „Parada clandestinilor şi disidenţilor", pe care nu s-a hotărât încă

unde o va trimite, la *Rom. lit.*, sau, cum i-o cere Mihăieș, la *Orizont*. El n-ar fi vrut mai mult *sang à la une*, ci detalii pitorești, un timp mai păsuit. Are dreptate surprinzând graba din text. Timpul mi-l știu drămuit și se simte. Dar n-o spune: ar trebui evocată vârsta și e mult prea delicat pentru așa ceva. Îmi pare aproape rău că nu stăruie în punctele de dezacord (ca, de pildă, atunci când găsește că Ileana Vrancea merita ca onestitatea să-i fie „subliniată mai apăsat", sau când surprinde o lipsă de simpatie pentru Marin Preda).

Ce total par absorbită în acest Jurnal de reacțiile critice, când, de fapt, cel puțin din februarie încoace trăiesc într-un fel de ceață din pricina stării lui V. Intră mâine în spitalul Bichat și tot restul îmi este, în fond, indiferent. Până și lecturile îmi sunt dictate de această obsesie. Altfel, cum s-ar putea explica interesul (relativ, dar nu mai puțin prezent) cu care citesc cele două volume din *Journal inutile* al lui Paul Morand? Multă vreme, în ciuda cărții sale despre București, nu existase pentru mine, până tardiv, când *Venises*, cu pluralul ei cu tot, mi-a impus un scriitor de care altfel mai nimic nu mă putea apropia. În *Jurnalul* său, dacă exceptăm „inutilitățile" (cele mai multe, mondene) și antisemitismele (recurente), ca și previziunile sale politice (se înșală pentru viitor, după cum s-a înșelat și în orientarea sa din trecut), putem descoperi un scriitor deloc banal: cu adevărat umil (francezul *humble* sună mai exact), fără urmă de orgolii (*cf.*, în volumul II, cum dă dreptate lui Gide și lui Mauriac, care-l critică). Deși foarte important, nu asta e ceea ce mă face să nu închid volumele, ci, dimpotrivă, să stărui în a le răsfoi. Cred că împărțim o obsesie, de fapt cea mai răspândită dintre toate, dar despre care nu poți vorbi decât cu cei atinși de aceeași maladie: bătrânețea. Despre ea sporovăiesc cu Paul Morand.

Uitasem: ori de câte ori tabloul din acest dialog nu e destul de negru, îl chem pe un al treilea, care-l isterizează cu

stil: Cioran, ale cărui *Caiete* (volumul ultim de la Gallimard) stau de câțiva ani pe birou fără să-mi vină a le deschide, într-atât m-a traumatizat moartea sa. E atâta repetitivitate în angoasa lui Cioran, încât prin el reintru inevitabil în literatură. Ceea ce poate fi, totuși, o salvare. Momentană.

De la Mihnea, telefon cu Mihai Șora, [aflat] pentru trei zile la Paris. Voia să ne vadă tocmai în zilele când V. va fi în spital. Sunt amândoi dezolați. Va veni, probabil, vineri seara.

Joi 19 aprilie

M-am lovit din nou de birocrația amabilă, dar intolerabilă, a francezilor: formalitățile de intrare la Bichat au ținut mai bine de un ceas. L-au chemat pe V. azi la două și jumătate, pentru a nu-i face nimic înainte de mâine la 10 dimineața. În acest ritm, poate ține peste cele trei zile invocate inițial. Când plec, îmi pare pierdut la etajul al XIV-lea din turnul care dă spre vechiul nostru Saint-Ouen. N-are voie să fumeze și deduce, deloc logic, că de aceea nu poate nici citi. Are un vecin de cameră (camerele de o persoană probabil că sunt rezervate agonizanților) chinez, deci mai civilizat, care sigur nu va deschide televizorul; este real o șansă.

Întoarsă acasă, nu-mi vine să fac nimic. Sună telefonul tot timpul. Jela, înainte de plecarea la gară, pentru a afla cum s-a petrecut internarea și a se scuza de reacțiile ei de ieri, când i-am „criticat" scrisoarea. Tot pentru V., Mihnea, încântat de cum arată Mihai Șora la cei 85 de ani ai săi, urcând scările ca un june și cu capul întreg. Apoi Gabi, Smaranda Vultur, Marina Graur. Un apel mai surprinzător: Gheorghe Crăciun, căruia i-a apărut la Maurice Nadeau un roman tradus de către „soția" (?) lui Paruit, directoare la Seuil. Ne vom vedea mâine, după dejunul său cu Nadeau. E cu Călin Vlasie, care s-a specializat în edițiile bilingve în scopul de a „universaliza" literatura română (veche și nestinsă ambiție moldo-valahă!).

Vineri 20 aprilie

N-am putut termina aseară. Alte telefoane, până noaptea târziu. Printre care Dan C. Mihăilescu, pe care-l tot caut eu spre a-i mulțumi. Ne-a pus în plic articolul din ziar și niște urări cu „iepurași". Cu poșta locală (franceză, nu română) mereu în grevă, n-am primit nimic. O ținem într-un râs, ca de obicei.

Dormit prost în casa pustie.

Azi i-au făcut lui V. analiza cu pricina. A durat trei ore și a fost ca o minioperație. L-au ținut ziua întreagă întins, fără pernă. Nu se știe când îi vor da drumul. Chiar și doctorița lui l-a cam „repezit" când a încercat să afle mai mult. Continui să găsesc de un kafkianism blând, dar, la limită, și mai insuportabil decât cel dur, felul în care sunt tratați bolnavii în spitalele franceze – altele nu cunosc –, ca niște copii cărora nu ai datoria să le comunici nimic despre evoluția bolii lor, ci doar să-i îngrijești. Știi tu prea bine, din înălțimile științei tale („castelul"), ce hotărâri trebuie să iei spre binele lor.

Înainte de plecarea lui V., corespondența. Îmi vine să-i scuz toate vanitățile lui Emil Constantinescu, văzând cum e incapabil de ranchiună. Nu poate să nu fi avut nici un ecou al virulenței cu care l-am susținut pe Manolescu împotriva lui, de-a lungul campaniei electorale. Se prelungește acest elan, pe care nu mă sfiesc să-l consider nobil. Acum ne trimite urări de Paște.

Câteva rânduri patetice de la Radu Mărculescu, căruia un fost coleg de detenție i-a trimis o casetă cu cronica mea de la Deutsche Welle. Nu credeam că pot servi la ceva „Diagonalele" înregistrate acolo. Dacă n-ar fi decât pentru mulțumirea sufletească a unui biet om descoperind că cele suferite de el sunt recunoscute public, și tot e ceva.

Cea mai neașteptată [scrisoare] ne sosește însă de la Geo D., de obicei de-o discreție gata să te ducă cu gândul la uscăciune. E poate prima oară când vocea îi devine personală, îi tremură de o mânie. Din pricina lui Caraion. Nu mă pot împiedica să citez:

„9 aprilie. Mai întâi, mulțumiri cordiale Monicăi pentru *Vavilonul* II, pe care l-am primit cu o remarcabilă promptitudine. Și cu satisfacții suplimentare, datorită precizărilor ferme pe care le aduce în fine în nefericitul caz «Caraion». Zic în fine deoarece, după știința mea (care poate fi, totuși, incompletă!), e primul vostru răspuns net și public la odioasa ticăloșie, după o lungă tăcere. Tăcere – a stuporii? a dezgustului? a iertării?... – care a putut să deruteze cumva pe unii neavizați, mai ales dintre tineri, năuciți de uriașul cult al personalității inițiat chiar de către cel în cauză și continuat cu brio de urmași (de sânge ori de uzufruct), cu o regie internă și internațională iscusită, obsedantă, asurzitoare. Dar ea, această campanie susținută, care continuă și azi și care, între altele, a hipertrofiat pompos și grotesc talia relativă a unui iremediabil și omnilateral epigon arghezian (cu toată zestrea de «mucegaiuri, bube și noroi» majorată până la abjecție și crimă), nu poate acoperi/ascunde, nici compensa ticăloșia și impostura. Am înțeles, deci, că nefericitul nostru amic a trebuit să plătească un preț al disperării pentru a-și putea scoate familia din țară, că acest preț este în întregime opera șantajului criminal al Securității, impus unui vechi servitor al ei. Care, grăbit și laș, setos de glorie mondială și destul de lipsit de scrupule, nemaiputând să rabde și să aștepte un alt prilej mai puțin costisitor, a acceptat târgul abject, trădându-și, înainte de orice, propriul crez politic. Dar marea trădare a lui Caraion a fost față de prietenii săi cei mai apropiați, camarazi de luptă și de ideal, frații lui, care l-au ajutat, sprijinit și protejat de aproape și de departe, care l-au «crescut la sân» o viață întreagă. Căci dacă șantajul Securității îi aparține integral acesteia, nu mai puțin cele scrise în rapoartele și notele lui Caraion constituie, în exclusivitate, opțiunea lui, în care Securitatea nu mai are nici un amestec. Presiunea, teroarea, eventualele torturi ale puterii represive operează numai asupra gestului, faptei, nu și asupra textului scris de Caraion. În imundele pagini, detaliile din

viața voastră, dragii mei («romanțate» sub jetul inerent al veninului său instinctual, de vocație), din viața voastră împărtășită în intimități fraterne cu el, scribul trădător – intimități pe care nu m-aș mira să și le fi notat chiar atunci când le-a trăit sau le-a aflat de la voi, împreună cu voi... –, în acele oribile pagini numai el, Caraion, și nimeni altcineva, numai el a ales, punct cu punct și vorbă cu vorbă, *ce* să spună, *cât* și *cum* să spună, neputând exista nici un control al veracității celor scrise (deci nici un risc) din partea stăpânilor lui! Și, Dumnezeu să mă ierte, ca o stranie și morbidă încununare a abjecției, unele din aceste pagini blestemate par scrise, din câte îmi aduc aminte, cu «inspirație», cu vervă și voluptate literară! (E nevoie de Freud, desigur...) Mă opresc aici și vă cer iertare pentru această izbucnire. Ea exprimă oroarea, indignarea și sila pe care le-am resimțit atunci, la citirea acelor pagini în *Săptămâna*, reacții pe care n-am avut nici prilejul potrivit, nici destul curaj ca să vi le împărtășesc (ținând seama și de ceea ce mi s-a părut a fi, cum ziceam mai sus, o anumită abținere a voastră)."

Ieri, când a chemat Gabriel ca să știe cum îi merge lui V., i-am vorbit despre mânia lui Geo D. împotriva lui Caraion. Ar vrea să citească și el aceste rânduri.

Astă-seară, venit din celălalt capăt la Parisului, Mihai Șora, așa cum îl știam. Viu, neschimbat, întreg, etern. Pregătește o lucrare de filozofie despre lunecarea în numeric ce ne obligă să trăim superficial, la orizontală, să nu mai căutăm sâmburele ascuns, sensul tăinuit al lucrurilor. Vom rămâne fără figură? – mă întreb eu. Ne vom „des-figura"? Ca totdeauna, Șora nu răspunde. Nu e doritor de formule. Poate doar de enigme.

Duminică 22 aprilie

Ieri, suspans: trebuia să-i dea drumul lui V. Aflăm, după vreo oră-două de tăceri, că-l vor ține cel puțin până miercurea viitoare, pentru două infiltrări. După prima, de ieri, s-a simțit

ca înainte de criza din februarie. Îmi vine să calc peste toate superstițiile și să mă bucur ca de o minune. Nu îndrăznesc însă să trec cu totul pragul, mă reţin cu o prudenţă bătrânicioasă – prea mă tem de noi căderi. După ce vorbesc cu el la trezire și-i aflu ştirile cele bune, după ce-i aud vocea sigură pe ea și aproape veselă, nu mai ştiu cui să-i comunic vestea cea bună. Îmi dau seama că n-am cui... Le chem, totuși, pe Adriana și pe Gabi. S-a cam golit în jur de „noi".

Tot ieri, în casa ce pare a-mi fi devenit ostilă, decomand eu, de data asta, întâlnirea, de altminteri ipotetică, cu Gheorghe Crăciun și cu Călin Vlasie. Prima oară, vineri, i-am aşteptat zadarnic de la 4 la 6; își pierduseră telefoanele portabile, direcţia și – presupun – capul. Ieri i-am decomandat din pricina „suspansului" întoarcerii lui V. acasă, iar nu dintr-o „răzbunare", fie ea chiar legitimă. Episod demn de renumele cel prost al neţinerii de cuvânt la români...

Lungă convorbire telefonică cu Geo D., care se deschide la suflet. La admiraţia mea și la îndemnul să-și scrie memoriile, îmi mărturisește că acesta îi și este proiectul, dar că nu se poate muta de doi ani și nu mai are nici un colţ din casă unde să scrie în liniște, nici posibilitatea de a se concentra cât de cât. Nu mai compune decât scrisori către tribunal...

Una din cele mai triste surprize, deschizând numărul 16 din *22*: pe a doua pagină, reacţiile cititorilor la un text inexplicabil al Gabrielei Ad., apărut în *România liberă*. Viziunea ei asupra interbelicului s-a schimbat cu 180 de grade, din strălucitor de albă a devenit lucios și uniform de neagră. Această răsturnare de viziune s-a produs din cauza lecturii din Sebastian, dar mai ales a „cărţilor erudite" ale lui Zigu Ornea. Prin ei a înţeles că toate relele prezente decurg, normal, nu din jumătatea de secol de comunism exterminator, ci din cele câteva luni cât au fost legionarii la putere. Îmi revine prima mea reacţie (la articolul lui Manea împotriva lui Eliade): ai zice că ieșim din 50 de ani de fascism, nu de comunism. Nu-mi dau

seama ce a putut-o duce pe Gabriela Ad. spre o atare hipercorectitudine politică. După amărăciunea decepției îmi dau seama cât investisem în această prietenie.

Tot numărul din *22* se cere citit în lumina acestei revelații. Într-un articol al Alinei Mungiu despre H.H. Stahl, expresia „legionarii lui Cioran, Eliade, Noica" devine o sintagmă uzuală, iar soțul ei, Andrei Pippidi, evocând și invocând democrația, nu poate uita exemplul bunicului său, Iorga, pe care – afirmă el imprudent – doar cei care nu l-au citit îl pot acuza de „naționalism arogant". Tocmai când mă bucurasem citind în *România literară* cronica entuziastă a lui Alex. Ștefănescu asupra romanului Alinei Mungiu (*Ultima cruciadă*), pe care l-am prefațat.

În *22* ne mai dă lecții de rezistență și Marino, iar Gabriela Ad. (iarăși ea!) comentează pe două pagini (și cu fotografii) interviul pe care i l-a luat acum 10 ani lui Culianu. Evident, un atare eveniment se cere aniversat! De fapt, nu e imposibil să fie o precauție: din moment ce Culianu s-a înșelat asupra lui Eliade, nu suntem și noi, colegii săi de generație, scuzabili de a nu fi știut de „legionarismul" lui Mircea Eliade? – pare a spune ea. De fapt, prin asasinarea lui Culianu (făptașul nu poate fi decât de extremă dreapta... cred cei mai mulți), personajul a luat niște dimensiuni fabuloase.

Comentăm, Mihnea și cu mine, într-un regăsit acord, numărul păcătos din *22*. Mihnea a stat de vorbă cu Niki – știam de altminteri de la Don Bazil că alegerile la Uniunea Scriitorilor vor trebui repetate, deoarece fuseseră „manipulate" de Uricariu, care s-a aranjat să iasă președinte cu 5 voturi mai mult decât Manolescu. Nu cred că trebuie să-i dorim lui Niki victoria în alegeri, într-atât situația Uniunii e de precară material și, la urma urmei, și moral...

După vreo lună-două de tăcere, telefon de la Cristina Hăulică. N-au plecat încă. Pare a se agăța, chiar fără speranță, de

votul din Parlament care trebuie să confirmească numirea noului ambasador la UNESCO, Eugen Mihăescu. În orice caz, nu vor părăsi Parisul. Vor trăi din leafa ei de profesoară la o universitate (sau academie) de pe lângă Paris. Ar fi vrut să venim când vor da un cocktail de adio. O dezamăgesc profund refuzând.

Am început să răsfoiesc *Caietele* lui Cioran. Am tot amânat deoarece *Cahiers* este un *pavé* greu de mânuit sau chiar de ținut pe genunchi. Dacă aș fi rea, aș pretinde că Cioran se definește pe sine într-o singură frază la pagina 563: „*Trouver une formule – et mourir.*"* În orice caz, el dădea astfel dreptate celor care pretindeau că este gata să schimbe sensul unei fraze de dragul unui adjectiv. Mă număr printre ei.

Ori de câte ori am complexe estetice ascultând pe Ceaikovski, n-am decât să mă refer la cele spuse de Stravinski soției lui Paul Morand, Hélène: „*Nous devons nous remettre à l'école de Tchaïkovski : c'est un immense compositeur.*"** În același volum, o părere asupra românilor. Autorul lui *Bucarest* scrie, la pagina 316 din acest *Jurnal*: „*Les Roumains (d'avant les communistes) c'étaient des bourgeois d'une nouvelle de Tchekhov, avec une aristocratie d'opérette viennoise.*"*** Cât despre cei *d'après*...

Luni 23 aprilie

Iarăși enervări cu spitalul Bichat, unde bolnavii sunt tratați ca niște obiecte. V. nu izbutește să afle când va pleca de acolo. Pe de altă parte, reușita definitivă a tratamentului este serios pusă în cauză de un doctor „și mai mare", care epilogheză,

* „Să găsești o formulă – și să mori" (fr., *n.ed.*).

** „Ar trebui să ne întoarcem la școala lui Ceaikovski: este un compozitor uriaș" (fr., *n.ed.*).

*** „Românii (dinainte de comunism) erau niște burghezi dintr-o nuvelă de Cehov, cu o aristocrație de operetă vieneză" (fr., *n.ed.*).

sceptic, asupra infiltraţiilor, ce se vor cere repetate. I-a fost schimbat şi vecinul de cameră; în locul chinezului civilizat a sosit un tânăr francez făcut zob, ceea ce nu-l împiedica să asculte televiziunea non-stop. Telefonez de acasă secretarei doctoriţei Palazzo, care şi-a abandonat pacientul, [ca să rog] să îi semneze cel puţin „ieşirea". În ciuda succesului (chiar vremelnic) al tratamentului, un spital de evitat.

Surpriza cotiturii nefaste din *22* mi-a dezechilibrat ultimele certitudini. Nu mai e adevărat că din înfruntarea de-o viaţă cu totalitarismul comunist am ieşit învingători. De fapt, învingătorii din 1989 sunt, după un deceniu, *învinşii* unei istorii care se răstălmăceşte sub ochii lor. Nici democraţia, cu tabuizările actuale, nu mai corespunde celei în care crezusem ca într-un *moindre mal*, nici regenerarea morală la care nădăjduisem a fi contribuit nu s-a produs. Intelectualii pe care-i credeam alături, împărtăşind aceleaşi exigenţe, răspunzând aceloraşi imperative, deşi au dat dovadă sub duritatea cenzurii comuniste de un minimal spirit de rezistenţă, cedează azi la perspectiva unor călătorii în străinătate sau a câteva colocvii universitare. Devin conformişti pentru avantaje minore, când îşi puseseră, mai înainte, cariera – dacă nu chiar viaţa – în joc, refuzând să cedeze complet.

Deriziunea mi se pare a acoperi totul; e în mine atâta fiere năclăită, încât tot ce-am putut face sau năzui se despoaie de orice valoare.

Pentru a nu încheia pe o notă de jale la îndemână, să înregistrez o nouă reacţie de „personaj": Maria B. găseşte că e totuşi mai „complexă" decât reiese din cartea mea. Îi dau dreptate.

Joi 26 aprilie

Ieri l-am adus pe V. acasă. Acest moment atât de aşteptat n-a fost atât de „glorios" pe cât îl speram. V. se simte mai prost

decât înainte de spitalizare. Dacă s-ar fi simțit sănătos, probabil că s-ar fi arătat mai mișcat azi, când i s-a cerut să trimită un mesaj telefonat spre Râmnic. La celebrul său liceu, Lahovari, au inițiat un concurs de „creație" care-i poartă numele. Din moment ce nu poate fi prezent, s-au mulțumit cu o înregistrare prin telefon la care asistau Moldovan (cel care ne-a plimbat prin Râmnic), directorul liceului, profesoara de română și alți nenumiți profesori. Manolescu va fi de față pentru 19 mai, când se vor împlini 110 ani de la înființarea liceului, iar Liiceanu, și el invitat „de onoare", va dărui cărți de la Humanitas pentru premiile concursului.

Știri proaste de la Gabi. Ultimul control n-a dat rezultate bune: o nouă metastază la ficat. Operație, sau iarăși chimioterapie? E amărâtă, firește, dar nu mai mult decât aș fi eu pentru un guturai. Ce curaj – și ce derizorii ar trebui să-mi pară plictiselile noastre!

A murit părintele Surdu, de la Misiunea Catolică. Avea 87 de ani și se pregătea să se ducă în România pentru a sfinți nu știu ce biserică. Infarct pe stradă, moarte imediată. Trebuie să ajungi la bătrânețe pentru a invidia astfel de dispariții.

Din nou telefon de la Cristina Hăulică. În *Ziua*, Dan Hăulică a fost acuzat c-a furat trei Rembrandt. O sfătuiesc să intenteze un proces de calomnie.

Sâmbătă 28 aprilie

Totul neschimbat, firește. V. și cu mine saturați de atâta orizont închis.

Gabriel n-a văzut, dar a auzit în târg despre emisiunea televizată cu scandal. Celebrul Popescu, de la *Adevărul*, și Mircea Dinescu erau procurorii lui Dan Amedeo Lăzărescu, dovedit „agent" plătit, cu rapoarte informative, trimis și la Paris pentru V. și pentru mine. Pentru prima oară îl suspectez pe Dan

Amedeo L. de inteligență. Ca să nu aibă ceva adevărat de relatat, ne vorbise el tot timpul. Despre o traducere din Dante la care lucra. N-am putut plasa un cuvânt. Eram într-o cafenea din fața Europei Libere. Nu se ferea să fie văzut, dar puneam asta pe seama curajului său. (Făcuse ani grei de închisoare.) Se pare că la televiziune n-a exprimat nici un regret. Mai mult chiar, găsea că a făcut-o din datorie națională. Că, altfel, ungurii... (probabil ne luau Transilvania). Reacția Doinei Jela, când îi povestesc la telefon: cei care i-au transformat, prin presiunile știute, pe deținuți în informatori sunt lăsați în pace, plătesc victimele pentru ei...

Circ la Uniunea Scriitorilor, unde a fost ales Uricariu, învingându-l cu puține voturi pe Manolescu. Se prezentase și Breban, care s-a apropiat de PDSR. Scriitorii români n-au ieșit din propria lor caricatură, la care colaborează cu un paradoxal elan de autodistrugere.

Miercuri 2 mai

Telefonul cel mai neliniștitor de la Gabriel. Se simte bolnav și se va retrage câtva timp din București ca să se *îngrijească*. Încercăm să aflăm mai mult, fără a fi indiscreți. Cvadratura cercului. Știrea ne este confirmată de Mihnea, i-a spus-o Niki. Avertizat de G. Și el este îngrijorat. Nu epiloghez din superstiție: să nu agravez prin această lentilă a atenției un moment de fragilitate pe care-l nădăjduiesc trecător. Încă un nor pe acest anotimp deloc prielnic – ca să mă slujesc de un eufemism.

Întors de la București, Alexandru Niculescu ne cheamă, mai pesimist decât oricând. Tot ceea ce facem noi, cu toții, aici e în van. Intelectualii din țară, dedați cu viclenia și interesul, nu vor să accepte că și în exil s-a suferit. Doar ei, acolo, au dus răul. Al.N. a fost (la *22* sau la Grup?) la o discuție tocmai despre exil, în care, printre altele, o doamnă ar fi dezvol-

tat vechea temă a „salamului cu soia". Pentru Sami Damian, Tristan Tzara a fost și el un exilat. Mai erau de față Matei Călinescu, Volovici, Andrei Cornea.

Matei Călinescu semnează tot în *22* trei pagini de explicații asupra „cazului" Mircea Eliade. De reținut: tot apărându-l pe maestrul său, discipolul Culianu a ajuns să inventeze culpe nefondate decât pe temerile și pe nevrozele sale. Nu se va repeta niciodată îndestul că până și BBC-ul îi refuzase un text în care pretindea că [titlul] *Noaptea de Sânziene* a fost ales de M.E. deoarece în acel solstițiu de vară s-ar fi înființat Legiunea. Până la Matei nu știam însă că l-a blagoslovit și cu o altă intuiție fundamentală: personajul din *Un om mare* i-ar fi fost inspirat lui M.E. de... Codreanu. Prudentul Matei nu se lasă sedus de ipoteza neîntemeiată pe nimic, dar, în loc să se indigneze de o născocire atât de orientată, o lasă suspendată peste „dosarul" cu prezumții al lui Mircea Eliade.

De la Ana Blandiana, o invitație foarte caldă – aproape patetică – la colocviul de la Sighet. E una din marile mele tristeți: de a nu fi ajuns până în singurul loc din România unde se cinstește memoria victimelor. Orice ar face de-acum încolo Blandiana, pentru noi Sighetul o pune la adăpost de critici. N-ar fi trebuit să mă încred în contractul cu timpul. Am confundat decembrie '89 cu eternitatea, iluzionându-mă că nimic nu mă poate atinge, din moment ce mi s-au redeschis porțile spre trecutul interzis. Cu bolile vârstei noastre, nu văd cum am mai putea ajunge până la Sighet; va trebui, ca și anul trecut, să-i răspund negativ Anei Blandiana.

O scrisoare de la Sanda Cordoș, după primirea *Vavilonului*, atât de arzând-patetică, încât nu mi se pare rezumabilă. E de fapt adresată atât mie, cât și lui V., cu care avusese deja un schimb epistolar pe marginea crizismului. Mi se declară „discipolă", fără să-și dea seama probabil că printr-o astfel de aderiune îmi confirmă esențialul: am găsit câțiva tineri și mai

puțin tineri cărora să le transmitem ceea ce aș putea numi – dacă mi-aș îngădui patetisme – „datoria de memorie". Cred că expresia îi aparține lui V., însă îl jefuiesc fără remușcări. Dacă am reușit să transmitem această obsesie a aducerii-aminte câtorva din cei ce vor rămâne după noi, aproape totul a avut un sens.

Ruxandra Cesereanu, cu care e prietenă, ne spusese că a fost grav bolnavă. Face și ea o aluzie – mai curând vagă – la o perioadă grea prin care a trecut. Speră – sperăm și noi – să nu fi fost decât o „perioadă".

Adriana mi-a trimis prin Doina Jela (a fost s-o vadă în Anglia) înregistrarea emisiunii ce i-a fost consacrată de Ileana Corbea și o brichetă, probabil pentru a-mi recompensa efortul de a fuma atât de puțin. Ileana Corbea ne cheamă și ea; ne-ar vrea, pe V. și pe mine, la programul consacrat lui Basil Munteanu. Virgil îi spusese deja nu, mie ce-mi mai rămâne, ca totdeauna, decât să accept?

Fiind din ce în ce mai nesigură că un astfel de Jurnal-agendă ar prezenta vreun interes pentru cititorii ipotetici din România, în ciuda încurajării ditirambice a lui Gabriel sau încrederii cam prea generoase a lui V., m-am gândit să profit de prezența Jelei dându-i să răsfoiască un Caiet scris de mână și altul bătut la ordinator. Rezultatul? Scrisul meu este, după ea, ilizibil, în schimb foile pe computer i se par foarte interesante și ar fi imediat publicabile. Îmi dă o idee care ar putea rezolva totul: să încep cu 1995, când mi-am făcut debutul pe computer. Aș putea astfel răspunde nu doar grabei lui Gabriel, dar și celei exprimate de unii cronicari: pe când urmarea? În acest timp, dacă aș mai avea forțe, aș transcrie cât aș mai putea din Caietele manuscrise (1981–1994).

S-a întors la Paris Mircea Stănescu (cel cu teza de doctorat asupra experimentului Pitești). A fost dat afară din organismul ce se ocupa cu „dosarele", primul de pe o listă de funcționari

ce nu colaborau liniștit cu fosta și prezenta Securitate. După el, Patapievici nu le-ar crea securiștilor (foști și viitori) nici un fel de probleme. M-am obișnuit să nu exclud nici cele mai neverosimile ipoteze. Dar nu mă pot împiedica să le găsesc aberante până ce nu mi se aduce dovada. Pentru Patapievici, privilegiez, deci, prezumția de inocență.

Joi 3 mai

După ce luni V. se dusese cu Ilea la Fnacul din Montparnasse, azi a plecat singur în târg. Ar trebui să triumf. Dar nu prea înțeleg mare lucru. Când ajunge în Cartierul Latin, nu mai are nimic. În al nostru nu-i prieste. Și eu l-aș schimba de bunăvoie cu malul stâng al Senei. Dar o spun așa cum ți-ai mărturisi nostalgia pentru anii tinereții. Altfel, suntem țintuiți în casa noastră – ca personajul lui Ionesco din *Le Nouveau locataire* – prin grămada de discuri și cărți, prin inutilizabila noastră arhivă. O mutare ar echivala cu un efort ucigător.

Lung telefon cu Gabriela Omăt. O înștiințase pe Jela că Eugen Simion a tatonat terenul pentru publicarea lui E. Lovinescu într-o colecție a Academiei pe hârtie biblie (un fel de *Pléiade* românească). Discut cu V.: cădem de acord să nu mă opun, cu condiția ca Gabriela Omăt să facă această ediție critică. Aflu că Academia a primit de la actualul regim 8 miliarde de lei ca să cumpere Editura Minerva, unde tocmai ies *Agendele* lovinesciene, a căror apariție sub semnătura G.O. ar depinde, deci, de bunăvoința lui E.S.

Reacționez cu mirare, rănind-o, probabil, pe Jela, când îmi anunță că va propune tinerilor la cursurile de vară de la Sighet mai multe subiecte de teze de doctorat. Una dintre teme: revista „de exil" *Cahiers de l'Est*, pe care a frunzărit-o azi după-amiază la Sanda Stolojan. Or, cum Sanda a fost redusă la rolul unui director de paie, redactorul-șef, Țepeneag, ar fi

singurul desemnat să discute cu susținătorul tezei și să-i dea informațiile. De aici mirarea: avusesem naivitatea de a crede că din paginile pe care le-am scris în *Vavilonul* II asupra „subiectului" reiese suficient de clar de ce această revistă n-a fost una de „exil", ci dimpotrivă. Iluzia de a fi fost citit, chiar și de către cei mai atenți comentatori ai tăi, e primejdioasă. În orice caz, ea provoacă situații delicate, în care te vezi obligat să-i amintești interlocutorului că ai scris despre asta. Să-ți promovezi propriul „cult". Penibil.

Luni 7 mai

Bădiliță i-a trimis lui V. dactilograma (cum s-ar putea numi dacă e trasă la computer?) unei cărți ce i se va publica în țară, cerându-i o prefață. Cum V. îi spune că nu mai scrie nimic de doi ani încoace, Bădiliță s-ar mulțumi cu o prezentare a mea. Încerc să-i explic că sunt prinsă cu recuperarea Jurnalului și cu alte „ape vaviloniene". Îi voi citi textele. V. le găsește suficient de interesante. Nu mă îndoiesc, dar timpul cum îl înmulțim?

Din sacul de catastrofe cu care s-a întors Alexandru Niculescu de la București: a venit ieri să ne povestească dezbaterea de la GDS asupra exilului. Azi, primim și numărul din *22* cu prima parte a discuției, în cursul căreia punctul nostru de vedere este prezentat și apărat tocmai de către Niculescu. Nu fuseserăm, de fapt, atacați, numai că, între relativismele lui Matei C., fixația normală a lui Volovici pe Ierusalim, exemplul tipic de exil personificat, pentru Sami Damian, de Tzara, suficiența lui Mircea Martin etc., radicalitatea noastră suna mai straniu și nu putea fi susținută decât de un exaltat ca Al.N. Ne mai „omagiază" în trecere – și la obiect – Stelian Tănase.

Al.N. vine și cu o carte de povestiri a Adrianei Bittel, *Întâlnire la Paris*, cu o dedicație extrem de călduroasă. A apărut

în editura Adinei Kenereș, care o și prezintă. Trimite tot prin el și un mărțișor, un melc simbolizând, probabil, întârziata primăvară, ce parcă s-a oprit pe drum. La telefonul de mulțumiri de astă-seară îmi spune că e de fapt o broască țestoasă pe care a crescut-o într-un pom ca să ne farmece, să ne aducă sănătate. Are un băiat de 26 de ani, gazetar la *Plaiul cu boi* al lui Mircea Dinescu. Eu o fixasem pe o vârstă imuabilă de puști de-abia mai mare decât fetița rătăcită la Bariera Vergului, din prima sa povestire – singura pe care am citit-o până acum. Dintr-un interviu dat de ea în revista *Orizont* îi descopăr și o modestie scriitoricească rarisimă. Mi-o aduce și mai aproape. Îmi dezvăluie că, de două numere, ea săturându-se să facă de zece ani „revista revistelor", o scrie Manolescu. E mai caustic, mai drastic. Nu cred că înregistrasem vreo schimbare de ton.

Mai primim și două numere din *Cuvântul*, dintre care unul cu articolul lui Mihăieș despre *Vavilonul*. Alături, o pagină de Marino ca omagiu adus Anei Blandiana, în care lista femeilor „luptătoare" începe cu mine. Nu degeaba a semnat un armistițiu cu noi când a constatat că nu răspândim după '89 faima de agent pe care o avea în exil. N-o facem fiindcă n-avem cum să fim siguri că atitudinile sale excentrice veneau dintr-un contract, și nu din vanitățile lui exacerbate. Dar nu este mai puțin tolerabil să-l vezi cum dă lecții de morală tuturor.

Miercuri 9 mai

Telefon de la Niki. A primit, prin Mihnea, discurile de la V. și vrea să-i comunice entuziasmul cu care a ascultat mai ales unul dintre ele (fiii lui Bach, cred). Încearcă să-l îmbărbăteze pe V., care s-a plictisit de această lungă tânjire, și pretinde nu numai că el are acest tip de lombalgie de când se știe, dar și maică-sa. V. se preface a crede. Niki ne anunță venirea sa la Paris între 25 mai și 4 iunie. Va sosi și Patapievici. Nu-l văd bine pe V. Vor zumzăi toți cu optimism în jurul său, în afară

de Gabriel, a cărui voce l-a impresionat pe Niki când l-a anunțat că pleacă la Sibiu. De-atunci, nici un semn de viață. Cum să nu fie Niki îngrijorat? Și mai ales noi?

Cheamă Hăulică și apoi Cristina. Vești incredibil de bune pentru ei: consilierul favorit al lui Iliescu, Eugen Mihăescu, nu va mai fi numit în locul lui H. la UNESCO. Motivul e foarte „bucureștean": împreună cu ministrul educației, a fost fotografiat la lansarea unei reviste pornografice ținând pe genunchi două dame goale. Fotografia a apărut în ziare. Nu știu cât va ține scandalul (în România sunt atâtea, încât se face permanent coadă la ele). Dacă ar mai exista un singur strop de bun-simț pe acele meleaguri s-ar deduce lesne că, după această lecție de moralitate intensivă, locul ipochimenului nu e, totuși, la UNESCO. Îi atrag atenția Cristinei să nu se bucure prea repede; spre a salva aparențele, Iliescu e în stare să numească pe altul în locul lui H. ca să nu se facă de râs.

Un fax, marți, de la Humanitas, cu articolul Monicăi Spiridon în *Observator cultural* (nr. 63) despre *Vavilon* II. Spre seară, îi mulțumesc. Nici nu știa că apăruse. Ea se pregătește pentru un sezon universitar în California. În ianuarie va fi la Paris.

Am eu metodele mele de a-mi ridica moralul – nu știu până la ce tainițe subterane se va fi coborât, dar e jos de tot. După ce termin de corectat Jurnalul bătut, întrebându-mă de ce o fac și negăsindu-i vreun rost, nici măcar informativ, ca să-mi pregătesc noaptea pentru gânduri mai puțin negre citesc câteva pagini din *Jurnalul* lui Paul Morand, a cărui modestie continuă să mă seducă. Sunt însă la al doilea tom: a murit, pe la 96 de ani, soția sa, Hélène, el are 87 de ani și, continuând să se plimbe de la dreapta la stânga, se tot miră că îmbătrânește. Mai și descrie simptomele. Exact ce-mi trebuia.

Am încercat să mă arunc pe cartea lui Olivier Todd despre Malraux (în *Jurnalul* său, Revel o descria ca radicală). Nu văd în ce. Probabil că aduce unui istoric literar detalii inedite,

care însă nu modifică liniile mari ale unei existențe concepute deliberat de către cel ce-o trăiește ca o legendă. Studiul de acum câțiva ani al lui Jean-François Lyotard se intitula *Signé Malraux* tocmai fiindcă nu reținea din viața lui decât episoadele transformate de M. în operă de artă. Cum să faci „biografia" unui scriitor care disprețuia *„ce misérable tas de petits secrets"** ce o constituie? Să recompui „memoriile" *Antimemoriilor*? Pe când Olivier Todd are pretenția și intenția să-i rescrie biografia reală. Până acum am ajuns la ziarul scris și scos la Saigon, Malraux descoperind, la 26 de ani, mizeria colonială din Indochina. Nici o revelație. Mă stinghерește și lipsa de stil. E scris gazetărește, alert, desigur, dar și încărcat. Când mă gândesc la plăcerea estetică produsă de cartea lui Lyotard, *Signé Malraux*... Eram la clinica din Saint-Cloud, unde mi se pusese un pacemaker, și, departe de a mă lăsa impresionată de pilda ce mi se strecurase sub piele (cum văd că face Morand), navigam printre metafore cu pasiune. Nu mă supărau nici măcar reziduurile psihanaliste ale lui Lyotard, atent la părerea negativă a lui Malraux asupra psihanalizei – cartea, în afara debutului cu înmormântarea fratelui său, nu impune această grilă de lectură. Altele sunt enigmele de descifrat la Malraux. N-am impresia că Todd e capabil să le înfrunte. De ce va fi fost Revel așa de entuziasmat?

Ieri s-au împlinit 51 de ani (se poate așa ceva?) de când ciocneam, la București, într-o cârciumă din Brezoianu, o țuică pentru „ziua Păcii". Ieșiserăm cu toții, în frunte cu Camil, de la seminarul său de artă dramatică, unde desființa tot ceea ce constituia pe atunci arta teatrală, spre a construi una total diferită, oferindu-ne astfel iluzii revoluționare. Dacă din Caraion istoria literară ar reține, totuși, ceva, eu n-aș alege o poezie, ci această simplă frază rostită, la moartea unui prieten,

* „Această grămadă mizerabilă de mici secrete" (fr., *n.ed.*).

despre adolescența lor comună: „eram tineri și aveam de unde muri". Așa eram și noi. Totul ni se părea abstract, în afara eternității din vinele noastre. S-a ales din ea cam ceea ce s-a ales și din pacea aceea ciuntită, în cinstea căreia închinam cu râsul gâlgâind în noi...

Joi 17 mai

Insomnii cumplite, rezistând somniferului. Până pe la 7 dimineața. Nu mi se mai întâmplase de la arestarea mamei. Atunci mi-am pierdut instantaneu somnul meu cel bun. Nesimțit de bun. Unde mă puneai, adormeam. Și, deodată, pierise. Atunci mă convinsese Lucia de Renéville să nu mă mai chinui și să iau metodic somnifere. Cu un argument simplu: „Altfel, înnebunești." Remediul a ținut aproape o jumătate de secol. Pe 11 mai (noaptea mea cea mai albă) l-am înțeles în sfârșit pe Cioran. Nu mă dumiream: când remediul îți stă la dispoziție, de ce să nu-l adopți? Nu credeam că există insomnie care să reziste la somnifer. Acum îi citesc angoasele cu un deplin sentiment de participare. Firește, m-aș fi lipsit. Nu-mi dau seama din ce vine. Inconștientul meu să suporte atât de greu boala lui V.? Altă explicație nu văd.

Marți seara, telefon de la Gabriel. A reapărut, încă nevindecat. Nici vocea nu este cu mult mai bună. La București, Mihnea, care i-a luat pentru *Politique internationale* un interviu lui Năstase (?!), nici n-a reușit să-l vadă. G. retelefonează astă-seară. S-a schimbat programul nocturn: nu i se mai poate telefona după 10. Evident că suntem necăjiți și îngrijorați.

Bădiliță ne aduce *Tristele* sale, o culegere de texte și de Jurnal, pe care le citim cu real interes, V. și cu mine, deși nici unul, nici altul nu ne simțim în măsură să-i scriem prefața pe care ne-o cere. N-am fi, de altminteri, cei mai indicați. Nici rămășiță de tradiționalism sau umbră de certitudine religioasă

la noi. Am uitat să-l întreb de ce nu s-a gândit la Cazaban, pe care şi-l revendică drept „bunic" într-un text dintre cele mai virulente şi semnificative, pentru cei de-o vârstă cu el, împotriva „paternalismului" generaţiei precedente, de la care n-au învăţat decât supunere, conformism şi laşitate. Singurii români pe care-i admite şi chiar îi invocă sunt cei din interbelic sau din exil. Chiar atunci când nu ne situăm pe aceleaşi meridiane, ne bucurăm să regăsim în el unele din trăsăturile tânărului ideal de după '89.

Ileana Vrancea vrea câteva date precise pentru răspunsul la atacul lui Shafir. Îmi trebuie ceva timp înainte de a reconstitui cu precizie colecţia *Limite* şi *Ethos*. Mă mir şi mă dezolez o dată mai mult de dezordinea absolută ce domneşte (ca praful) pe aşa-zisa noastră arhivă, şi încredinţez rezultatul ordinatorului, singurul instrument din casă păstrător oarecum de ordine (când nu se devorează singur).

Ieri, Mircea Stănescu, cu memoriile pentru şi despre CNSAS, organismul menit să aplice Legea Dosarelor. De acolo a fost dat afară, sub pretextul reducerii de posturi, de fapt fiindcă protestase şi devenise incomod. După el, Patapievici s-ar fi convertit la teza oficială: au fost două Securităţi, una – cea bună – care apăra securitatea ţării (contra cui? contra imperialismului american?), alta – cea rea, firește – jucând rolul de poliţie politică. Mai mult decât un nonsens, un astfel de argument pare extras direct din cea mai nefardată propagandă comunistă. N-a existat decât o singură poliţie politică – însărcinată cu instalarea terorii şi cu distrugerea elitelor. Mi-e foarte greu să cred că Patapievici a lăsat în scris o astfel de enormitate ce l-ar desfigura. Însă nu văd nici de ce ar inventa M.S. Din simplu delir „de procedură"? Îi spusesem, înainte chiar de a-i fi citit memoriul, că nu vom semna protestul pregătit de el, pentru a nu ne afla alături cu tot felul de nedoriţi. Aşa se şi prezintă: nu doar Goma, dar şi coconet ireductibil şi

scandalagiu. Ședința în cursul căreia M.S. a fost chemat la CNSAS să-și justifice criticile a fost zbuciumată, dar nu una de „reeducare", cum pretinde el, obsedat de prototipul experimentului de la Pitești. Cert este că, în această perioadă, când reinstalarea marilor securiști a luat din nou avânt, o conștiință vigilentă ca a lui M.S. e bine-venită.

După o primă perioadă de panică și a doua de apărare, „foștii" de toate soiurile au trecut în faza obrăzniciei pure.

Un exemplu mai aparte. Augustin Buzura, care părea a se scuza mereu că e directorul fundației moștenite – *via* Iliescu – de la comuniști, se prezintă ca rezistentul prin excelență într-un lung interviu ce se lăfăie pe nu știu câte pagini (în orice caz prea multe) în *România literară* nr. 18 și contraatacă vehement. E drept că vina nu e a lui, ci a lui Manolescu, care-i acordă un spațiu demențial, și a lui Alex. Ștefănescu, care-i pune întrebări cutremurător-admirative. Fotografiat alături de Styron în America, unde a avut grijă să-i fie tradusă o carte, Augustin Buzura se transformă în „eroul" visat de mai toți scriitorii români: s-a făcut cunoscut „peste hotare" și are drept misie aceea de a face celebră literatura română (începând, natural, cu a sa). Buzura are talent (ca atâția alții), romanele sale sunt, mai toate, întemeiate pe un suspans creat de problemele de conștiință (ca la mai nimeni altul). A fost prudent până la lașitate (ca și alții). Dar și-a drămuit cedările. N-are sens să recapitulez lista de cărți „curajoase" și de acțiuni de lașă răscumpărare. Buzura a rezistat „prin cultură", dar n-a fost niciodată disident. De când își cultivă oportunismul în prezent, a început să-și reviziteze și trecutul. Și să-l metamorfozeze. Până și ultimul său roman (uimitor de slab) e cel mai bun pe care l-a scris. Dă lecții tuturor și se laudă cu un „apolitism" care a făcut din el însoțitorul lui Iliescu (așa și-a început cariera „americană", urmându-l în turneele sale preelectorale). În acest interviu, până și ce spune just (inapetența literaturii române

contemporane pentru tragic) sună fals. De altminteri, titlul ofensiv rezumă mai totul: „Iepurii de odinioară au îmbrăcat blănuri de tigri."

S-ar spune că Franța de-abia acum descoperă că s-a dedat torturii în timpul războiului din Algeria. Un general suficient de bătrân pentru a fi cinic cu intenția de a face rău, Aussaresses, a publicat o carte în care arată cum s-a torturat cu ordin de sus, tortura fiind considerată o armă cvasilegală împotriva terorismului. Mare surpriză la guvernământ și-n opoziție. De parcă nu știau! Nici Chirac, nici Jospin. Peste tot, ipocriziile puterii...

Știu: de aceea eram obosită așteptând în Corsica vaporul care să ne readucă pe „continent", deoarece toată noaptea discutasem cu Alla și cu un prieten al ei (și al lui Jean). I-am uitat numele, dar de atâta sunt sigură: era simpatizant OAS și încerca să apere pe torționarii francezi, care nu schingiuiau decât pentru a salva viețile amenințate de teroriștii FNL. Printre argumentele cu care îi atacam teza otrăvită, îmi aduc aminte doar că l-am citat și pe Maiorescu: nu scopul definește o doctrină, ci tocmai mijloacele, incriminatele, scuzatele mijloace, ouăle sparte pentru a face omleta. Nu rezist ispitei de a cita – pentru a câta oară? – replica lui Panait Istrati în URSS: „Bine, bine, ouăle sparte le văd eu, dar unde-i omleta?"

Două noi volume de versuri de la Ion Chichere, din Reșița. Probabil că nu-și revine de a fi primit din parte-mi câteva rânduri după volumul precedent. E mai ditirambic ca oricând. Lui V. (referința supremă pentru mine) i-au plăcut versurile sale.

Duminică 20 mai

Mai toate știrile din țară sunt proaste. Începând cu Grigurcu, care are un cancer la gât. Niculescu, în același necurmat elan

de generozitate, vrea ca, după tratamentul de la Cluj, să-l aducem la Paris, sau la Liège, la o clinică specializată. De unde sumele extravagante pentru spitale și analize? Deocamdată doctorii de la Cluj care l-au îngrijit i-au spus să nu plece în străinătate, deoarece tumoarea i-a fost redusă prin chimioterapie, dar să trimită dosarul medical Marinei Musset, pusă la contribuție tot de sufletistul nostru profesor. Vorbim astă-seară cu Grigurcu – între timp s-a și căsătorit –, care e plin de speranță și forțe. Vrea să reia dialogurile cu noi în *Rom. lit.* și proiectează o revistă la Târgu Jiu, pentru care ne cere colaborarea în primul număr. La Cluj s-a îngrijit de el dr. Boeriu, soțul Etei Boeriu.

Celelalte vești privesc eșecul permanent din România, nu doar politic, ci și cultural.

Astfel, la Uniunea Scriitorilor s-a votat din nou. Și iar a căzut Manolescu, cu vreo sută de voturi contra, printre care, bineînțeles, Blandiana cu ai ei, dar și Marta Petreu cu cei de la *Apostrof*, ca și Balotă sau (surpriză) Alex. Ștefănescu. Pentru Niki, deloc afectat în convorbirea pe care a avut-o cu Mihnea, îmi pare aproape bine că nu riscă să repete, mai grav, eșecurile de la PAC, dar pentru scriitori – ce dezvăluire a dorinței lor de a continua pe calea aranjamentelor pragmatice! Cu Uricariu președinte, aceasta e perspectiva (staționară) ce se desenează. Nu cred că Manolescu ar fi revoluționat structurile Uniunii (n-a făcut-o la *România literară*, unde-i era la îndemână), dar cel puțin ar fi fost respectat un criteriu al valorii.

Scriitorii și intelectualii noștri nu numai că se mulțumesc cu „rezistența" desfășurată sub comuniști, dar au început să respecte, conștient sau nu, cu program sau instinctiv, dezideratul profund al comuniștilor: minimalizarea – dacă nu chiar uitarea totală – a dezastrului provocat de comunism. De starea în care au adus țara trebuie găsiți alți responsabili. Legionarii, firește, care au guvernat, pesemne, din închisorile unde

și-au tras ultimele zile și moartea. Nu este însă de ajuns. Mai comod ar fi [de învinovățit] interbelicul, în totalitatea lui. Așa se face că, după ce Gabriela Ad. a avut, grație lui Sebastian și lui Zigu Ornea, revelația adevărului asupra culpabilului interbelic, au început la GDS să caute asemănările dintre tranziția postcomunistă (după ce comuniștii au ruinat țara și i-au lichidat elitele) și „anii falnici '20". Doar Neagu Djuvara găsește comparația un contrasens, dar pentru ceilalți (toți de-ai noștri) ea pare a se impune de la sine. E imparabilă. Și se lăfăie pe nu știu câte pagini din *22*. Are dreptate Djuvara să atragă atenția „comesenilor" săi (Pippidi, Ornea, Irina Livezeanu, Stelian Tănase, Sorin Antohi, Sorin Alexandrescu, Volovici, Adrian Cioroianu, Florin Țurcanu) că nu se sinucid numai indivizii. Uneori se sinucid și popoarele. Și dă câteva exemple: tuaregii, sau locuitorii din Caraibe după ce au venit spaniolii. Riscăm să dispărem și noi, dar din cauza comunismului, nu a „interbelicului". Uitasem să adaug că Gabriela Ad. e moderatorul dezbaterii pe care tot ea a inițiat-o. Să mai comentez?

În același număr (20) din *22*, Tania Radu scrie despre *Vavilonul* II. O chem seara și mă încântă să râdem împreună cu ea și cu Dan C., ca de fiecare dată.

Suprema gafă probabil că a făcut-o regele, încheind o certă traiectorie tragică printr-o secvență grotesc demnă de Caragiale. Doar că, în loc de „piața Endependenți", „pupatul" se produce în „Piața Elisabeta". Iliescu i-a dat regelui înapoi Palatul Elisabeta și el a venit să se mute cu toată familia, inclusiv cu „Radu, prinț de Hohenzollern" (așa e numit ginerele în comunicatele Casei Regale), la București. Mă tot întrebam cum de răspunsurile regelui la întrebările lui Mircea Ciobanu erau atât de profunde. V. dezleagă misterul cu o formulă: regele Mihai va fi fost, în acest caz, pseudonimul lui Mircea Ciobanu, care va fi dialogat cu el însuși. Ne sufocă derâderea.

Sâmbătă, Smaranda Vultur, fierbând de indignare: Sandrina Lavastine a reușit să se infiltreze și la colocviul despre memorie organizat de S.V., de Catherine Durandin și de un profesor de la Sorbona subjugat de Sandrine. Până și Catherine Durandin a ajuns s-o evite. S.V. se întreabă cine îi va da replica dacă va monopoliza, conform tipicului, doar pentru Holocaust toată suferința secolului. Fanatismul ei a ajuns să indispună pe toată lumea. La un institut universitar unde ținea un curs liber în calitate de „asistent", studenții au protestat părăsind sala – din cauza conținutului și tonului. Cursul a și fost suprimat. În *Le Monde* nu prea îi mai apare numele. S-a rărit și cel al marelui Reichmann. Nu cred totuși să existe vreo dreptate imanentă care să scoată din circuitul ideilor politice impostura unor astfel de specimene.

Nou telefon de la Gabriel. Fusese cu Ioana Pârvulescu în Bulevardul Elisabeta și tot din partea ei avea să-mi pună câteva întrebări. Scrie în *Rom. lit.* un „serial" despre Caietele lovinesciene și voia câteva date. Cel mai exact i le-ar putea da Gabriela Omăt. Al. Niculescu îmi spune – amuzat – că a vrut s-o vadă când s-a dus la *Rom. lit.* și ea i-a spus că nu are o oră liberă până în... decembrie: și-a cumpărat o garsonieră la București și lucrează pe rupte ca s-o plătească. Altfel, stă mai mult la Brașov, la maică-sa. Face parte dintre cei 100 de locuitori pe care, cu un oarecare optimism, îi invocă V. spre a nu nărui orice speranță ori de câte ori situația din România devine și mai intolerabilă. Cred că, între timp, numărul s-a mai redus.

Joi 24 mai

Ieri am primit de la Eugen Lucan copia pe casetă radio a recitalului Mariei Botta pe care i-l încredințasem în februarie. Tipică pentru moravurile românești actuale întârzierea fără scuze;

în plus, am impresia că nu este copiat tot recitalul. Îmi amintesc precis de poemele lui Ion Barbu și ale lui Herescu, ce sunt absente. Îi telefonez redactorului cu pricina: nu e vina lui, a dat cuiva să copieze, va cerceta etc.

În așteptarea restului (după câte alte luni?), ascultăm, mirându-ne o dată mai mult de puritatea acestui recital. În amintirea mea, tonul general era mai alb, mai puțin sentimental; totuși, „rostirea" aceasta rămâne excepțională. Regăsesc în ea știința pauzelor camilpetresciene asupra cărora am insistat atât de mult în repetițiile cu Maria ce aveau loc la Radio (pe Champs-Elysées), după încheierea emisiunilor. Ascultăm poemul lui Radu Gyr, cel din închisoare, și mai ales *Doina* lui Eminescu, ce cuprinde tot năduful unui neam urgisit. Ajunge să înlocuiești „străinul" cu „rusul", ca să devină poemul rezistenței la comunism. Cum să te mai miri – exclamă V. – că Eminescu a fost numit „poetul național"?

Nu mai știam că am inclus în program și versuri de Coșbuc și de Ștefan Petică. Ne amintim cum am ales muzicile după fiecare poem și ne spunem că, oricâte volume am scoate din trecutele emisiuni, nimic nu va putea restitui „ilustrația" muzicală pentru care ne pierdeam, cu bucurie, orele și uneori zilele. Nu doar prin texte, dar și prin „contextul" sonor ajunseserăm să confundăm aceste emisiuni cu un fel de „opere" aproape „complete".

Doina Jela voia să-mi vorbească de urgență; îi pomenise lui Sorin Antohi de arhivele noastre, cerându-i crearea unei burse pentru a se instala la Paris și a o pune în ordine. Asta după ce, la enunțarea acestui proiect, îl declarasem imposibil de realizat. Reținuse, dimpotrivă, că l-aș fi aprobat! De unde dezamăgirea ei, de care nu sunt responsabilă. Cum să trăim, V. și cu mine, și să mai și lucrăm câte ceva în aceleași camere unde ea și câțiva bursieri (deoarece îi prevedea și pe ei în „bursă") ar fi triat materialul? Un fel de trai în devălmășie.

După moartea noastră pot să vină în casă oricâți arhivari și cercetători. Iar dacă nimeni nu va mai fi interesat, rămân „praful și pulberea" atât de des invocate de V. De altminteri, Doina Jela nici n-are vocație de cercetător literar.

În același sens ne scrisese din Budapesta tânăra care și-a trecut „masteratul" cu un subiect de exil și a venit la Paris să ne înregistreze, Lavinia Stan. Ar vrea și ea să înscrie o teză de doctorat cu editarea „electronică" a arhivei noastre. Și ea lucrează cu Sorin Antohi. Și ei îi voi răspunde la fel, alungându-i și speranța unei „corespondențe" regulate prin care aș răspunde la toate problemele pe care i le pune... exilul.

Duminică 27 mai

Aseară, cină la restaurant cu Manolescu, Mihnea și o tânără doamnă căreia nu-i cunosc decât prenumele, Ioana. E prima „ieșire" de seară a lui V., din februarie încoace. Cu toții părem destinși ca pe vremuri. Ca de fiecare dată cu Niki, o bună familiaritate, fără nici un efort, nici de o parte, nici de alta, nici în discuții, nici în bârfă. Nu prea răutăcioasă, de altminteri, bârfa noastră. Niki, gata, ca de obicei, să vadă prioritar ce e mai bun în fiecare. Iar când se lovește de defecte sau antagonisme prea evidente, opoziția sa ia forme mai curând blajine. Îi compătimește: pe unul l-a lăsat nevasta, altora le-au murit părinții sau copiii, alții au câte un cancer. Poți să nu-i publici? Eșecul său la alegerile de la Uniune este intens de-dramatizat, îl felicităm că n-a fost ales președinte; ne dă dreptate. Chiar dacă n-ar fi sinceră (dar lasă impresia stăruitoare că ar fi), o atare atitudine se vădește profund odihnitoare.

Nu evităm, totuși, subiectele „delicate". Îl pun la curent cu reacția Monicăi Spiridon, care se plânge vehement că s-a opus numirii ei într-un post universitar. Nu fac nici o indiscreție, deoarece M.S. m-a avertizat prin scrisoare că disputa e publică. Natural că versiunea lui Niki se bate cap în cap cu a ei.

Niki ne aduce reeditarea de la Humanitas a *Contradicției lui Maiorescu*, cu o dedicație de aproape să-ți dea lacrimile.

Mâine se întoarce pentru emisiunea de o oră cu Teodora Stanciu despre *Vavilonul* II. Nu prea înțeleg cu ce vom umple o oră; discuție de idei n-are cum fi, la laudele lui (cartea i-a plăcut mult) nu voi putea răspunde decât cu da și nu, sau printr-o tăcere jenată, iar Gabriel, încă nerestabilit, nu va mai fi de față pentru a monopoliza microfonul (cum se plângea Niki c-ar fi făcut-o la o precedentă emisiune).

Niculescu ne trimite fotocopii după cele trei pagini consacrate de *Observator cultural* protestelor occidentale împotriva schimbării lui Hăulică de la UNESCO. Printre ele, un text inomabil al lui Reichmann, o scrisoare către Ion Iliescu începând cu „iubite Domnule Președinte", evocând patetic prietenia dintre ei doi, legați de același ideal terfelit apoi de alții (citește: Ceaușescu) și descriind bucuria lui R. când a aflat c-a revenit Iliescu la cârma țării să dreagă lucrurile. Niciodată R. nu-și revendicase trecutul comunist. Acum o face cu nesimțire și în termeni de aduc aminte de „cultul personalității".

Cheamă și Annie Bentoiu. Cronica mea despre cartea ei a apărut în *Rom. lit.* și-mi lasă pe *répondeur* mulțumirile ei neconvenționale. O rechem azi și vorbim mai mult: are o prietenă în Elveția care insistă să-i fie publicată cartea în L'Age d'Homme. Urmează să-i sugerăm noi un traducător. Aflu cu acest prilej că traducerea din *Iarna bărbaților*, a lui Bănulescu, pentru care Dimitrievici îi oferise, prin noi, un contract neonorat, era făcută de ea. Prost tradusă, adaugă ea, modestă.

De la fiica lui Radu Mărculescu: tatăl ei a luat, alături de Doina Jela, premiul *Magazinului istoric* și pare convins că doar eu l-am făcut cunoscut, prin „Diagonala" din *Rom. lit.*

Duminică 3 iunie

Convorbirea-emisiune cu Manolescu ar fi putut ține mai multe ore, într-atât decurgea de firesc. Nimic din ceea ce mă temeam: nici laude excesive, nici obligația pentru mine de a mima modestii exacerbate. Seara, la emisiunea Ilenei Corbea, am vorbit, Virgil (care mai întâi refuzase) și cu mine, despre Basil Munteanu.

Ne-am mai întâlnit apoi într-o seară cu Niki, în aceeași formație, dar și cu Catherine. Ne-am dus la „restaurantul kabil" pentru un *couscous* colegial. Între timp aflasem de la Smaranda Vultur, a cărei fiică a fost colegă cu Ioana, tânăra doar cu prenume, că o cheamă Popovici. Îi văzusem, de fapt, și un articol în *Rom. lit.*, semnat Ioana Copil Popovici. Era o căldură de vară plină: am cinat afară, reînnoind astfel cu un București imaginar, unde mi-aș fi petrecut serile tinereții în grădinile de vară. Ciudate și reconfortante unele inițiative ale lui Niki, care, într-o clipă când ceilalți nu puteau auzi, mi-a spus: „Cât vă iubesc pe amândoi." M-am bucurat, mă aflam cu adevărat într-o lume prielnică, unde surâsul venea de la sine. În plus (sau mai ales), îl vedeam pe V. la capătul celălalt al mesei și-mi puteam oferi iluzia că suntem pe tărâmul de dinainte de criza lui reumatismală. Parcă bătea un vânticel de cvasirai.

A sosit și Horia Patapievici, cu care am cinat la restaurantul chinez alaltăieri. Același, de-al nostru; împărtășim – pare-se – umori și opinii. Destul ca să-mi spun, mai ales punându-l la socoteală pe Gabriel, ce bine ne-am simți la București cu ei toți. Nici nu-mi vine să-mi închipui că s-ar putea să nu-mi mai stea alături dintr-un motiv sau altul, deși, slavă Domnului, numai de decepții pariziene n-am dus lipsă.

Smaranda Vultur, în sfârșit liniștită. La colocviu a dat ea replica Sandrinei, care o ținea una și bună cu Holocaustul din România, deoarece Pippidi a „scăldat-o", iar Zoe Petre a tăcut.

A intervenit Mihai Dinu Gheorghiu, susținând că cele două „tabere" sunt mânuite, din umbră sau nu, una de Norman Manea, cealaltă de mine. Se simțea lesne spre care clan mergeau simpatiile sale și spre care disprețul. (Să-mi mai amintesc cum i-am suportat toate ezitările – dacă să rămână sau nu –, cum ne-a lăsat Jurnalul său intim, pe care nici nu l-am deschis, cât am căutat să-l protejăm de ofensiva marxistă ce-l aștepta la Bourdieu, al cărui adept fanatic de ne-ar fi spus cineva că va deveni l-am fi crezut nebun?) Și acum, iată-l! Apoi, la dejun, unde stăteau cu toții la aceeași masă, Sandrine s-a dezlănțuit, cu patima ei exacerbată, atât de insuportabilă, încât și-a dat seama și profesorul Burger cu cine are de a face. Smaranda Vultur ne cheamă azi de la aeroport ca să-și ia rămas-bun.

Au irupt Fălticenii la Paris. Mai întâi printr-o scrisoare de la Constantin Boboc, cu care mai avusesem un schimb de corespondență, și care îmi semnalează tot ce merge anapoda la Galeria Oamenilor de Seamă. Fac o fotocopie și i-o încredințez lui Niki. De aici nu pot schimba nimic. Am mai scris primarului și n-am primit nici un răspuns. În orice caz, plângerile acestea privind pe directorul zisei Galerii, Cocârță, care-și îngrijește afacerile personale în dauna Galeriei și a Bibliotecii Municipale (care poartă numele tatei), mă întăresc în decizia mea de a nu respecta întocmai testamentul tatei și de a nu-i trimite manuscrisele la Fălticeni. Detaliul (dacă se poate numi un detaliu) cel mai respingător este că în grădina tatei se va ridica... o bodegă. Din acest motiv de „patrimoniu" i-am și înmânat scrisoarea lui Manolescu...

Câteva zile mai târziu a sosit și un volum intitulat *Lovinești*, semnat de Eugen Dimitriu, pentru mine de neînlocuit. Aflu tot ceea ce memoria mea ciuruită încă de când eram mică nu reținuse. Astfel, nu-mi spuseseră – eram probabil impresionabilă – că tatăl lui Anton Holban murise nebun și că familia se temea să nu-i fi moștenit boala Turel. Voi citi

cartea cu creionul în mână, ca să aflu și eu cu de-amănuntul de unde mă trag.

Scrisoare de la Jela și azi telefon cu ea. Mi-a trimis mai multe numere din *Contemporanul* lui Breban, în care Țepeneag „șotronizează", mai mult sau mai puțin, pe seama noastră. Articolele sunt din luna martie, n-au cum să cuprindă răspunsuri la portretul lui din *Vavilonul* II, care de-abia apăruse. În schimb, Cătălin Țârlea – se distinsese scriind, mai demult, că nu mă „pricep" la literatură – îl citează pe Agopian, care pretinde că un top recent asupra celor mai bune romane românești infirmă criteriul „est-etic" pe care am vrut să-l impun eu. Nu mai înțeleg nimic. Zografi n-avea, probabil, dreptate când presupunea că notița din *Academia Cațavencu* unde eram comparată cu Havel era scrisă de Agopian, altfel cum și-ar fi schimbat [Agopian] părerea de la o lună la alta?

Jela ar vrea să semnăm un protest împotriva amnistiei pe care Iliescu a anunțat-o pentru cei din Armată și Securitate care au tras în răsculații din decembrie '89. Refuzăm din mai multe motive. Întâi: că perioada de război a comunismului cu românii a ținut 50 de ani, nerezumându-se la zilele Revoluției. Apoi: fiindcă ne-am afla vecini de semnătură cu tot felul de indivizi pe care îi suspectăm de foste și vinovate „colaboraționisme", de n-ar fi decât Marino, devenit o figură privilegiată a democrației și rezistenței românești. În sfârșit: cred că cei 100 de locuitori ai României pentru care V. găsea că merită să te lupți mai departe încep să se împuținеze; în curând îi vom număra pe degetele a cel mult două mâini.

Au sosit în sfârșit cărțile pe care Gheorghe Crăciun le lăsase cuiva ca să ni le trimită, după întâlnirea ratată din 20 aprilie. Romanul tradus, *Composition aux parallèles inégales* (a fost decretat *le livre du mois* în *Lire*, îmi spune el când îl chem la București ca să-i mulțumesc), dar nu numai. Și volumul Simonei Popescu, *Salvarea speciei. Despre suprarealism și Gellu*

Naum, ca și alte două, de Ion Bogdan Lefter, *Recapitularea modernității* și *Postmodernism*, însoțite de câteva rânduri în care se referă la o frază a mea dintr-o „Diagonală", „Gramofonul ideologic", în care pomeneam de „corectitudine politică". Transcriu:

„Regret mult neînțelegerea pe care am văzut-o tradusă într-un text al Dumneavoastră [...] în *România literară*. Am oarecare intuiții și în ceea ce privește eventualele «surse» bucureștene care vă vor fi transmis opinii despre mine și *Observatorul cultural*. E, încă o dată, o neînțelegere. Voi încerca s-o explic într-un articol, în viitorul apropiat."

La telefon, nu mi-a mai pomenit de o „explicație", ci doar de cele 4-5 cărți ale sale în curs de publicare. Dar îl cred pe cuvânt că nu voia să mă atace.

Telefonează de la New York Aurora. A apărut nu știu unde un articol despre *Vavilonul* II. Aurora, singurul meu „personaj" încântat de portretul din carte, mi-l va trimite.

Don Bazil, al cărui articol (tot cu *Vavilonul*) a fost publicat în *Orizont*, nu l-a văzut încă. Îi cer lui Niculescu să-i trimită exemplarul lui. Niculescu a primit un telefon de la Grigurcu: Virgil a fost atacat în *Adevărul literar și artistic* de un june, nouă necunoscut, Dan Enache, pentru [vina de] a nu fi rămas fidel stângismului său de tinerețe, sau cam așa ceva. Grigurcu vrea să-l apere în *România literară*.

Și eu, în toate acestea? Am avut un imprudent elan de optimism și m-am dus pe jos cu Maria (femeia de menaj) până la bancă – dus-întors – aproape în ritmul ei, deci prea rapid pentru răsuflata mea inimă. Rezultatul? Mi s-a urcat pulsul până pe la 100 și iar n-am dormit până la 7 dimineața. Când, oare, mă voi lăsa convinsă că e vorba de o boală adevărată, și nu de un infim capriciu al destinului?

Joi 7 iunie

Dimineață, o scrisoare de la Gabriela Omăt, cu tăieturi de presă despre *Agende* IV, dar și (de la Barbu Brezianu) cu articolul împotriva lui Virgil publicat în *Adevărul literar și artistic* (22 mai) de fiul adoptiv al lui Valeriu Cristea, Daniel Cristea-Enache. Amintind de trecutul troțkist al lui V. și oprindu-se mai ales la Jurnalul anilor '50, tânărul se miră că, într-o literatură unde până și Eminescu este pus în chestiune, lauda în jurul lui V. nu cunoaște excepție. Dată fiind filiația autorului și ce-am scris eu despre tatăl său adoptiv în *Vavilonul*, era, probabil, inevitabil să contraatace, dar de ce [îl atacă] pe V., și nu direct pe mine? V. se amuză și nici nu-l găsește excesiv, mai să-i dea dreptate. Eu sunt mai puțin îngăduitoare: mi se pare vinovată teza lui centrală, după care în România de azi sunt prea mulți anticomuniști, iar V. a atacat greșit tocmai „victimele" sistemului: Tudor Vianu, Călinescu, Arghezi. Dacă aceștia din urmă sunt victime, cum să-i mai numim pe cei morți în închisori sau grav persecutați? Ce titlu îi dăm lui Vasile Voiculescu, de pildă? Nu știu ce va fi moștenit omul acesta de la tatăl lui adoptiv, dar judecata falsă, sigur da.

Tot în *Adevărul*, două articole despre tata, unul al lui C. Stănescu (26 mai), al doilea de Teodor Vârgolici (2 mai), iar în *Curentul* (27 aprilie) Eugen Simion face, pornind tot de la *Agende* și de la Gabriela Omăt, o aluzie la soarta Editurii Minerva și a cercetătorilor ei. Dramatică, această stare. Gabriela Omăt, a cărei scrisoare amară m-a îndemnat s-o rechem imediat, nu și-a primit încă chenzina; cei opt colaboratori ai editurii sunt în aceeași situație; nu-și dă seama cum va putea duce la bun sfârșit ediția *Agendelor*. O rechem peste câteva minute pentru a-i propune o sumă care n-ar rezolva mare lucru și pe care, de altminteri, sunt aproape sigură că n-ar primi-o, dar linia e mereu ocupată.

După-masă primim de la Barbu Brezianu, din colecția „Arhiva Brâncuși", un volum prefațat de el, cuprinzând piesa lui Mircea Eliade *Coloana nesfârșită* (care, la lectură, când ne-o trimisese Eliade, nu-mi plăcuse). O voi reciti acum cu ochii rememorării și s-ar putea să-mi schimb părerea.

În scrisoarea-pachet, încă o tăietură de presă despre actul de vandalism de la Rășinari: statuia-bust din fața casei părintești a lui Cioran a fost retezată de niște necunoscuți. „Capul filozofului a fost lipit la loc, în ghips, urmând să fie înlocuit, când vor fi bani, cu un bust în bronz", scrie în *România liberă*. Când ne-am oprit în fața acelei case cu Gabriel, ne duceam la întâlnirea cu Relu. Nu exista bustul, nici [măcar] ideea despre așa ceva. Dacă cineva ne-ar fi spus că s-ar încerca astfel uciderea „nemuririi" sale, firește că n-am fi putut crede. Mă gândesc, absurd, cum ar fi reacționat Cioran. Cu una din clasicele sale uimiri: „*C'est pas possible.*"* În orice caz, s-ar fi înfricoșat. Ce huligani de stânga se vor fi răzbunat astfel? Și pe ce?

Cum într-o cartolină Barbu B. se prezintă ca „bătrânul adolescent nonagenar *în reparație*", îi telefonăm imediat. E după o lună de spital: a avut un atac și a căzut pe stradă, venind de la o expoziție Man Ray care-l entuziasmase. Fără comentarii, dar cu regrete. Ajunseserăm să ni-l închipuim intangibil.

Am primit de la Aurora articolul anunțat. Cu o semnătură (Mihaela Albu) și [publicat] într-un ziar românesc din New York despre care nu știam nimic (*Romanian Journal*, 30 mai).

Sâmbătă 9 iunie

Azi-dimineață, de la Nedelcovici (a fost la Iași, unde i s-a decernat nu știu ce premiu), un număr din *Viața Românească* (12/dec. 2000) cu un studiu al lui Cassian Maria Spiridon –

* „Nu se poate" (fr., *n.ed.*).

„Virgil Ierunca, o conștiință critică a exilului" – din care se vede că i-a citit toate cărțile de care se ocupă, lucru rar.

Zigu Ornea semnează în *România literară* (nr. 22) o pagină întreagă despre *Vavilonul*, „Memorii răscolitoare". Ca și pentru primul volum, mai mult decât favorabil. Mă întreb din nou dacă nu cumva încearcă să-și răscumpere articolul în care pretindea că *românește*, a lui V., nu trebuia publicată în România postcomunismului. Invoca, după cum i-a reproșat apoi Grigurcu, necesitatea cenzurii; nutrea, parcă, nostalgia ei. În orice caz, apăra de orice atingere pe Vianu, Călinescu și alți mari compromiși înfierați de V. Iar acum nu pregetă să ne cânte meritele, pe ale mele, dar și pe ale lui V. Cu o singură rezervă: „Diagonalele" mele. Citez fraza, nu pentru că m-aș dori sau crede inatacabilă; e, însă, prima și până acum singura replică dată uneia dintre aceste „Diagonale" („Gramofonul ideologic"), în care sugeram, provocator, sensul și sursa negaționismului de stânga. Iată paranteza lui Z. Ornea: „Nimeni, îi asigur, nu i-a uitat (deși azi, uneori, îi citesc surprins și contrariat dnei Lovinescu unele eseuri)"...

Era să conchid „gata cu familia", dar nu pot, deoarece azi după-amiază am primit vizita unei redactoare de la „fondul de aur" al Radiodifuziunii Române, Gabriela Nani Nicolescu (prima soție a lui Basarab N.), care mi-a adus a doua copie după recitalul Mariei Botta, având pe cealaltă față o emisiune a ei consacrată evocării tatei, cu voci precum Șerban Cioculescu, Carandino, Jebeleanu, Sanda Movilă. Am ascultat caseta fără a putea exorciza nici amintirile, nici emoția. Ar vrea să înregistrăm împreună ore întregi. Ar veni special la Paris, dacă i-am încredința și copii după unele emisiuni ale noastre. Nu promitem nimic, deși ideea de a ne debarasa de aceste benzi nu-mi displace.

Ieri după cină, Theodor Vasilache cu fratele său, inginer „computerist" instalat la Paris. Vasilache fusese acum vreo lună

la București, de unde sosea cu știri de la Geo D. și din agitata noastră lume scriitoricească. Are același haz ca în poemele sale.

Duminică 10 iunie

Tot în *România literară* de ieri, o prezentare cu citate a lui Handoca după *Jurnalul portughez* al lui Mircea Eliade, pe care l-a primit acum în prima versiune integrală de la traducătorul în spaniolă al lui Eliade. O adevărată mină de puneri la punct și de uimiri.

Punerile la punct: Eliade, căruia i se reproșează nu numai legionarismul său, ci și faptul că nici nu s-a explicat asupra lui, nici dezis niciodată, scria în 1945: „Legiunea a distrus întreaga generație și a ratat pe toți cei care au avut contact cu ea, chiar sporadic." Sau, tot în 1945, la Paris, asistând la un film ce satiriza Garda de Fier: „Nu faptul că se atacă Legiunea m-a supărat; [...] eu o atac mai virulent." Relativ la „antisemitismul" său, pe 2 februarie 1945: „M-am hotărât să scriu pentru *Glossarium*, într-o formă excesiv abreviată, apologia iudaismului, pe care o rumeg de câteva săptămâni." Este reprodusă și nota la moartea lui Sebastian, prea lungă pentru a o cita aici, dar tot atât de călduroasă pe cât sunt de răutăcioase atacurile acestuia din urmă împotriva lui Mircea.

Să trec la uimiri? Una singură, de fapt, dar de proporții indescriptibile. Îl știam pe Eliade centrat, la bătrânețe, asupra propriei persoane și ușor megaloman. Dar puneam pe seama vârstei aceste apucături antipatice și, la limită, dezonorante pentru cineva de talia lui. Or, iată că jurnalul acesta al maturității depline conține o idee de sine total nedemnă. Atât de revoltătoare, încât, dacă am fi știut-o când l-am cunoscut, mă întreb dacă ne-am mai fi apropiat de el. În orice caz, pe astfel de temelii nu s-ar fi putut lega o prietenie ca a noastră. Îmi face aproape fizic rău s-o transcriu; parcă tremură și mâna –

altfel, mereu admirativă – a lui Handoca. Transcriu totuși, deoarece presupun că ar trebui răsfoite prea multe cărți spre a da peste asemenea păreri delirante ale unui scriitor despre sine însuși. Astfel, recitindu-și două romane (nu mai are importanță care): „Niciodată n-am avut sentimentul că sunt un mare scriitor și că romanele mele vor fi singurele citite, din toată producția 1925–1940, peste o sută de ani. Așa de puternic mă stăpânește sentimentul ăsta, așa de total sunt acum convins de geniul meu literar." Apoi comparația cu Goethe, în detrimentul autorului lui *Faust*: „Este inimaginabilă capacitatea mea de a înțelege și simți cultura în toate formele ei... Nu cred că s-a mai întâlnit un geniu cu o asemenea complexitate. În orice caz, orizonturile mele intelectuale sunt mult mai vaste decât ale lui Goethe." Nu putea să lipsească cel puțin Eminescu? „Îmi dau seama că, de la Eminescu încoace, neamul românesc n-a mai născut o personalitate atât de complexă, de puternică și de înzestrată."

E prea târziu ca să renunț la amintirea luminoasă a lui Mircea Eliade. Dar suntem triști, V. și cu mine, de parcă ar fi murit a doua oară.

Vineri 15 iunie

Rareori l-am văzut pe V. atât de emoționat ca [azi,] după telefonul unui coleg de liceu, Mitiță Velcovici. Nu oricare dintre colegi. Împreună cu nepotul compozitorului Dvořák, formau un grup adolescentin de „trei muschetari", fiind și primii din clasă, și uniți ca frații. Felul în care i-a dezunit viața este o banalitate a secolului ce nu pare a fi trecut încă: V. e la Paris, Dvořák, medic, în Canada, Velcovici, tot medic, în România. Perspectiva de a-l revedea pe Mitiță, după ce îl ratase în Bucureștii noștri cu un program supraaglomerat, l-a ținut vreo două zile pe V. într-o stare de stres, aș zice [de stres] bucuros.

Pentru V., tot ce ține de perioada liceului e frumos de parcă l-ar păta cu aur topit în rai. Își amintește cu o fervoare fără egal de orice fărâmă din acel trecut și vorbește despre el cu surâsul bunătății pe buze.

Bref, Velcovici cu soția au fost marți seara la noi și sper că ne-am înțeles bine. Mie, cu regăsirea celei mai bune prietene, Gabi Bossie, nu mi s-a întâmplat deloc așa: revederea a fost cu totul ratată. Mai port și azi (mai ales azi, când Bossie a murit) amărăciunea acelei neîmpliniri. Ce să mai spun de Marina Vlădescu, claustrată în nevroza ei, de care n-a fost chip să dau, deși era nepoata dnei Noica.

Pentru a continua capitolul Mircea Eliade: în *Jurnalul literar* (nr. 5–10/martie–aprilie–mai 2001), o reacție extrem de interesantă a lui Wendy Doniger (profesoară la catedra lui de la Chicago). Cum Zaciu, într-un interviu (*Tribuna*, 13–16 aprilie 2000), citase pe un român din America (fără să-i dea numele) care pretindea că urmașul la catedră a spus despre Eliade că a fost „nazist", biograful *en titre* al lui Mircea, Mac Linscott Ricketts, i-a scris lui Wendy Doniger și a obținut de la ea următoarea punere la punct – o transcriu integral nu doar pentru că îmi mai poate fi utilă, ci și în măsura în care pare a da dreptate versiunii lui V.: din admirator și apărător al lui Mircea, Culianu devenise principalul și foarte inventivul său calomniator. Traducerea din engleză (ce nu-mi aparține) e greoaie, chiar dizgrațioasă, dar sensul e clar:

„Am fost supărată să aud că cineva a relatat despre mine (nu numele, ci [indicându-mă] ca pe cineva care ocupă catedra lui Mircea Eliade) că aș fi spus că eu cred că Eliade a fost nazist. De fapt, mă îndoiesc că sunt persoana vizată de declarație: de vreme ce răposatul Ioan P. Culianu a declarat multor persoane din Europa că el deține catedra lui Eliade, probabil că la Culianu se gândea autorul. În orice caz, eu nu cred că Eliade a fost nazist și nu am afirmat niciodată asta [în fața]

nimănui, nici în public, nici în particular. Sunt mândră că dețin catedra ce poartă numele lui; a fost un prieten apropiat și un mare om de știință. Sunt mâhnită de speculațiile ce se fac în legătură cu activitățile lui politice din România anilor '30, dar nu sunt în măsură să judec adevărul sau falsitatea lor. Omul pe care l-am cunoscut eu din 1978 până la moartea sa, în 1986, a fost dincolo de orice reproș."

A reapărut Gabriel. Îi dăm noi vești de la București. Nu știa, de pildă, nimic despre falimentul Nemirei, unde vineri seara a fost dramă cu portărei și cu redactori dați afară din birouri. Voiam să înapoiez cei 2 400 de franci „donați" de Humanitas pentru casa muzeală: nici nu vrea să audă. Gabriela Omăt, căreia încerc să-i propun vreo mie de franci ca să iasă din impas (e cu chenzina de la Minerva neplătită și fără perspective de ameliorare), se îndârjește, și ea, în refuz.

Gabriel îmi anulează ipoteza „politică" în legătură cu actul de vandalism de la Rășinari: erau doar doi tineri beți sau imbecili – de ce nu amândoua? – care voiau să-i taie nasul lui Cioran, că prea îl ține pe sus!

De la Freiburg, unde va sta două luni, ne cheamă Horia Patapievici, cu care ne instalăm în mare veselie telefonică. Cu toate că, în afara dejunului la care l-a „găzduit" regele pe Iliescu (așa se pare că sună comunicatul Casei Regale), nu vine nici o adiere de umor dinspre România.

Primit telefoane și faxuri de la președintele Radioului, Andrei Dimitriu. Amenințat să fie înlocuit, a ținut o conferință de presă vijelioasă, sprijinit de sindicate și de jurnaliști. Îi îngăduim să se servească de semnăturile noastre. Cvasiindependența Radioului merită apărată.

Am început anapoda săptămâna. Mai precis, cu o vizită la oftalmolog, care mi-a semnalat că peste vreo 6 luni va trebui să fac operația de cataractă. O joacă de copil, dacă se petrece ca la V. Numai că trebuie să ai pe cineva care să te ducă și să

te aducă de la clinică, două zile la rând. Ceea ce a devenit destul de dificil pentru noi.

Îmi trag atât de greu pașii după mine la Saint-Germain-des-Prés până dau de un taxi, încât (începând și un lumbago din cele uitate de vreo 10 ani și continuând fostele vertijuri de acum 20 de ani) îl chem ieri la consultație pe dr. Cohen. E într-o fază kafkiană și mă înștiințează că dacă nu mă plimb un ceas pe zi voi fi imobilizată.

Norocul lui V.: el dă azi de un neurolog (Mayer) care îl găsește și bine, și incurabil, nu-i dă nici un medicament și-l asigură că nu e nimic grav. „*À votre âge*"*, vorba lui Cioran (așa-i răspundeau doctorii când se plângea de câte un beteșug). Culmea e că, după aceea, V. se duce prin librăriile lui în pas aproape zglobiu.

Altfel, totul merge strună.

Vineri 22 iunie

Ceva mai liniștită, deoarece mi-am vărsat focul scriind pentru „Diagonale" un pamflet ca în vremurile bune împotriva celor care caută sorgintea relelor actuale nu în comunism, ci în „interbelic". Evit să numesc pe cineva, dar presupun că Gabriela Ad. va pricepe. Deși nu-mi fac mari iluzii asupra efectelor unor astfel de texte (nule – efectele!), mi-a venit să populez cu un țipăt densa tăcere a conviețuirii prea pașnice. În ultimul *22*, un apel semnat de rege, Iliescu și patriarh – ar echivala cu o palmă, dacă ar mai exista vreun obraz capabil să se rușineze în România. Am intitulat „Diagonala" „De vină este interbelicul" și-o voi înregistra săptămâna viitoare pentru luna iulie.

Am citit, luând note, *Lovinești* lui Eugen Dimitriu, de unde am aflat multe mărunte sau semnificative detalii asupra

* „La vârsta dumneavoastră" (fr., *n.ed.*).

familiei. Le enumăr aici, nu în ordinea importanței, ci în dezordinea lecturii.

Mama fusese logodită mai întâi cu un profesor germanist, Gheorghe Lazăr, din familia celebrului cărturar de la Avrig. Pe tata l-ar fi cunoscut la Paris (eu știam că lucraseră împreună la Biblioteca Academiei și că acolo se văzuseră prima oară). S-au căsătorit în 1915.

Tata a fost crescut un timp cu guvernantă elveţiană. Prima lui călătorie în Grecia e din 1902. A audiat cursuri universitare la München (voia să facă o lucrare erudită despre Horaţiu). Primul Război Mondial l-a surprins la Paris, de unde s-a întors în ţară prin Istanbul. În timpul războiului a lucrat la Cenzura militară.

Curios, lipsește episodul de la Odessa, unde Revoluția Bolșevică i-a surprins pe tata și pe mama refugiați cu Senatul român (bunicul era senator). În schimb, aflu că tânărul cuplu înființase la Fălticeni un liceu particular (mama preda franceza, iar tata, latina), unde mama a pus în scenă *Le malade imaginaire*. Apoi mama a condus singură liceul. Au divorțat în 1934, ascunzând bunicii această despărțire.

E redată (integral sau nu?) cuvântarea *mea culpa* a tatei la înmormântarea lui Anton Holban. (Turel afirmase despre unchiul său că „scrie romane slabe", ceea ce E.L. nu ar fi suportat.)

1938: tata se pensionează, din motive (sau pretexte?) de boală.

Netty (mama lui Horia, Lala și Lelu) descindea din Budai-Deleanu. Horia (în pagina despre el, autorul caută să-l scuze, fără a-l deprecia, insistând, dimpotrivă, asupra bunătății lui) ar fi acela care a donat casa tatălui său pentru Galeria Oamenilor de Seamă. Acolo a lucrat autorul din 1971 până în 1975, împreună cu Lala și cu Stella.

Detalii asupra familiei mamei și despre bunica, Paulina Pleșoianu, „Muma", reies din scrisoarea ce i-a fost adresată

autorului de un preot, Hurezeanu (probabil din Hurezani). Casa din Craiova era pe Strada Amărăzii (Amaradiei). Monografia comunei a fost rezumată într-un scurt istoric întocmit de fostul învățător Ion Milculescu și se află în proprietatea [fostului] Sfat Popular Crușeț.

Autorul ar vrea să facă un muzeu al Lovinești1or în care să figureze printre scriitorii familiei și Virgil.

Regăsesc în poemul dedicat lui E. Lovinescu de Ion Barbu versul ce mi se pare a-l defini cel mai bine: *„acest amar și tăgăduitor"*.

Fălticeniul își desfășoară mai departe obsesiile. Altă misivă de la Boboc: vrea să fac un proces pentru casa părintească de la Fălticeni ce nu mi-a aparținut niciodată; le-a scris și lui Manolescu, și lui Simion. Cât despre Eugen Dimitriu, a intrat în contact cu Gabriela Omăt, i-a ieșit o primă cronică despre carte și vrea să publice încă una. Nu pot decât să le trimit cărți cu dedicație sau scrisori de recunoștință, când ei cer dreptate în numele „patrimoniului". E adevărat că a sărbători la bodegă, în octombrie, 120 de ani de la nașterea lui E. Lovinescu ar fi un nonsens hilar. Nu pentru că bodega n-ar avea nimic de a face cu literatura, ci doar cu literatura lui. Din prima junețe, Lovinescu se rupsese până și de cafeneaua literară!

Mihnea l-a găsit la telefon pe Manolescu: n-a avut încă timp să se ocupe de Fălticeni, va vedea în iulie, deși inițiativele lui Boboc îl pun sigur pe gânduri – i-a trimis nu doar o scrisoare, ci și poemele sale dedicate fiecărui membru al familiei Lovinescu. Există, evident, riscul ca cineva să dubleze protestele sincere pentru o cauză justă cu propriile ambiții literare. În orice caz, va trebui să-i scriu rapid că nu voi face procesul pe care mă îndeamnă să-l deschid pentru casa de la Fălticeni.

Vreo două ore de vorbă cu Ierusalimul! Ileana Vrancea, mai prolixă în detalii decât oricând, mă tot anunță ce va scrie împotriva lui Shafir, dar încă n-a început s-o facă. Îl apără pe

E. Lovinescu de Gabriela Omăt, care pretinde că el a acceptat să fie cenzurat. E atât de neîncrezătoare în ipotezele Gabrielei O., încât vrea să lase scrisorile tatei către Hortensia Papadat-Bengescu (deocamdată ele se află încă în seiful nostru) lui Solacolu, de la *Dialog*, și nu, cum îi sugerasem eu, Gabrielei Omăt. Dacă totul nu s-ar rezuma, în versiunea ei, la un complot între Yad Vashem și comuniștii-fasciști, versiunea sa ar fi printre cele mai credibil-pasionante. În orice caz, odihnitoare impresie de nonconformism.

Ne-am ratat [întâlnirea] cu Toma Pavel, care pleca cu chinezoaicele lui la Alain Besançon, la țară. În schimb, am petrecut cu cuplul Cristian și Smaranda Bădiliță o seară de vară cum scrie la carte, la kabilii de pe rue Darius-Milhaud. Mese în grădină, soare ce apune, aer curat și bună dispoziție [de] parcă ar fi fost altădată (în *illo tempore*, cum nu s-ar fi putut împiedica să adauge Mircea Eliade).

Duminică 24 iunie

Au reînceput convorbirile cu Gabriel. Detalii asupra dosarului de informatoare al lui Catrinel Oproiu, care a fost „interogată" de Comisie pe acest subiect și forțată să recunoască. Nu mi se pare o cucerire morală a democrației: în timp ce informatorii sunt dați în vileag, cei care i-au forțat sau ispitit să devină așa ceva – securiști, anchetatori, schingiuitori – nu pot fi implicați în acest proces în care ei sunt, totuși, principalii făptași. Prin Legea Dosarelor, regimul, care se căptușește cu securiști în toate posturile-cheie, oferă indignării publice pe cei ce le-au căzut victime (în cazul foștilor deținuți politici).

În *România literară* (nr. 24), alături de „Diagonala" mea cu Régis Debray (intelectualul „terminal"), o pagină și jumătate semnată de Grigurcu („Pro Virgil Ierunca"). Cum o arată și titlul, îl apără pe V. de acuzațiile incoerente ale lui Daniel

Cristea-Enache, întemeindu-se numai pe contradicțiile din aserțiunile lui. Atâta fidelitate ne emoționează.

Într-un interviu din *Timpul* (nr. 5), Manolescu se arată – împotriva lui Eugen Simion – adeptul „revizuirilor" și nu mai depreciază eticul în numele esteticului. Am, oare, dreptate să fiu oarecum surprinsă?

Ieri, convorbire mai lungă cu Mihnea. L-a văzut pe Smolar: s-ar părea că Polonia e și ea pradă aceluiași tip de amnezie voită. Nu cred însă, ca el, că această fugă de trecut este de aceeași natură cu postfranchismul din Spania sau cu mitul rezistenței, [apărut] imediat după război în Franța. Atunci, desigur, s-a cosmetizat trecutul, dar el n-a fost ignorat. Iar în Spania franchismul n-a produs dezechilibrul psihologic și traumele provocate de comunism, deci ieșirea din dictatură era mai lesnicioasă. Nici în cazul Franței, nici în al Spaniei, timpul cel lung n-a fost asociat cu minciuna orwelliană. Nu e mai puțin adevărat că o rădăcină comună persistă: nevoia de a uita momentele cele mai grele din orice existență. Însă ceea ce, la fiecare individ luat în parte, poate constitui o terapie, la nivelul unei societăți, al unui neam, e, dimpotrivă, un simptom de derealizare amenințând supraviețuirea ansamblului.

Marți 26 iunie

De ieri, o caniculă pe care n-o mai suport fizic. Sunt mereu o apă și mi s-a făcut aproape rău. Telefonul doctorului Mihăileanu, care decomandă cina de astă-seară, mi se pare aproape miraculos: nu știu cum aș fi rezistat. Nici V. n-o duce prea bine.

Două seri de-a rândul, telefoane cu Grigurcu. Ne cere insistent colaborarea pentru o revistă pe care o va scoate la Târgu Jiu. Poți să refuzi? V. i-a și trimis un poem, eu voi încerca să-i transcriu, din Jurnalul pe 1996, călătoria în România.

Ar trebui să fim obișnuiți cu cei ce ne cer interviuri fără să ne fi citit vreodată. Dar cazul Gabrielei Nani Nicolescu e, probabil, unic. Telefonează azi să-i ceară lui V. o contribuție la comemorarea lui Caraion. După un minut-două de tăcere (nu pot să nu fiu uimită de o asemenea gafă), o întreb dac-a citit ce-am scris despre relațiile noastre cu Caraion în *Vavilonul* II. Da, a citit, dar ce are a face? Cum nu pot să insist asupra văditei sale minciuni, o trimit spre rapoartele pentru Securitate scrise de Caraion despre noi și publicate în *Rom. lit.* Nu mai stăruie, deși n-are aerul de a-și da seama de proporțiile gafei, dar tare ar vrea, cu o proximă ocazie, un medalion semnat de mine. Poate că îmi va cere să vorbesc despre Țepeneag, Goma sau altul dintre cei, destul de rari, pe care i-am atacat cu adevărat...

Luni după-masă, la noi, Valentin Hossu-Longin cu soția, Doina Caramzulescu. Amândoi lucrează la Radio și el vine, de altminteri, cu tot „materialul" trimis mai înainte prin fax de Andrei Dimitriu: Ne aduce două cărți ale lui, un articol scris în *Dreptatea* la cei 80 de ani ai lui Virgil și o cană desenată de Mihai Stănescu (are la București un „butic"), cu următorul text: „Eu, să-l votez pe Iliescu?" Un rând mai jos, ca la pachetele de țigări: „Dăunează grav *societății.*" Cum să nu-mi amintesc de curajul lui atât de nebun, la Paris, unde a vorbit chiar și la Europa Liberă, încât unii înclinau să creadă că e agent provocator?

Miercuri 27 iunie

Primim de la Cicerone Ioniţoiu primul (literele A–B) din cele 20 de volume anunțate ale dicționarului *Victimele terorii comuniste.* Ne pare bine că o editură din România (Mașina de scris) dă o formă definitivă diferitelor tomuri dedicate memoriei concentraționare publicate până acum la Paris de acest

neobosit arheolog al demnității ultragiate. De când a ieșit din detenție, odată ajuns în Occident, Ioniței și-a consacrat tot timpul unei munci pe care n-a fost în stare s-o facă, în România, Asociația Foștilor Deținuți Politici. Două operații la inimă, un cancer – nimic nu-l oprește din ceea ce consideră a fi datoria sa.

Alături de pasajul consacrat mamei, dau și de fișa lui nenea Atu, despre care nu știam că a avut domiciliu obligatoriu: „Bălăcioiu Scarlat Gh., născut în 1889 la Crușeț, județul Gorj. A murit pe 14 octombrie 1959, pe când avea domiciliu obligatoriu." Lipsește Octav Bălăcioiu, care, după câte știu eu, a fost arestat și el.

Ioniței ne trimite și alte texte, printre care [niște] fotocopii dintr-o *Carte Albă a Securității*, cu un articol oarecum civilizat al lui Păunescu împotriva noastră, mai ales a lui V. Nici nu-l citesc până la capăt: parcă ar fi din altă viață. Interesant e doar faptul că a fost cenzurat.

Aș vrea, la rândul meu, să fiu politicoasă și să-i dedic lui Ioniței un exemplar din al doilea *Vavilon*. Realizez la timp că nu i-am pus nici pe Ioniței, nici pe Radina printre cei prezenți la manifestațiile anticomuniste, tocmai pentru că erau prea prezenți. N-am unde să mai fac *mea culpa*, în afară de cazul când i-aș da ascultare lui V. și aș scrie o „Diagonală" despre acest *Dicționar*, ceea ce cred, brusc, că voi face.

Marți 3 iulie

Acum două seri, un telefon de la Laura. Greg a fost operat de un cancer la testicule. Fără probleme, se pare. Nici nu-i vor face raze. Iese, de altminteri, mâine. I-am telefonat în fiecare zi. Îl doare, în rest nu pare îngrijorat. Că a fost ales tocmai el, adolescentul atâta vreme prelungit, care, de fapt, n-a trăit, o viață, decât din amintirea acestei adolescențe, mi se pare mai rău decât o nedreptate: un nonsens.

De ce nu m-am bucurat cum s-ar fi cuvenit de trimiterea lui Milošević în fața Tribunalului de la Haga? Poate pentru că, în aceeași clipă, Putin, primit în ajun de Bush ca un frate, se îmbrățișa și cu Chirac. Cum remarca un comentator, Milošević are pe conștiință zeci de mii de kosovari, dar Putin, peste 200 000 de ceceni!

În plus, dacă și-ar fi comis crimele în numele comunismului (pe care îl încarna), Milošević n-ar fi fost pedepsit în felul acesta. Crimele sale „împotriva umanității" sunt condamnate (pe drept) fiindcă erau „rasiste". „Naționalismul" (ce trebuia, în mintea lui, să-i asigure puterea) l-a pierdut. Referindu-se doar la „comunism" ar fi riscat, desigur, mai puțin. Poate chiar deloc. Nu sunt recăptușite acum mai toate fostele țări-satelit cu comuniști de încredere rechemați în posturi?

Evident că justiția internațională va fi întotdeauna cu dublă viteză: una pentru cei mai slabi sau învinși, alta pentru puternicii zilei. Totuși, judecarea lui Milošević de către o instanță internațională, oricâte ipocrizii ar camufla în context, reprezintă un spor apreciabil de „civilizare". Micii dictatori locali, schingiuitorii, asasinii se pot îndoi, pe viitor, de impunitatea lor. Faptul de a constitui un *precedent* face din procesul lui Milošević unul din rarele evenimente politice semnificative ale vremii din urmă.

În ultima *Românie literară*, mare surpriză: pe două pagini, un text al lui Gabriel despre moartea și înmormântarea lui Horia Bernea. El, care se plângea că nu mai poate scrie nimic, a câștigat un pariu imposibil: a scrie, fără umbra vreunui clișeu, despre moarte. El se compară în gând mereu cu Pleșu (cu tendința de a se dezavantaja), dar, spre deosebire de atât de dotatul său prieten, care excelează în orice subiect printr-un pitoresc cu și fără „melancolie", Gabriel dă impresia că gândește și, cu fiecare frază, te face să înaintezi pe tine, cititorul ghidat de el, într-un labirint la capătul căruia vei putea în-

frunta dragonul Ideii. A se vedea, de pildă, unde duce în final digitația ideatică în jurul sintagmei „a sta de vorbă". E greu să-i spunem la telefon cât de seduși am fost: crede mereu că vrem să-l consolăm.

Tot în *Rom. lit.*, Grigurcu scrie un articol pentru Paler, care a împlinit 75 de ani. Îi face dreptate, deoarece în ultima vreme nu există un exercițiu intelectual mai practicat printre literați decât să-ți bați joc de profilul roman al lui Paler, cu citatele sale cu tot.

Lui Grigurcu, în lipsă de material inedit și în cvasidisperare de cauză, i-am trimis pentru revista sa din Târgu Jiu Jurnalul călătoriei bucureștene din 1996. (Virgil, căruia i l-am supus sperând o cenzură severă, s-a îmblânzit prea tare și i-a dat drumul *tel quel*.) Consultându-i dosarul medical, Marina Musset a constatat că deocamdată tratamentul a reușit.

Sâmbătă 7 iulie

L-am chemat azi pe Paler ca să-i urăm „La mulți ani". Surpriză bună: nu numai că e sănătos, dar a și scris o carte (e drept, disperată), pe care nici nu se gândea să ne-o trimită. Nu știam nici că scrie, de două ori pe săptămână, în *Cotidianul*. Îi sugerez să ne pună într-un plic articolele mai semnificative, deși știu că n-o va face. E bucuros mai ales să schimbe cu V. replici cu umor. E drept că, sub focul aproape incendiar al admirației lui, V. își regăsește forma regală a hazului său de zile bune.

Peste o jumătate de oră cu Ierusalimul. Primisem două scrisori de la Ileana Vrancea propunându-mi publicarea imediată a scrisorilor tatei către Hortensia Papadat-Bengescu, care trebuie neapărat să apară înainte de moartea noastră ca să nu fie „cenzurate". După ea, n-au un conținut sentimental, ci doar „ideologic". Mă voi ocupa – deși nu știu cum –, cu condiția să scrie ea o prefață. N-ar prea vrea. Din modestie? Dacă nu

găsim o editură (nu văd care), o vom propune lui Cistelecan, pentru un număr special din *Vatra*. I.V. nu vrea să rămân cu impresia că ar fi împotriva Gabrielei Omăt. Brusc însă, pare a fi început să curgă timpul și pentru ea: se sperie de tot ce-i rămâne de făcut și de publicat în intervalul scurt de care mai dispunem. Sfârșește una din scrisori (nu și convorbirea telefonică – e prea decentă pentru așa ceva) cerându-ne să ne dăm seama, V. și cu mine, de șansa de a „îmbătrâni împreună". Firește, dar oare se miră cineva, atâta timp cât e sănătos, că respiră normal?

Ieri a venit să ne cunoască un tânăr care ni se pare a se situa printre cei cu adevărat dotați ai generației sale: Adrian Cioroianu. Excelenta sa orientare e cu atât mai prețioasă cu cât ține, la Facultatea de Istorie de la București, cursuri despre „Sovietizarea României" și „Intelectuali și societate în România postbelică". Nu citiserăm nimic de el. Scrie în *Dilema* (la care ne-am dezabonat din primul an). Noroc că ne aduce un volum în care și-a strâns o parte din cronici, *Scrum de secol. O sută una de povești suprapuse*. V., care citește aproape jumătate din carte, se lasă cucerit de umorul său de bună calitate. A scos, în colaborare cu Boia, în ediție bilingvă (română–engleză), o introducere în istoria comunismului românesc, sub titlul *Arhiva durerii*. Omul potrivit la locul potrivit. E, totuși, dezagreabil să ai a te felicita că vor exista urmași care să perpetueze memoria. Până nu demult, ne-am fi bucurat doar că ne-au venit alături oameni de această calitate. Acum ne gândim la *după noi*. Nu e doar o nuanță. Deosebirea dintre cele două senzații e indicibilă.

Adrian Cioroianu ne-a adus din partea lui Bedros Horasangian un roman apărut în 1977, *Zăpada mieilor*. Dacă aș mai avea timpul de pe vremuri, mi-aș oferi această lectură dificilă, dar răsplătitoare, într-o vacanță la Megève. Acum, orele s-au mărunțit în treburi de arhivă care mă obsedează, chiar dacă

nu progresez cum aș dori în clasarea documentelor și în corectarea Jurnalelor. Sau tocmai din această pricină.

Cu Sanda Golopenția vorbisem la telefon îndelung, ea mă chemase din Statele Unite. I-a ieșit cartea cu interogatoriile la care a fost supus tatăl ei, Anton Golopenția, înainte de procesul Pătrășcanu. Torturat, el a murit în cele 6 luni de anchetă. Nu-mi dau seama dacă Sanda G. a făcut alegerea cea bună tratând „științific" subiectul, adică introducând, în peste 800 de pagini, toate dările de seamă de anchetă, uneori cu note, dar fără accente personale, ca pe un document. S-a vrut fidelă memoriei savante a părintelui ei. Dar nu cred că astfel i-a dezvăluit și suferința. Nu se insistă asupra acelor declarații de după schingiuire, când – așa cum spunea un scriitor rus, Vitali Șentalinski, în *La parole ressuscitée. Dans les archives littéraires du KGB* – cerneala s-a preschimbat în sânge și limba a devenit de lemn sau chiar greșită, fiindcă deținutul a leșinat după tortură și procesul-verbal a fost încheiat de anchetator. Din această perspectivă analiza el, din dosarele de la Lubianka, declarațiile unor Babel, Pilniak, Mandelștam. Este demersul invers celui ales de fiica lui Golopenția... De-abia am răsfoit volumul ei, intitulat *Ultima carte*.

Am fost mișcată de felul în care Alina Mungiu, la lansarea romanului său, *Ultima cruciadă*, prefațat de mine, a povestit insistenta mea încurajare de a publica această carte cvasiuitată de ea. Dacă intervenția mea cam vehementă a avut influența de care pomenește Alina M., tot a servit la ceva.

Vineri 13 iulie

De la Gabriel (reîntors la București), prin Mihnea, o videocasetă cu ultimul film al lui Pintilie, ce va fi trimis la Veneția, *După-amiaza unui torționar*. Deși ne-a sosit odată cu *Jurnalul* lui Cărtărescu și cu un studiu-document asupra lui Pătrășcanu

și asupra procesului său, semnat de o doamnă, Lavinia Betea, specializată de mai demult în biografii de șefi comuniști români, dăm prioritate absolută filmului lui Pintilie. E inspirat de cartea Doinei Jela (interviul ei cu Țandără, torționarul care vrea să fie judecat în fața unui tribunal ce nu există în postcomunism și, în absența acestuia, e nevoit să se mulțumească a-și clama vinovăția), [apărută] în colecția de la Humanitas, singura de acest gen consacrată tocmai „procesului comunismului". Doina Jela și-a intitulat cartea cu mărturisirea lui Țandără *Drumul Damascului*. Nu e deloc sigur că lectura ei generoasă și creștinească este cea exactă. Cazul unui schingiuitor dornic să îi spele păcatele un tribunal e, desigur, unic în lumea comunistă, dar schimbarea lui la față izbăvitoare nu e decât o ipoteză. Era inevitabil ca Pintilie, gustând atrocele, derizoriul, mizerabilismele și obsedat de sex, să nu o rețină; el ne propune un Țandără între violența interioară de-abia stăpânită și remușcare năucitoare, neevitând uneori ridicolul. Înspre final privilegiază mărturisirea lui Țandără, care recunoaște că nici azi nu e sigur că n-ar mai ucide. Îl instalează într-un decor de mizerie, gândit astfel tocmai pentru ca raiul albinelor să fie anulat, alături de o femeie primitivă și enigmatică; totul seamănă cu masa pe care o oferă oaspeților săi: mititei reci și suc. Din primele scene putem fi siguri că, oricât soare s-ar perinda pe cer și oricât n-ar evita aparatul de filmat să se oprească în fața unui pom minunat, la poalele căruia se va fi produs omorul inițial, sordidul va plana asupra imaginii. Când ești gata să adopți această viziune, s-o găsești plauzibilă, intervine marea greșeală – cred – a lui Pintilie de a desfășura sub pom figurația realistă a amintirilor-cheie legate de violența tatălui, gonirea bătrânei mătușe, masturbarea în gros-plan a tinerei ce-l inițiase pe Țandără în ale torturii, scenă greu admisibilă pentru orice sensibilitate cât de cât normală. (Pintilie i-a telefonat lui Gabriel spre a-l întreba dacă trebuie să renunțe la ea.

Răspunsul lui G. a fost, firește, febril de afirmativ, iar P. ar fi tăiat scena.)

Doinei Jela, care nu văzuse filmul, îi trimit acum caseta prin prietenul ei, Bruno. Va fi, desigur, scandalizată de interpretarea lui P. și deloc consolată de cele câteva scene ce dovedesc ce fel de cineast ar fi Pintilie dacă ar renunța să-și materializeze doar fantasmele. Jelei i se va părea, presupun, o nedreptate flagrantă făcută voinței eroice de răscumpărare a personajului ei, un soi de blasfemie. Nu cu ea, ci cu G. discutăm aseară îndelung și în contradictoriu asupra filmului.

Din *Pătrășcanu* n-am citit încă decât scene de la proces, când a fost neînchipuit de dur, unic în acest tip de ritual comunist. Stânga i-ar fi datorat o devoțiune aparte: nu dovedește el oare cât de curat poate fi un comunist când nu și-a trădat încă idealul inițial? O atitudine demnă de teatrul [antic] grec. Dar Pătrășcanu nu poate fi „Antigona", deoarece cauza pentru care se sacrifică este falsă.

Din *Jurnalul* lui Cărtărescu citesc, pe sărite, câteva pagini. Am neșansa să cad peste unele dedicate *Jurnalului de la Păltiniș*, în care îi tratează – s-ar spune – de la egal la egal pe Heidegger și pe Noica, acesta din urmă fiind privit chiar cu umbra unui complex de superioritate, ca să nu mai pomenesc de discipolii lui. Deși în alte rânduri se îndoiește și de sine, narcisismul său devorator îl duce spre astfel de forme furioase ale paranoiei. I-am suspectat întotdeauna pe cei care nu știu să admire. Mi-ar părea rău ca autorul *Visului* să se înscrie printre ei. De la *Orbitor*, când trupul său a început să adăpostească cosmosul, și până la *Jurnalul* de azi, mă tem că transferul s-a produs. Dar, firește, mă pot înșela și mi-ar plăcea să fie așa.

Vine și Vasile Gavrilescu, aducând memoriile sale, *Istoria personală*, pe care insistasem atât să și le scrie după lectura unui roman al său ce-mi plăcuse. Din păcate, acum ține să-și gândească și soarta, și pe semeni, ceea ce duce, nu o singură

dată, la un stil simandicos și întortocheat, din care nu-și revine decât în dialogurile din închisoare, toate argotice. În ultimele pagini ale odiseei sale, când ajunge în exil cu familia, e furios în bloc pe toată lumea, de la noi până la „galimar", (*sic!*) că nu-l publică. Cu astfel de mânii nu se face neapărat și literatură bună.

Acum două zile, prima întâlnire nemedicală cu Șerban Mihăileanu și cu soția lui. I-am invitat la cină și am descoperit că dr. M. nu se lasă absorbit doar de cardiologia sa, pe care o predă la un nivel superior, ci este pasional interesat de mai toate formele majore ale spiritualității și ale artei, mai ales de Bizanț. Are chiar frumoasa îndrăzneală de a se declara „mistic". Stăm împreună până după miezul nopții și ne pare bine că-l cunoaștem *astfel* și *altfel*.

Gabriela Omăt, care refuzase cu atâta indignare oferta de a o ajuta material (nu mai primește leafa de la Minerva), îmi trimite un fax de două pagini complexate și stingherite spre a-mi cere totuși suma propusă, nu pentru ea, ci pentru cealaltă cercetătoare care colaborează la note, Margareta Feraru, care n-a fost plătită pentru volumul IV al *Agendelor „Sburătorului"*. Suma e minimală (1 000 de franci, adică vreo 3 800 000 de lei, reprezentând ceva mai mult decât un minimum vital pe o lună). Astfel, nu va rămâne cu impresia de a fi lucrat în gol și poate că va colabora și la cele două volume viitoare, care vor apărea tot în indiferența aproape generală (epoca literară de acum este foarte puțin lovinesciană). Tot prin Bruno și Doina Jela îi voi trimite banii.

Cheamă, în trecere prin Paris, Gabriel Andreescu. Mai cald nici nu se poate. Mă îmblânzesc și eu: în loc să-i reproșez fundamentalismul, îi spun că, oricare ar fi deosebirile noastre de opinie, noi ținem la el. Nu mint. În clipa aceea părem a fi alături cum din anii grei, dar simplificator de buni, ai disidenței nu mai fuseserăm.

Barbu Brezianu ne scrie că este „încă în reparație" și pune atâtea tăieturi de presă în plic, încât nu mai știu care vin de la el și care de la Al. Niculescu. În orice caz, două de reținut. Adrian Marino, dând seama în *Observator cultural* (3–9 iulie 2001) despre un volum al lui Mircea Anghelescu asupra exilului și tratând despre epoca stângismului parizian imediat postbelic, afirmă: „Este faza eroică și demnă de toate elogiile noastre a Monicăi Lovinescu și a lui Virgil Ierunca." Să citești și să nu crezi! În *România liberă* din 5 iunie, un articol despre un general, Victor Marcu, actualmente secretar general la Autoritatea pentru Privatizare. El i-ar fi ales și instruit, la o bază de lângă Beirut a lui Arafat, în 1977, pe teroriștii palestinieni care au fost trimiși la Paris să mă agreseze. În misiunea de la Beirut a fost asistat de Gheorghe Șerbănescu, translatorul de arabă al lui Ceaușescu, numit după 1989 ambasador în Kuweit de către Petre Roman. Același Marcu a supervizat toate agresiunile de la München, iar după 1990 a fost adjunctul lui Măgureanu. Mai că aș fi putut să-l întâlnesc pe un culoar al SRI, dacă răspundeam în 1996 invitației lui Măgureanu!

Din când în când – din ce în ce mai rar – și câte o veste bună: Gabi și-a trecut „probele" și n-are noi metastaze. Vreo 6 luni de respiro, pe care va ști să le petreacă cum trebuie. Plătește prețul vieții destul spre a fi îndrăgostită de ea.

Gabriel, reîntors la București, își pregătește un volum cu ultimele texte publicate în reviste.

Duminică 15 iulie

Cum a sosit de la Paris la București, Gabriel Andreescu ne-a trimis un fax de 8 pagini cu articolul său din *Cotidianul* împotriva lui Pleșu. Urmat de un telefon de explicații. Găsesc fără efort tonul [potrivit] pentru a nu fi de acord cu el fără animozitate. Deși V. a polemizat cu Pleșu și acesta din urmă

a reacționat fără decență, îi explic lui G.A. de ce îi iau, totuși, apărarea. Când îi relatez convorbirea, seara, lui Gabriel Liiceanu, el se sufocă de indignare, aducându-și aminte de felul în care G.A. a convocat la Grup o conferință de presă în care a declarat, fără nici o probă, doar după *intuiție*, că Pleșu e șantajabil de Securitate cu dosarul pe care l-ar avea acolo. „Memoria" faxului meu se declară saturată și nu mai vrea să accepte și textul lui G.A. privind legea maghiară pentru ungurii din alte țări. Opune drepturile omului, ca individ, acelorași drepturi, acordate doar în funcție de comunitatea căreia respectivul îi aparține. Îi reproșez că acceptă de la unguri forme de naționalism care, venind de la români, i s-ar părea de-a dreptul șovine. Îl las, firește, nemulțumit, dar – sper – nu cu impresia că aș vrea să-i fac vreun rău. Tot acest *imbroglio*, pe care-l regret, n-ar fi avut loc dacă Al. Niculescu nu l-ar fi somat pe G.A. să-și clarifice atitudinea. Îl rog ca pe viitor să se abțină de la a comunica interesaților ce părere am despre ei. Când îmi vine, le-o spun și singură. Înțelege.

Cu Barbu Brezianu. Recunoaște – dacă nu cu voie bună, în orice caz cu umor – că urcă mai greu scările, oprindu-se pe trepte ca să mai răsufle. La numai 92 de ani, i se pare, poate, anormal.

Îi trimisesem Ilenei Vrancea o broșură sosită din Israel, un fel de răspuns căznit, vag, dar în limitele civilității, dat lui Goma în problema antisemitismului, cu o referire ceva mai violentă la ea. Mă cheamă amuzată, sigură că domnul cu pricina n-a scris broșura: e doar un *prête-nom*, Kovaci, care încă de pe timpul lui Ceaușescu le servise de pion celor de la Yad Vashem. Ea scrie încă la articolul ei și voia o referință bibliografică de la V. Aproape uitasem că V. a scris la volumul lui Goma, *Gherla*, când a apărut la Gallimard, o postfață asupra sistemului concentraționar românesc. Răsfoind-o azi sunt foarte agreabil surprinsă.

Ieri, fiind 14 iulie și zi de paradă, a plouat, ca în fiecare an, toată dimineața. Timp de toamnă mohorât și contrarevoluționar.

Duminică 22 iulie

Ieri parcă am fost aruncată cu vreo 15 ani înapoi: am fost obligată să-l apăr pe Lucian Pintilie, persecutat iarăși. Ministrul culturii, paranoicul Răzvan Theodorescu, a scos la concurs postul său de director al unui studio de producție spre a reuși să-l înscăuneze pe incredibilul, rușinosul Sergiu Nicolaescu. Important nu mi s-a părut că i se ia lui Pintilie un post, ci că i se pun în cale aceleași opreliști ca pe vremea lui Ceaușescu. În acest sens am și răspuns în interviul luat de un gazetar de la BBC București, Ovidiu Șimonca. Era, de fapt, un program întreg consacrat lui Pintilie, deoarece Năstase anunțase că nici gând să se ia vreo măsură împotriva lui, iar la o oră-două distanță de prim-ministru, Răzvan Theodorescu încurca din nou țițele. Cum principalul apărător al lui Pintilie a fost Gabriel Liiceanu, zisul ministru al zisei culturi a găsit de cuviință să-l atace și pe el (un simplu „editor", și nu un creator, precum Pintilie). Mi s-a oferit astfel prilejul să-i explic ipochimenului și cine este Gabriel Liiceanu, nu numai Pintilie – despre care el pretindea că, de la *Reconstituirea*, n-a mai făcut nimic.

Cum acum vreo trei zile a apărut în *România literară* și un articol al meu („De vină este interbelicul") cu tonul cel mai tăios din 1990 încoace, săptămâna aceasta a fost și cea a revoltei. Doina Jela se bucură prin telefon de această mânie salutară, care-i aduce aminte de „timpurile bune", ca și Cristian Bădiliță, exultând când a descoperit textul pe Internet. Firește, diferența este capitală: pe atunci, Ceaușescu, convins că toate cancelariile Occidentului adoptă părerile exprimate de

noi la Europa Liberă, uneori ceda, pe când acum descendenții lui au înțeles că Occidentul are alte treburi, tabuuri și preocupări decât să se ocupe de libertatea de expresie într-un regim aparent democratic.

Totuși, presiunea mass-mediei nu rămâne fără nici un efect, dacă e să dăm crezare lui Andrei Dimitriu, sosit zilele trecute la cină cu soția. E drept că nu l-au destituit, dar hotărârea n-a fost amânată decât până la toamnă.

În orice caz, rămân uimită: la orice m-aș fi așteptat după decembrie '89, dar nu să fiu nevoită să folosesc același ton și aceleași argumente ca sub comunism. *Pour la petite histoire de la grande**, singura reacție pe care m-ar amuza s-o cunosc ar fi aceea a Gabrielei Ad., dat fiind că în mare parte spre a răspunde noii sale orientări am și scris „Diagonala" cu pricina.

Mă bucur că Doina Jela a putut să treacă peste diferența de interpretare a cazului Țandără și a apreciat „estetic" filmul lui Pintilie; mi-a spus-o azi prin telefon, înainte de a pleca cu Bruno la mare.

Alt moment în care, deodată, m-am măsurat cu timpul care s-a jucat cu mine galopând, parcă, în absența mea: ideea că niciodată nu voi mai înota în Marea Neagră mi s-a părut intolerabilă. Pe malul și în apele ei, acolo, la Mangalia, am impresia că am devenit eu însămi; în orice caz, e locul din țară unde m-am simțit, de-a lungul copilăriei și al adolescenței, cel mai „acasă". Mă împiedică să văd un semn în această imposibilitate de a mă întoarce acolo indiferența mea cea nouă față de existență. Odată cu cele două volume din *Vavilon*, am avut senzația de a găsi un sens vieții mele... Acum iar nu mai sunt atât de sigură. Grav e că nu-mi prea mai pasă.

* „De dragul istoriilor Istoriei" (joc de cuvinte în lb. fr., *n.ed.*).

Marți 24 iulie

Aseară, duplex cu Bucureștiul (la programele România Cultural, în emisiunea Ilenei Corbea, cu Florescu și Nedelcovici pe platou): se desfășoară apărarea lui Mircea Eliade și contraatacul. Regăsesc iarăși tonul de acum câteva decenii, ofensiv.

Gabriel, care n-a ascultat emisiunea, dar a citit articolul cu „interbelicul", nu numai că se arată impresionat de vehemența lui, dar îmi aduce și o știre aproape incredibilă, în ceea ce-l privește pe Pintilie: campania de susținere a sa a avut un efect rapid. Aseară, la recepția pentru Jospin (în vizită la București), Răzvan Theodorescu i-a făcut lui Pintilie o „curte" cel puțin josnică și a dat înapoi pe toată linia, lăsând să se înțeleagă că a fost mai curând un *malentendu*.

Ieri după-amiază, Toma Pavel, în trecere cu familia lui de chinezoaice prin Paris spre Chicago. Îl vedem la noi, fără ele. Totdeauna aceeași bucurie voioasă a reîntâlnirii. E anticonformist pe toate planurile, în război deschis – dar calm – cu orice corectitudine politică. „Reacționarismul" lui este și mai sensibil în literatură, artă, muzică. Felul în care ne descrie ce-a simțit la un spectacol al lui Bob Wilson face cât un tratat antimodernist.

Ritmul casei noastre, întors pe dos: V. a trebuit să se scoale la 6 dimineața, după două ore de somn chinuit, spre a fi la ora 8 la spitalul Bichat, unde-l aștepta Al. Niculescu – îi obținuse o ședință de infiltrație, la reumatologie. Ca și la primul tratament cu cortizon de acum câteva luni, merge bine imediat după infiltrație. Chiar dacă șansele de ameliorare rămân reduse, tot dăinuie o minimă satisfacție: s-a încercat ceva.

Joi 2 august

Chiar într-un domeniu atât de aleatoriu precum cel oniric, nu credeam că se mai poate întâmpla așa ceva: după 43 de ani,

am avut același tip de vis ca în noaptea arestării mamei. Și de data asta, ea dispăruse de o săptămână; întârziasem ca s-o caut la mansardă, de unde lipsea și pisicul ei (?). Deosebiri de situație: *atunci*, mama lansase către mine un semnal de alarmă, mă chemase în ajutor, iar „răpirea" ei luase conotații politice exacte; acum, tot din pricina mea o pățea, dar nici un detaliu nu mai corespundea situației de atunci. M-am trezit cu spaimă și cu impresia că mi se face o nedreptate. Am meritat oare ca, peste atâta timp – aproape o viață de om –, să retrăiesc angoasa clipei de *atunci*? N-am plătit și răs-plătit „culpa" de a nu fi reușit s-o smulg din ghearele lor? Când am ceva esențial de cerut sau când mă consider nedreptățită, îmi pier și luciditatea, și scepticismul, îi adresez direct unui Dumnezeu în care, de fapt, nu cred reproșurile mele însângerate. Nu mă pot dezbăra de impresia stăruitoare că mi se face un semn. Spre ce durere nouă?

Ieri am citit, din Jurnalul lui Gabriel, paginile „nemuritoare", cum le spune el ca să ascundă, pudic, importanța ce le-o acordă... E și normal să le găsească decisive; ele ar trebui să pună capăt temerii sale esențiale de a nu mai putea scrie. Poate chiar niciodată n-a scris mai bine ca acum: dens, esențial, autentic, profund. Gândește cu fiecare frază; nici un stereotip; e mereu original, fără a fi excentric. După ce l-ai citit, te apucă rușinea de a mai avea și tu pretenția că ții un Jurnal. V. și cu mine suntem încântați, nu-mi dau seama însă cât de credibili îi părem la telefon. Ai zice că se teme mereu ca aprecierile noastre să nu izvorască doar din prietenia pe care i-o purtăm. Venind de la noi, orice superlativ i se pare suspect. Ce să fac dacă după o astfel de lectură nu am decât superlative? Sunt sigură că reacția mea care din critică nu reține decât admirația n-are nimic de-a face cu recunoștința pe care i-o datorăm, V. și cu mine. El ne-a îndemnat stăruitor, ne-a forțat, aproape, să reunim în volume tot ceea ce risipiserăm de-a lungul unei

vieți, descoperindu-ne o coerență de care altfel am fi rămas, poate, neștiutori. Îi datorăm, de fapt, a fi luat cunoștință de sensul existenței noastre. Nici mai mult, nici mai puțin.

Prin 1994-95, după ce fusesem la Sibiu, o colegă de la Notre Dame de Sion, căsătorită cu un Pleșoianu (coleg al lui V. la liceul din Râmnicu Vâlcea), mi-a trimis la Antonia o fotografie de grup din [clasa] a VIII-a de liceu. De-abia m-am recunoscut. Nici un nume nu venea să se așeze peste celelalte chipuri, surprinse în virtualitatea lor înghețată. În toate fotografiile de acest fel, protagoniștii nu se reprezintă pe ei înșiși, sunt doar prototipul elevului de vârsta cutare. Ar fi trebuit, pe de o parte, să măresc un clișeu de care nu dispuneam, pe de alta, să-mi scutur memoria ca pe un pom cu roade incerte; n-aveam nici timp, nici chef pentru așa ceva.

Într-una din nopțile trecute, tocmai când stingeam lumina, fără nici o explicație și fără motiv mi-au venit înșiruite vreo zece nume, mai multe, în orice caz, decât mi-aș fi putut închipui. Țin să le fixez aici ca pe o peliculă după cum au reînviat din anonimatul copilăriei. O fac și pentru că aceste ființe n-au avut pentru mine alt statut decât cel al adolescenței: nu le-am revăzut la vârsta adultă, cu atât mai puțin la bătrânețe. Nici nu le-aș mai recunoaște (dacă mai trăiesc). Până și existența lor mi-a devenit ipotetică. Nu ca lui V., care-și știe pe de rost toți colegii de școală.

Prima care a fost ejectată de mecanismele memoriei mele încâlcite: Iolanda Stanomir. Premianta clasei. Premiul întâi era al ei, eu nu am reușit să-l dobândesc decât în ultimul an – clasa a VIII-a –, când ea plecase de la liceu. Totuși, nu acest succes constant al ei în competiția ce ne opunea mă impresiona la Iolanda – egal de bună la toate materiile, de parcă i-ar fi fost indiferente –, cât alura ei sportivă, talia, mușchii performanți. Mi se părea o gigantă. Era numai forțe. Nici nu-mi mai pot închipui cât de mărunțică mă simțeam eu pe lângă

ea. Slabă, numai piele și os, mai curând o ipoteză de om, un proiect încă nerealizat. Când intra vreo boală în mine, nici n-avea unde să locuiască. Pe terenurile de volei sau de fotbal, în timpul recreațiilor, mă pierdeam ca un punct inutil. Iolanda se afla, în schimb, peste tot, prinzând până și mingile imparabile aruncate cu o forță adult-ucigătoare de ghetuțele experte ale lui Mère Marianne (când vreau s-o revăd în gând pe ea, nu se mai ivesc decât aceste ghete, mai curând bărbătești, deasupra cărora fluturau multiplele, suprapusele ei fuste negre mănăstirești). Să ți-o închipui pe Iolanda la 80 de ani? Imposibil. Doar în curtea de recreație de la școală, conducându-și echipa din victorie în victorie, e la locul ei. V. crede că Iolanda Stanomir a fost colegă cu noi la Universitate, dar eu nu-mi amintesc decât de o altă colegă, foarte apropiată, Gabi Bainich, pe care am regăsit-o prin amfiteatrele facultății. Nu ne mai lega însă nimic. Devenise comunistă.

Marie-Jeanne Țăranu se fâțâia și-și căuta, la ultima oră, roșul de buze ascuns lângă penițe și creioane, ca să-și vopsească buzele de cum ieșea din curtea școlii. Era cocheta clasei și povestea celor mai mici flirturile ei mondene. Părea o viitoare concurentă a Nicăi Gatoski, care nu rămăsese până la capăt în școală – se șoptea pe culoare că fusese exmatriculată din pricina unor scandaloase aventuri „monarhice"... Nici azi nu știu dacă era un adevăr sau fructul imaginației noastre infantil înfierbântate. Și Marie-Jeanne a dispărut definitiv de pe ecranele mele. Am revăzut-o, în schimb, prin anii '70 pe Nica Gatoski. Se căsătorise cu sculptorul Ion Vlad. Am stat de vorbă cu ei la o cafenea fără s-o recunosc timp de un ceas-două. Apoi am revăzut-o de mai multe ori. De Ion Vlad mă legau cele câteva luni când frecventam atelierele de la Belle Arte, iar ea rămânea pentru mine nepoata lui Ion Petrovici, pe care, de altminteri, la ea l-am revăzut, în prima și ultima lui călătorie în Occident, după închisoarea unde se purtase exemplar. Feli-

citându-l pentru acest comportament descris admirativ de colegii săi de detenție, îmi răspunsese natural, fără morga lui de odinioară: „Cum vrei să se poarte un... filozof?" M-a surprins replica. Numai filozof nu fusese considerat Ion Petrovici de către contemporanii și studenții săi. În ultimele clase de liceu mă prefăceam din când în când că am ajuns studentă și veneam să-i audiez cursurile la facultate. Erau elegante, pretindeau binevoitorii; salonarde, ceilalți. Dar dacă el asimilase stoicismele din vechime până la a izbuti să le pună în aplicare în orele răscrucii supreme, cine ar mai fi avut dreptul să-i ceară altceva? Cursurile lui se pare că aveau cu totul altă rezonanță în celulele închisorii decât în aula facultății. La temniță, Ion Petrovici își împărțea minuscula porție de mâncare cu cei mai tineri și se arăta de o demnitate rară într-o vreme când la universitate se gudurau oportuniștii.

Ce departe am ajuns de sala mea de clasă de la Notre Dame de Sion... Dacă mă întorc acolo, o găsesc pe Jacqueline Koffler, care stătea lângă mine în bancă și dispunea de o cultură ciufulită, dar diversificată, depășind nivelul și preocupările vârstei. Nu-mi dau seama dacă de asta deveniserăm inseparabile, sau – prostește de simplu – din pricină că, într-una din revistele franțuzești pentru copii la care mă abonase tata, eroinele nedespărțite ale unui serial la modă se numeau ca noi.

De Cornelia Oancea, grasă și cumsecade, atât mai știu: că îi spuneam Nelly, după obiceiurile de atunci, când ne americanizam prenumele sub influența jazzului și a cinematografului.

Pe o altă colegă, cu cârlionți blonzi, o chema Zizi Orezeanu. Tatăl ei era director la CFR. Fratele ei, Nini, pe care l-am revăzut acum vreo 20 de ani la Lausanne, avea un Mercedes decapotabil, rar în Bucureștii acelor vremuri. Nini era îndrăgostit de cea mai bună prietenă a mea, Marina Vlădescu, despre care am aflat la începutul anilor '90, când am ajuns la București, că s-a nevrozat complet. Pe ea, cât aș fi vrut s-o

revăd! Între timp, am aflat că a murit. În felul ei, Marina era unică. Ducând puritatea până la naivitate. Nini se uita la ea ca la o madonă, neîndrăznind nici s-o tutuiască. Noi, celelalte, profitam de această idilă din alte timpuri și cu sens unic spre a ne plimba în Mercedesul decapotabil. (Până azi, e singura marcă de mașină pe care o recunosc.) Nu-mi amintesc decât de un drum la Brașov, cu 160 de kilometri la oră și cu vântul despletindu-ne.

Ileana Eremia (după aceeași modă numită Illy) părea, pe lângă noi toate, mai matură, cu o cumințenie de nevastă. Avea vocație. S-a și căsătorit, prima dintre noi, cu un Alimăneștieanu tot atât de cuminte și de așezat ca și ea. Au emigrat în America. Casă și acolo, masă, soț, prieteni, totul cum trebuie să fie într-o viață de om. Uneori s-ar spune că zeii moderni (mai există?) nu suportă astfel de „realizări", medii, dar depline. Illy a murit cu soțul ei într-un năprasnic accident de mașină. *Exit* fericirea destinului comun.

Și rămas-bun școlii mele, în amintirea și în curtea căreia am depășit timpul de recreație cuvenit.

Acolo se ajungea cu tramvaiul 14.

Vineri 3 august

V. îmi aduce azi din oraș, unde s-a plimbat tot cu baston, dar, altfel, în stare relativ alertă, o culegere de texte despre conceptul de totalitarism. Așa se și intitulează: *Le totalitarisme (le XXe siècle en débat)*. Cartea e publicată la Seuil, textele fiind alese de Enzo Traverso. Cu câțiva ani în urmă, ce instrument de lucru mi s-ar fi părut! M-aș fi aruncat pe carte. Așa, o răsfoiesc cu oarecare teamă. E scrisă cu litere mărunte și are peste 920 de pagini! În plus, constat, încă din prefață, că în pasajele esențiale termenul *comunism* e înlocuit cu acela de *stalinism*. Procedeul este atât de caracterizat (și caracterial), încât m-ar mira să fie inocent.

Am rezistat cu oarecare succes caniculei. De când nu mai înot, din pricina inimii, mi s-a desfăcut, parcă, și contractul cu căldura: nu mai suport soarele. Din moment ce marea, elementul meu primordial, a încetat să-mi stea la îndemână, noțiunile *vară* și *vacanță* și-au pierdut sensul. Drept consolare (e un fel de a spune), am descoperit un nou restaurant românesc, după care chiar tânjeam. (Unul din proximitate a dat faliment acum doi-trei ani – românii nici măcar gastronomic n-au reușit să se impună pe piața pariziană.) Sunt, se pare, ultimele nostalgii ce dispar, în exil. Alimentele dintru începuturi. Eu îmbin gusturile dobândite mai târziu – icrele negre și stridiile – cu arhaismele copilăriei – salata de vinete și mititeii. Pe acestea din urmă le-am regăsit, excelent gătite, la noul restaurant, unde am fost amândoi cu Al. Niculescu. Paranteză: se cheamă, duios, Le Danube Bleu.

Luni 6 august

În timp ce, pe plan intern, Iliescu, Năstase și pedeseriștii acumulează gafele, căptușind administrația cu clientela lor securistă și numind în posturile de unde se dirijează cultura pe foștii servitori ai lui Ceaușescu și nulitățile cele mai declarate, pe plan extern, orientarea spre Europa devine indubitabilă. Din editorialul Rodicăi Palade (*22*, nr. 31) văd că privatizarea complexului industrial gigantic de la Galați, Sidex – măcina o bună parte din bugetul țării –, e pe cale să se realizeze și că Iliescu a ținut un discurs despre Basarabia pe care zadarnic l-am așteptat de la Constantinescu. Dacă tendința se va confirma, nu noi vom fi avut dreptate, ci Mihnea, atunci când i-a luat interviu lui Năstase pentru *Politique internationale*. Inutil de adăugat că m-aș bucura.

Telefoane de la una dintre victimele schimbărilor din diplomație, Hăulică. Luni de zile a refuzat să admită că va fi într-adevăr înlocuit ca ambasador la UNESCO cu Eugen Mihăescu.

Lupta cu evidențele nu i-a priit lui Hăulică, s-a văzut nevoit să părăsească vechiul domiciliu în câteva zile. Stau acum câteștrei într-un atelier al lui Covrig, însă curând se vor muta în cele două camere pe care au reușit să le închirieze prin arondismentul 12 sau 13. Firește că ne pare rău pentru ei, cu atât mai mult cu cât rolul de „opozanți" nu le-a fost familiar după 1989. Nu e mai puțin adevărat că Hăulică era omul potrivit la locul potrivit, după cum Baconschi, ca ambasador la Vatican, era de neînlocuit și cum vor mai fi [fiind] și alții...

Când i-am telefonat ieri, Gabriel tocmai răsfoia o carte despre „fiii celebri ai Râmnicului Vâlcea" (sau ceva asemănător, tot atât de pompos). Era sigur că V. o primise și el. Nici gând. Lui V. i se consacră un capitol intitulat „Cronicarul conștiinței". Cel dedicat lui Gabriel sună mai sobru: „Între filozofie și literatură". Nu știm dacă Manolescu se va fi bucurând de epitete mai răsunătoare. Dar mirarea acestui oraș de a fi dat României oameni de seamă e cu adevărat mișcătoare, chiar dacă nu evită totdeauna excesele.

Orac, alt fălticenean care apără „patrimoniul", alături de Boboc, îmi trimite o scrisoare recomandată [îndemnându-mă] să intervin în străinătate pentru a interzice trecerea camioanelor pe strada unde se află Biblioteca sau Muzeul Lovinești lor, fiindcă a descoperit crăpături în zidul casei. Sau cel puțin să se reducă viteza ziselor camioane. Ca și cum aș putea provoca un scandal în Occident pe acest motiv!

V. mi-a regăsit discul (de fapt, CD-ul) cu *Concierto de Aranjuez* revizitat de Miles Davis, una din pasiunile mele din alte vremuri, pe care îl tot căuta în discoteca noastră mult prea vastă pentru capriciile mele. Ascultând tânguitoarea trompetă a lui Miles Davis, n-am mai regăsit sfâșierea de atunci, dar, de plâns, tot nu m-am ferit. De fapt, lacrimile erau sobre, aș pretinde chiar că mai curând imaginare, dar n-am stat să mă observ – eram prea ocupată cu mine, cea de altădată.

Vineri 10 august

Azi ne instalăm sub o zodie benefică: atunci când V. se întoarce din Cartierul Latin, îl primesc cu volumul său de versuri (*Poeme de exil*) trimis de la Humanitas imediat ce a ieșit din tipografie, acum vreo săptămână. De așteptat, așteptam ceva; prea mă întrebase Gabriel, cu vocea lui când se pregătește de șotii, dacă am vești de la Humanitas despre cartea lui V. Devenea evident, de la prima silabă, că fusese publicată cartea; credeam însă că își pune în scenă, nemaiavând răbdare, surpriza pe care ne-o va face aducându-ne-o la Paris.

Îmi revenise imediat în minte impacienţa mamei când îmi lua un cadou de ziua mea. Nu mai putea răbda până la data cu pricina, noapte de noapte întredeschidea ușa camerei mele și strecura păpușa sau mingea preț de câteva secunde, ca s-o văd ca prin vis. Dibuisem jocul și, ca să n-o dezamăgesc, mă prefăceam că n-am înțeles subterfugiul. Mi-a revenit obiceiul cu Gabriel: i-am răspuns „indignată" că n-am obiceiul să telefonez la Humanitas ca să aflu ce nu mi-a spus el.

Azi îl găsim la Sibiu, unde face un popas în drum spre Paris, și-i dăm, împreună cu mulțumirile noastre, știrea sosirii pachetului recomandat. Îl chemăm și pe Zografi – nu doar redactor de carte, ci și autorul scurtei prezentări de pe ultima copertă. Îi place lui V., e într-adevăr inspirată. Cartea e scoasă în bune condiții grafice. Îl văd pe V. mulțumit. Starea aceasta e atât de rară la el, încât ar merita o sărbătorire. Cu atât mai mult cu cât s-a plimbat azi după cărți și discuri prin Cartierul Latin fără umbră de durere sau dezechilibru.

Constat, nu fără umor, că am început să-l sărbătorim doar de când a îmbătrânit: anul trecut, la 80 de ani, Gabriel a venit special la Paris ca să petreacă ziua cu noi – ceea ce repetă, cu un devotament excepțional, și anul acesta –, iar la București s-a dezlănțuit în presă și la radio o adevărată campanie a

omagiului. Credeam că la 81 de ani evenimentul va fi considerat „clasat", dar iată că sunt semne contrare.

Cel mai insolit dintre ele vine de la *22*, unde a apărut un „studiu" al lui Gelu Ionescu, sub titlul *Trecut-au anii... la apa Vavilonului*, pe 6 pagini mari de ziar. După cum o indică titlul, Gelu se ocupă de Jurnalul lui V. și de memoriile mele. Cu atenție citite, paginile noastre, cu acurateţe, cinste și afecţiune scrise, ale sale. Are despre dreptul unui scriitor de a-și arunca sau nu la coș mărturia trecerii prin viață o părere care, evident, nu coincide deloc cu ale noastre. Unde cred, însă, că greșește e când consideră orgoliu ceea ce eu aș găsi [că este] mai curând un complex invers, un fel de *constat* al neimportanței propriei tale ființe, purtând accentele zădărniciei. Tot astfel, nu mi se pare că printre păcatele sau calităţile textelor mele poate figura „grandilocvența", pe care, dimpotrivă, am impresia a o fi gâtuit sistematic, uneori chiar excesiv. Sunt rezerve sau puncte de vedere diferite pe care le vom discuta cu Gelu – și el trebuie să sosească la Paris. I-am telefonat aseară doar pentru a insista asupra bunei surprize pe care ne-a făcut-o.

Am chemat-o și pe Gabriela Ad., tot cu mulţumiri, dar și vrând să știu de unde avea fotografiile – și numeroase, și frumoase – cu care a ilustrat textul. Se cam bâlbâie; i le-ar fi dat, poate, Gabriel. Aș! Gabriel e furios – după cum presimțeam și ne-a confirmat-o azi de la Sibiu – că i-a luat un unicat pe care-l rezerva pentru volumul său de „eseuri cu poze", ce va să apară la Humanitas la sfârșitul lunii.

Convorbirea cu Gabriela nu intră pe vechiul ei făgaș de normalitate regăsită decât atunci când, tratând-o de „interbelică", i-am mărturisit că am scris articolul furios din pricina și împotriva ei. Articolul i-a fost adus de patru-cinci persoane care au înțeles că ea era cea vizată. De pe fotoliul său, V. proclamă că el nu vorbește cu o „ultra-stângistă", ea zice că nu o miră din partea unui fost „troţkist" și intrăm pe panta pe care,

tot glumind, ajungi să nu mai spui decât adevăruri. Eu o regăsesc și-mi pare bine; pe undeva, continuam să cred în trăinicia bunelor noastre raporturi, în ciuda ultimelor ei cotituri.

Urări repetate și de la Adriana, care i-a trimis lui V. o cravată londoneză și versuri de la o poetă... româncă.

Și uite așa trec o zi sau două în care ți se răpește dreptul de a te plânge, ceea ce mi se pare excepțional de odihnitor.

Miercuri 15 august

Ieri, Gabriel, care a adus cu mașina de la București 50 de volume din cartea lui V., merinde de acasă și fidelitatea sa ce ne-a tot încălzit în ultimul deceniu. Presărbătorim la cină pe V., lăsând urările (care?) pentru mâine, când vom repeta românești agape.

Mai mult decât orice ne-a emoționat descrierea stărilor sale sufletești, mărturisirile venind de la un om atât de avar cu dezvăluirile, încât își ascunde după paravanul unui umor de cea mai intensă calitate dubiile, îndoielile, durerile și complexele. Ajung să mă întreb uneori dacă-i merităm din plin afecțiunea.

S-a întors de la București Bruno. Cu o prăjitură pe care Jela a făcut-o special pentru ziua lui V. și cu principalele ziare ale „patriei". Un detaliu din vacanța lor comună la Constanța. Jela le-a organizat, lui și unui cuplu de amici, câteva excursii. Cea mai reușită a fost la Doftana, să vadă temnița „de lux" unde au fost închiși, în interbelic, comuniștii. Jela viețuiește acum în universul concentraționar cu o dureroasă familiaritate, răscumpărând, parcă, prin acest timp cedat suferinței colective din trecutul imediat indiferența ofensatoare a majorității.

Din moment ce m-am apropiat de acest subiect, să nu uit uimirea cu care am dat peste un detaliu groaznic de semnificativ, citind pentru o „Diagonală" studiul Laviniei Betea despre

procesul Pătrășcanu. Cu toții ne amintim indignarea cu care s-a descoperit, la sfârșitul războiului, că în lagărele de exterminare naziștii smulgeau dinții de aur ai cadavrelor. Cel puțin, în acel scenariu al ororii, călăii așteptau ca victimele să fi murit. Iată că în regimul comunist s-a supralicitat: pentru toți condamnații din lotul P. fie la moarte, fie la ani grei de închisoare, se prevedea și confiscarea averilor – în „avere" intrând și aparatele dentare ori dinții de aur. Spre a fi evaluate și „valorificate", ele erau expediate la Ministerul de Finanțe de către MAI. Scoase, deci, din gurile *vii* ale victimelor. După „valorificare", li se puneau la loc?? Cum li se scoteau din gură? Cu cleștele? Câți dintre deținuții cu „avere bucală" nu mai aveau apoi cu ce mesteca famelicele lor rații alimentare? Și așa mai departe.

Tot la capitolul inepuizabil al supliciilor: un torționar mai zelos descoperise o metodă ce i-a purtat numele: „metoda Micle". Le-a aplicat-o Lenei Constante și lui R. Kofler. Ultimul a fost executat alături de Pătrășcanu. Lenei, însă, timpul i-a dăruit răgazul de a mărturisi și de a publica. Ea a descris cum Micle o trăgea de păr și îi smulgea șuviță după șuviță. Pentru mine, astfel de detalii sunt mai grăitoare decât zeci de tratate.

Uneori îmi ajung cifrele. Într-un documentar televizat asupra ocupației în Franța se insistă, pe drept cuvânt, asupra numărului uluitor de francezi care, nesiliți de nimeni, fără ordin, fără presiune, au denunțat evrei, rezistenți, vecini incomozi: 3 milioane. Ceea ce înseamnă că tuturor popoarelor e de ajuns să le creezi condiții propice spre a dezvălui tot răul și toată abjecția din genele lor colective. În cazul de față, francezii n-au nici una din scuzele turnătorilor români, n-au fost șantajați nici cu închisoarea, nici cu familia, nici cu cariera. Ei înșiși și-au propus să-și arunce contemporanii în lagăre.

Să revenim în cotidian. Altfel, nu mai putem respira.

Sărbătorirea lui V. nu mai ia, firește, proporțiile de anul trecut, cu cifra lui rotundă și ireală de 80 de ani. Totuși, telefonul n-a contenit, de la fidelii fidelilor (Adriana, Greg sau Lucie R.), până la bucureștenii Horia Patapievici, Andrei Dimitriu (prin fax, un articol al său din *Revista Radio*, „Ierunca-model"), Geta Dimisianu (ne trimite prin Mona Țepeneag cartea lui Paler) și Ileana Corbea. Ea și Florescu au primit cartea de poeme a lui V. Mai neașteptat, de la un tânăr romancier al tranziției, Petru Cimpoeșu, prin fax, un articol din *Monitorul* de Bacău (13 aug.) despre *Trecut-au anii...*, după Cimpoeșu, o carte tânără și pentru tineri.

E și Gelu la Paris; îl vom vedea zilele acestea, de îndată ce va mai trece noua caniculă.

Vineri 17 august

Ieri, resărbătorire. Cu Gabriel, maestru gastronom, făuritor de salată de vinete și de alte trufandale. Ne „hrănește" și pe plan literar, citindu-ne din paginile scrise de curând și pe care în batjocură le numește „nemuritoare". De data asta, despre fiul său, reușind performanța de a fi și obiectiv, și afectuos, și angajat, și martor cvasiimpersonal. Se desenează astfel un destin (al fiului) de care tatăl poate fi mândru fără a se fi simțit responsabil. De fapt, îi plătește o datorie răsplătindu-l.

Suntem și noi actori, nu numai în capitolul din *Declarație de iubire*, dar și în aceste pagini, de data asta, în registrul umoristic: la bucătărie, nefiind depășiți în enormitatea ignoranței noastre decât de un Noica fierbând boabele de cafea întregi și mirându-se că nici măcar nu se colorează apa! Exemplul e suficient de extravagant pentru a ne consola.

Ieri, Smaranda Vultur, de la Timișoara, cu vestea că Iliescu l-a grațiat pe Miron Cozma. Își plătește datoria pentru prima mineriadă, dar atunci cum rămâne cu „intrările" prin

Europa și NATO? Niște fleacuri? În orice caz, Consiliul Europei are alte priorități, nu protestează. Iar regele Mihai, după ce a asistat, alături de Ion Iliescu, la comemorarea lui Mihai Viteazul, a cerut înapoi Palatul Peleș – are, deci, socotelile lui cu Iliescu.

Sună și Don Bazil, mai departe consul. Îl așteaptă pe Niki, care se afla aseară la Veneția cu Mihnea și cu Catherine. Ea a telefonat ca să știe dacă a sosit Gabriel. Era la noi, i l-am trecut.

În *22*, Gabriela Ad. încearcă să explice, într-un text pe cât de scurt, pe atât de încâlcit, ce are ea cu „interbelicul". Alături, pe pagini întregi se etalează, suficient și țâfnos, un „studiu" al lui Mircea Martin, în care acesta propune versiunea sa „nuanțată" asupra „rezistenței prin cultură", a cărei eficacitate nu a negat-o nimeni, în afară de câțiva exilați radicali (adică noi, care, pe cât am putut și deplângându-i limitele, am susținut-o). Uită, pur și simplu, să menționeze rolul emisiunilor de la Europa Liberă. Și mai grav, omite până și numele lui Goma. Sub aparența de obiectivitate căznită e, probabil, cea mai penibil „pornită" dintre versiunile vanităților rănite (M.M. i-a declarat lui V. cât a fost de jignit de a nu se fi auzit citat în emisiunile noastre, când chiar el îi ceruse lui Gelu să nu-i rostim numele). De fapt, paginile din *22* nu sunt decât excrescențele amorului-propriu. Penibile.

Marți 21 august

Tot șovăiam de peste un an să public Jurnalul din 1981 până în 2001. Hotărârea de a nu publica avea motivări „implacabile": *Vavilonul* e rescris păstrând doar esențialul, pe când Jurnalul propriu-zis e mai curând o agendă ce mi se pare neinteresantă. Ar pleda însă pentru tipărire datele și detaliile conținute în aceste pagini, care ar putea interesa pe viitorii istorici (literari sau nu) ce s-ar ocupa de acest exil fără precedent. Nimic nu

arată însă – în ciuda oricărei logici – că subiectul acesta va trezi curiozități. Din acest labirint de îndoieli m-a smuls faptul că Gabriel a venit de data asta cu mașina (ceea ce probabil că nu se va mai întâmpla): decizia trebuia, deci, luată imediat. Urgența ei a măturat toate prudențele și ezitările mele. I-am dat nu doar Jurnalele ținute pe ordinator, ci și Caietele manuscrise din 1981 până în 1995, nebătute la mașină. În lot au mai intrat și „Diagonalele", pe care nici nu aveam intenția să le public vreodată [în volum]. Pentru alcătuirea dosarului care le cuprinde am petrecut vreo două zile tensionate: mi-era teamă că nu voi termina până ieri, când urma să le dau lui G. Chiar dacă s-ar pierde – cum s-a întâmplat cu Jurnalul lui V., furat din mașina lui G. la București –, ceva totuși am câștigat: nu mai am de luat nici o hotărâre, am dat cu zarul; cum va cădea el, așa se va întâmpla. Aceste pagini interminabile sau vor apărea încetul cu încetul, sau vor dispărea, lăsându-mă cu impresia/iluzia că aveau oarecare valoare.

Deocamdată, mă simt mai curând ușurată. Mă uit din când în când la rafturile ce erau, sus, la mine, pline cu dosare și surâd când le văd goale.

G. pleacă mâine în zori. Între timp, am mai petrecut două seri împreună, din care una la restaurantul Laumière, unde mergeam des cu el și o dată chiar cu Pleșu. M-am jucat de-a netrecerea timpului. Fără succes, evident. Nu știu cum își petrec alții bătrânețea, dar mie mi-e mai ales rușine de ea. Ca și cum m-aș purta nepermis de urât și aș fi în întregime responsabilă de indecența acestei „stări". Nu mai există însă mănăstirile unde să se retragă laicii, ca pe vremea lui Saint-Simon și a lui Ludovic al XIV-lea. Și nici credința într-o viață veșnică. Să părăsești lumea pe la 30 de ani, ca atunci, spre a medita – la ce? La neant? Paul Morand, în *Jurnalul* său (deloc *inutil*, deși prea plin de citate celebre și de mondenități), pare obsedat de teama ca, de la o limită a degradării în jos, să mai fie

văzut de cineva. Dar, cum n-a atins-o până la 89 de ani, când a murit, nu a avut prilejul să-și construiască acest anonimat. Cu G., mă simt mereu împărțită între plăcerea de a ne afla împreună (ne este, fără îndoială, cel mai bun prieten) și regretul de a-l forța să asiste la mersul nostru clătinat și la încetinirea gesturilor.

Într-una din aceste seri chiar am consacrat un ceas-două treburilor testamentare, arătându-i unde se află tot felul de hârțoage pentru moșteniri și înmormântări. Și el, care venise pentru aniversarea lui V., acum un an încă „glorioasă"!

Într-un fel, preluarea de către G. a Carnetelor cu agende și a altor „memorii" aparține aceluiași demers. Cel puțin pentru mine: scap de cele mai problematice dintre bagaje. În plus față de toate neajunsurile pe care le aduce, bătrânețea mai suferă de un păcat: despre ea nu se pot emite decât banalități.

Sâmbătă 25 august

Mariuca Vulcănescu îmi telefonase zilele trecute de la Sandra că are pentru noi un volum Vulcănescu apărut recent, despre care aflaserăm dintr-un text al Ioanei Pârvulescu (*Rom. lit.*). Ezita să ni-l dea, deoarece ieșise la o mică editură necunoscută nouă, Crater, cu nenumărate greșeli de tipar. Am insistat să treacă peste astfel de inconveniente, dat fiind interesul celor cuprinse în carte: nu doar *Ultimul cuvânt* de la proces (pe care V. îl și publicase pentru prima oară în *Ethos*), ci și *Jurnalul de la Arsenal*, din prima arestare, câteva cărți poștale de la Aiud, ca și un fragment din Jurnalul soției sale, asupra ultimelor ședințe de la tribunal. V. s-a și aruncat pe el.

Mariuca s-a întors grabnic la București (soțul, bolnav de cancer, va trebui operat repede) și cartea, intitulată *Ultimul cuvânt* (ediție îngrijită de Mariuca), ne-a fost adusă azi de o doamnă Moraru, cu care, pare-se, fusesem colegă la facultate

și la Institutul Francez. Îmi spune că nu m-ar fi recunoscut. Nici eu pe ea.

Geta D. ne anunțase că ne va trimite prin Mona Ț. romanul-confesiune al lui Paler, *Deșertul pentru totdeauna*. La el, până și infarctul lasă urme literare, și încă [unele] autentice. În același plic de la Beaubourg, de la Irina Nicolau, o carte-album cu *Câteva gânduri* ale lui Horia Bernea despre Muzeul Țăranului Român și un *dosar sentimental* al ei cu Carmen Huluță. Admir intens capacitatea ei de a uita de sine. Are un cancer cu repetiție (operații și tratament biochimic) și e capabilă de inițiative generoase pentru ceilalți! E și bună, are și talent literar.

Toate aceste cărți încă nedeschise. Primite în vraf. În schimb, cele trimise de noi nu ajung totdeauna la destinație. Mi-a sosit înapoi, „refuzat" de poșta din Ierusalim, volumul IV din *Agendele „Sburătorului"*. O chem pe Ileana Vrancea, care mă felicită pentru „Diagonala" „De vină e interbelicul" tocmai când mă întrebam dacă n-o șocase. Dimpotrivă. Coincide exact cu părerea ei. I.V. mă va surprinde mereu.

Despre Shafir am discutat și cu Gelu Ionescu, care a petrecut la noi o după-amiază, săptămâna asta. Deși în linii mari ne înțelegem în mai toate, mă mir că taman asupra interbelicului pare a se fi lăsat influențat de anumite opinii contrare. Trebuie să-i aduc argumente pe care credeam că le știe de când lumea.

De la Vasilache, o copie după o scrisoare de tot hazul a lui Geo Dumitrescu, în care dă o altă versiune asupra bețiilor lui adolescentine. În loc să țipe „Jos mareșalul Antonescu!" – cum își amintea generos V. atribuindu-i un astfel de curaj de zile alcoolice –, ar fi urlat doar „Trăiască Jules Laforgue!", din motive pe care le descrie cu umor nestăpânit. O pagină antologică, la care așteaptă probabil reacția admirativă a lui V., deși e vădit că a scris-o mai mult pentru posteritate.

Sosit cu Ioana la Paris (n-au făcut decât 8 ore de la Marsilia până aici, cu o Dacie națională), Niki nu se plânge de caniculă. Nu sunt decât 35 de grade, iar la București erau 40! Noi, în schimb, ne tot jelim, cât mai interiorizat cu putință. Ce să-i faci? Nu toată lumea a făcut contract cu optimismul, ca el. Ne vom vedea, firește, cât mai repede.

Joi 30 august

Marți seara, Niki cu Ioana, Mihnea cu Catherine, primii întorși de pe Coasta de Azur, cei doi Berindei, de la Veneția. V. și cu mine, de la fața locului. Cu toții la un *couscous*. Râdem mult, de parcă am avea de ce. Sau, mai știi, s-ar putea să avem. Dacă n-ar fi decât ieșirea din caniculă, și tot ar merita să fie sărbătorită.

În ajun, la emisiunea Ilenei Corbea despre Mircea Eliade, pe platoul bucureștean, Florescu și, din nou, Bujor Nedelcovici. Mă așteptam la o colaborare de rutină. Dar cum, la un moment dat, realizatoarea a pus o secvență dintr-un mai vechi dialog al meu cu Mircea Eliade, auzindu-i glasul am înviat și mi-au dispărut toate formulările convenționale. Fervorilor lui Mircea le datoram pe ale mele. Parcă se reinstaura dialogul nostru. Mi-a părut bine. Cu atât mai mult cu cât începe să aibă ecou și în țară oribilul roman-pamflet al lui Saul Bellow, *Ravelstein*, care, sub camuflajul imperfect al ficțiunii, își denigrează până și personajul principal (Allan Bloom), iar pe cel episodic (Mircea Eliade, al cărui prieten se prefăcuse a fi) îl transformă într-un criminal nazist. (La un moment dat, se pare că pomenește de evreii agățați la abator. Tot de Mircea Eliade?) În două numere din *22*, Sorin Antohi analizează situația astfel creată. Mi se confirmă, din acest text, ceea ce Gabriel ne comunicase prin telefon: în cea mai importantă revistă literară de peste Atlantic, *The New York Review of Books* (25 mai),

personajul fictiv – Grielescu, atât de transparent, încât e imposibil să nu-l identifici imediat pe Mircea Eliade – a fost direct „implicat în torturarea și uciderea evreilor români". Bineînțeles că în fața unor asemenea aberații se indignează și Sorin Antohi. După cum îi apără și pe Liiceanu și pe Manolescu, găsind însă că, deși nu merită calificativul infamant de „antisemiți", au mai „gafat" și ei. Într-un astfel de context, cum să nu fiu inspirată omagiindu-l pe Mircea Eliade? Peste o zi-două mi-a retelefonat I.C.: a primit multe felicitări pentru seara Eliade.

Din fericire, n-am așteptat acest roman ca să nu-mi placă deloc scriitorul Saul Bellow; dintr-un roman anterior, cu acțiunea petrecându-se tot în România, rămăsesem cu o impresie atât de proastă, îl găsisem de-a dreptul mediocru, încât nu înțelesesem de ce a primit Premiul Nobel autorul. Și asta în ciuda faptului că fraternizasem cu soția lui, românca, și că erau prietenii buni ai Eliazilor. Se afla și pe lista semnăturilor pe care voiam să le obținem pentru Goma! Acum, recăsătorit, se pare că se răzbună pe precedenta soție defăimându-i prietenii. Personajul S.B. e detestabil, neavând măcar curajul opiniilor sale (romanul este aici scutul din spatele căruia îți poți îngădui să calomniezi, fără urmări, deresponsabilizat).

Reîntors la București, unde își pregătește plecarea pentru trei luni în Germania, Gabriel a găsit timpul nu numai să ducă la Humanitas dosarele cu Jurnalul și „Diagonalele", ca și dischetele, ci și să ne facă o altă surpriză: ne-a mai citit o pagină din cele „nemuritoare", și astfel am aflat că într-o noapte s-a plimbat, fără să ne dea de știre, prin fața casei noastre, spre a recapitula geografia locului unde, cu mijloace atât de modeste, am tot „complotat" pentru o libertate cu care, de fapt, compatrioții noștri nu prea aveau ce face, cum a dovedit-o tranziția de mai târziu. G. este desigur acela care a făcut cel mai mult pentru a ne lăsa impresia – poate mai curând iluzia – că

toată străduința risipită de-a lungul unei vieți n-a fost în zadar. Nici nu știu dacă va accepta vreodată cuvintele recunoștinței noastre – sau dacă noi le vom găsi pe cele exacte.

O bună prietenă a lui Luli August Sturdza, Ioana Lăzărescu, îmi trimite volumul tipărit (frumos) al manuscrisului lăsat de Luli; nereușind să-l plaseze la Humanitas, prietenii ei s-au hotărât să cotizeze spre a-l publica. Îmi ceruseră atunci îngăduința să insereze pe coperta a patra și în postfață „Diagonala" scrisă la moartea ei. Cartea se intitulează *...Așa s-au întâmplat, așa le-am însemnat... ție, care le citești* (Editura Anima). Poate că titlul arată și ce îi prisosește (duioșia), și ce îi lipsește (rigoarea și un strop de rea-credință) pentru a pătrunde cu adevărat în literatură. Din capitolul pe care mi-l consacră aflu, evident, cu emoție, că turcoaica noastră, Menaru, care ne spăla rufele și ne încânta mințile tinere la Mangalia, îmi dăduse în cărți jelindu-se să nu plec din țară, că va fi de rău. Nici atunci și nici acum nu m-am întrebat și nu mă întreb cât bine m-ar fi așteptat acasă. Probabil că tragediile nu se întreabă, se trăiesc doar. Dar paginile ei mi-au adus în nări mirosul cafelei (fiartă în nisip?) pregătite de Menaru, fața ei zbârcită de vârstă, de soare, magie și pitoresc, curtea geamiei, unde Tonitza picta cu Afane Teodoreanu alături, iar noi, ceilalți copii, ne făceam siesta printre morminte, având o familiaritate placidă și nemaiîntâlnită apoi cu moartea. Sau serile de pe dig, evocate de Luli, unde în adolescență ne clădeam încăperile imaginare ale viitorului. Brusc, totul în jurul meu dobândește gustul sărat al mării și arsura trecutului. Ce literatură „bună" ar fi putut să-mi readucă atâtea pierdute prezențe?

Literatură bună face Geo D., cu sentimente poate mai amestecate. Când îl cheamă V. la telefon ca să-l felicite pentru „Jules Laforgue", glasul îi răsună de tinerețe și încântare. Face chiar haz. De necaz, firește. Se zbate între două procese:

unul cu proprietarul casei de unde trebuie să plece, altul cu cel al casei unde nu i se dă voie să intre.

Cicerone Ioniţoiu îmi telefonează că a primit de la Alex. Ştefănescu numărul din *Rom. lit.* cu „Diagonala" despre *Dicţionarul* său, împreună cu rugămintea să-l las să publice prezentarea mea în următorul volum. C.I. se întoarce din vacanţă. Nu credeam că ştie ce înseamnă acest cuvânt. A fost la copiii lui. Nu-mi închipuiam că are aşa ceva. Pentru mine, ieşise direct din închisoare spre a intra în dicţionarul asupra acestei închisori. Din fericire, rareori lucrurile sunt [atât de] intolerabil de simple.

Sâmbătă 1 septembrie

Scrisoare, ca de obicei, de un umor desăvârşit de la Doina Jela, care n-a mai dat la editură de cartea de poeme a lui V.; nu se mai află la Humanitas nici un exemplar. A luat cu împrumut cartea de la serviciul tehnic. Se simte pierdută în poezia lui V., căreia nu-i găseşte corespondent de sensibilitate printre poeţii români. Somat astfel să caute şi el, V. trebuie să ţină seama de această evidenţă: nu-şi recunoaşte vecini. Altfel, D.J. pare cam speriată de absenţa de trei luni a lui Gabriel.

În *Rom. lit.* (nr. 34), Grigurcu ia din nou apărarea lui V. împotriva lui Daniel Cristea-Enache, care între timp îi răspunsese, tot polemic. De data asta, Grigurcu face în final o aluzie din care iniţiaţii pot să ghicească faptul că acest gazetar de la *Adevărul literar şi artistic* este fiul adoptiv al lui Valeriu Cristea. Iar dacă o ştiu, au priceput totul. Aproape că n-ar fi fost nevoie de alte argumente.

Miercuri 5 septembrie

Acum două zile, la cină, Vasile Popovici, aflat în drum spre Bucureşti, unde sunt convocaţi „şefii de misiune" (sau cam

așa ceva), fie ca să dea seamă, fie ca să fie dați afară. Don Bazil este unul dintre rarii, dacă nu singurul reprezentant al opoziției care n-a fost trimis la vatră. O vor face acum? Deși preocupant, subiectul aproape că nu este invocat de-a lungul serii petrecute împreună. În schimb, ne povestește romanul negru care a devenit existența lui Raicu. Don Bazil e cutremurat. Se destinde apoi, încetul cu încetul, totul culminând cu telefonul lui Manolescu, care-l cheamă pe portabil. Don Bazil devine radios: Raicu, Manolescu... Are prieteniile „active", îi țin de suflet și de cald.

Am citit cu o neașteptată participare (dată fiind indiferența mea față de etnografie) cartea Irinei Nicolau despre Bernea și Muzeul Țăranului Român. Calitatea jurnalului – nu doar muzeal – al Irinei Nicolau m-a împins să-i telefonez. Calitatea ei umană mi se pare inconfundabilă.

V. îl cheamă și el pe Paler spre a-i spune tot binele pe care-l crede despre cartea sa de confesiuni – eu de-abia am început s-o citesc. Efuziuni sincere. Ținem cu adevărat la el, poate și mai mult de când moda intelectuală bucureșteană l-a ales drept țintă a tuturor ironiilor. Nu mă pot dezbăra de impresia că, dacă oamenii aceștia s-ar afla în același oraș cu noi, am putea reface oarecum cercul de prietenii știrbit de morți, boli și dezamăgiri.

Nu-mi dau seama de ce ignor sistematic aici secvențele cinematografice deloc episodice cu care-mi completez unele seri. Nu disprețuiesc ceea ce mă distrage de la lucru (filmul polițist, de pildă), privilegiez însă cât am prilejul „cinemateca", văzând sau revăzând clasici. A o avea la îndemână prin rețelele numerice reprezintă o minibinefacere ce ne mai consolează de alte avataruri ale progresului. Astfel, serile trecute ne-am putut da seama că nu e de ajuns ca un film să fie semnat de John Ford pentru a purta neapărat un *label* al calității. *Doctor Bull*, din 1932, nu îl anunță pe marele cineast ce va deveni

Ford nu peste mult timp. Nici măcar nu e primul sau al doilea film al său; realizase vreo 20 înainte: greoi, cu simbolisme sociale simpliste, nestârnind nici un interes. Speraserăm, eu, dar mai ales V., pentru care *Ordet* rămâne o referință supremă, că *Vampyr* de Dreyer va fi o confirmare (doar venea după *Ioana d'Arc*). În ciuda imaginii – există, de-a lungul peliculei, o adevărată poetică a ei – și a emoțiilor pur estetice, filmul datează într-atât în expresionisme repetitive, încât mi-am putut îngădui, fără remușcări, să recunosc că mă plictiseam. Nu conta doar factorul timp, din moment ce *Gertrud*, care ieșise după *Ordet*, fusese deja o decepție. În schimb, unul din primele filme ale lui Elia Kazan, *Pinky*, în ciuda manifestului antirasist pe care-l conține, evită cu meșteșug simplificările și buna conștiință ideologică. N-a căpătat un rid.

Joi 6 septembrie

Telefon de la Cazaban: a murit Mămăligă. Convențional-amicale, relațiile dintre noi, de natură mai curând artificioasă, nu erau dintre cele care îți fac intolerabilă vestea finală. Nu e mai puțin adevărat că vreo 20 de ani de cenaclu la Neuilly creaseră câteva reflexe: probabil că ele s-au înfiorat mai întâi, aflându-i dispariția. Cum ședințele erau inegale și se dezvoltase un spirit cenaclist exclusivist (cei care citeau în grupul acela erau cu toții „cam" geniali, cei din restul lumii, și mai ales din România, aparținând figurației), ne duceam acolo nu în previziunea unor bucurii estetice, ci pentru a nu pierde legătura cu restul scriitorimii – mai profesionistă, mai amatoare – din exil. Eu mai aveam un motiv să nu refuz invitația: Leonid locuia pe o stradă în prelungirea celei a Christianei (rue Pierret), și mă puteam, astfel, amăgi că mă îndrept spre casa ei, unde de-a lungul primei mele perioade pariziene îmi găsisem rădăcini.

Sub numele L.M. Arcade, Leonid a semnat o carte nu lipsită de interes, deși extrem de „fabricată", *Poveste cu țigani*. Nu știu cât și dacă va înfrunta posteritatea. E, în orice caz, singura [producție a lui] care ar putea avea o astfel de pretenție. Ecoul ei în țară, când a fost publicată, nu s-a prea auzit. E drept că Leonid, ca de obicei, mizase pe oameni, reviste și edituri suficient de îndoielnice spre a contribui la eșec.

Ce rânduri reci, cvasirăutăcioase, când orice moarte printre cei care mi-au alcătuit lumea mă afundă și mai adânc în starea ce mi-a devenit cotidiană, în care fac digitații și declinări pe tema „ecleziastică" a zădărniciei. Mai trist am reacționat dând, în *Jurnalul literar*, peste o fotografie a lui, mototolit, ghemuit, un pumn de om ori un pitic. Știam că e bolnav de vreo doi ani. Nu-i plăcea să spună ce are. Poate hipotensiunea de care ne-a pomenit Cazaban, poate închircirea vârstei. Ce importanță mai poate avea, acum, când și-a încheiat ciclul?

Marți 11 septembrie

Suntem lipiți de radio și de televiziune, de care n-am mai fost atât de dependenți de la Revoluția română încoace: atacul terorist de la New York e fără precedent. Patru avioane au fost aruncate peste cei doi zgârie-nori de la World Trade Center, iar la Washington Pentagonul a fost și el parțial atins. Victimele se vor număra, cred, cu zecile de mii. Se vorbește de un Pearl Harbour terorist, dar diferența este capitală: e prima oară când războiul se duce pe teritoriul american. Imaginile celor două turnuri năruindu-se în nori de pulbere și de foc sunt de neprivit. Iar „autorii", probabil, de negăsit. Panică generală, nu numai în Statele Unite, ci și în Europa – spre a nu mai pomeni de Israel.

Cutremurul, nu doar informațional, a măturat toate celelalte subiecte, oricât de însemnate ar fi fost ele, ca, de pildă,

primirea cărții lui Gabriel, *Declarație de iubire*, pe care tocmai o răsfoiam cu încântare când a venit Alain pentru a ne repara o fereastră și ne-a îndemnat să deschidem televizorul ca să vedem „atacul terorist" (am crezut că el confundă New Yorkul cu Tel Avivul sau cu Ierusalimul). Am deschis, totuși, televizorul și imaginea de neînchipuit a celor două turnuri ne-a năucit. De-atunci (era ora 5, ora Parisului, firește) până acum, pe la 11 seara, n-am mai putut să facem un gest sau să rostim o frază care să aparțină altui registru.

Joi 13 septembrie

Blocajul continuă. În afară de a privi la televiziune sau a asculta radioul, suntem incapabili să mai facem ceva. Niciodată n-a fost așa. Eram obligați să reacționăm, să scriem comentarii, să înregistrăm corespondențe telefonice, să dăm și să primim telefoane, să culegem semnături, reacții, să luăm sau chiar să impunem decizii. Pe măsură ce activitatea ne devenea mai frenetică, ne echilibram: nu mai aveam nici un răgaz, nici o secundă pentru a respira dezastrul.

Acum, îl trăim la modul pasiv. N-am dat semn de viață nimănui. În afară de Gabriel, care ne-a chemat de la Heidelberg, unde își definitivează traducerea din Heidegger, n-am mai vorbit cu nimeni.

Cu Ileana Vrancea vorbiserăm în ajun. Ea îmi telefonase de la Ierusalim (nu știu de ce notez de fiecare dată numele orașului, probabil pentru că mi se pare anormal să iau pe această cale – prea modernă – legătura cu Zidul tuturor Plângerilor). Primise, în sfârșit, un pachet de cărți considerat pierdut. Nu atât pentru *Agendele „Sburătorului"* IV mă chema, deși de data asta măsura la reala și marea ei valoare importanța notelor Gabrielei Omăt, ci din pricina poemelor lui V., care o entuziasmaseră, făcând-o să învețe unele pe dinafară (mai ales *Somnul vișinilor*).

De la Zorina Regman primim un volum postum de cronici literare ale soțului ei (*Ultime explorări critice*). Sunt integrate și trei scrisori ale mele către Nego, din 1947. Le citesc cu neliniște: din fericire, nu suferă de imaturitate intelectuală, cum mă puteam teme. Ei nu-i răspund. După felul lamentabil în care s-a purtat fiul ei, care ne-a părăsit datorându-ne bani avansați pentru lucrul la „arhive", nu mai vreau să am nimic de-a face cu o atare familie.

Cât despre cartea lui Gabriel, ea așteaptă răbdător și cuminte, ca și cum ar fi sigură de excepționala-i originalitate (ieșirea din Apocalips), să fie citită cum o merită.

Sâmbătă 15 septembrie

Așteptam dezbaterea anunțată în *22* în jurul cărții Sandei Golopenția, asupra căreia îmi schimbasem între timp părerea după lectura atentă (cu note) a interminabilului material. Dezbatere, propriu-zis, nu e, cei trei semnatari (Smaranda Vultur, Dan C. Mihăilescu și Ruxandra Cesereanu) având aceeași părere – foarte bună – despre lucrare. Nu și despre personajul principal, A.G. Dan C. e singurul care se arată pe față dezamăgit de autodemascarea sa atât de radicală.

Tot în *22* (nr. 37), surpriza de a ne vedea printre semnatarii unei Scrisori către Academia Română solicitând demiterea istoricului ieșean care a pus sub egida Academiei o carte antisemită (*Naționalistul*) a deputatului lui Vadim, Vlad Hogea. De semnat protestul, l-am fi semnat și noi, cu dragă inimă, numai că nu ne-a cerut nimeni învoirea. Tocmai mă pregăteam de un telefon mai drastic către Manolescu – pe care-l bănuiam de a fi luat inițiativa –, când mi-am amintit că Mihnea s-a întors din Moldova lui (adică Basarabia noastră). E într-adevăr la Paris și el ne-a inclus cu de la sine putere. Nu-l mai judec, bine a făcut, deși nu sunt încântată să mă aflu la iscălituri alături de un Shafir.

Ruxandra Cesereanu ne trimite, împreună cu revista *Steaua* (nr. 4), o scrisoare și trei „extemporale" despre Gulagul românesc, de la cursurile pe care ne-am bucurat că le ține la Universitatea din Cluj. De fapt, cam școlărești, dar nu nivelul lor intelectual îmi reține atenția. Le apreciez ca pe un semn de memorie, atâta tot. Doru Pop semnează un articol despre V., „Exorcistul", din care cel mai bun pasaj este tocmai titlul, urmat de un interviu pe care V. i l-a acordat mai demult (de câteva luni bune).

Cum era de temut, reacția americană la atacul terorist întârzie. Și nu poate fi altfel până când nu se identifică adevăratul comanditar. Liderii Statelor Unite au de ales între a lovi și ei în nevinovați potențiali și a lăsa opiniei americane impresia de demisie și slăbiciune. Se confirmă asasinarea lui Massoud, în Afganistan. Tot din ordinul lui Bin Laden, ascuns, pasămite, pe sub niște piscuri de munți inaccesibile.

Firește că n-am putut scrie la „Diagonala" cu Golopenția. Gândul ne-a rămas prizonier (al lui V. și mai mult decât al meu) în molozul din Manhattan. Privim mereu aceleași imagini, ca pentru a le evacua din realitate. Obsedați.

Sâmbătă 22 septembrie

O săptămână fără nici un rând. Catastrofa newyorkeză ne-a fărâmițat minutele și reacțiile. De-abia dacă am găsit forța să citesc romanul autobiografic al lui Christophe Donner, *L'Empire de la morale*, aflând în acest autor prolific, dar nu prea interesant, exact ceea ce căutam la intelectualii francezi foști comuniști: nonconformismul și curajul de a-și face *mea culpa*. Din aceste două puncte de vedere, Donner e exemplar. Mai exact spus, radical. [Născut] dintr-o mamă psihanalistă și un tată comunist, el vede în Freud și Lenin cei mai mari făuritori de catastrofe ale secolului. De copil a fost crescut în acest cult

al violenței, știind însă să tragă consecințele morale: cere tuturor comuniștilor din Franța să admită că sunt fiii și nepoții unor asasini. Dacă și pe plan estetic aș fi simțit satisfacția de pe plan moral, cred că m-ar fi vindecat în parte de impresia difuză că nu mai e nimic de făcut, că omul va reinventa mereu figurile primitive sau rafinate ale Răului, că o viață petrecută luptându-te cu una din întrupările sale își pierde sensul dacă vedem cum e înlocuită de alta. Deoarece zgârie-norii transformați în moloz de ura ideologică a luptătorilor kamikaze nu puteau să nu se lege, pentru noi, de imaginile Revoluției Bolșevice sau de invazia Armatei Roșii în România. (Poate că cea mai deplină farsă a fost falsul sfârșit și falsa Revoluție din 1989; cu ea, intram într-adevăr în „imperiul moralei" și al binelui – din care am ieșit cu o rapiditate înfiorătoare.)

Americanii au aerul de a nu ști cum să reacționeze. Nu mă mir. Nu voi comenta aici diferitele scenarii posibile. Din moment ce nu ne mai situăm pe plan evenimențial, ci ne-am transformat în spectatori, comentariile nu mai au sens. Nu cred – cum scriu diverși gazetari pripiți – că istoria se despică în două: înainte și după 11 septembrie. Nici șocul civilizațiilor profetizat de Huntington nu mi se pare a se fi produs. Fanatismul integrismului islamic n-are mare lucru de-a face cu „civilizația" islamică, cel puțin așa cum s-a ilustrat ea în primele secole, în Spania.

Articolele cele mai la obiect și luările de poziție cele mai justificate le-am găsit în *22* (nr. 38), mai ales sub semnătura Alinei Mungiu și a lui Andrei Cornea. Iar din presa franceză, ca de obicei, Jacques Julliard, care descifrează antiamericanismul nu al Islamului, ci acela insinuat și șușotit în discursurile aliaților europeni așa-zis fideli. Am scris oare că am renunțat, V. și cu mine, la numeroasele și justificatele noastre rezerve față de virozele americane de corectitudine politică sau de derivele spre care alunecă democrația lor? Pe cât timp, nu știu. Aștept

probabil să le fie puțin mai bine înainte de a lăsa spiritul critic să-mi macine o adeziune acum cvasitotală.

Al. Niculescu s-a întors din România mai catastrofic decât oricând. La telefon îi gâlgâiau cuvintele în gură, nici nu le mai pronunța până la capăt căutând să asigure indignării sale un parcurs fără obstacolul consoanelor. După el, totul e atât de iremediabil stricat în țară, încât a întrevedea o cale de ieșire ține de utopie. Actelor de mic banditism cotidian le-a căzut victimă și Barbu Brezianu. Îi telefonăm azi și Irina ne povestește cum au scăpat: se întorceau spre casă pe la ora 11 ziua, pe scară s-au întâlnit cu un domn care i-a salutat respectuos și, văzând sus ușa lor deschisă, l-au întrebat dacă s-a întâmplat ceva. „Vă așteaptă nepoata" – le-a răspuns pungașul. Îi așteptau, de fapt, tablourile și albumele *Brâncuși* ambalate, dar pe care, din fericire, nu avusese timp să le ia, avertizat probabil de un coleg prin mobil că ei revin acasă. S-a mulțumit cu un milion de lei găsit printr-un sertar, ce nu reprezintă mare lucru, dar pentru ei însemna ceva. Barbu e mai puțin falnic decât de obicei, a început să-și piardă din echilibru. „Mă clatin" – îmi spune el. Se consolează amândoi spunându-și c-ar fi putut fi și mai rău.

Lui Al. Niculescu îi dăm întâlnire pe săptămâna viitoare pentru a-și revărsa sacul de vești negre. Îi cam tai efectele, descriindu-i scena văzută nu demult de la fereastra casei: pe stradă a fost răsturnată o femeie căreia un derbedeu îi fura poșeta. Parcă m-a impresionat mai mult decât agresiunea împotriva mea din '77.

Am scris două „Diagonale" cu Golopenția, terminând de citit cele peste 800 de pagini și aranjându-mă, fără a o ignora, să trec pe un plan cât de cât onorabil autocritica nimicitoare pe care și-o face. „Sunt omul cel mai reeducat din România", afirmă el. Și are aproape dreptate. Al doilea caz, după Pandrea. Și aceeași tristețe. E poate singura dată când un deținut a cerut

să i se aplice „metode corporale". Adică să fie bătut. Ce-i vor fi făcut pentru a-l aduce la această graniță a inomabilului?

Duminică 23 septembrie

Căutând ştiri noi la televiziune (mai puțin obsedant, totuşi), dau peste o prezentare de modă. Nu doar extravagantă – toate sunt –, dar şi nepotrivită cu „vremurile". E drept că se ține şi aici un minut de tăcere întru amintirea victimelor de la New York. Privind modelele imobilizate ca tot atâtea manechine ale absurdului, mi-am spus că astfel înveşmântat nu ieşi în lume, ci în spectacolul lumii. Şi el descentrat.

Potop de telefoane.

O sunasem zilele trecute pe Gabriela Ad. ca s-o felicit pentru numărul din *22* consacrat Americii, înainte de a afla de la Mihnea că ea călătorea în Statele Unite. Îi lăsasem felicitările pe *répondeur*. Mă recheamă astă-seară şi parcă ne înțelegem ca pe vremuri. Ar vrea un text despre America, pe care i-l refuz din lipsă de idei. Dacă nu, un interviu. Nu mi se pare justificat de nimic. Îi sugerez mai curând [să ia nişte] pagini de Jurnal şi e imediat de acord. Vrea să le şi anunțe. O rog să n-o facă. E plină de entuziasme ofilite.

Ne cheamă şi Ileana Vrancea. Protestul împotriva lucrării antisemite a unuia, Buzatu, „patronată" de Academie, era semnat nu numai de noi, neîntrebații, ci şi de un profesor israelit de la Tel Aviv, Rotman, cred. Or, tocmai el îl invitase pe antisemitul cu pricina la un colocviu în Israel, oferindu-i astfel „onorabilitate". I.V. voia să scriu eu ceva pe această temă. Firește, am îndemnat-o să-mi ia locul, fiind mai competentă în materie. Mereu uluitor de nonconformistă. Îmi spune că nu mai suportă atmosfera din Ierusalim, nu din pricina palestinienilor, ci a alor săi.

O chem și pe Rodica Palade. În absența Gabrielei Ad., ea a făcut numărul din *22* cu America. Aflu că și-a rupt un picior. E imobilizată în ghips.

Pe Manolescu îl felicităm pentru editorialul cu arestarea mamei sale. Pe cât se poate vedea la el (adică foarte puțin), pare emoționat. Îi anunț și prima din cele două „Diagonale" despre lucrarea Sandei Golopenția.

Nedelcovici, întors de la București, unde și-a recuperat casa părintească. Îi confirm că voi participa la o emisiune despre el a dnei Corbea. Numai să-mi amintesc exact entuziasmele mele și ale lui V. când ne-a trimis *Al doilea mesager*.

Mihnea se pregătește să plece la... Soroca. Pentru a mă mai mângâia – sunt mereu iritată că spune Moldova, în loc de Basarabia –, îmi pomenește și de umbra tutelară a lui Ștefan cel Mare. El i-a dat voie Rodicăi P. să ne pună pe lista protestatară cu Academia.

A sunat un cineast necunoscut nouă, Alexandru Solomon; realizează un documentar despre grupul Ioanid, care a simulat, în anii '50, un atac împotriva Băncii Centrale. Nici până azi nu este sigur dacă e adevărat sau a fost o manipulare a Securității (cum crede Ileana Vrancea). Îi spun ce știu de la fiul Monicăi Sevianu. Iar V. îi dă câteva date despre Sașa Mușat. Voia să știe dacă acesta colaborase la Europa Liberă. Cred că pe atunci nici nu exista postul de radio în Europa.

În *România literară* (nr. 36), Cristian Bădiliță își publică pe o pagină întreagă un poem în proză din care fragmentele sunt dedicate (așa se și intitulează, *Dedicații insolemne*), rând pe rând, lui V., lui Alex. Ștefănescu, lui Andrei Pleșu și lui Horia Patapievici. Fără nici o legătură între textul său și cei în cauză. Gabriel, care a dat de pagină pe Internet sau căruia i s-a spus că Bădiliță scrie despre poezia lui V., telefonează indignat din Germania: nu vede legătura. Nici nu era. Dar

poemul în proză e suficient de abscons spre a provoca toate interpretările.

De la directorul unei publicații foarte onorabile din exil, *Origini*, Gabriel Stănescu, o culegere de texte intitulată *Mircea Eliade în conștiința contemporanilor săi din exil*. Printre textele cunoscute, unele chiar de ale noastre, o bună parte luate din *Limite*, apar altele mai neașteptate, cu accente legionare. Interesante, totuși, cele mergând până la disputa Norman Manea, ori până la romanul lui Saul Bellow, *Ravelstein*. În acest sens, de reținut sunt contribuțiile lui Ștefan Stoenescu, iar pentru escrocheriile inomabile ale Adrianei Berger, mărturia lui Stelian Pleșoiu. Însă nu va exista niciodată un proces din care Mircea Eliade să iasă răzbunat: acest tip de calomnie e mai presus de orice.

Vineri 28 septembrie

O reacție a lui Glucksmann în *Le Monde* (27 sept.), în colaborare (nu știu de ce) cu Romain Goupil. E primul comentariu în care, punându-se atacul kamikazelor sub semnul *Demonilor* lui Dostoievski, actul nihilist al teroriștilor e situat în prelungirea comunismului. Singurul, din tot grupajul de vreo 10 pagini al ziarului, în care problema deloc secundară a sprijinului rusesc masiv anunțat de Putin în fața Bundestagului e adusă în discuție. „*Former un bloc stratégique avec la Russie et la Chine serait s'aligner derrière deux pompiers pyromanes.*"* Asta va fi doar una din gafele strategilor de la Washington, care, pentru moment, par șovăitori. În orice caz, cea de pe urma căreia România va fi nevoită să renunțe la visul intrării în NATO. Contra cărui „dușman" să te apere NATO, dacă singurul desemnat – Rusia – ar face parte din Alianță? Riscăm să fim din nou

* „A forma un bloc strategic împreună cu Rusia și China ar însemna să ne aliniem după doi pompieri piromani" (fr., *n.ed.*).

aruncați în zona de influență rusească și devorați. A făcut bine Mihnea să faxeze textul la *22*. Unde, în ultimul număr, Gabriela Ad. anunță publicarea unor fragmente din Jurnalul meu. Alături de un interviu cu Norman Manea. Nu am decât ceea ce merit: nu trebuia să mă grăbesc cu acceptarea. Deși o rugasem pe G.A. să nu mă socotească printre viitorii colaboratori. Nu-i spusesem însă de ce: în *22* risc mereu să mă alătur unor nume cu totul nedorite.

Scrisoare lungă și, ca totdeauna, interesantă de la Gabriela Omăt. Prima parte îi este adresată lui V., pentru volumul de versuri pe care i l-a trimis. Își alcătuiește și o miniantologie dovedind gust și sensibilitate. Pentru mine, o veste mare: volumul V din *Agendele „Sburătorului"* este gata (mai rămâne de alcătuit doar indexul). Cu viitorul volum (VI), s-ar încheia această lucrare care, prin notele ei, devine o miniistorie literară, poate chiar un miniroman al vieții intelectuale interbelice. Cartea a fost primită printr-o indiferență cvasigenerală și, dacă nu s-ar fi interpus pasiunea de cercetătoare a Gabrielei Omăt, probabil că editarea s-ar fi oprit după primele 2-3 volume. Și așa, nu-mi dau seama ce editură îl va publica pe ultimul. Minerva a fost cumpărată de un mafiot care nu-și plătește colaboratorii, iar despre intenția lui Eugen Simion de a-i da Gabrielei O. mijloacele de a-și continua munca erudită ea nu-mi scrie nimic, preferând să mă pună la contribuție pentru descifrarea unor nume proprii. Din păcate, nu-i voi putea fi de folos; de ce va fi nutrind iluzia că, acolo unde ea se oprește pe prag, eu am șanse de a trece peste el? O voi întreba la telefon.

A apărut în *Rom. lit.* „Diagonala" despre Pătrășcanu. Mi-a fost anunțată de Ileana Vrancea, care o lăuda ca pe un text aparte ce dă replica definitiv „tuturor Wiesenthalilor" (expresia îi aparține). Nu văd de ce I.V. a avut revelația că eu „știu să citesc" ca nimeni altcineva. Poate din cauza paragrafului în

care insist asupra aparatelor dentare smulse din gura celor condamnați în procesul Pătrășcanu și expediate Ministerului de Finanțe spre a le fi „valorificată" cantitatea de aur din proteze, dat fiind faptul că vinovații fuseseră condamnați și la confiscarea averii.

De fapt, același pasaj stăruind asupra acestei metode, mai radicală decât a naziștilor – ei nu scoteau dinții de aur decât de la cadavre –, este reținut și de Gabriel, care a citit articolul pe Internet. Din Germania, unde revede traducerea din Heidegger (*Sein und Zeit*) împreună cu un doctorand în filozofie, vorbim și mai des la telefon. De parcă apropierea geografică ar intensifica-o și pe cealaltă.

Cu Al. Niculescu, din nou la restaurantul românesc, în același scop: să privim cu el amețitoarea catastrofă a României. Ne aduce și dulceață de vișine ca să ne îndulcească amarul pe care ni-l va injecta.

Întoarsă din Creta, Gabi trece cu bine examenul medical. Îmi telefonează vorbind mereu despre alții. (Va fi fiind unul din secretele victoriei ei actuale asupra cancerului: atenția acordată semenului.) De data asta, încă o moarte, dar dorită, implorată: cea a soției lui Ionel Jianu, Marga. Era în spital, avea 92 de ani, nu cerea decât să moară. Gabi îi telefona în ultimii ani de două ori pe zi acasă, unde bolea, cerând să fie izbăvită. Deși nici pe Ionel Jianu, nici pe soția sa nu i-am simțit cu adevărat aproape, îmi revin pregnant în minte serile de la ei, mai ales când scotea el un album de artă. Într-una din acele seri, binedispusă, pesemne, am început să imit (fără a-mi da seama ce fac) ritmul tărăgănat al rostirii Margăi. M-a trezit din imitație – culmea, reușită! – figura catastrofată a lui V.: înverzise! Scena, penibilă, mi se pare acum plină de savoare ca tot ceea ce aparține trecutului. Să evit cel puțin recursul obsedant la Proust, cu timpul său regăsit. De fapt, pierdut din clipa însăși în care ți se dezvăluie ca prezent. De ce impresia

că aș putea depune această amintire, ca pe un buchet de flori, în cimitirul unde nu mă voi duce să asist la înmormântarea Margăi? Rupseserăm cu ei, cu amândoi, de când Jianu îl inclusese pe Perahim într-o antologie a plasticienilor români în exil prezentându-l ca victimă și aproape ca rezistent tocmai pe cel care le impusese colegilor săi realismul socialist, uitând de propriul suprarealism inițial. Jianu se jeluise c-o facem din... antisemitism! Poți fi acuzat de intransigență când dezvălui o impostură de aceste proporții, dar ce legătură [găsea] cu antisemitismul? Tocmai aberația ciclică a unor asemenea acuzații ne revoltase, făcându-ne să întrerupem o legătură ce avea doar aparențele prieteniei. Dar acum, când Marga a murit, nu stupiditatea atitudinii lui Ionel mi-a revenit mai întâi în minte, ci acele seri la ei, în ciuda faptului că nu erau prin nimic memorabile. Doar că eram cu toții inadmisibil de tineri!

Duminică 30 septembrie

Ieri, la telefon, Grigurcu ne înștiințează că a murit Gellu Naum. Avea 86 de ani și la aniversarea de anul trecut păruse falnic. Ioana Pârvulescu – îl văzuse recent – îi spusese lui Gabriel că era atât de blând și de tăcut, încât s-ar fi zis că are un Alzheimer. Dac-ar fi așa, mai bine pentru el că a murit. Cred că în ultima vreme era supraevaluat – și nu doar în cartea Simonei Popescu. Pentru că rămăsese ultimul suprarealist român în viață? Pe mine mă impresionaseră mai mult Gherasim Luca și Paul Păun. În plus, deși se declara spectaculos de indiferent la ceea ce se scrie despre el, primul lucru pe care mi l-a reproșat, la Aix-en-Provence, când ne-am întâlnit în 1990 (sau '91?), a fost de ce n-am scris decât o singură dată despre el, iar V., deloc! Eu mă căznisem să scot o cronică lizibilă după romanul său de „amor absolut", *Zenobia*, de altminteri frumos. Eram împreună la întâlnirea dintre scriitorii români veniți din

țară și ipoteticii lor cititori de aici. De fapt, mai totul se rezuma la dialogul dintre cei din țară și colegii lor din exil. Era perioada posibilelor acorduri. Paul Goma era amabil cu Țepeneag. Acesta din urmă îi concedea chiar că are talent. În schimb, tot Paul Goma se supărase că voia să-l îmbrățișeze Ana Blandiana. Îi întorsese țâfnos spatele, împreună cu soția lui, și mai pornită decât el. În acest timp, eu beam o cafea cu Crohmălniceanu fără să-i reproșez vechea sa apologie a realismului socialist, Ileana Mălăncioiu coexista fără drame cu Ana Blandiana, iar seara ne plimbam cu toții prin Aix. În grupul nostru, cu Horia Bernea, M.-F. și Blandiana, Gabriel o imita pe aceasta din urmă, care nu-și dădea seama până ce nu izbucneam cu toții în râs. Erau anii când eram siguri că vom reveni la normalitate. Iar mie, instalată parcă în irealitatea și eternitatea acestei iluzii, mi se părea că cei 70 și ceva de ani ai lui Gellu Naum și ai blândei sale soții reprezintă vârsta venerabilă prin excelență. Că [a fi] mai bătrân nu se poate. Uite că s-a putut. Cu atât mai bine pentru el, care și-a trăit, încă din viață, o posteritate cvasiglorioasă.

Grigurcu e cam stingherit: i-a ieșit primul număr din revista proiectată – *Columna* îi zice. Tocmai îl chemam ca să-l întreb dacă-mi dă înapoi fragmentul de Jurnal 1996, ca să-l trec la *22*, în caz că nu-i va mai ieși publicația. Dar i-a ieșit. Primul număr, în orice caz; pentru următoarele nu se știe dacă se vor mai găsi bani. Voia și el să-mi vorbească. S-au ivit încurcături. Are drept cronicar literar pe Laszlo Alexandru, căruia i-a dat de recenzat al doilea *Vavilon*, uitând sau neștiind că luase poziție împotrivă-mi, când cu Goma. Or, cum conflictul acesta e una din temele volumului, normal, a scris contra. Grigurcu l-a rugat să taie paragraful. N-a vrut. Atunci nu i-a mai rămas lui Grigurcu decât să-mi ia el apărarea în „5 pagini dactilo" (precizarea îi aparține). Ca să mă consoleze sau ca să se scuze, adaugă că mai scrie în același număr tot despre

mine și... Elvira Iliescu, căreia i-am trimis o scrisoare prea puțin amabilă acum un an-doi. Bietul de el, n-are, în ce mă privește, mână bună. Numai să nu se vadă obligat să mă apere și de Elvira Iliescu, de data asta pe cine știe câte pagini dactilo!

Am primit *Cuvântul*, nr. 9, pe septembrie, cu articolul lui Cistelecan despre volumul de versuri al lui V. Îmi pare bine, deoarece nu este convențional, dimpotrivă – pe cât de neașteptată, pe atât de firească își dezvăluie analiza.

Am chemat-o pe Gabriela Omăt. Îmi confirmă că a fost „mutată" de Eugen Simion la Institutul Călinescu și că va putea lucra la volumul VI din *Agende*, pe care-l va edita Simion. Cum îi repet Gabrielei O. că greșit am fost pusă și eu editoare pe copertă, alături de ea, când numai ei i se datorează totul, mă roagă să pregătesc pentru ultimul volum un fel de postfață în care să spun ce mi-a adus mie nou cercetarea ei. Altfel formulat, firește, dar la asta revine. O voi face, desigur, deși nu va fi ușor.

Barbăneagră a fost la doctoratul lui Toader Paleologu, la susținerea căruia primiserăm invitație. Chiar dacă am fi putut, tot nu ne-am fi dus. De când Toader l-a atacat superior, insolent, de-a dreptul vulgar pe Liiceanu, nu mai vrem să avem de-a face cu el. Îmi pare însă rău când aflu că lui Alecu, bolnav de inimă, i-a interzis doctorul să ia avionul pentru a asista la susținerea tezei la Paris. Continui să am o slăbiciune amicală pentru el, deși în ultima vreme pare a nu mai ști să evite gafele. De ce se compromite până la a accepta să fie printre colaboratorii permanenți ai noii *Flăcări* a lui Păunescu? Dacă ar fi rămas în postura de „ambasador al golanilor", ce frumos tablou de familie am fi lăsat (unor urmași cărora, de altfel, puțin le va păsa de noi).

Au început să cadă primele cronici despre *Declarație de iubire*. Mă bucur când citesc că pasajele care ne privesc sunt remarcate printre cele mai reușite ale cărții. Înseamnă cel puțin

că nu l-am făcut de râs, mai precis că epitetele cu care ne împodobește n-au părut prea exagerate.

Miercuri 10 octombrie

Pe 7 octombrie au început bombardamentele americane în Afganistan. Al treilea război mondial, după unii, o simplă misiune punitivă de tip Kosovo, după alții. În căutarea lui Bin Laden, care s-a străduit să-i înspăimânte pe americani amenințându-i cu nu știu câte apocalipse. Tot e îngrozită populația Americii de perspectiva unor bombardamente cu produse chimice provocând epidemii mortale. La Chicago nu mai există în magazine nici o mască de gaze. În orice caz, această panică este de tip eroic. Americanii se vor în primul rând răzbunați. Iar administrația anunță campanii de lungă durată, nu de zile, nici de luni, ci de ani nenumărați. Ca Războiul Rece, afirmă neinspirat un subsecretar de stat. De altminteri, Bin Laden nu americanilor speră, probabil, să le clintească determinarea. Năzuia să insufle musulmanilor săi spiritul „războiului sfânt" și nu este exclus să reușească. Epidemiile de fanatism n-au fost caracteristice numai secolului care de-abia s-a încheiat.

Știu că fac aici politică de cafenea, dar mi se pare preferabilă teoretizărilor savante ce prevăd ciocniri de civilizații, de parcă de civilizație ar fi purtător discursul unui Bin Laden. Dacă e de ales, în ciuda aversiunii mele pentru corectitudinea politică și dogma primară răspândită prin campusurile americane, e momentul să-l imit pe Kennedy, cu celebra frază rostită la Berlin. El se simțea atunci berlinez, noi, mărunțeii Istoriei, putem proclama acum: „Suntem cu toții newyorkezi." Nu fără păreri de rău, nu fără rezerve, dar cu fermitate. Parcă ar fi de ales?

Cheamă din nou Ileana Vrancea. Voia cartea despre Pătrășcanu, pentru a contracara o lucrare favorabilă Anei Pauker,

apărută în America. N-o am. O sfătuiesc s-o ceară cuiva de la București. Ținea să se plângă de Sharon, pentru gafa de zilele trecute, când a comparat indecizia americană cu lașitatea Europei sacrificând Cehoslovacia unei păci „garantate" de Hitler. E și prost – conchide ea.

Foarte lungă convorbire cu Sanda Golopenția, care a primit cărțile și articolele despre tatăl ei. Suntem mereu de acord. Nici nu e de mirare.

Azi, „în trecere prin Paris", Speranța Rădulescu. Nu mai crede că folclorul autentic, cel vehiculat de lăutarii români sau țigani, mai poate fi salvat în fața asaltului de „Cântări ale României și ale mahalalei". Nici asupra viitorului Muzeului Țăranului Român nu este prea optimistă. După moartea lui Horia Bernea (oricum, de neînlocuit), a fost numit director Dinu Giurescu, al cărui oportunism este proverbial. Lupta nu se mai duce acum între o putere neocomunistă și o populație indemnă, ci între mentalitatea cea mai răspândită, de tipul „omului nou", și câteva exemplare de umanitate (excepțiile) ce aliază bunul-simț cu memoria, gustul și talentul. Vorbind de una-alta, gândim, probabil, în subtext același lucru: au trecut definitiv anii când cu toții vibram de entuziasme. Acum suntem amari cu decență (ce ne-am face fără ea?), măsurați și „obosiți". Ea a mai scos prima parte dintr-un studiu despre *Peisaje muzicale în România secolului XX* și un disc, noi, câte o carte și câteva articole, dar, de fapt, așa suntem: obosiți.

Numai ura îți păstrează, odată cu violența, tinerețea. Breban, de pildă, e mereu tânăr când ne atacă pe noi, „falsele elite". Sanda Sto îmi aduce de la Barbu Brezianu un articol al lui Breban din serialul „Falsele elite" (*Cotidianul*, 20 sept.) căruia îi răspunsese Paler într-un editorial, luându-ne apărarea în calitatea sa de „director onorific" (fax primit de la București pe 3 octombrie, fără dată de ziar). Reluând povestea din vara lui '89 cu înființarea unei Uniuni a Scriitorilor la Paris,

Breban își lansează teoria și veninul: V. și cu mine ne-am opus fiindcă eram invidioși pe el și pe Țepeneag deoarece ei aveau cărți publicate la Paris, iar noi nu. De aici, totul se ține și se desfășoară lin: constituind „false elite", i-am cooptat pe Manolescu și pe Liiceanu. Când am locuit la București, la acesta din urmă, ne-am completat „trupele", am reunit pe tinerii scriitori pentru a-i monta împotriva adevăratelor valori, adică Breban și Țepeneag. O singură inovație în bogata colecție de calomnii de până acum, un calificativ jignitor menit să orneze pamfletul: sunt o doamnă „prost mirositoare". Aici chiar că mi-a zis-o. La ce nivel, se constată lesne. Se pare că și Țepeneag se dedă la acest exercițiu hebdomadar, însă n-am avut acces la giuvaierele sale...

Tot de la Barbu, un număr din *Kalende* (revista unde în studenție am fost secretară de redacție). Se deschide cu un omagiu al lui Vladimir Streinu la moartea tatei.

Altfel, Barbu Brezianu a fost numit cetățean de onoare la Deva, unde se pregătea să plece acum două zile, când l-am chemat la telefon. E în plină activitate. I se pare firesc: n-are decât 92 de ani. Cu 10 ani mai tânăr, Alecu ar fi fost operat la vezica biliară. Suntem, natural, îngrijorați.

Nu de griji duc lipsă, de altminteri, în clipa de față. Tot felul de vizite și de analize medicale ale lui V. îmi ciuruie liniștea sau ceea ce – în mod greșit – mă încăpățânez a numi astfel.

Vineri 12 octombrie

Aseară, auziserăm că Alecu e pe moarte. I-am telefonat cu inima îndoită; ne așteptam să dăm de Pia. Ne-a răspuns Toader, care ni l-a trecut imediat pe Alecu: se întorsese acasă și se pretindea radios că n-a ratat această experiență, pentru el inedită (nu mai fusese niciodată operat). Acum, când i s-a scos nu știu ce de la vezica biliară, s-a făcut și el om. Am dus-o din glumă în glumă. Nu știe [ce boală are], sau dă dovadă de o

boierie superioară – aceea de a se juca cu propria-i durere? Nu-mi dau seama, dar, în orice caz, este reconfortant. Iar mi-au dispărut micile-mari rezerve ale vremii din urmă, când atitudinile sale – nu numai cele politice – au lăsat de dorit. În marile încercări (și care poate fi mai decisivă decât apropierea morții?) continuă să fie un domn.

Câte o frază îmi joacă uneori prin cap și zumzăie ca o muzică obsedantă, de care nu ajunge să mă dezbare decât somnul. Am notat una dintre ele, fără a-mi da seama dacă are sau nu drept la memorie: „atât de trista zi de azi". Am încercat s-o transpun și în franceză, pentru a scăpa de sortilegiile ei abuzive: *ce tellement triste aujourd'hui*.

Nu demult, Al. Niculescu mi-a trimis aceste referiri „vaviloniene" aflate în *Psaltirea de la Voroneț* (din secolul al XVI-lea): „La râul Vavi[lo]nului, acii ședzumu și plânsemu de cându pomeniiamu noi Sionul. În salce, prim mijloc de ea, spândzurămu organele noastre, că acie întrebară-ne prădătorii-ne cuvente de cântare și ducea pre noi în cântare: cântați noauo de cântecele Sionului. Cum vrem cânta cântarea Domnului în țară striiră? Se uitare tire, Ierosalime, uitată fie dereapta mea. Se se lepască limba mea de grumadzul mieu, se nu pomenire tire, se nu ainte pomeni-voiu Ierosalimul, ca începutul veselieei meale. Pomenește, Doamne, fiii Edomului în dzua Ierosalimului" etc. Copiind-o acum, mă întreb ce emoție poate dăinui într-o limbă atât de scrâșnită, încât n-o salvează nici un farmec arhaic. Ce miraculos răsună „La apa Vavilonului șezum și plânsem" de mai târziu, după acest exercițiu căznit de zicere. Tot „Ierosalimul" limbii române stă în această tranziție de aur.

Sâmbătă 13 octombrie

Trece Cristovici să ne aducă romanul lui Goma, tradus de Hélène Lenz și apărut la Editions des Syrtes, *Profil bas*. Începutul originalului românesc a fost publicat de *Vatra*. Ilizibil,

în primul rând din pricina răsfățului lingvistic pe care autorul îl crede, pesemne, modernist. Viciu mai vechi, agravat însă acum de faptul că nu mai are, în afară de fierea din el, nimic de spus. Aproape că aș vrea să n-am dreptate. În orice caz, mă voi strădui să mai citesc.

Îl chemăm pe Gabriel pentru a-i semnala două articole din *Nouvel Obs.* (le poate găsi pe Internet): primul, al lui Jacques Julliard asupra unei Europe care nu iartă Americii că i-a făcut atâta bine și își drămuiește, avar și nerecunoscător, ajutorul în războiul din Afganistan. Cu un titlu („Un continent d'épiciers") care-l încântă de la început, semănând cu reproșurile lui Noica (l-a combătut atunci V.) scriind împotriva unei Germanii insensibile la bunurile spirituale și devorate de frenezia „consumului". Apoi, cum luase ieri de la Târgul Cărții din Frankfurt ultimul Houellebecq, *Plateforme*, și cum mai înainte îi recomandaserăm romanul lui Donner, *L'Empire de la morale*, îi atrag atenția asupra studiului-pamflet împotriva mai multor romancieri care nu mai suportă corectitudinea politică, *Le syndrome Eminem.* „Incorectitudinea" lor se vede tratată drept fascism, chiar dacă termenul nu e scris negru pe alb. Să se schițeze, oare, o reacție?

Duminică 14 octombrie

L-am citit pe Goma. Străduindu-mă, într-adevăr. Sub pretextul unei intrigi cvasipolițiste, dar cu ambiția de a face, totuși, „literatură", siluiește cuvintele și încurcă situațiile, obținând un singur rezultat: să nu se mai înțeleagă nimic. De fapt, până și nimicul acesta este subțirel: o franțuzoaică cu care naratorul (el, Goma, nedeghizat, fiind incapabil să se abandoneze măcar pentru o clipă) a fost pe la manifestații reapare, peste vreo 16 ani, ca să-i ceară participarea la o anchetă polițistă. Autoritățile franceze cu care ea lucrează vor să descopere prostituatele

din Est care-și omoară securiștii-mafioți ce le-au violat și le-au silit apoi să se vândă pe străzile Occidentului. Nu vom ști prea mult despre ele, Goma luându-se pe sine drept unic subiect. Or, biografia lui, oricât de bogată ar fi fost în încercări, s-a uzat de atâta rememorare. Latura ei carcerală a mucegăit. Fiecare capitol din acest fals roman începe cu numărarea anilor ce-au trecut de la un eveniment sau altul al vieții sale: o anchetă, o bătaie, un securist, o eliberare. De atâtea ori descrise, încât par a refuza repetiția obosită de ea însăși, cuvintele se retrag, fraza se usucă în inutilele sale întortocheri. Iar biata Hélène Lenz, traducătoarea, se vede obligată să inventeze cuvinte deformate, în franceză, pentru a fi fidelă supliciului la care sunt supuse ele în română. Culmea e că toate acestea se petrec sub semnul lui Céline, prezentat drept un fel de garant lingvistic. O mizerie. A ajuns să-mi fie milă de Goma.

Marți 16 octombrie

N-am avut dreptate, Goma nu e de plâns. Publică în primul număr al revistei lui Grigurcu, *Columna*, o altă proză de același tip. De data asta, personajul central ar părea să fie Ana, dar e tot el, din moment ce *ea* nu se referă decât la ceea ce i se întâmplă *lui*. Mă întrebam cum de n-a reacționat la portretul pe care i l-am făcut în *Vavilonul*. Îl apără aici Laszlo Alexandru, ca și pe Caraion, atacându-mă până ce-i vine să „urle". Tabloul e împărțit în *înainte* și *după*. Ca în reclama pentru o cură de slăbire. *Înainte* eram un model, *după*, un biet scriitor cam anecdotic. După cum mă anunțase, Grigurcu îmi sare în ajutor. Însă e doar pe jumătate convins. Prietenia noastră cu Gabriel Liiceanu îi temperează elanul reparator. În acest timp, Elvira Iliescu, care avea tot dreptul să fie supărată din pricina scrisorii de „ruptură", rezumă conștiincios și amabil același *Vavilon*, anunțând un „va urma" în care s-ar putea să-și exprime

și ea resentimentele. Dar de ce să anticipăm? Îmi ajunge ce am în numărul de față, singurul meu regret fiind acela că am colaborat la el cu niște pagini bucureștene de Jurnal din 1996.

Miercuri 17 octombrie

De luni, 14 octombrie, din nou o criză de aritmie, căzând, firește, în absența de o săptămână a doctorului Mihăileanu. Marți, când chem doctorul de cartier, totul revine la normal; astă-seară, balul reîncepe, pulsul urcând până la 126. Cum nici V. nu prea e în formă, inutil să spun cu câtă „bucurie" înfrunt acest accident de parcurs (?) al ritmului stabilizat de un an încoace, timp în care mi-am putut oferi iluzia că totul a intrat în ordine. Trebuie să iau lucrurile în serios odată și să mă obișnuiesc cu ideea că acesta va fi ritmul meu de supraviețuire sau, cum spune doctorul M., să mă adaptez acestei *vitesse de croisière*.

După-masă, Nicolae Florescu și Ileana Corbea. În ciuda atmosferei stătute din Bucureștiul literar, plini de proiecte. Ar vrea să scoată o carte cu niște convorbiri pe care le-am înregistrat împreună la începutul anilor '90. Fragmentele publicate în *Jurnalul literar* mi s-au părut atât de oarecare, încât proiectul e departe de a mă seduce. Ar vrea fotografii și fotocopii după foi manuscrise. Nu luăm încă nici o hotărâre. Șovăim sistematic.

În timp ce stăm de vorbă, țârâie neîncetat telefonul. Culmea, tocmai de la Radiodifuziunea Română. Începând cu directorul, Dimitriu, care ne-a pus semnăturile pe un protest al intelectualilor contra puterii, ce ar vrea să-l schimbe cu un fidel al partidului de guvernământ (e singurul din vechea gardă a opoziției rămas în post).

Am înregistrat cu dra Mateescu un interviu de vreo 10 minute despre tata (o emisiune pentru cei 120 de ani de la

naștere), am confirmat altul, despre Nedelcovici. Și am promis un al treilea unei basarabence, Lucreția Bârlădeanu-Georgelin, poetă și fostă profesoară universitară, căsătorită cu un francez, care mi-a trimis niște întrebări nu tocmai banale pentru ziarul *Flux* din Chișinău. Termină de citit al doilea volum din *Vavilon*, își completează întrebările, apoi i-am promis să-i răspund, pe computer. Dacă mă lasă inima în pace și nu-și oferă o nouă fibrilație.

Ieri, eveniment rar pe Arte: un documentar semnat de Stéphane Courtois asupra crimelor comunismului, în care nu doar autorii documentarului, ci și invitații la dezbatere recunosc că Gulagul echivalează în oroare Holocaustul. Numai Simone Weil, deși afirmă și ea caracterul totalitar al regimului comunist, vrea să sustragă Holocaustul afrontului oricărei comparații. Bukovski îi răspunde, cu un calm pe care i-l invidiez, că și rușii au exterminat pe criterii etnice – dovadă, neamurile deportate și lichidate, în frunte cu tătarii. Și mai radical este Cohn-Bendit: nu numai că și Lenin e vinovat (nu doar Stalin), ci marxismul însuși poartă în el sămânța totalitară. Semprún găsește comunismul și mai distrugător decât nazismul, iar prezentatorul, Daniel Leconte, se exprimă ca unul dintre noi. În programul televiziunii din *Nouvel Obs.*, Jean-Claude Guillebaud scrie, sub titlul „Les âmes mortes", o întreagă pagină pe această temă. Trebuie să trăiești îndelung sub brumele stângiste din Occident ca să simți că respiri într-un astfel de program ca într-o oază de dezideologizare.

Joi 18 octombrie

Ucigătoarele plicuri cuprinzând germenii unor boli necruțătoare, pe care teroriștii sau Irakul le trimit în Statele Unite (Camera Reprezentanților și-a închis porțile după ce au fost contaminate astfel vreo 30 de persoane), ilustrează natura războiului pe care l-au declarat Occidentului. Mai puțin spectaculos

decât atacul împotriva turnurilor newyorkeze, dar nu mai puțin grav. De fapt, teoretizările asupra „sfârșitului istoriei" sau „conflictului civilizațiilor" sunt neîncăpătoare pentru acest tip inuzitat de teroare. Până și imaginarul din Apocalipsă pălește. În rău, specia umană ne va surprinde mereu.

Nu stărui, fiindcă am și alte subiecte – infinit mai mărunte – de pesimism. În timp ce doctorul M. e în vacanță, criza mea de aritmie se instalează, amenințând să ia proporțiile celor precedente. Pulsul variază azi între 120 și 96. Nu sunt preocupată, dar plictisită da, din plin. Coincizând cu niște analize ale lui V., nici ele îngrijorătoare, dar migăloase, starea asta dăruiește mai toate clipele zilei telefoanelor și vizitelor la doctori, spitale, laboratoare. Viitorul, cât mai e, ia culorile acestea cenușii de umbră și semne de întrebare. Să-ți tot vină a-ți lua rămas-bun mai devreme.

Nu e însă (încă?) locul și timpul unor gesturi spectaculare. Mă mulțumesc să decomand câteva întâlniri pentru care nu mai am nici orele, nici spiritul destul de libere. Cel cu Hăulică și Cristina e printre primele, deoarece ei se află la un reînceput de viață dominat și de curaj, și de absurd. Dat afară, ca toată vechea gardă (deși tot de Iliescu fusese numit), dintr-un post unde era cel mai indicat să figureze, Hăulică își pregătește, pentru prima oară din 1989 încoace, o revenire spre imaginea de cvasidisident pe care nu i-au recunoscut-o decât puțini colegi de opoziție. Printre aceștia, și noi, spre care revenea de fiecare dată cu mesaje și manuscrise. Orice ar fi, dacă îi stă mai bine în poziția actuală decât în cea oficială (evident, din punctul nostru de vedere), viața reluată de la zero acum, la o vârstă mai puțin prielnică, reprezintă o încercare despre care se cuvine să stai de vorbă cu toată atenția, nu între două paragrafe cu boli și oboseli cotidiene.

Miercuri 24 octombrie

Luni, V., toată ziua la clinica Les Lilas cu anestezie pentru o analiză, incapabil să accepte banalitatea acestui „act medical" pe care pare a-l confunda cu o operație. Umorul n-a fost însă total absent din acest eveniment ce nu-l presupunea: în sala de reanimare nu lucrau, de la omul de serviciu până la infirmieri și chiar doctori, decât refugiați afgani! Îl iau de acolo pe la 5 după-amiază, cu impresia că, aducându-l înapoi acasă, de unde n-a plecat decât azi-dimineață, cuceresc cine știe ce redută.

Îl găsisem duminică acasă pe doctorul Mihăileanu, reîntors de la... Marea Roșie, unde se dedase la pescuit subacvatic (!). Amabil și devotat ca totdeauna, s-a declarat, în ciuda agendei supraîncărcate, gata să mă vadă cât mai repede. Fixaserăm întâlnirea pentru astă-seară târziu, după consultațiile sale. Am amânat deoarece de ieri, spre orele 6, totul a revenit în ordine, inima bătând regulat. De la 120 am scăzut până la 70. Curios, deși am impresia că am lăsat amândoi în urmă piaza rea a bolii, sunt mai obosită ca oricând.

Nu prea mai știu ce-am scris și ce nu despre veștile bucureștene, nu știu și n-am poftă să mă recitesc. Mai bine asum și uităciunile, și repetițiile.

Gabriel ne-a trimis din Heidelberg răspunsul dat de Breban lui Paler în polemica lor ce ne privește și pe noi. Breban e așa de încântat de a fi luat în seamă, încât îl acoperă pe Paler cu florile elocinței sale cam servile. Are figuri de stil ce-ar merita reproduse, mai ales cele privind patetismul lui Paler, ce-l duce cu gândul spre Brahms și Schubert. Despre noi nu mai suflă un cuvânt. În schimb, din moment ce-a ajuns vicepreședinte al Uniunii, tinde să-și regrupeze fidelii și admiratorii din vremurile lui de glorie. Gesticulează, deci: îl va convinge pe președintele Uniunii, Uricariu – sunt prieteni buni... –, să-l invite pe Goma, pe Iliescu să-i dea casă, pe Răzvan Theodorescu

să-i găsească un post. În așteptarea rezolvării cât mai grabnice, îi oferă el lui Goma o consolare: să scrie în necititul său săptămânal. Atât îi trebuie lui Goma: se repede din nou în noi toți.

În paranteză fie spus, Hăulică ne-a trimis un text al lui despre comemorarea lui Brâncuși la UNESCO, publicat în *Observator cultural* (nr. 85). La „Revista presei" am găsit ecourile zisei dezbateri. Suntem apărați noi, ironizați Țepeneag și mai ales Breban. Aflăm și despre o altă polemică: Marin Mincu împotriva lui Manolescu, care luase apărarea lui Crohmălniceanu și Ion Vitner pentru a doua fază a carierei lor, când n-au mai fost realist-socialiști. (Cred și eu, nu se mai purta.) Atât cât se poate deduce din citate, grav nu e că M. își susține foștii colegi, ci că pretinde a o face deoarece sunt prea atacați în clipa de față. Unde? Când? De către cine? De Vitner nu se mai vorbește deloc. De Croh, numai de bine. Atunci? Curioasă impresia pe care o lasă Niki din timp în timp (parcă mai des în ultima vreme), de a se afla pe altă planetă.

Revenind la Breban, în România (repet o evidență prăfuită, dar nescoasă din uz) ridicolul nu ucide. Astfel de pamflete au deci bune perspective de carieră.

Nici de cele dezlănțuite de detractorii lui Mircea Eliade, constituiți în batalion de atac, nu ducem lipsă. Patru pagini din ultimul *22* (nr. 42) sunt cedate, prima, lui Volovici, celelalte trei lui George Voicu, indignați că Sorin Antohi și-a îngăduit nu numai să-l apere – cât de cât – pe Mircea Eliade împotriva lui Saul Bellow, dar și să-l citeze pe Finkelstein, al cărui volum, *Industria Holocaustului*, i se pare unuia dintre ei asemănător *Protocoalelor înțelepților Sionului*. Polemiștii de acest tip nu-și mai dau silința să găsească argumente credibile. Au la dispoziție formula prin care își pot lichida adversarul: la orice critică, răspund că interlocutorul este antisemit. Ceea ce dezonorează adversarul și pune capăt oricărei discuții. Altfel, cum ar putea pretinde Volovici că doar românii pursânge l-au

pus în discuție pe Eliade (luând drept exemplu textele relativiste, dar nu acuzatoare, ale unui Matei Călinescu, de pildă), când campania – care, după el, nu există – e dusă la lumina zilei de Norman Manea, Sandrine Lavastine, Edgar Reichmann etc.? Sau cum pretinde că universitățile americane nu sunt bolnave de corectitudine politică – dovadă, felul în care le aprecia Raymond Aron. Numai că dictatura corectitudinii politice nu s-a manifestat pe vremea lui Aron, ci după moartea lui.

Grigurcu ar vrea să cotizăm noi, Alexandru Lungu și cine va mai fi pe la Paris și să trimitem 1 000 de dolari cât mai repede pentru numărul al doilea al revistei sale. În România nu mai are sponsor. Nu știu cine va izbuti să smulgă din mentalitatea intelectualilor din țară iluzia că a te afla în exil corespunde cu a fi bogătaș sau că, odată [stabilit] în străinătate, orice românaș nu mai are decât un scop în viață: să servească pe colegii săi din țară. Exilul n-a fost în stare să-și susțină propriile reviste, pentru care nimeni n-a plătit vreun abonament, lăsând pe cei care le scoteau s-o facă din sărăcia lor (o știm din proprie experiență), și tocmai acum, la spartul târgului și al solidarității, se va arunca în ajutorul scriitorilor doritori de a scoate un organ de presă și de critică la Târgu Jiu? Visări pernicioase.

Am înregistrat pentru D.W. a doua „Diagonală" despre cartea Sandei Golopenția. Pe cât aveam impresia, în fața microfonului Europei Libere, că mă adresez unor oameni cu care comunic (deci ritmul lecturii îmi era viu), pe atât trebuie să se simtă acum graba cu care lichidez textul, plictiseala de a o face în gol, fără rost.

Vineri 26 octombrie

La sugestia lui Al. Niculescu, am chemat-o ieri pe portabilul ei pe Adriana Bittel, la spital. Cancer. Probabil grav. Sper doar ca bietele mele cuvinte convențional încurajatoare să nu fi

sunat prea fals și ceva din întristarea mea reală să fi trecut pe firul convorbirii.

De la Ruxandra Cesereanu, cartea ei despre tortură (*Panopticum. Tortura politică în secolul XX*). Voi scrie despre ea când voi avea curajul s-o citesc. Mă întreb de unde a găsit ea pe acela de a o scrie trăind cotidian și îndelung cu acele imagini intolerabile. În orice caz, descrierea comparativă a tuturor metodelor de schingiuire, de pe meridianele cele mai diferite, nu-ți mai lasă impresia că tortura reprezintă instrumentul unei doctrine sau al alteia, ci o fatalitate adânc implântată în condiția umană. Ceea ce, desigur, nu și-a propus. Este tot atât de fervență în fuga după memorie, pe cât refuză [memoria] cei mai mulți din generația ei literară. Astfel, în volumul I din *Caietele Echinox*, pe care ni-l trimite în același pachet, tot ea semnează o „încercare de sinteză" asupra imaginii Securității în comunism și în postcomunism. Citesc cu folos, descoperind câteva nume de „mărturisitori" sau de romancieri pe care nu-i înregistrasem tratând tema: Mirela Roznoveanu, Ion Eremia, Radu Macrinici și 'Horia Gârbea. Studiindu-i indiferent de valoarea lor literară, atentă doar la ecranele fricii din toate aceste cărți, Ruxandra Cesereanu ajunge la concluzia că experimentul Pitești a reușit: poporul român a fost reeducat.

Să ne mângâiem cu ideea că nu e singurul? Privind ieri un documentar televizat asupra Sankt-Petersburgului și descoperind printre cei intervievați o majoritate fie de nostalgici ai comunismului, fie de resemnați, fie de nobili care știu de la Revoluția Franceză că e mai bine să nu se arate vindicativi, am constatat, o dată mai mult, că reeducarea n-are alte frontiere decât cele ale comunismului.

Admirând proporțiile exorbitante ale peisajelor, palatelor, apelor, monumentelor și, în același timp, speriindu-mă de ele, m-am întors cu gândul spre Alla, care s-a născut și și-a trăit prima copilărie acolo. Oare exacerbările și patetismele ei de flacără nu în acest cadru își află dezlegarea?

Miercuri 31 octombrie

Întrerupându-l ieri pe Gabriel pe când corecta traducerea din *Sein und Zeit* (el răspunde cu haz, când știe că sunăm noi: „Cabinetul de traduceri Heidegger"), ne dăm seama după voce că i-a pierit cheful de glumă. I-a trimis Ilieșiu un e-mail alarmant despre un studiu al lui Tony Judt, din *New York Revue of Books*, asupra unei Românii [considerate] suburbie a lumii civilizate, vinovată de toate crimele fasciste, incapabilă de cea mai elementară creativitate, un fel de plagă a Europei. Admite, în cele două-trei rânduri de încheiere, că, nedemnă precum este, ar trebui totuși să fie lăsată să intre în Europa, din moment ce atâta se milogește. Sunt 20 de pagini de venin, în care Cioran este citat pozitiv de câte ori își vorbește țara de rău și negativ când îndrăznește să-și lanseze imprecațiile în alte direcții. Nu scapă nici Eliade (se putea?). Copia e conformă, dar mai primejdioasă decât originalul, date fiind darul analizei și minuția detaliului, care mă seduseseră în volumul său de convorbiri cu Mihăieș. Îl alarmez pe Vasile Popovici; îl cheamă pe Mihăieș, găsindu-l încântat de textul cu pricina. Presupun că, des citat și elogiat, Tismăneanu nu se va grăbi nici el să pună lucrurile la punct.

Nu pot să înțeleg cum de un eseist atât de puțin conformist ca Judt, când ajunge la capitolul persecuțiilor suferite de evrei, nu mai află loc pentru o virgulă a punerii în chestiune sau la îndoială a versiunii oficiale. Tot astfel, nu pricep de ce România, unde, de bine, de rău, evreii din Vechiul Regat și din Transilvania românească nu știu să fi fost cedați naziștilor și trimiși în lagărele de exterminare, se vede cocoțată pe primele locuri în topul persecutorilor de evrei, în timp ce în Ungaria Horthy, care îi ceda fără rezistență lui Hitler, nu e obiect de scandal. Ungaria aparține Europei, România stă la ușa servitorilor nestilați. E limpede de ce negaționiștii de stânga minimalizează crimele comuniste: pe de o parte, spre a nu apărea

drept colaboratori cu asasinii, pe de alta, pentru a păstra Holocaustului monopolul suferinței excepționale în istorie. Nu-mi dau însă seama de ce România trebuie să joace, pe acest eșichier, rolul pionului celui mai blestemat. Nu-mi regăsesc armele polemicii într-un astfel de duel în care oricărui argument nu i se răspunde cu floreta, ci cu o simplă injurie care te scoate de pe scenă: antisemit.

Conflictul nu e doar inegal, ci și neîntrerupt. În fiecare zi, scenariul se repetă sub forma unor noi inițiative. Astfel, într-un registru minor, Fundația „Gheorghe Ursu" organizează un concurs pentru liceeni pe tema continuității curentelor de extremă dreapta interbelice în postcomunism. Ca și cum Gheorghe Ursu, a cărui memorie fundația pretinde a fi menită s-o cinstească, n-ar fi pierit sub torturile comuniste, ci sub cele fasciste.

Îmi promisesem, după ce BHL îl reabilitase pe Sartre, renegându-se pe sine, să nu-l mai citesc. N-am rezistat însă la ultima sa carte, *Réflexions sur la Guerre, le Mal et la fin de l'Histoire*, și, după o pagină, m-am lăsat dusă de torentul stilului de un lirism pe care nu și-l mai permite nimeni în literatura franceză de azi (poate, uneori, transpunându-l în registrul baroc, doar Régis Debray). Cu BHL împart nu doar boala stilului frumos, dar și codul referențial: între Malraux și Drieu, privim spre același orizont literar. Și brusc, așa cum prevedea Furet, anticomunismul a părăsit scena spre a lăsa locul exclusiv antifascismului, redevenit criteriul absolut și abuziv din anii '30. BHL descrie cu lux de epitete și inteligență formele de război la care a asistat, dar, spre a diferența bruta asasină de erou, un singur adjectiv e de ajuns: *antifascist*. Cu el drept scut, paloșul tău nu mai varsă sânge, ci răzbună omenirea. Am închis cartea la loc și sper să rezist ispitei de a o redeschide.

Joi 1 noiembrie

Ieri după-amiază, Micaela Ghițescu. A venit la Paris pentru o „conferință" la Casa Română. Ghilimelele sunt necesare – e vorba, de fapt, despre un interviu cu Adriana, care nici n-a fost transcris; celor din sală le va pune caseta înregistrată cu Adriana, de anul trecut, din Grecia. M.Gh. ne aduce și numărul 35 din *Memoria*, pe care o conduce după moartea lui Banu Rădulescu.

A reapărut Vasile Paraschiv, și nu numai în *Memoria*. Doina Jela înregistrează convorbiri cu el și vrea să-i consacre o carte. Ruxandra Cesereanu l-a invitat să vorbească studenților la Cluj. Probabil că Paraschiv reînvie. Imediat după '89 telefonase din România: voia să-l aducem la Paris să discute (ce?) cu sindicatele franceze. În entuziasmul său, părea cam incoerent și m-am întrebat dacă tratamentele psihiatrice la care a fost supus n-au lăsat cumva urme. Reacția mea a fost nedreaptă. Omul avea nevoie – mai simplu – să găsească un rost celor suferite de el. Însă când Doina Jela îmi spune că i-au spart recent ușa casei de la Ploiești, lăsând să se înțeleagă că securiștii sunt și acum pe urmele lui, tot așa reacționez, și, mai mult ca sigur, iarăși mă înșel. Doina Jela va veni la Paris, unde vrea să-i intervieveze pe Bernard Poulet (asupra „accidentului" cu capul spart, de când îl căuta pe Paraschiv la Ploiești) și pe Anne Planche (la care a stat Paraschiv când a venit aici).

Merită oare observat și subliniat rolul femeilor în perpetuarea memoriei, parcă mai decisiv decât al bărbaților: Ana Blandiana, cu Sighetul, Lucia Hossu-Longin, cu *Memorialul Durerii*, Doina Jela, cu volumele scrise de ea din colecția „Procesul comunismului", Ruxandra Cesereanu, cu studiile asupra torturii și cu seminariile ei de la Cluj (azi îmi spune că se va duce poimâine cu studenții la Sighet ca să vadă împreună muzeul)? M-am molipsit și eu de feminismele pe care nu mă sfiesc să le găsesc ridicole.

Telefon de la Andrei Dimitriu, președintele de la Radio. Protestul intelectualilor a dat rezultate. Provizorii. Au mai amânat discuția în Parlament asupra schimbărilor de la Radio. N-au renunțat însă, oricâte iluzii își face el. Mă înștiințează că-mi va pune poza pe coperta *Revistei Radio* (probabil de aniversare) și vrea să găsesc o frază de-a mea pe care să i-o dictez mâine secretarei. Îmi pierd din bruma mea de vreme răsfoindu-mi cărțile și bombănind. Cum vor fi făcând cei care se recitesc cu plăcere?

Ne cheamă Horia Patapievici. Se simte singur. Ne-ar vrea alături. Aceeași reacție ca a noastră la textul lui Judt. Pe care, în schimb, Matei Călinescu l-ar fi găsit, cică, impecabil. Relativismul lui funciar l-a pregătit bine pentru corectitudinea politică. Când mă gândesc că Mircea Eliade și-l dorea executor testamentar! N-a avut noroc cu nici unul dintre presupușii săi urmași. Matei Călinescu îi promisese o carte exhaustivă despre el. Acum, cu ajutorul lui Culianu, îi dibuie legionarisme imaginare prin romane și nuvele. Ce tristețe!

Vineri 2 noiembrie

Vasile Popovici ne comunică altă versiune despre Matei Călinescu: ar fi fost și el indignat de studiul cu pricina. Pe cine să mai crezi?

De un lucru am dreptul să fiu sigură: Norman Manea nu poate să fie decât încântat de o imagine a României atât de „jupuită". Se vede, fără legătură cu cazul de față, dintr-o scrisoare a lui către Alexandru Vlad reprodusă în *Vatra* (nr. 8). Această replică la numărul consacrat scriitorilor evrei e atât de iritată (și iritantă), încât te obligă să măsori gradul de angajare într-o campanie în care, finalmente, prin pretextul Eliade, scopul este de a nu acorda cu nici un preț circumstanțe atenuante marii repetente a Istoriei care este, prin definiție, România.

Repetentă și criminală, persecutarea evreilor ajungând, aici, pe culmi neatinse decât în Germania nazistă. Nu pot să cred că, dotat cu o inteligență normală, N.M. nu-și dă seama că rândurile sale țâfnoase și superioare pot naște reflexe – dacă nu chiar vocații – antisemite la oameni feriți până acum de acest virus. De fapt, îi reproșez lui Norman Manea că mă obligă să cobor la un asemenea nivel – de concurență a cadavrelor din Gulag/Holocaust.

Tot aici, în dosarul „Remember", consacrat Tezelor din iulie, o enormitate gratuită: Radu Mareș, analizând cazul Ceaușescu și presupunând că [acesta] citise în tinerețea sa *Pentru legionari*, a lui Codreanu, crede că de acolo i-au venit și ideea „omului nou", și obsesia puterii absolute. Mi-ar fi plăcut să cred că până și un școlar cataloghează sintagma „omul nou" printre țintele privilegiate din arsenalul comunismului și că puterea absolută a secretarilor generali de partid nu-i este nici ea necunoscută. Iată însă că un scriitor fără faimă proastă și lipsit de obsesiile lui N.M. n-a înțeles că amestecul fascisto-comunist e mai vechi și că exemplul legionarilor nu era necesar pentru ca Ceaușescu să se servească de pretextul naționalist: n-ar fi avut decât să invoce pilda lui Stalin, care a renunțat, când Rusia a fost invadată de nemți, la limbajul de partid, apelând la un singur cuvânt, *patrie*, și punând toate clopotele bisericilor încă nedărâmate să sune spre a învioara sentimentul național.

În același număr, în cursul unui interviu luat lui Grigurcu, jurnalistul (nouă necunoscut) Victor Știr îi pune și următoarea întrebare: „Ce părere aveți despre faptul că se vorbește de Monica Lovinescu și de Virgil Ierunca precum despre [niște] personalități fără operă?" După ce califică afirmația drept „răutate", atrăgând atenția că opera nu înseamnă numărul de pagini sau de volume, ci calitatea lor, bietul Grigurcu, vajnicul și neobositul nostru apărător, trage o concluzie pe care ar vrea-o

reparatoare, dar care riscă să devină ineficace prin exagerarea ei: „Îi văd în rândul conștiințelor directoare ale spiritului românesc, cu un rol formativ major, alături de Titu Maiorescu și de E. Lovinescu."

Întors din țară, Cristian Bădiliță ne-a adus de la Șora o carte recentă, nu prea inspirat intitulată *Filosoficale* (ce bine ne pare că ne-am grăbit să trimitem rândurile de omagiere cerute de *Cuvântul*), și, mai neașteptat, un masiv volum al lui Dan Ciachir, convertitul, *Cronica ortodoxă*, cu o dedicație cerându-ne „iertare". La prima vedere, presupun că [iertarea] ar trebui să acopere toată activitatea sa de la *Săptămâna* lui Eugen Barbu, însă Gabriel îmi precizează că Ciachir a scris unul din pamfletele cele mai violente împotriva noastră („Murături de Paris", sau „de la Paris"). V. își amintește că într-un pasaj mă descria dându-i whisky cu biberonul lui Ionesco. De iertat, iertăm mereu. Atât de mult, încât începe să semene a indiferență. De fapt, o facem și când nu ni se cere. S-ar putea ca Dan Ciachir să fie singurul care ne-a cerut iertare. Din fericire, nu așteaptă răspuns. În caz contrar, am răspunde afirmativ; dar mă tem că dintr-un fel de lașitate a milei. Delăsătoare.

Din scrisoarea lui Bădiliță îmi place felul de a ni se adresa, serios și în același timp în glumă: „Iubiți tineri interbelici". Spre a continua cu hazul: Gabriel ne atrage atenția că riscă, tot traducând *Sein und Zeit*, o criză de identificare; spre a ne amuza, răspunde acum la telefon „aici Martin", cerându-ne și să-i spunem astfel, pe „nume".

Ce bine am făcut că nu mi-am respectat promisiunea de a nu mai citi cartea lui BHL. Neținându-mă de cuvânt, am dat peste un capitol despre „damnații războiului" rămași fără privire ce m-a împăcat imediat cu harul lui. Nu și cu caracterul pierdut. În afară de desăvârșirea estetică (un mod de a plânge fără lacrimi aproape racinian), cel mai aproape de demersul

său m-am simțit când mărturisea că a scris aceste „reportaje" pentru a da nume uitaților durerii și ai istoriei. Exact intenția mea când mi-am închinat *Vavilonul* „exilatului necunoscut". Aici se oprește comparația, care, altfel, ar fi absurdă.

Marți 6 noiembrie

De duminică după-amiază până ieri pe la aceeași oră, o criză de aritmie. Oprindu-se tot atât de inexplicabil pe cât a început. Nu-mi dau seama dacă această alternanță reprezintă o nouă formă sau fază a bolii. De data aceasta, suport destul de prost repetarea. Și fizic, și moral. Mă obișnuisem cu o criză pe an... Dacă trebuie să mă aștept în fiecare zi la așa ceva, atunci voi fi nevoită să-mi schimb statutul existențial și să pătrund în rândul bolnavilor adevărați. Atâta vreme am mimat dezinvoltura, încât ajunsesem să cred (încercând chiar să-i conving pe ceilalți) că nu e grav. Mai ales pe V., care nu suportă să mă vadă bolnavă. Se împietrește, tace, devine absent, se însingurează în nefericirea lui. Eu sunt aceea care trebuie să-i ridice moralul, ceea ce, cu pesimismul lui activ, e un travaliu sisific.

Pe dr. Mihăileanu îl găsesc, telefonând la numărul său de portabil, pe bicicletă (!), îndreptându-se spre cabinet. Ca de fiecare dată, e liniștitor. Ne putem vedea chiar luni, dacă e nevoie. Această disponibilitate a lui face cât o tonă de doctorii. În ce nesiguranță m-am instalat când s-a dus să pescuiască tocmai în Marea Roșie! În schimb, între bicicleta sa pariziană și mine se stabilesc imediat relații cordiale. Nu știu dacă dr. M. își dă seama ce liniștitoare este pentru mine vocea sa, niciodată enervată, la telefon.

O chem pe Doina Jela ca să știu când ajunge la Paris. O găsesc în plină efervescență. A adus acasă la ea fotocopii (presupun) după cele vreo 800 de pagini din Jurnalul meu bătut

la computer și citește cu un entuziasm care – chiar dacă sunt departe de a-l înțelege și cu atât mai mult de a-l împărtăși – mă bucură. Pe moment, deoarece mai încolo încolțesc din nou tenacele mele îndoieli.

Sună Mariana Marin. A fost foarte bolnavă de plămâni timp de vreun an, acum s-ar părea că a ieșit din tunel. Are o voce stinsă ce pare a dovedi contrariul. Sper ca impresia mea să fie falsă, fiindcă ținem la ea și ca poetă, și ca om.

Îl chem pe Manolescu pentru editorialul său despre Lovinescu la împlinirea a 120 de ani de la naștere. Nu i-a displăcut eseul lui Judt. Nu-i reproșează (deși „reproș" e un termen cam tare pentru tonul său indiferent) decât un singur lucru: că vede, în interbelic, valorile literare situându-se doar la extrema dreaptă, deși ele se aflau – Niki *dixit* – de partea lui E. Lovinescu și a criticilor, cu toții democrați. Va reproduce în *Rom. lit.* tot textul și-l va comenta. Nu de aici se vor ivi criticile.

Despre aniversarea tatei primesc de la Radu Orac o misivă, un program și o fotografie de la festivitățile fălticenene, cu care nici primarul, nici directorul Galeriei Oamenilor de Seamă nu mă ținuseră la curent. Pensionarul din Iași–Fălticeni, atent la toate valorile patrimoniului, o face în locul lor. Voi mulțumi, firește, cât mai grabnic.

O sun și pe Micaela Ghițescu ca să aflu cum a fost reuniunea de la Casa Română. Foarte bine, se pare. I-o spun și Adrianei, care, ca de obicei, telefonează aproape în fiecare zi. Îi pomenesc de ședință și nu prea vrea să asculte. E stingherită când se vorbește de ea. Atâta modestie devine aproape anormală, dar cât îmi place!

Vineri 9 noiembrie

Aveam de ales, drept cauză a aritmiei mele (stilul cel nou), între două: pacemakerul descărcat sau inima agravată. Cum dr. Carcone, la care m-am dus ieri pentru controlul pacemakerului,

l-a declarat perfect, mai rămâne ca luni să constate dr. Mihăileanu ce s-a mai stricat la inimă. Să mai adaug că aș fi preferat prima ipoteză?

În ultimul număr din *22*, o surpriză totală: printre cei care răspund viciatului text al lui Judt, Mircea Iorgulescu contraatacă cu argumente și ironii de parcă ar gândi ca noi. Nu mai înțeleg nimic.

Pe Pați Doicescu, venit să ia *Istoria civilizației*, a lui E. Lovinescu, îl găsim cam febricitând de dezamăgirile succesive pe care i le-a provocat România. Miercuri, când ne-am văzut, nu o înregistrarăm încă pe cea mai recentă: sărbătorirea regelui Mihai de ziua lui, în inevitabila – de acum – prezență a lui Iliescu. Într-un discurs uimitor de „reacționar", acesta din urmă preaslăvește meritele sale în special și ale monarhiei în general. Gabriel ni-l trimite (luat de pe Internet), ca și răspunsul regelui, nu mai puțin amical. Deriziunea e la loc de cinste, ea fiind invitatul cel mai de seamă la această sărbătorire, unde între Cotroceni și Palatul Elisabeta se consfințește reconcilierea națională pe spatele morților neîntrebați din gropile comune. Pe lista regală și pe cea prezidențială, toate personalitățile de frunte ale vieții românești au fost invitate și sunt de față. S-ar fi numărat doar doi absenți de vază: Ana Blandiana și Neagu Djuvara. Dacă e adevărat, cinste lor. Iar s-a format trioul patetic pentru a pleda amnezia: Iliescu, regele și Teoctist.

Din punct de vedere strict tactic, evident că e un succes și că, România fiind văduvită de opoziție, e mai cuminte să facă foștii comuniști ceea ce n-au știut să înfăptuiască adevărații democrați. Te vezi nevoit chiar să te bucuri (cu măsură) de succesele lui Năstase în Statele Unite și de orientarea proeuropeană a actualei majorități, sau să nu-ți displacă discursul antirusesc al lui Iliescu la Erevan, plângându-se că rușii ne-au răpit Basarabia! Dar ce fel de societate se va putea clădi pe

această îmbrățișare între victimă și călău, acesta din urmă uitând să-și ceară iertare?

Poate că semnele decadenței intelectuale în Franța pot fi căutate și în prescurtarea din ce în ce mai sistematică a cuvintelor, de parcă vorbitorul nu ar mai putea să depună efortul de a-și duce vorba până la capăt. Grav nu e că strada s-a lenevit astfel – tendința exista de mai demult –, ci că așa-zișii intelectuali o imită, spre a fi *dans le vent*, mimând tinerețea dezinvoltă. Astfel, pe o foarte serioasă rețea de televiziune, o rubrică poartă titlul *Question d'actu*. Culmea caricaturii ne-a fost oferită într-o emisiune culturală, zisă de prestigiu, a lui Franz-Olivier Giesbert, jurnalist care s-ar vrea ironic și nu e decât strident. Invitatul său și al unei pleiade de tineri critici (singura justificare a prezenței lor pe platou fiind tinerețea) a fost, miercurea trecută, popularul actor Robert Hossein, făcătorul de superproducții cu sentimente nobile și de mare public. De curând a oferit parizienilor o *Crimă și pedeapsă* – are obiceiul de a vizita și devora capodoperele, ca și marile momente ale religiei sau ale istoriei. Ascultam cu o ureche foarte distrată pateticele sale elucubrații, înregistrând totuși un nume ciudat: „Rasko" în sus, „Rasko" în jos. Când, în elanul său lăcrimând, a lansat și un „Dosto", m-am lămurit. Și m-a năpădit un fel de greață intelectuală. Iată-i pe Dostoievski și Raskolnikov predigerați și comestibili pentru tinerii care aplaudau frenetic acest cvasisacrilegiu. Dacă nu mi-aș aminti cum îl consideram pe bietul Basil Munteanu depășit, defazat, bătrân atunci când bodogănea auzind *d'accord* la radio, aș face și mai mult haz de acest exemplu surprins pe viu. Dar îmi spun că poate și la noi tot din îmbătrânire ni se trage și tac...

E deodată ger. Am trecut, cu toamna furată, dintr-o vară indiană în iarna cea de toate vârstele. Încă una?

Miercuri 14 noiembrie

Lungă scrisoare de la Doina Jela după lectura Jurnalului. Nu atât entuziasmul ei mă incită (deși, evident, mă bucură), ci justețea câtorva corecturi pe care mi le sugerează. O întreb brusc, ca într-o inspirație, dacă n-ar vrea să fie redactoarea Jurnalului din care a și citit vreo 800 de pagini (din 1995 până în 2000, inclusiv). La *Jurnal* lucrează acum Luana Schidu. Îl chem pe Gabriel, care e de acord să comunice Nanei Irimia această schimbare. Biata D.J. va veni la Paris cu cele 800 de pagini pe care vom lucra. Mi se pare o soluție ideală, deși regret greutatea valizei pe care o va târî după ea.

Azi telefonul sună fără întrerupere, aruncându-mă cu ani în urmă. Sunt depășită, deși nu-mi displace. De la Radio România, o domnișoară Feticu, care – îmi spune ea – a semnat două cronici asupra *Vavilonului* în *Jurnalul literar*. Vrea un scurt interviu de aniversarea mea și a tatei (120 de ani de la naștere). Schimbăm câteva platitudini.

Mai interesant, de la Praga [sună] Nestor Rateș, ca să ne invite la ceremonia din 30 noiembrie, când Iliescu va rosti discursul anunțat, de recunoaștere și omagiu Europei Libere. Este, probabil ușor modificat, cel pe care îl redactase fiul lui Niculescu împreună cu grupul românilor ex-exilați, Dinu Zamfirescu și Neagu Djuvara. Un consilier al lui Iliescu le ceruse un text pe această temă cu tot ce cred ei c-ar trebui să conțină. Mi-l citise la telefon Al. Niculescu și mi se păruse atât de incredibil, încât bănuisem că reprezenta doar fructul imaginației fiului său. Se pomenea în el de bomba pusă la Europa Liberă de Carlos și ai săi, de toate agresiunile (inclusiv de cea asupra mea), de decesele tragice și misterioase ale mai multor directori, în frunte cu Bernard, și, în final, se aducea un omagiu americanilor pentru existența acestui post care a întreținut ideea de libertate etc. etc. De neconceput. Dacă l-ar fi rostit Constantinescu, am fi delirat cu toții [de bucurie]. Așa, e doar o

impostură. Utilă însă, într-o astfel de situație, când nu mai există opoziție. Iliescu își construiește o identitate voievodal-salvatoare. Răspunsul Europei Libere? La Colegiul lui Pleșu (New Europe College) se va organiza în după-amiaza aceleiași zile un simpozion pe aceeași temă, la care vor lua cuvântul președintele american al postului de radio și, probabil, N.R. – deși nu e încă sigur. Îl întreb pe N.R. ce așteaptă, oare, Iliescu? O bunăvoință mai activă a postului? N.R. presupune că mai mult decât atât: acest gen de discurs este adresat, de fapt, Congresului și oamenilor politici americani. Refuz, firește, invitația. Ca N.R. să nu se mai obosească a insista, îi dau și argumentul cu aritmia. Nu știu însă dacă am apăsat suficient asupra faptului că în orice caz, chiar sănătoasă tun și în floarea vârstei, tot nu m-aș fi dus. De V., ce să mai pomenesc?

Gabriel, și el sensibil la astfel de deriziuni, e mai preocupat de apariția în Germania a unor scrisori de dragoste ale lui Cioran de când avea 70 de ani, iar partenera sa (cu o lucrare asupra lui Kant) vreo 30. Se întreabă cum îi poate fi mai fidel lui Cioran: traducându-le și publicându-le în românește, sau refuzând să contribuie la dezvăluirea unui secret ce nu mai este defel unul? Nu prea îi suntem de ajutor: scrisorile, intime, sunt frumoase și deloc scandaloase, deci nu-i deservesc memoria, dar, pe de altă parte, firește că ele nu erau menite publicării. Aici însă vina este a kantienei, care a ținut să se laude cu un amor celebru.

Cheamă și Vasile Popovici, mereu uimit de editorialul lui Manolescu (nici eu nu m-am obișnuit cu el). Ciocârlie îi spune lui Don Bazil că vuiește Timișoara de cearta lui cu Mihăieș.

În sfârșit, cel mai ciudat dintre telefoane: Gheorghieș Lecca mă întreabă dacă-mi aduc aminte de el și îmi cere să figurez pe o listă a celor ce nu se duc la ambasadă. De dus nu mă duc, dar nici de figurat nu voi figura. Gheorghieș adaugă că ne cunoaștem de 55 de ani. E adevărat: acum o jumătate de secol

îmi telefona la București ca să-mi propună, înainte de alegeri, să mă înscriu în Partidul Liberal. (Era și momentul!) Îmi recită o replică-cheie a lui din *Les jours heureux* și, la întrebarea mea cu sănătatea, îmi spune că are un cancer ce riscă să facă metastaze. Dar și-a plătit dinainte înmormântarea și transportul sicriului în cavoul din țară, lângă taică-său. Adaugă că are un fiu de 30 de ani! Totul în trecere, pe tonul unei conversații de salon. Îl admir, deși am devenit pe loc insensibilă la altceva decât la fâșâitul inexorabil al timpului. Mai sunt însă și accidente nelegate de vârstă. Mă înștiințează că Maria B., căzând, a făcut o fractură de col femural și că la spital se arată, după operație, cu surâsul sau chiar cu râsul pe buze. Fie că acești oameni au o forță incomensurabilă, fie că n-au imaginație. Oricum, nu greșim dacă-i admirăm.

În *Convorbiri literare* pe octombrie, un articol al lui Breban, de atac – de fapt – împotriva noastră, deși nu suntem numiți. Printr-un procedeu „rafinat", ne ține prin personalități interpuse: Gabriel, fiindcă ne este prieten și editor, Alina Mungiu și Patapievici, deoarece noi le-am prefațat primele cărți (Virgil și cu mine pe a Alinei Mungiu, Virgil pe a lui Patapievici). De ce va fi mustind de atâta ură omul ăsta?

În schimb, am primit un pachet cu toate lucrările sale de la unul din cei mai frumoși oameni din România, Irina Nicolau, mereu devotată altora, chiar acum, când are un cancer care ar fi trebuit s-o facă să se mărginească la tragedia personală. Ce mult aș dori să-i pot consacra o „Diagonală"!

Sâmbătă 17 noiembrie

Am aflat joi că a murit Zigu Ornea. Și am uitat pe loc, bineînțeles, de felul cenzorial în care ar fi vrut să se interzică publicarea cărții lui Virgil, *românește*, în numele nu doar al intangibilității unor Vianu sau Călinescu, dar mai ales al izului

„naționalist" (?!) din titlu. A încercat apoi să scrie compensatoriu despre mine și n-a fost străin de publicarea *Agendelor* lovinesciene. Era mai cu seamă un istoric literar priceput și îndârjit în frecventarea bibliotecilor, lucru azi rarisim. Îl știam bolnav, dar, găsindu-l prezent număr de număr în *Rom. lit.*, presupuneam că o duce mai bine.

Citesc *22* cu o iritare din ce în ce mai mare. În ultimul număr, trei pagini de elogii iresponsabile pentru Culianu. Nouă ne era drag, Eliade ținea la el. Literar, nu exista; ca istoric al religiilor, părea a se specializa în erezii, magii, mistagogii, el însuși făcând parte, pare-se, dintr-o sectă de tipul New Age. Eliade nu credea că are stofă de „savant". Din pricina morții sale tragice care ne-a uimit și îndurerat pe toți, rămânând în continuare o enigmă, și a unei cariere întrerupte violent la 41 de ani, devine sub pana adoratorilor săi (printre care Antohi și chiar Patapievici) un geniu care are în lumea întreagă discipoli și admiratori. A apărut la Nemira, editura cumnatului său, Dan Petrescu, o culegere de texte și scrisori despre el în mai multe limbi, drept care îngrijitorul ediției, Sorin Antohi, deduce – în prefața scrisă în limba engleză – universalitatea gândirii lui Culianu, ce o depășește pe cea a lui Eliade. Îți vine să te întrebi dacă bietul Culianu nu este atât de ridicat în slăvi și pentru că a sfârșit prin a-și explica maestrul prin trecutul „legionar". Ultima oară când l-am văzut, la Paris, am rămas cu impresia că i se întâmplase ceva grav. Nu pentru că dorea să se convertească la mozaism. Dar felul său de a se pregăti pentru această „schimbare la față", ura dezlănțuită împotriva a tot ce ținea de țara sa de origine erau strict patologice. Nu mai raționa, delira. Din toată literatura română, nu admitea decât *Mara* lui Slavici, din pricina inspirației calviniste. Când i-a trimis prima oară lui V. acest gen de pamflet spre publicare, voia să-l semneze cu pseudonim. După regula lui „dacă e anonimă, o semnez și eu".

Puține din toate acestea i le spun și Gabrielei Adameșteanu, care telefonează ca să-mi ceară Jurnalul promis. I-l refuz – mai ales acum. Am și un motiv: pregătirea celor 800 de pagini. Voia și un articol la moartea lui Zigu Ornea. Îi explic de ce nu i-l dau, deși regret moartea lui și, până la un punct, îl apreciez. În ceea ce-l privește pe Culianu, nu-mi dau seama dacă Gabriela înțelege rezervele mele față de glorificarea lui postumă. Ar putea crede că suntem invidioși. Mai știi? Asum riscul.

A sosit Doina Jela astă-seară, cu 29 de kilograme de surplus: textele mele! Mă simt responsabilă.

Ruxandra Cesereanu ne-a trimis *Steaua* (nr. 5–6), atrăgându-mi atenția asupra unei cronici a lui Doru Pop despre *Vavilonul*. Cum dă o seamă de detalii, lasă impresia că a citit cartea din scoarță-n scoarță, până când se oprește la casa lui Petra din Mexic aidoma celei natale din Sibiel, o atribuie lui Cugler și o deplasează în... Peru, dovedind astfel că numai a frunzărit cartea. Nici „clandestinii" nu a priceput ce sunt, deși o explic pe mai multe pagini. De fapt, pretenția mea e absurdă. Nu trebuie să scriem ca să fim citiți, ci doar ca să scrie despre noi cei care nu ne citesc.

Miercuri 21 noiembrie

Mă hotărâsem (înțelepciune sau indiferență?) să nu-mi mai sărbătoresc, dată fiind vârsta prea „înaintată", ziua de naștere. Dar, pe de o parte, Jela a sosit din București pentru această dată, iar pe de alta, printre telefoane, unul m-a obligat să țin seama de ea. „Kinezistul" meu (Capron), căutând nu știu ce informație pe Internet, a dat în dreptul numelui meu de un semn figurând un pachet cadou – semn de aniversare. Deja, acum câteva zile, Gabriel ne avertizase că suntem numiți pe Internet de peste 450 de ori. Or, dacă informatica depune un atare efort pentru umila mea persoană, am eu dreptul să fac nazuri?

N-am mai făcut. Am răspuns la toate telefoanele. Cel mai neașteptat, de la Marina Constantinescu, de care ne leagă o afecțiune reală pe care n-am mai avut prilejul, de doi-trei ani, s-o exprimăm.

Vară-mea, Vana Constantinescu, mi-a făcut și ea un dar aparte: o fotografie de familie a Lovinești lor, de la bunici la nepoți. Printre aceștia din urmă figurez și eu, în brațele mamei, sub forma unui prunc cu un moț mai mare decât el. Cum să nu te emoționezi?

Nu se putea ca Greg să nu stăruie asupra trecutului: am primit de la el două videocasete, într-una fiind fragmente de scene filmate de el în 1950 în care mă regăsesc alături de Christiane.

Tot ieșit din comun, cadoul de la Tia Șerbănescu, încredințat Jelei în drum spre aeroport: chiftele gătite cu mâna ei. Jela îi spusese că ele stau, în imaginarul meu gastronomic, alături de icrele negre și de stridii. Sună și ea ca să știe dacă i-a sosit darul.

Oprescu vrea să știe dacă Gabriel nu e la noi de sărbătoare, după cum ne obișnuise în vremea din urmă. E, din păcate, la Heidelberg, trudind la traducerea lui Heidegger. Vorbim, firește, și cu el.

Don Bazil, Bădiliță, Sanda Nițescu, și ei cu urări. Ca și Smaranda Vultur, sosită la Paris mai ales pentru a asista la susținerea tezei de doctorat a fiicei sale, la Sorbona. Vine ușor posomorâtă de la Timișoara, unde li se reproșează acum lui Mihăieș și Adrianei Babeți de a-l fi „dezinformat" pe Tony Judt asupra realităților românești. În acest sens, articolul lui Ștefan Borbély din *Observator cultural* pare să fi avut mare efect. Lui Mihăieș probabil că nu-i prea pasă: e la New York, la Tismăneanu. În schimb, Adriana Babeți cam lăcrimează. Printre ziarele aduse de Jela e și acest număr (90), pe care-l citesc cu plăcere. Se mai află și cel din *Contemporanul. Ideea Europeană*, semnat de Gabriel. Dacă ar mai fi cu putință, l-ar

face definitiv de râs pe Breban oriunde în lumea asta, în afară de România, unde deriziunea prosperă... În așteptarea demersurilor lui Breban pe la șefi și miniștri somați să-i asigure lui Goma de lucru, mâncare și cazare, acesta din urmă, după ce a aflat de revirimentul fostului său dușman, îi trimite un cearșaf de înjurături. Singurul neatacat de data asta este, bineînțeles, Breban. În rest, insultele ocupă trei pagini de ziar. Probabil că niciunde, în afară de România, disidenții și scriitorii nu vor mai fi lucrat cu atâta zel la propria lor desfigurare. Un paragraf ce s-ar putea adăuga verdictelor lui Judt.

Geo Dumitrescu s-a străduit să găsească pentru noi cartea cvasiclandestină a lui Mihai Pelin, *„Artur"* (după numele de cod al lui Caraion ca informator). Nimeni n-a scris despre ea. I-a dat-o Doinei Jela ca să ne-o aducă. Nu conține, pe vreo 300 și ceva de pagini, decât, repetitiv, aceleași note „informative", culminând cu cele din *Săptămâna* și *România literară*. Toate numai împotriva noastră. Specializate. Stropind cu venin. La așa ceva nu se răspunde, se evită, se trece cât mai departe. Nu se atinge o astfel de reptilă. Îmi pare rău că V. recitește un atare dosar al infamiei. În plus, Pelin îmi plătește o poliță: am refuzat sec la București să-l întâlnesc pe Măgureanu, chiar dacă mi se promiteau, drept „plată" a acestei concilieri cu Securitatea, dosarele mamei și apartamentul tatei. I-am părut, deci, arțăgoasă și rea. Singura răzbunare cu putință era, firește, să susțină că, neavând „operă", nu vom rămâne nici V., nici eu într-o literatură română în care, dispunând de așa ceva, se vor insera, în schimb, Eugen Barbu și Caraion. Încheierea se confundă cu o sentință: „Dexteritatea de a deturna niște fonduri provenite de la contribuabilii americani spre a satisface interese de clan restrâns nu este omologabilă în plan cultural." Securistul tot spre insultă trage.

Seara mergem cu Jela și cu Bruno la restaurant. Parcă n-am mai fost de un veac.

Duminică 25 noiembrie

Joi 22, după-amiază, nouă criză de tahicardie. Sunt mult furioasă decât îngrijorată, ca și când boala și cu mine am fi stabilit un contract să nu se manifeste decât o dată pe an. Ca pentru a-mi da dreptate, a doua zi dimineața pulsul revenise la normal și așa a rămas, deocamdată. Pentru ca tabloul să fie complet, V., tot în acea seară, nu se mai putea mișca: o criză de lombalgie mai dureroasă decât tot ce suferise până acum. Blocați în casă, asediați de boală și de neputințe, ne încâlceam în penibilul alfabet al bătrâneții. Acum n-am întinerit, desigur, dar ne-am „deblocat". Deja a doua zi, vineri, am început să lucrez cu Jela. După ce s-a dus în locul unuia dintre noi până la farmacie și la ziare, am deschis dosarele cu Jurnale și ne-am pus să trecem de pe un teanc pe altul corecturile mai vechi și să facem și altele noi. După vreo 4 ore, nu lichidaserăm decât vreo 40 de pagini – și aveam peste 1 000! Nu văd deloc când și cum vom termina. Cu cât se înmulțesc greutățile și cu cât cerul, ca și gerul, prinde o tonalitate mai cenușie, textul acestor Jurnale mi se pare mai neinteresant. Parcă nu e scris decât în sensul distracției pascaliene: pentru a se evita chestiunile și pariurile ultime.

V. mi-a adus recentul tom al lui Régis Debray, un agnostic ca și noi convins de necesitatea și de superioritatea unei viziuni religioase asupra oricărei conceperi raționaliste sau ideologice a Istoriei. Cartea, un studiu a cărui ariditate nu e salvată, ci sporită de frecvența formulelor baroc-fericite, se intitulează, simplu, *Dieu, un itinéraire*, și de la a doua pagină este citat Eliade.

Pare a se fi „înțelepțit" și Derrida. Invitat la televiziune ca să-și prezinte, cu Élisabeth Roudinesco, volumul de *Convorbiri*, explică atât de nuanțat ce înțelege el (acum?) prin „deconstrucție", încât sunt gata să mă las sedusă și să renunț la formula ce mă încântase a unui gazetar: „*Il faut déconstruire la*

déconstruction."* E cu totul anticonformist felul în care ia poziție pentru America, acum, când moda pe la extremele stângii constă în a explica (scuza) terorismul islamic prin păcatele imperialismului Statelor Unite, 13 scriitori au pus pe același plan al vinovăției pe Bush cu Bin Laden, iar provocatorul de Nabe – care nu mai știe ce să facă pentru a se vorbi despre el – și-a dedicat o carte lui Bin Laden, „al doilea Che Guevara"!

Vineri 30 noiembrie

Între absurd și deriziune: Iliescu a omagiat Europa Liberă, acordând premii și recunoscând agresiunile comandate de București împotriva colaboratorilor postului. În afară de V., de mine și de Hurezeanu, deja decorați (presupun că n-a spus că decorarea noastră a fost hotărâtă de Constantinescu!), și-au primit azi medaliile doi șefi americani, N.C. Munteanu, Gelu Ionescu (nu era prezent), Mircea Carp, Ioana Bernard. Cei ce lucrează în prezent la Praga au primit și ei diplome.

Mircea Iorgulescu, care-mi dă detaliile, tocmai a scris un text (și el surprinzător) în *22* despre al doilea volum din *Vavilonul*, susținând că succesul Europei Libere în România este datorat lui V., mie și lui Noël Bernard, care a știut să ne lase mână total liberă și s-a luptat pentru programe culturale cum n-a avut nici o altă secție. Sintetizat astfel, articolul său ar părea a se rezuma la elogiu și supradimensionare; citit, izbește prin densitatea intelectuală și prin tensiunea sa aparte: am impresia – i-o și spun la telefon – că l-a scris nu doar pentru noi, ci și *împotriva* lui Nestor Rateș, cu care s-a certat, și împotriva echipei de la Praga. Îmi pare rău, dar sunt nevoită să recunosc că l-am citit delectându-mă și convingându-mă pe mine însămi că nu elogiul m-a flatat, ci rigoarea demonstrației m-a sedus.

* „Ar trebui deconstruită deconstrucția" (fr., *n.ed.*).

De fapt, pe Iorgulescu mă hotărâsem să-l chem de când i-am citit în *22* articolul împotriva lui Tony Judt, care mă surprinsese mai mult și încă mai plăcut decât rândurile despre persoana mea (pe care n-a atacat-o niciodată). După convorbirea de azi, rămân cu impresia că pozițiile noastre din nou corespund. Pentru cât timp?

Surprizele pot fi (sunt, cel mai deseori) și negative. Astfel, ultimul număr din *România literară* (46) cumulează paginile negre. Editorialul lui Manolescu împotriva lui Antonescu, de pildă. Chiar dacă ar avea dreptate (nu sunt eu cea care îl va proslăvi pe I.A.), e de neconceput pentru o gândire cât de cât nonconformistă: după o jumătate de secol de desfigurare comunistă, a-ți lua drept țintă *doar* pe Antonescu drept mare vinovat reprezintă cel puțin o lectură tendențioasă a istoriei. Ce mai vor de la el? Să-l dezgroape spre a-l executa din nou? Și mai grav: „Revista revistelor", a aceluiași Manolescu, în care victima devine Tony Judt, ce trebuie scăpat din ghearele critice ale lui Iorgulescu și ale lui Andrei Brezianu. Mi se pare o aberație. Articolul lui Mihăieș e pus pe același plan. Cât despre tânărul lor cronicar, C. Rogozanu, care-și îngăduie să-și bată joc de „revizionismul" lui Grigurcu, acuzându-l de radicalism, el dovedește că tinerețea duce mai departe scara de nonvalori a trecutului imediat.

În același număr, Grigurcu, sub titlul „Un impas al lovinescianismului", deplânge și analizează nesărbătorirea celor 120 de ani de la nașterea tatei.

Duminică 2 decembrie

Toată după-amiaza, Gabriela Ad. Trebuia să vină de ieri, dar o bruscă lombalgie a lui V., cu SOS Docteurs și medicamente de luat de la farmacie, ne-a făcut să amânăm întâlnirea cu o zi. Altfel, o regăsesc cu aceeași plăcere; chiar atunci când nu

sunt de acord cu o atitudine a ei, vorbim aceeași limbă și neînțelegerile se topesc (fără a dispărea, totuși) în armonia bunei-credințe. Reproșurile față de linia ideologică – dacă pot să-i spun așa – de la *22* s-au despuiat, parcă, de orice iritare: le enumăr doar și le discut. Își propune și ea explicațiile, nu renunță, dar orice gâlceavă mi se pare exclusă din atmosfera ce se stabilește între noi. Cum V., pretinzând că vorbim prea mult și ea, și eu, tace cu sistem, orice notă de mânie e absentă. Nu renunțăm nici una, nici cealaltă la pozițiile inițiale, ne despărțim totuși ca și când am fi de acord.

A venit cu o bursă de traducere. Va lucra la Arles pe o carte a lui Bianciotti. Se gândește la un roman de scris când va ieși la pensie! Nu mă dumiresc: nu numai că n-are decât 58 de ani, dar pentru mine a rămas aceeași adolescentă puțin năucă pe care am cunoscut-o după ce scrisese unul dintre cele mai bune romane postbelice (dacă nu cel mai bun), *Dimineața pierdută*. În prima perioadă de la GDS și *22*, noi toți, cu iluziile noastre, eram – de-abia acum îmi dau seama – adolescenți din punct de vedere politic, așa încât imaginea pe care o păstram despre ea nu distona. Cum ar fi, nu ajung (din fericire) s-o simt străină.

Luni 3 decembrie

Nu le mai țin șirul. S-au acumulat prea multe și, din pricina corecturilor la care lucrez cu Jela, n-am mai avut timp nici măcar pentru „Diagonale". E prima oară, de când mi-am luat angajamentul lunar, când telefonez lui Niki și la Deutsche Welle ca să le spun că nu le trimit nimic pe decembrie. Decizia a venit și după șocul pe care mi l-a produs numărul din *România literară*. Nu-mi dau seama ce-a fost determinant: lipsa de timp, sau surplusul de dezgust?

La capitolul deriziunilor, pe cele mai caracterizate le dibuie și ni le comunică Al. Niculescu, mereu în priză cu Bucureștiul. De la el aflăm azi că pomul de Crăciun al Vaticanului va fi

oferit anul acesta de Iliescu/România și că, în luna aprilie, piața de lângă crucile eroilor din 22 decembrie (de lângă Cimitirul Bellu) se va numi Piața Europa Liberă.

Marți 4 decembrie

Scrisoare interesantă de la Ruxandra Cesereanu, descriind vizita ei la Sighet cu un grup de studenți. Inițiativa îi aparține. Și-a asumat o misiune de pedagogie a memoriei nu lipsită de riscuri. Misiva începe însă cu o notă cu totul umoristică și nu mă pot împiedica să rezum paragraful: la o emisiune TV *Cum să fii miliardar?*, una dintre întrebări era astfel redactată: „Cine a realizat emisiunea *Teze și Antiteze* la Europa Liberă?" Se pare că, fără ezitare, candidatul a dat numele meu, câștigând astfel 5 milioane. Se poate lesne imagina cât mă voi făli de acum înainte că „valorez" suma asta, care doar în lei nu e impresionantă. Presupun că dacă vreun colaborator al meu ar fi inventat o glumă de acest tip pentru a ne caracteriza efortul l-aș fi dat afară din studio, găsind deriziunea prea vădită. Dar acum că Europa Liberă va dispune și de o piață în București, iar Iliescu evocă lupta ei anticomunistă, trece și asta, trece orice.

Cât mai era la Heidelberg și „naviga" pe Internet, Gabriel mi-a trimis un articol despre *Vavilonul* II apărut în *Sfera Politicii* 97–98, cu titlul (inexplicabil în context) „Îngeri căzuți", semnat Ioana Cristea Drăgulin. Rezumând în bună parte biobibliografia din *Vavilon*, este destul de corect pentru o revistă unde s-a insinuat că sunt inspiratoarea unui antisemitism pentru elite.

Acum probabil că Gabriel a ajuns la București. În ultimul timp ne telefona aproape zilnic, din Germania. În convorbirea de rămas-bun, trecând peste scenarii și frica de ridicol, ne-a spus tot ce însemnăm pentru el. Dar el pentru noi?

Dacă voi mai scrie „Diagonale", pe una va trebui s-o dedic Irinei Nicolau. Acum o săptămână sau două am vorbit cu ea

la telefon despre aromâni ca și când m-ar fi legat de ei cine știe ce rudenie, când, de fapt, în călătoria în Grecia cu V., Christiane și Ella Munteanu, nu i-am întâlnit decât o singură dată, la Meţovo, pitorești și ireductibili. Am stat la un hotel ținut de ei, am cinat la o cârciumă a lor, unde m-au învățat că se bea un pahar de apă rece după fiecare rachiu spre a nu te îmbăta, i-am privit duminica pe prispa bisericii, bărbații de o parte, femeile de alta, în haine de sărbătoare... Faptul că veneam de la Paris nu-i impresiona. Că eram de origine din București, însă, ne transforma imediat în niște privilegiați. Acolo, chiar sub Ceaușescu, își trimiteau cei mai înstăriți dintre ei copiii la școli înalte, înspre acolo tânjea vorba lor cu sonorități cunoscute. [Privind] temători în jur înainte de a rosti ceva pe românește, erau semiclandestini pe propriul lor pământ, ferindu-se să-și vorbească dialectul. Cunoscând toate adresele românești din nordul Greciei, ne trimiteau de la unii la alții. Asta da minoritate oprimată! Acum, grație Irinei Nicolau, mi-au devenit tot atât de familiari precum personajele unui basm. Îi mărturisesc fără ezitare că, pentru V. și pentru mine, ea este un om frumos. Nu-mi spune „și sărac", dar îmi dau seama cât de greu o duce când se bucură că a primit o bursă de la Fundația lui Pleșu, ceea ce îi îngăduie să-și poată cumpăra o doctorie foarte scumpă (pentru tratamentul cancerului, pe care-l suportă cu ținută, curaj și modestie).

Cu Radio București [am avut] de două ori legătura prin telefon, în direct. Mai întâi pentru Mircea Eliade. I-au fost publicate la Humanitas conferințele radiofonice din tinerețe și, la cererea lui Andrei Dimitriu, le-am dat un foarte scurt interviu despre felul în care Mircea Eliade însuși îmi dădea interviuri. Apoi, o dezbatere despre Nedelcovici, cu Manolescu pe platoul bucureștean. Recitisem pentru emisiune largi fragmente din *Al doilea mesager*. Acestui roman postorwellian ce ne entuziasmase, pe V. și pe mine, de-abia acum i-am descoperit

actualitatea. Cartea prefigurează *omul nou*, a cărui existență am fost nevoiți s-o admitem abia după căderea regimului comunist. De asemenea, reeducarea fără tortură (avându-și originea în reeducarea practicată în închisori înainte de amnistia din 1965) a dus, poate și mai deplin, la „piteștizarea" societății românești și la colaborarea ei cu ceaușismul. Oare tocmai din pricina acestei prefigurări și a acestei actualități cartea, în versiunea ei românească, n-a prea fost comentată?

Tudorel Urian i-a descris lui Pați Doicescu reacția lui Șora când i-a adus numărul [din *Cuvântul*] cu omagiul pentru cei 85 de ani ai săi: a izbucnit în plâns.

Nicolae Florescu ne-a adus două studii ale sale apărute anul acesta: *Divagațiuni cu Anton Holban* și *Nicolae Cartojan regăsind calea spre Padova*, amândouă la Editura Jurnalul Literar. Cu activitatea-i de cercetător (mai ales în arhivele exilului), când va mai fi găsind vreme să mai și scrie? Între timp, citind cartea pe care Mihai Pelin a consacrat-o dosarului de informator al lui Caraion, s-a convins și el că n-a avut dreptate sărind în ajutorul memoriei „ultragiate" a lui Caraion cu un întreg număr din *Jurnalul literar*.

Venind la Paris, la fratele său, Theodor Vasilache nu ne aduce știri doar de la Geo D. (între timp V. i-a vorbit la telefon), ci și de la Vona. S-a dus să-l vadă. E bolnav în ultimul grad și nu se mai mișcă decât ajutat de o infirmieră. Acum câteva zile, la telefon, până și vocea i se modificase. În orice caz, nu mai puteai de multă vreme vorbi cu el de altceva decât de cartea lui, care a ieșit într-o nouă ediție acum la București. În cântarul existenței sale, acest unic volum echilibrează, cât de cât, cele două talgere. Celălalt [talger] poartă toată greutatea Morții ce se apropie atât de dezastruos.

Joi 6 decembrie

Corectez pentru Humanitas Jurnalele mele. Nu există un exercițiu mai periculos pentru propria-ți viziune asupra trecutului decât relectura unui Jurnal, izvor de deșertăciuni repetitive – cel puțin dacă este conceput, precum al meu, ca o agendă ceva mai detaliată, menit, deci, să sprijine o memorie asaltată de un ritm evenimențial prea rapid. Cel puțin așa simțisem culegând pentru ultimul volum din *Unde scurte* (*Pragul*) pasajele referitoare la ecoul stârnit la Paris de atât de rarele accese disidente ale intelectualilor din țară. Incluzând note rezumative și fragmente de Jurnal în *Pragul*, îmi ofeream iluzia că las astfel un material util celor care ar vrea să refacă unitatea pierdută a culturii române. Din nou mă înșelasem. Cu rarele excepții știute, în frunte cu Gheorghe Grigurcu, scriitorii, criticii, istoricii literari din țară evită sistematic să-și amintească de felul în care eforturile lor de a rezista prin cultură au fost susținute, apărate, sprijinite de colegi ai lor din Apus.

Aș vrea să se înțeleagă că, personal, nu mă plâng. Am fost primită la fiecare revenire în țară într-un mod ce desfide epitetele, mereu la superlativ.

Pentru acest refuz al memoriei însă, mi s-a părut reprezentativ un eseu semnat de Mircea Martin, un cărturar influent în România, care analiza „obiectiv" și îndelung toate formele pe care le-a luat „rezistența prin cultură" fără a pomeni, nici măcar într-o paranteză sau cu puncte-puncte, nici cu rezerve, în nici un fel, de aportul unui post de radio sau al altuia, al unui ziar sau al altuia în mediatizarea acestor cazuri. Că astfel s-a evitat uneori sancționarea prea drastică a unui scriitor de către o putere ce ținea de pe atunci la „imaginea" ei rămâne un secret de breaslă, iar cel care, din străinătate, ar îndrăzni s-o reamintească ar risca să fie acuzat de laudă de sine. Aceiași [literați] care, înaintea oricărui gest, trimiteau mesaje cerând să fie susținuți, protejați pe calea undelor sau în ziarele occidentale

și-au clădit acum un trecut de autarhii severe și inexpugnabile. Spre deosebire, de pildă, de polonezi, care nu pregetă a sublinia rolul jucat în evoluția contestației lor de revista de la Paris *Kultura*, la noi, somnul memoriei și-a și născut monștrii. Mă întreb cum de mai îndrăznim să ne plângem văzând cultura de azi dominată, în posturile de comandă, de ceaușiști notorii și temeinic compromiși, când nici un organism scriitoricesc nu le-a numărat păcatele și n-a mimat vreo acuzație. De ce s-ar teme ei, când nimeni nu le reproșează entuziasmele întru plecăciune din trecut? Ne arătăm alergici la orice judecată de valoare. Cu atât mai rău pentru noi toți.

Din vara lui 1989 iese în prim-plan un episod ce a ocupat o bună parte a acelui anotimp de pomină. În timp ce comunismul oferea privirii noastre uimite nesperatele sale convulsiuni, unii scriitori români din străinătate pregăteau o farsă a cărei desfășurare anula râsul, interzicea voia bună, adoptând rânjetul grotescului pur. Firește, din secvențele ce-au urmat s-ar putea alcătui un catalog de moravuri sau o „foaie de observație" a epidemiei de vanitate la care am asistat. Paul Goma i-a consacrat o carte în care eu sunt personaj central. Complet isterizată, mă jelesc zi de zi – în acea versiune – că Țepeneag și Breban vor să mă evacueze din „cultură". Aceasta le era, desigur, dorința, și până astăzi nu s-a schimbat, părând a fi ideea lor fixă, „europeană" sau nu. Când i-am spus lui Goma că, redând convorbirile noastre telefonice, a inversat replicile, n-a negat, răspunzând doar că, din moment ce acel Jurnal al lui tot nu va apărea, de ce să mai discutăm despre el. L-a publicat apoi, plăsmuind pasional o realitate deja caricaturală. Refuz s-o retrăiesc povestind-o cu de-amănuntul. Câteva rânduri sau un paragraf-două sunt totuși necesare pentru a mă dezbăra de acest episod penibil.

Deci: totul a pornit de la Țepeneag. Supărat pe Goma și pe noi fiindcă nu semnaserăm un protest când i se refuzase

cetățenia franceză, rupsese cu exilul, cu literele românești, cu activitatea contestatară. Regretam ruptura, îi deplângeam depresia, nu ne dădeam însă seama că ravagiile proveneau din vanitatea rănită. E drept, ne mărturisise că nu poate să se situeze la același nivel cu exilații de rând, adică să treacă prin etapa cvasiobligatorie a refugiului politic înainte de a cere naturalizarea. Ne despărțiserăm de el fără voie, dar rămăsese în noi o rămășiță de prietenie – speranța că ne vom regăsi într-o zi. I-am regăsit doar caricatura. După vreo 10 ani de absență totală, a reapărut, în 1989, presimțind că ceva e pe cale a se petrece, regretând că s-a retras în loc să contribuie la schimbare și hotărât să joace rolul la care din nou visa. N-avea destulă imaginație pentru a se răzbuna pe sine însuși. I-a rămas să se răzbune pe noi: pe Virgil Ierunca, pe mine, pe Paul Goma. Nu mai cunoștea, însă, noua geografie culturală. Singurul aliat pe care și l-a găsit, el însuși înveninat de umori năclăite, a fost Breban, pe care tot el îl convinsese, în 1971, să protesteze, de la Paris, împotriva minirevoluției culturale de la București. Pe Breban îl însărcina să-i aducă sângele nou al tinerei generații ispitite de mirajul publicării în Occident, în cadrul unei sucursale pariziene a Uniunii Scriitorilor de la București, suficient de supusă lui Țepeneag și lui Breban pentru a nu ne primi, pe Goma și pe noi. Lucrurile n-au mers cum proiectase el, deși imagina figuri de șah destul de îndrăznețe. S-a hotărât să „negocieze". Ceruse să ne întâlnească într-o cafenea pentru a ne propune să ni-l sacrifice pe Breban, a cărui reputație în exil era destul de suferindă – i se făurise o biografie de suspect: prea parcursese redacțiile românești de prin străinătăți, la Paris, ca și la München, pledând necesitatea de a-l păstra pe Ceaușescu din pricina „complexului voievodal" de care suferă poporul român. Bineînțeles, am refuzat propunerea. N-aveam nimic personal cu Breban; nu el, ci întregul proiect ni se

părea dubios. Se foiau pe acolo și unele personaje ciudate, nou ivite printre noi, cu reputații pătate sau cu trecut neclar.

Revăd cafeneaua de pe avenue Rapp unde ne-am întâlnit după o înregistrare la Europa Liberă. Țepeneag concepuse scenariul ca pentru un film cu gangsteri pe tema negocierii între două clanuri. El se vedea, probabil, dirijând din umbră cohorta invizibilă a unei Uniuni ostile nouă și reclamase prezența a doi martori-observatori care să ofere viitorimii versiunea obiectivă a înfruntării: Marie-France Ionesco și Alain Paruit. Taberele stăteau la aceeași masă. Tonul, ironic-amical. Mai credeam, pesemne, în buna-credință a interlocutorului nostru, chiar dacă pervertită de visul unor răzbunări fabuloase. Până ce, aparent convins de argumentele noastre (care chiar erau sincere), a acceptat o viitoare întâlnire lămuritoare cu Goma și ne-a oferit ca sacrificiu pe cel mai celebru aghiotant din mafia personală, pe Breban. Știu că în acea clipă mi-am dat seama de ridicolul scenariului. Ne lipseau pălăriile texane, pistoalele la brâu și aparatele de filmat. După Țepeneag, pentru a evita ciocnirea fatală, Virgil și cu mine trebuia să ne calmăm trupele (de care nu dispuneam), el însuși să-l ducă cu povești pe principalul său aliat, promițându-i revanșe fertile, iar cei doi martori să noteze că pactul a fost parafat. Am refuzat, închipuindu-ne că Țepeneag, care nu fusese, pe vremuri, lipsit de umor, se va fi rușinat și el de prea evidentul western în care voia să ne târască și [va fi simțit] că parodia durase deja prea mult. Ceea ce speraserăm să reprezinte un punct final a continuat însă, într-un „va urma" repetitiv.

Îmi dau seama că, rezumată astfel, secvența de la Paris a Uniunii Scriitorilor nu merită mai mult decât un surâs și un ușor dispreț. Dar de pe tabla de șah a lui Țepeneag și din bombardele lui Breban inițiativele, veștile, turnurile, regina și regele intrau în casele noastre, circulau – sub formă de intrigi – de la unul la altul, ocupau liniile de telefon, populau mesele

cafenelelor unde ne întâlneam pentru a schimba ştiri despre ultimele manevre. Motorul era – să mai repet o atare banalitate? – Vanitatea, cu toate majusculele sale clocind de otravă şi provocând inevitabil dezgustul. Atunci cred că am dobândit un nou reflex: în faţa simptomelor patologice ale antagoniştilor care împung, înţeapă, insinuează, insultă, spumegă mai departe, mă retrag fără replică, ca şi cum mi s-ar vorbi într-o limbă străină de care, dacă aş învăţa-o, m-aş contamina. Într-un asemenea context, singura igienă cu putinţă este să amuţeşti, spre a nu relansa epidemia.

Vineri 7 decembrie

Continuă bufoneria celebrării de către Iliescu a Europei Libere. Telefon azi-dimineaţă de la Lucia Hossu-Longin: a venit la Paris ca să completeze cu interviuri emisiunea sa despre acest eveniment. Firește, refuzăm. Înţelege, sau aşa ne spune. Spre deosebire de reacţia noastră, atmosfera de la Cotroceni a fost, după ea, „sărbătorească", „premiaţii" se pare că exultau, N.C. Munteanu, printre alţii, îmbrăţişându-l cu nesaţ pe Iliescu. Acesta a pretins, în discurs, că „diplomele" noastre ne-au fost trimise prin Ministerul de Externe. N-am primit (cu întârziere) decât invitaţiile la Cotroceni, prima, pentru V., acum vreo trei zile, a mea, azi. Câţi oare vor fi acceptat această mascaradă?

Lucia Hossu-Longin se plânge: se deplasase până aici după ce M.-F. acceptase, în principiu, un program despre tatăl ei, spre a completa portretul lui Ionesco cu o secvenţă pariziană – o convorbire cu M.-F. filmată în apartamentul lui Eugen. Însă, de-abia sosită, s-a lovit de refuzul lui M.-F.: să revină în martie! Televiziunea e săracă precum ţara din care provine, iar deplasarea a costat 150 de milioane. Îi este imposibil să repete la nesfârşit performanţa. M.-F. nu i-ar fi dat voie să ia interviuri decât de la mine (??). Or, eu nu mai am de gând să mă pronunţ vreodată asupra unui asemenea subiect, devenit o citadelă

bine păzită a elogiului fără nuanțe. Rechemând-o pe Lucia Hossu pe celularul ei, am dat de ea în cimitirul din Montparnasse, unde filma mormântul lui Eugen, singurul „obiectiv" ce nu-i fusese interzis.

Vorbim astă-seară cu Patapievici. I-am primit *Omul recent*, care se anunță un succes de librărie, după ce a fost vedetă la Târgul de carte Gaudeamus. Ne bucurăm pentru el. Volumul are o foarte inspirată copertă după un tablou de Picabia, pictat parcă anume pentru a exprima toată vacuitatea și nocivitatea acestui om recent, replică occidentalizată a prea celebrului *om nou*. De-abia așteptăm să-l citim.

Cu Jela lucrez spornic, de trei ori pe săptămână, la *Jurnalul* pe care acum îmi devine imposibil să-l mai interzic. Prea s-au investit în el resurse și eforturi, prea a stăruit Gabriel, prea a lucrat Jela. Nu-mi mai aparține.

Sâmbătă 8 decembrie

Iar „decorarea" Europei Libere. Al. Niculescu îmi trimite din partea fiului său, Adrian, reacții din presă la gestul Cotrocenilor. Nici una nu semnalează absurditatea situației. În schimb, Gabriel Andreescu dezvăluie că textul discursului a fost scris de Adrian N.

Telefon de la Ileana Vrancea. Tocmai aveam de gând s-o chemăm noi, pentru a ști cum se descurcă în „războiul civil" de acolo. E neschimbată. Vituperează pe nemernicii care și-au instalat coloniile pe teritoriul palestinian, desființând astfel însăși noțiunea de frontieră. „Suntem singura țară fără graniță", se indignează ea. De gloanțele palestiniene nu pare a-i fi teamă (locuiește în zona arabă a Ierusalimului), ci doar de ai ei. Voia să obțină cartea Laviniei Betea despre Pătrășcanu fără a plăti prin bancă taxa pe care Israelul o impune oricărei cărți străine. „Aberația asta unică, în țara poporului Cărții!" – exclamă ea. I-a fost atrasă atenția asupra studiului despre Pătrăș-

canu de o „Diagonală" de-a mea pe care a tradus-o în ebraică, producând – zice ea – un șoc la Universitatea din Ierusalim. De ce, nu îndrăznesc să întreb, pentru a nu părea prea interesată de persoana mea. Atât îmi spune: că voia să răspundă unei cărți inomabile despre Ana Pauker (prezentată, probabil, ca o victimă) opunându-i adevărul și dezvăluind detaliile asupra anchetei din procesul Pătrășcanu. Eu surprinsesem, susține ea, adevăratele resorturi ale regimului comunist. Pretinsese, mai demult, că știu să citesc „ca nimeni altcineva", dar iarăși nu prea înțelesesem ce vrea să spună. Aș dori să-mi descifreze odată subtextul judecăților sale, dar mai mult decât probabil nu vom mai avea ocazia. Prin telefon e aproape imposibil. Îmi pare rău că nu pot să-i trimit eu cartea cu pricina – e prin pod sau prin pivniță și nu mai ajung lesne la aceste două extremități ale vastului nostru domeniu (prea multe scări...).

Peste vreo două ore mă sună din nou: voia să-mi atragă atenția asupra articolului lui Iorgulescu din *22* despre ce-am însemnat eu și cu V. la Europa Liberă. Odată cu trecerea de la *Dilema* la *22*, unde a devenit criticul literar *en titre*, Mircea Iorgulescu a schimbat nu doar publicația, ci și... firea. E acum nedilematic, neechidistant, scriind riguros și cumpătat despre ceea ce cunoaște cu adevărat: literatura. În *România literară*, excelent text despre cronicile lui Manolescu, care au început să fie reunite în volume criticabile nu prin textele înseși, ci prin felul editorului de a le alege și prezenta. E singurul care nu uită să pomenească și de impactul cronicilor mele din acei ani; dar asta nu e o noutate, m-a supradimensionat constant.

Tot acolo, Grigurcu, continuându-și studiul despre antilovinescianism în peisajul critic contemporan, ne apără iar, pe V. și pe mine, împotriva unei cronicare de la *Contemporanul* care-i reproșase că ne pune pe același plan cu... E. Lovinescu.

Spre seară, apel de la Don Bazil: a rămas tot la episodul Tony Judt. N-a mai vorbit la telefon de atunci cu Mihăieș, e

șocat de Manolescu și gata să se supere și cu el. Mă străduiesc să minimalizez „drama". Va trece și asta, cu timpul, se vor ivi altele. Nu pare convins. De fapt, nici eu [nu sunt]. Dramele nu se șterg unele pe altele. Se suprapun, atâta tot, și astfel tristețile devin mai colțuroase.

La telefon, mai întâi cu Nelli Pillat, apoi cu Monica. Voiam să-i mulțumesc pentru volumul pe care ni l-a expediat, *Cultura ca interior*. Nu-i cunoșteam decât poezia; sunt primele proze scrise de ea pe care le vom citi. Nelli ne spune că operația a reușit și că acum M. se simte mai bine. Nu îndrăznesc s-o întreb direct pe M. Curios: vocea ei, atât de copilăroasă, mă intimidează.

Pictorița Mariana Macri (unul dintre tablourile ei se află în camera mea, lângă fereastră) ne trimite un volum al tatălui său, Mihail Avramescu, poet suprarealist excentric și... preot convertit, căsătorit cu giraldiana mea prietenă de adolescență, Sabine Thomas, persecutat de Biserica ce-i accepta cu greu prea scandaloasele-i succese bucureștene și care-l exilase în fund de țară, într-un sat de graniță și de sărăcie. Subiectul *Monologului nocturn* este *Suverana Slobozenie a Singurătății între neființă și nebunie*. Prefața lui Pleșu, în largul lui în absolut orice subiect, este remarcabilă, evitând inevitabilele întrebări asupra acestei ciocniri între suprarealism și ortodoxia răsăriteană.

Cu Mihnea de vorbă, îndelung. S-a întors de la Veneția, unde a studiat nu știu ce prin arhive. De acord asupra a toate, în afară de Năstase, care, după părerea lui, trebuie ajutat, iar după a mea, deloc. De fapt, dezacordul acesta este esențial și e primul dintre noi. Mihnea pleacă în „Moldova" – așa îi spune el – și ar vrea să stabilim data pentru cina de Crăciun. Nemaiputând urca scările, trebuie să renunțăm a merge la ei. Îmi pare rău. Se încheie o „epocă".

2002

Vineri 17 mai

E un nonsens să începi un an – fie el și de hârtie – pe la jumătatea lui. Dar de atâta vreme calendarul însuși nu mai este sacru, încât tot ceea ce în alte vremi ar fi reprezentat o blasfemie ia aspect de normalitate cotidiană.

Am șovăit: boala, bolile, mai exact zis, din decembrie până pe la mijlocul lui martie constituiau un minunat pretext ca să mă dezbar de „datoria" pe care singură mi-o impun de a mai ține un Jurnal (de ce, nu-mi explic nici eu).

Oricum ar fi, am redeschis pagina – sau ordinatorul – din pricina unui incident: din caietele de Jurnal de la Humanitas lipsesc, din vina mea, unu sau două din 1990–1991. Le-am căutat, știind dinainte că e în zadar, prin *placarde* și biblioteci, în infernul clasamentelor noastre mereu neclasate. Am hotărât mai demult că, dac-ar exista, infernul s-ar confunda pentru mine cu pivnița sau cu podul nostru atotdevoratoare.

Deci mă înham din nou la Jurnal ca o revanșă. Nu fără a mă scuti dinainte de obligațiile regularității. În orice caz, nu acum voi rezuma jumătatea de an care s-a scurs de când am fost dusă la Urgențe la spitalul Bichat, la insistențele alarmate ale lui Al. Niculescu. Lui îi datorez totul, poate chiar viața. Aș fi rămas acasă să-mi îngrijesc o infecție cu temperatură, dacă n-ar fi fost telefoanele sale de sfârșit de lume. La noi și la toți doctorii pe care-i cunoștea pe aici și prin Germania. A găsit

unul, român, Pospai, la Bichat și nu mi-a dat pace până ce nu m-am dus, cu Jela în chip de susținător moral, să-l consult la Urgențe. Aveam o pneumonie, vindecabilă cu antibiotice la 20 de ani, însă mai târziu... Și, cum era mult mai târziu... Am fost, deci, internată ca să-mi fie administrate prin perfuzie aceleași antibiotice la spital, din fericire în sectorul de boli infecțioase, unde aveam cameră singură. S-a creat în juru-mi o agitație solidară ce mi-a amintit de timpul „Tezelor", cu ceva în plus, dat fiind numărul de telefoane din București. Niki, Patapievici (căruia tocmai îi apăruse – și-i citeam – *Omul recent*), Gabriel, alții pe care nu-i mai număr. Dacă nu l-aș fi știut pe V. singur nici n-ar fi fost prea dezagreabil, cu toate că, drept *intermezzo*, mi-am oferit și o gastrită. Mai impresionante au fost însă niște viziuni hipnagogice provenite, probabil, dintr-un amestec de doctorii. Eu, care n-am cu irealul nici o punte de comunicație, vedeam animându-se zidurile. Într-o noapte chiar m-am plimbat pe culoar, crezându-mă într-o tainiță a lui Bin Laden. Nu asta mi s-a părut cel mai grav (ar fi putut să nu fie decât un vis), ci faptul că, somnambulic, am mers cu adevărat pe culoar și-am discutat cu infirmiera, pe care o luasem drept o membră a mișcării teroriste. Noroc că aveam o bună reputație în spital de când V. (complet zăpăcit de boala mea) îmi trimisese prin Jela o sticlă de „tărie" în loc de vin alb, pe care am dat-o infirmierelor pentru revelionul lor. Până și infirmiera-șefă se îmbătase... Cum Niculescu umpluse serviciul cu superlative la adresa noastră, mă credeau chiar o scriitoare celebră, unele ar fi vrut să le dau autografe. Nici cu inima n-am dus-o mai bine. Aritmie severă, *flutter*. Noroc cu doctorul Mihăileanu, care-mi telefona mai mult amical decât medical: starea mea nu părea deloc să-l îngrijoreze.

Pe scurt, n-am ieșit de acolo, pe 4 ianuarie, decât pentru a-mi oferi o gripă-bronșită acasă și a mă încăpățâna încă vreo lună cu aritmia mea, pentru care am fost nevoită să mai plec

de acasă pe o zi și-o noapte, să-mi facă doctorul M. un șoc electric. În plus, l-am găsit pe V. slăbit și fizic, și nervos, ceea ce m-a impresionat infinit mai mult decât pățaniile mele.

Am rămas amândoi cu o oarecare lipsă de echilibru în mers, iar V. nu și-a reluat deplasările în Cartierul Latin pentru discuri și cărți decât săptămâna trecută. Iar eu mi-am cumpărat un baston... Psihologic, greu suportabil.

Jela, care a fost la filmul lui Pintilie după cartea ei despre torționarul Țandără, mă înștiințează că Mărgineanu, cineastul (am impresia că nu altul decât autorul unui frumos film despre Luchian), i-a cerut să scrie un scenariu plecând de la *Această dragoste care ne leagă*. Ar vrea ca rolul meu să fie interpretat de Maia Morgenstern. Din tot ce mi se întâmplă, perspectiva asta mi se pare cea mai aiuristică. Nu i-o spun însă Jelei, ca să nu-i stric bucuria. De altminteri, ideea în sine firește că nu mă supără. De stingherit, însă, mă stinghерește. Să ajung să fiu... un rol. Cel principal e însă al mamei. Și pentru ea aș fi gata să accept toate filmele din lume. Cum nu e însă sigur că totul nu va rămâne în stadiul de proiect...

Observ că, din ce în ce mai stăruitor, frazele mi se termină cu puncte-puncte. Ce incertitudini mă vor fi măcinând?

Sâmbătă 18 mai

Recapitulez mai departe.

Fiindcă acum câteva clipe ne-a telefonat Ana Blandiana, încep cu ea. Ne ceruse să ne „motivăm" absența de la acest ultim colocviu de la Sighet. Cum nu putem să ne îndreptăm într-acolo cu bastoanele noastre, i-am trimis o scrisoare-mesaj pe care o primește cu entuziasm și cu epitetele cele mai elogioase. Ar vrea chiar s-o placardeze pe un zid. Dacă ar putea fi alături de peretele de la Sighet pe care stă scris și numele mamei, n-aș spune nu. V., care a rămas impresionat de ultimul

ei volum de versuri, nu mai pridideşte cu laudele de când, acum vreo lună, ne-a povestit cum i-a telefonat lui Goma să-l invite la Sighet. Gestul venind de la ea, sistematic batjocorită de Goma, ni s-a părut ieşit din comun. Azi ne relatează urmarea, cum i-a fost primită „invitaţia": Ana s-a plâns că astfel i-a „sfidat". Mi-aduc aminte cum s-a revoltat Ana Goma la Aix-en-Provence când a vrut Blandiana să-i îmbrăţişeze pe amândoi, de parc-ar fi riscat să le treacă o boală. În orice caz, nu pe aceea a generozităţii.

Să stai în Franţa, să te ocupi cu politica de pe alte meridiane şi să nu comentezi recentele alegeri prezidenţiale ar fi de neînţeles pentru alţii decât pentru mine, împăcată cu decadenţa Franţei. Cu un asemenea trecut – al Franţei, firesc – te poţi dispensa nu numai de viitor cultural, ci şi de prezent.

Că Jospin n-a ajuns al doilea a fost o uşurare: de când a declarat în Cameră că e *mândru* de a avea comunişti în guvern (era la apariţia *Cărţii negre a comunismului*), antipatia mea a devenit caracterială. Dar să treacă în locul său Le Pen (îl credeam scos definitiv la pensia ideologiilor) firesc că nu mă aşteptam. Toată literatura ce-a urmat, asupra pericolului fascist, ca şi manifestaţiile cotidiene ale unor tineri fericiţi că pot ocupa strada în aplauzele adulţilor complexaţi erau fără rost (nu şi fără rezultate). Votul pentru Le Pen a fost unul strict securitar şi anti-imigrare sălbatică, nu fascist. Cum însă antifascismul este la modă (obligatorie) deoarece acoperă crimele comuniste, sancţiunea loveşte de fapt în toate derivele democraţiei occidentale de după căderea Zidului Berlinului.

Anticorpii sunt rari şi, paradoxal sau nu, tot de la stânga vin. Trei cărţi sistematic anticonformiste îmi stau la căpătâi pentru migrenele de „sens", când pun în chestiune utilitatea unei „lupte" în finalul căreia nu propuneam alor mei decât un model ce se caricaturiza pe el însuşi cu o pasiune sinucigaşă: democraţia. *La démocratie contre elle-même*, a lui Marcel

Gauchet, analiză mai temeinică, se învecinează pe această noptieră a consolărilor posibile cu două pamflete aplicate sloganelor zilei și stângii: *L'imparfait du présent*, de Finkielkraut, și *Les maîtres censeurs*, de Élisabeth Lévy. Acesteia din urmă îi împărtășeam pornirile, nu-i situam însă demersul până n-am aflat că se număra printre susținătorii lui Chevènement, cu naționalismul lui de stânga, la care uitase să fie atent Jospin. N-are mare importanță că nu-i împărtășesc obsesiile, nu pozițiile finale mă atrag în cartea Élisabethei Lévy, cât anticonformismul, cea mai rară dintre trăsăturile politice și – pentru mine – cea mai prețioasă.

Duminică 19 mai

În timp ce la noi era Cristovici pentru a lua și da ultimele „documente" asupra cărții Sandrinei, cheamă, din provincia sa, Bădiliță. Voia să colaborăm la un omagiu pe care-l va aduce lui Alecu Paleologu. Bădiliță l-a văzut acum vreo lună la București: fluturau hainele pe el și le fluiera vântul de cât slăbise, vocea nu i se mai auzea bine, iar la Senat era dus din mașină pe brațe până la fotoliul său. I-am telefonat și eu nu demult și m-a izbit vocea lui decolorată. Ca să destind convorbirea – avusese un atac – i-am spus, cu un umor forțat, că se răzbună vârstele omului pe el, care pretinsese că bătrânețea e cea mai frumoasă și prielnică stare a existenței. Făcuse, firește, conform obiceiului, un paradox; nu e mai puțin adevărat că nici unul dintre noi, cei obsedați de moarte, nu ne-am închipuit că altceva e mai grav decât sfârșitul: pregătirea lui, bătrânețea. Cu V., ne tot mirăm cum am putut fi atât de orbi. Nu-i mai puțin adevărat că, dacă ne-am fi arătat clarvăzători, tot nu s-ar fi schimbat nimic. Nici când o trăiești nu poți scrie despre bătrânețe fără să-ți umpli pagina și sufletul de vaiete; cu atât mai greu când nu faci decât să ți-o închipui. În acest „incomunicabil"

a intrat acum și Alecu. Nu vom putea comenta bătrânețea lui fiindcă nu mai suntem nici noi prea departe. V. a renunțat să se mai manifeste, eu cred că am încheiat cu „Diagonalele". Corectez doar vechile Jurnale și scriu „prefețe". Tocmai pe cea pentru volumul cu „Diagonalele" i-am trimis-o recent Jelei, care a primit-o cu laude decuplate aseară la telefon de Gabriel.

Pomeneam de cartea Sandrinei Lavastine-Laignel. E intitulată *Eliade, Cioran, Ionesco: l'oubli du fascisme* și a apărut la Presses Universitaires. A fost recenzată cu laude în *Le Monde*, *Le Nouvel Observateur*, *Le Point*. Ne-a ocupat prea mult timp nu doar cu lectura, ci și cu mârșăvia ei. Faptelor cunoscute (legionarismul de tinerețe al lui Eliade și Cioran), ea le adaugă, într-un elan vicios, certitudinea că toată opera lor posterioară e infestată de același virus fascist. Argumentarea pentru Eliade e de un primitivism insolent: dat fiind că dădea preferință religiilor ciclice și cosmice, față de timpul linear introdus de religia iudeo-creștină, istoria sa a religiilor este de esență antisemită. Iar Ionesco e vinovat de ne-delațiune: cum a avut neobrăzarea de a-și restabili relațiile prietenești cu rinocerii de ieri, în loc să-și îndeplinească datoria elementară de a-i „denunța"? Altă întrebare: de ce și-a ascuns originea evreiască a mamei și mai ales numirea sa la Vichy-ul lui Pétain? Când mă gândesc că Sandrine (credeam naiv că o cunoaștem) și-a petrecut ani de zile cu stabilirea unui atare dosar de poliție politică comunistă, nu ajung să mă dumiresc: cum să viețuiești cu atâta ură în tine? Și să mai și falsifici documente ca să-ți iasă demonstrația cu prețul oricărei siluiri a adevărului. Mircea Iorgulescu, care lucrează la un articol pe această temă, ne telefonează când dă de câte un citat ciuntit; azi era chiar unul din Jurnalul lui V. Pe V., Sandrine îl scutește de orice acuzație, a fi fost troțkist reprezintă pentru ea o dovadă de democrație supremă, chiar dacă e vorba tocmai de acea democrație pe care Troțki voia s-o distrugă. V. a pomenit totdeauna

de acest episod al tinereții sale de stânga ca de un păcat împotriva spiritului, scuzabil doar prin contextul de atunci: Hitler și pericolul nazist. S-ar părea că și unele citate din Cioran ar fi pritocite de zelul ei demascator. În orice caz, reacțiile nu s-au lăsat multă vreme așteptate. Ele apar grupate în *22*, într-un număr precedent un articol vitriolant al lui Pintilie, în ultimul altele, de Toma Pavel, Matei Călinescu, Irina Nicolau. Ultimei îi telefonez astăzi s-o felicit pentru radicalitatea liniștită a reacției sale, în timp ce primii doi încep cu politeți exagerate, lăudând ceea ce vor critica – și chiar desființa – apoi. Mircea Iorgulescu, în cronica despre cartea lui Matei Călinescu *Despre Ioan P. Culianu și Mircea Eliade*, își permite luxul unui ton mai ferm, singurul care poate face față elucubrațiilor Sandrinei sau ale lui Culianu. Din pricina asasinării sale abjecte, nici nu i-am pus în discuție ultimele luări de poziție de o pornire maladivă împotriva nu doar a lui Eliade, ci și a lui Stere. Faza aceasta, ce-ar putea purta titlul parodic „ce este românesc să piară", ținea de mai mulți ani. Lui V. îi trimisese spre publicare un articol în care, în afară de Slavici cu *Mara*, literatura română nu exista. Nici nu va putea exista vreodată dacă nu va renunța la piaza ei cea vătămătoare: Eminescu. Culianu cerea să i se publice articolul sub pseudonim, ceea ce bineînțeles că V. a refuzat. Fazei încă sfielnice a pseudonimului i-a urmat cea a semnăturii agresive. Tot din pricina asasinării sale, nu mi-am acordat dreptul să pun în discuție glorificarea sa postumă și tratarea „operei" sale la egalitate cu cea a lui Mircea Eliade.

În cartea sa (pe care ne-a trimis-o la insistențele Gabrielei Ad.), Matei C. dă dovadă de aceeași politețe exagerată, pentru a respinge cu „argumente" opinia aberantă, dată de Culianu drept certitudine: *Un om mare* n-ar fi altul decât Codreanu. N-a fost doar ultima manieră, ci și ultima manie a lui Culianu: să găsească la temelia literaturii lui M.E. o obsesie

legionară (în *Ifigenia*, sacrificiul Căpitanului, în *Noaptea de Sânziene*, data înființării Legiunii etc.). Acest reviriment al lui Culianu de la adorația pentru M.E. la denigrarea lui să fie, cum pretind unii, o reacție la campania pe care, în loc s-o combată – după cum începuse –, s-a hotărât s-o însoțească și s-o sporească? Pentru cariera sa universitară, amenințată de reputația „fascistă" a maestrului său? Sau din influența logodnicei sale și a sectei gen New Age din care făcea parte? Oricare ar fi răspunsul, n-are sens să răspunzi cu intertextualități la astfel de aberații, așa cum își pierde timpul Matei.

Chiar literară, Istoria n-are decât ironii. Când mă gândesc că I.P. Culianu și-a dobândit cariera în calitate de discipol al lui M.E. și că același Eliade și l-a ales pe Matei drept executor testamentar, îmi vine să mă bucur că nu mai e pe acest pământ Christinel, ca să plângă toate aceste iluzii desfrunzite.

Nu e totul. Saul Bellow (scriitor, după mine, oarecare, nu înțeleg de ce a avut Premiul Nobel) a scris, la cei peste 80 de ani ai săi, un așa-zis roman, *Ravelstein*, al cărui erou este Allan Bloom, cel care a scris împotriva corectitudinii politice pamfletul cel mai ucigător din câte se pot închipui. Sub camuflajul ficțiunii, Bellow evită procesele de calomnie pe care paginile sale le-ar reclama. Mircea Eliade, sub alt nume (Grielescu), nu e doar nazist, dar a și colaborat cu cei care au atârnat la abator cadavre de evrei. Mai mult, nici nu e vorba de cadavre. Jupuiți de vii erau, de ce nu, sub ochii lui Mircea Eliade, care se vede implicat și în omorârea lui Culianu, deși s-a petrecut după propria-i moarte. Pe conștiința lui vedem cum se acumulează cadavrele. Or, același Saul Bellow a rostit discursul funebru la înmormântarea lui Eliade. Cum se explică? Ca într-un roman de gară, o singură soluție: *„cherchez la femme"*. Soția lui Bellow era o matematiciană celebră și frumoasă pe care am cunoscut-o la Paris. Pusesem la punct, cu ea și cu Eliazii, un plan pentru salvarea lui Goma, pentru care Cucu

ne promisese semnătura lui Saul Bellow. Între timp, au divorțat, iar Saul Bellow s-a recăsătorit cu o junică de vreo 20 de ani căreia – octogenar – i-a făcut un copil. Pentru astfel de neajunsuri, cineva trebuie să plătească. De ce nu Mircea Eliade, din același neam sălbatic și blestemat ca și Cucu, matematiciana care-l abandonase pe Saul Bellow? Așa se nasc unele cărți. Din răzbunări, ca la Bellow, sau din fanatisme, ca la Sandrine. Mai trebuie oare să adaug că nu sunt cele mai frumoase? Și nici agreabile de citit. Am pierdut cu ele o săptămână ferecată de urât.

Luni 20 mai

V. a primit un pachet de la Râmnic cu diplomele de la legendarul său liceu Lahovari și desfășurarea concursului ce-i poartă numele. Suficient de emoționant ca să te împiedice să surâzi ironic la nu știu ce clișee din discursuri. Povestea asta cu Râmnicu Vâlcea (librăria, concursul, liceul, cetățenia de onoare) e mișcătoare din pricina importanței pe care el însuși o acordă adolescenței sale. Mă duce gândul, ori de câte ori sosește o astfel de „recompensă", la adolescentul care se plimba discutând cu Lucian Bădescu despre Malraux și care, dacă i s-ar fi prezis deznodământul de azi, ar fi luat-o drept cea mai irealizabilă dintre absurdități.

Nu știu dacă din pricina acestei legături subterane cu destinele râmnicene am făcut o fixație pe un pasaj din scrisorile Cellei Delavrancea către Filip Lahovary (ediție bilingvă îngrijită de Constantin Mateescu – el i-a trimis-o lui V. – publicată la Editura Jurnalul Literar). În 1931 – aflu din această lectură –, am fost cu mama la Slăvitești. Nu știam că Iorga o scosese pe mama de la catedră doar pentru a se răzbuna pe E. Lovinescu. Citez din Cella nu fără o ușoară tresărire, deoarece îi spune mamei Titerl, apelație pe care n-am mai auzit-o

din copilărie. Eu știam că fetele Delavrancea îi spuneau Titel-Titel. Nu-mi dau seama dacă mintea mea de copil nu l-a înregistrat pe „r" sau dacă e o greșeală de transcriere. Cella îi scrie, deci, lui Filip, în vara lui 1931, după un recital – sau concert – cu Horowitz, care o entuziasmase, ducând-o (nejustificat, mi se pare) cu gândul la Delacroix din pricina elanului romantic: „*Titerl désespérée à juste titre. Elle avait été nommée, son décret signé par Iorga. Pendant 10 jours elle a fonctionné, elle était sur le point de déménager quand Iorga la révoque inscrivant sur le décret*[*]: «Pentru că este nevasta polemistului care a scris lucruri urâte despre mine»" (p. 56). Mă întreb dacă nu era vorba despre un post de directoare într-o școală din Cotroceni, care mă încânta fiindcă avea o grădină. În rest, nu e nici o revelație, micimea sufletească a lui Iorga și pornirea sa împotriva tatei (s-a dedat la tot felul de intrigi spre a-l împiedica să intre în Academie și a reușit, detaliile se pot regăsi în notele Gabrielei Omăt la *Agendele „Sburătorului"*) îmi erau cunoscute. În schimb, mă gândesc că, la cei 8 ani ai mei, m-am dus la Slăvitești, și deci mă aflam la o lovitură de bici de Lădeștii lui V. De data asta nu eu, ci destinul mi se pare a pune puncte-puncte...

Spre a încheia capitolul Cella, scrisorile ei către Filip ar fi interesante dacă n-ar fi semnate. S-o vezi pe Cella încheindu-și misivele drăgăstoase cu „bucătzica ta" este de un ridicol ucigător. De fapt, n-a scăpat de blestemul diminutivelor nici Eminescu în corespondența cu Veronica Micle, ce continuă, în ciuda însemnătății sale pentru istoria literară, să mi se pară o blasfemie.

[*] „Titerl disperată, pe drept cuvânt. Fusese numită, decretul fiind semnat de Iorga. Își preluase funcția, de zece zile, era pe punctul de a se muta, când Iorga a revocat-o, scriind pe decret" (fr., *n.ed.*).

Joi 23 mai

Aseară, două ore privilegiate: la televiziune, spre miez de noapte, o emisiune cu Jacques Derrida. Păstrasem despre el nu numai imaginea clișeizată a „deconstrucției" sau enervarea pe care ne-o produsese cartea sa despre Marx tocmai în vreme ce marxismul decedase spectacular odată cu năruirea Zidului de la Berlin, ci și amintirea incidentului cu Gabriel, când îi audiase un curs la École Normale și fusese șocat de felul superficial persiflator adoptat spre a le vorbi studenților de arestarea lui la Praga, unde se deplasase ca să aducă disidenților cărți interzise. Gabriel îi scrisese atunci o foarte îndurerată scrisoare pe care Derrida n-o uitase, dovadă felul în care-l tratase revăzându-l la Institutul Francez de la București. Virgil avea asupra mea o superioritate netă: îl citise pe Derrida, cel din începuturile de aur ale carierei sale.

E drept că impresia mea dintâi fusese corectată de o emisiune televizată din noiembrie trecut despre volumul de „convorbiri" cu Élisabeth Roudinesco, ce mă izbise prin buna-cuviință și măsura filozofului cu reputație iconoclastă. Chiar când nu eram, aseară, în acord cu el (asupra homosexualilor adoptând copii, sau cu privire la ne-criticarea destul de radicală a lui *political correctness*, spre care îl îndemna Élisabeth Lévy), am fost seduși, Virgil și cu mine, nu doar de impresia covârșitoare a unei gândiri ce se caută în chiar clipa exprimării sale. Nu e paradoxal modest, ca Cioran, ci pur și simplu „la locul lui". Iar când vorbește de obsesia morții, de lipsa sensului, sau șovăie a-l numi pe Dumnezeu, ne lăsăm definitiv cuceriți. Am regăsit după această întâlnire râsul de stranie bună voie ce ne cuprinde pe amândoi la întâlnirea cu un mare text sau cu o formă estetică ieșită din comun. Suntem adânc recunoscători celor care ne produc astfel de clipe privilegiate în care cucerești impresia că n-ai trăit degeaba. Genul de emoție ce pusese stăpânire pe Yvonne la un concert al lui Michelangeli,

când se dusese la loja lui și-i pusese la picioare toate bijuteriile cu care se împodobise pentru această ceremonie. Chiar dacă scena fusese inventată de Yvonne (avea darul să-și închipuie astfel de minunății cotidiene), recunoșteam în ea una dintre formele elanurilor noastre.

Dacă am fi vrut să ne dăruim bijuteriile bucuriei de aseară, n-am fi avut cui. Franz-Olivier Giesbert, realizatorul acestei emisiuni (*Culture et dépendances*), e un gazetar vesel, care cunoaște valorile, dar le amestecă lamentabil și cu o neroadă încântare de sine. Astfel, pe platoul televiziunii, alături de Derrida reunise un autor de romane polițiste și un altul de teatru, amândoi oarecare. O tânără ce n-a reușit să plaseze decât o frază era menită să aducă lui Derrida salutul filozofiei.

V. mi-a promis că-mi va găsi în inextricabila noastră bibliotecă cel puțin unul dintre studiile lui Derrida despre Artaud. Voi abandona tot restul pentru a-l citi.

Vineri 24 mai

Lung telefon de la Gabriel, nu asupra „afacerii manualelor alternative" care-l alarma pe drept cuvânt zilele trecute (vom ajunge probabil la manualul unic, cu partid unic și gândire unică, iar editurile mai bune, la faliment), ci asupra schimbului de scrisori cu Florin Manolescu cu privire la *Enciclopedia exilului*, a cărei primă parte e în șpalt la Humanitas. Florin Manolescu ia o postură infinit de superior-științifică pentru a-l învăța pe Gabriel ce-i aia o enciclopedie și a respinge toate criticile sale, totuși moderate. Altcineva mai radical ar fi respins întregul proiect.

Sub pretext de obiectivitate absolută, autorul citează, fără comentarii, de pildă, o calomnie a lui Pamfil Șeicaru pretinzând că Cioran a făcut câteva luni de închisoare la eliberarea Franței. Tot ca o referință este citat și René Théo cu *B.I.R.E.*, sau

Stindardul, propagator al tezelor Bucureștiului comunist, afirmând că Goma este agent KGB. Ca să nu mai pomenim de Chintescu, tot împotriva lui Goma; Chintescu îl va fi impresionat pe Florin Manolescu fiindcă își atribuise titlul fără acoperire de președinte al Asociației Românilor din Franța. Din prezentări, insistă Gabriel, Cioran și Eliade reies ca niște antisemiți mai îndârjiți decât C.V. Gheorghiu (n-a citit Florin Manolescu *Ard malurile Nistrului*?). Cât despre Vintilă Horia, devine și el legionar, deși legionarii sunt aceia care l-au dat afară din slujbă când au ajuns la putere. Dar logica nu e necesară. Ajunge, nu-i așa?, „obiectivitatea".

Parodiind facil, am putea spune: „Obiectivitate, câte crime și ciuntiri ale Adevărului se comit în numele tău!"

V. primește de la Luca Pițu, din Strasbourg, o copie după un articol al lui... Cioran despre Dor, în *Comoedia* (4 septembrie 1943). E intitulat „Les secrets de l'âme roumaine: le «Dor» ou la nostalgie". Tot pe atunci, Luc Bădescu publica în aceeași revistă un eseu despre Brâncuși. Caut în cele 8 pagini o formulă cioraniană, cum se află cu zecile în fiecare dintre paginile sale posterioare, și nu găsesc. Înțeleg și de ce: Cioran era încă prea blând cu ai săi compatrioți. Îi va trece.

Sâmbătă 25 mai

După ce am luat rezoluții mai mult sau mai puțin solemne să mă abțin, pe cât se poate, de la manifestări publice – printre care și interviurile –, am cedat din nou. Mai întâi la insistențele Gabrielei Ad., care m-a prins la ieșirea din spital. Am făcut-o în primul rând pentru a nu lăsa fără semn de recepție din partea noastră *Declarație de iubire* a lui Gabriel (a fost argumentul decisiv al Gabrielei), apoi spre a protesta și eu împotriva accesului de „corectitudine politică" al lui I. Bogdan Lefter, care a primit – și respins – lucrarea lui Patapievici

Omul recent cu o salvă de atacuri politice. N. Manolescu avea dreptate să pomenească de „linşaj ideologic": în numele democraţiei sunt reluate cele 9 articole din tezele de partid cu „carte periculoasă", „cu probleme" etc. Se fac (Gabriel Andreescu, iarăşi el!) şi puneri în gardă asupra riscului de derive legionare al unei astfel de gândiri „reacţionare". De atunci, mai toată presa s-a dezlănţuit în apărarea lui Patapievici. Nu era bine să lipsim cu totul din acest cor al aprecierii, deşi i-am citit prost cartea, în spital, între două febre sau vizite, în orice caz nu cu notele şi continuitatea ce mi-ar îngădui să scriu serios despre ea. La telefon, Patapievici ne-a cerut, lui V. şi mie, să-i sărim în ajutor. N-a fost de fapt nevoie: cartea lui a devenit – şi din pricina atacului din *Observator* – evenimentul anului, iar Patapievici omul exemplar al zilei. Interviul a apărut în *22* după ce l-am corectat drastic, aproape l-am rescris. Mai puţin atentă mi se pare că am fost însă cu un alt interviu, pentru *Contrafort*, pe care-l promisesem, înaintea bolilor, unei basarabence – mi s-a părut de o cinste exemplară –, Lucreţia Bârlădeanu. A rămas atât de impresionată de cărţile citite şi de interviurile luate la Paris, încât vrea să facă un curs la Iaşi pe tema scriitorilor în exil.

Am primit ieri o scrisoare de la Ruxandra Cesereanu, rănită de „ne-primirea" cărţii sale despre tortură, majoritatea dintre intelectualii noştri găsind că nu se face ca o femeie să descrie astfel de orori. Încerc, la telefon, să-i calmez pornirile feministe (deşi ea are dreptate). Îmi povesteşte cum, revenind cu studenţii ei de la Sighet, s-au oprit la Gherla (care e mai departe o închisoare, însă de drept comun). Directorul le-a îngăduit să viziteze şi celulele de la „neagra", din subsol, rămase în halul de demult, cu dejecţii şi urină pe jos. Intrând până la genunchi în murdăria apoasă de pe jos, studenţii ei au trecut, de fapt, din virtualul ştiinţei scrise, în realitatea aproape

concretă a trecutului. Ruxandra Cesereanu face parte dintre foarte rarii noştri tineri intelectuali care au avut un şoc citind o carte – studiu sau mărturie – despre universul nostru concentraţionar (în cazul ei, lectura determinantă a fost *Fenomenul Piteşti*, a lui V.) şi-şi dedică acum o bună parte a timpului trecerii mai departe a „mesajului". Îmi spune că a făcut un seminar şi despre cartea Adrianei, căreia îi comunic tot telefonic. Are un stil de a nu se bucura de ceea ce n-o priveşte decât pe ea care e suficient de rar pentru a mă impresiona.

Tot reacţii neuzitate, ale Tiei Şerbănescu: nu voia să ne trimită cartea ei apărută la Adina Kenereş, *Femeia din fotografie*, nefiind sigură că este cu adevărat literatură. Nu numai că e literatură, dar e de cea mai bună calitate, iar acest jurnal, sau mai curând roman autobiografic, va rămâne desigur printre puţinele realizări postbelice de prim-plan. Nu-mi stăpânesc entuziasmul la telefon, dar s-ar zice că nu reuşesc s-o conving că despre ea vorbesc.

Imposibil de a încheia o zi sau o pagină fără câte o veste neagră; azi cheamă Laura: Greg are cancer (metastaze). Îl sun la spitalul de la Puy-de-Dôme. E acolo pentru analize şi, la întrebarea mea, îmi răspunde că are moralul bun. Cum va fi făcând?

Un „va urma" la dosarul Sandrinei. Tot în *22*, o pagină de Ion Vianu importantă pentru un singur paragraf: cel în care pune faţă-n faţă o frază a lui Cioran, aşa cum a scris-o el într-o carte, şi tot aceeaşi frază, dar citată ciuntit de Sandrine, pentru a o face să spună contrariul. Nu mai înţelegi de ce, după astfel de demonstraţie capitală, Ion Vianu laudă o carte pe care, de fapt, a distrus-o. Cel mai bun articol este al lui Mircea Iorgulescu, fără aceste amabilităţi forţate. Pretenţiei autoarei că regimul comunist a acoperit păcatele „legionare" ale lui Cioran şi Eliade, mai ales în faza naţionalist-ceauşistă, Iorgulescu îi opune procesul Noica din 1960, în actul de

acuzare al căruia se află menționate printre culpele principale tocmai legăturile cu „legionarii" Cioran și Eliade.

Cred că am încheiat rememorările reluând în proprietate scrisă câteva rămășițe din zilele bolii scurse fără Jurnal. Parcă faptul de a fi notate le va salva din neant!

Luni 27 mai

A murit Doinaș. Scriu fraza fără a ajunge să cred în ea. Cu atât mai puțin în sinuciderea lui Irinel Liciu. El fusese operat de un cancer la esofag. Operația reușise (Gabriel cinase cu chirurgul chiar în acea seară). Un infarct puternic l-a săvârșit însă tocmai când părea salvat. După ce a încheiat diferitele formalități de la spital, Irinel s-a întors acasă, a scris câteva rânduri și s-a sinucis. Marie-France, care a telefonat ieri pentru condoleanțe, a dat de servitoarea care o găsise dimineață moartă pe Irinel. Le-a chemat înmărmurită pe „fete" (Oana și Rodica). Ele, pe noi. După care telefonul nu s-a mai oprit nici ieri, nici azi, când Rodica Palade ne tot căuta pentru câteva rânduri în *22*. După o lungă ezitare le-am scris și trimis prin fax.

Nu știu cât am evitat formulele convenționale, știu în schimb că n-am mai putut opri asaltul imaginilor suprapuse. Unele, de pură închipuire: reconstituirea orelor negre când Irinel, singură în casă, va fi hotărât și înfăptuit gestul. Altele, aglomerându-se la porțile întredeschise ale amintirii. Fără cronologie. Astfel, Doinaș, așa cum l-am văzut ultimele dăți la București, când organizau în casa lor de un bun-gust spălat de orice referință balcanică seri în cinstea noastră. Alături de acest Doinaș matur și, din păcate, „academician", venea să se instaleze tânărul de abia premiat de „Sburătorul" pentru un volum de versuri remarcabil tocmai pentru că se opunea modelor teribiliste bucureștene. „Când marile focuri se sting la

Apus, pe praguri de apă sonoră"... Credeam cu toţii că se vor stinge repede. Au tot ars o viaţă. Cu Doinaş cel tânăr, vizita la Blaga, pe dealul Feleacului, în 1947. Pe Irinel o vedeam firește ca prin anii '70 la Paris, unde venise cu Opera din București și cu colegul ei, Stere Popescu, ce crease *Le marteau sans maître*, al lui Boulez. El „alesese libertatea". Dacă mi s-ar fi spus că liana aceea fragilă și chinuitul ei contemporan se vor sinucide, ultimul la Londra, ea acum, n-aș fi crezut, firește, cum n-aș fi crezut nici în desenul viitor al propriei mele vieți. Pe lângă vedeta baletului românesc pe care o aplaudasem atunci nebunește în *Șeherezada* se mai impunea și scena de la cafeneaua Casei Radioului, unde sosise înfofolită într-o șubă de toată frumusețea. Îl impresionase într-atât pe V., încât șuba devenise un laitmotiv al convorbirilor cu ei. Atunci înțelesesem că stilul ei de a nu fi la fel cu toată lumea era vecin cu cel al fetelor Delavrancea. Universuri închise celor fără grație, sprijinite pe construcții originale până la cele mai mici detalii, de la covrigii cu care se lua ceaiul la fetele Delavrancea, până la șuba acoperind cine știe ce veșmânt de lux și de gust. După spectacolul de la Paris, când doi din trupă rămăseseră aici, Stere Popescu, dar și balerinul Gabriel Popescu, Irinel refuzase să mai danseze.

În afară de seara petrecută cu Catherine și cu Mihnea, revenit cu noi corecturi de Jurnale de la București, n-am putut să scap de aceste fulguiri obsesive, întrebându-mă în rarele pauze cum vor reacționa ceilalți când ni se va întâmpla nouă. Împingând masochismul până la a-mi imagina propria mea reacție la propria mea dispariție.

Marți 28 mai

Telefon de la Tia Șerbănescu. Azi au fost înmormântați împreună, la Bellu, Doinaș cu Irinel. O slujbă pentru amândoi.

S-a obținut de la ierarhia Bisericii o „dispensă" ca Irinel (sinucisă) să se poată și ea bucura de bisericeasca sfințire. Ceremonia a fost oficială, cu salve de tun și onoruri (probabil pentru că Doinaș era academician). Era, firește, de față Eugen Simion. Au apărut în *22* (28 mai) și rândurile noastre, alături de un foarte sensibil text al lui M.-F. Mă bucur pentru ea.

Azi, la „*kinezist*", am primit infirmarea medicală – detaliată – a celei mai mari spaime în care mă tot zbat de vreun an de zile. O boală de care mă îngrozeam, dar ale cărei simptome, descrise de „*kinezist*", nu le-am înregistrat. Nu o piatră mi s-a luat de pe inimă, ci un... munte.

Vineri 31 mai

Gabriel, care a fost la înmormântarea lui Doinaș, rectifică versiunea Tiei Șerbănescu. Nu erau salve de tun, ci doar de pușcă. În plus, onorurile militare nu erau justificate de titlul de academician al lui Doinaș, ci de medaliile primite (Comandor al Meritului nu știu care). Cum am fost și noi decorați cu același titlu, nu ne mai rămâne decât să mergem să murim la București. Chiar așa cum suntem, îndurerați cu toții, găsim prilejul să facem haz. Negru, firește. Irinel s-a sinucis cu 10 tablete de Luminal. V. vrea și el. Tot același tip de haz...

Urmare la „dosarul" Sandrine Lavastine. Am pus „dosarul" între ghilimele deoarece el constituie teza centrală a celui de-al doilea articol al lui Mircea Iorgulescu în *22*: cartea Sandrinei nu e un studiu, cum se pretinde, ci un dosar tipic KGB-ist cu sentința dinainte construită. Iar ea nu e o cercetătoare literară, ci un emul al lui Vîșinski. Când îl chem pe M.I. să-l felicit, aflu că Sandrine i-a făcut o scenă de isterie la telefon, iar Reichmann alta, de data asta împotriva Sandrinei. Pe de altă parte, Nedelcovici, întors de la București, se străduiește să obțină ca *Esprit* să publice un text al lui Paruit luând apărarea

lui Eliade şi Cioran. S-ar aştepta şi o cronică favorabilă lui Cioran în *Magazine Littéraire*. Deocamdată Nedelcovici ne cere să păstrăm „secretul".

Mai sunt şi semne bune. Greg s-a întors acasă. S-ar părea că n-are cancer.

Emoţionant, un telefon patetic de la Zografi, care ne mai spune o dată ce însemnăm pentru el. E, desigur, unul dintre acei prieteni – rari – datorită cărora ne-ar plăcea să stăm la Bucureşti.

Duminică 2 iunie

Gabriel, cu vocea lui de zile rele. I s-a ridicat şi tensiunea de enervare din pricina relei-credinţe cu care puterea de stil vechi-nou a tratat problema manualelor alternative, provocând, pentru a-şi servi clienţii, falimentul câtorva edituri. Printre ele, în primul rând sectorul de manuale de la Humanitas. Sub pretextul de economii, manualele de gimnaziu sunt comandate de stat doar la doi editori care au tipărit gratuit la alegeri afişe pentru partidul lui Năstase. Ieri, la o şedinţă cu dna ministru al culturii (nu i-am reţinut numele), Gabriel nu s-a putut stăpâni şi a ţipat la ea. Iar ea a plâns. Asta face tot timpul: plânge, în vreme ce învăţământul intră pe făgaşul manualului cvasiunic.

Marţi 4 iunie

Ieri, revenind de la doctorul Mihăileanu, accident de „taxi". Când ne-a ciocnit lateral o maşină plină de negri, iar japonezul meu de şofer a frânat busc, am căzut pe jos – în maşină – fără nici o spaimă, verificând încă o dată că atunci când n-ai timpul să-ţi fie frică n-ai vreun merit în a fi curajos.

Dr. M. mi-a confirmat că merge bine cu inima. Mai puţin cu dezechilibrul. Explicaţia pe care mi-a dat-o nu m-a convins: centrul (creierul) transmite un ordin perifericelor (picioarelor),

care, dacă nu sunt antrenate, nu-l execută cum trebuie. Clar, logic, la limită rudimentar. Îi rezist, în ciuda logicii ei evidente, deoarece atunci nu mai e nimic de făcut. Mă simt incapabilă să umblu în fiecare zi o oră, pe urcușurile acestui cartier cu dealuri, chinuindu-mă spre a mă reeduca.

Doctorul purta o cravată neagră. Am avut proasta inspirație să-i spun că e prima oară când îl văd cu cravată. Mi-a răspuns simplu că i-a murit mama, bolnavă de cancer de mai demult. Discret cum e, n-a adăugat decât o observație: a fost lucidă până la capăt. Prea: a văzut moartea venind. Sunt mai tristă decât își poate el închipui.

Zilele acestea ne-a telefonat Ana Blandiana: reuniunea disidenților, care a durat o zi întreagă, a ieșit bine (până și Țepe n-a pus probleme, iar Paraschiv a fost, pentru cea mai mare parte dintre ei, o bună surpriză). Depășindu-se pe sine, Goma a răspuns pieziș generoasei invitații a Blandianei; și-a trimis un nepot cu un mesaj xeroxat de împărțit publicului prin care ne înjură din nou pe toți, îndeosebi pe Liiceanu și pe mine. A.B. mi-a faxat textul, pe care nu-l mai introduc aici pentru a nu murdări ceea ce mi-a mai rămas ca hârtie albă. Păcat, mare păcat. Goma pierde toate ocaziile să redevină ceea ce-a fost sau doar ne-am închipuit noi c-ar trebui să fie.

În schimb, Mircea Iorgulescu pare a se regăsi pe sine, în ce avea mai bun. E singurul dintre noi care a avut curajul s-o citească pe Sandrine cu creionul în mână și să-i controleze citatele. Descoperă tezaure. De pildă, Sandrine citează o frază a lui Cioran declarând că nu și-a schimbat niciodată viziunea, poate doar tonul. Comentariul urmează natural: Cioran a rămas legionar. Iorgulescu s-a dus la textul lui Cioran din *Exercices d'admiration* și ne-a telefonat apoi triumfător: citatul e exact, numai că fraza precedentă dezvăluie că se referea la viziunea sa asupra lui Shakespeare și a lui Shelley, și nu asupra vieții, politicii și Gărzii de Fier! Cu asemenea dovezi de ten-

denţioasă forfecare, M.I. îşi poate permite luxul unei bune ţinute a limbajului, e mereu corect. Nemăsura – enormă – reiese nu din pamfletul său, ci din citatele desfigurate de Sandrine. Execuţia e capitală şi exemplară.

Mereu telefoane de la Râmnicu Vâlcea despre „concursul Virgil Ierunca". Mihai Moldoveanu ne dă un număr pe Internet (despre concurs şi despre V.), care e însă incomplet, nu-l găseşte nici Bădiliţă.

Un telefon de la o doamnă bătrână venită la Paris: Lucia Bunaciu. La lichidarea bibliotecii Şaguna a cumpărat sau a dobândit un roman de tinereţe al lui E. Lovinescu, *Aripa morţei*. L-a adus să mi-l ofere, dar nu ştie cum: e prea bătrână să vină până aici, nici noi cu mersul nu stăm prea bine. Îi sugerez să-l trimită fratele ei prin poştă. Din felul în care îi şovăie vocea, am înţeles că n-o va face. Îmi pare, firește, foarte rău. Ideea de a-l reciti pe tata în postura sa de debutant mă încânta.

Miercuri 5 iunie

Două telefoane pentru a-i pune în contact pe Gabriel cu Iorgulescu. Ideea? Să scoată o cărţulie pe tema cărţii Sandrinei, având la bază articolele publicate de I. în *22*. E ca şi făcut: Iorgulescu va fi gata cu totalitatea textului, adăugând tot ce nu putea încăpea în serialul din revistă, pe la sfârşitul lui iulie. Iar în august Gabriel vine la Paris.

Azi la telefon, Iorgulescu cu o voce triumfătoare: a ieşit articolul lui Patrice Bollon în *Le Magazine Littéraire* (de pe iunie), în întregime negativ. Pe de altă parte, între surpriză şi haz: a organizat la Radio France Internationale o masă rotundă cu Reichmann şi Paruit. Cuvintele cele mai „măsurate" pentru a vorbi despre carte au fost la Reichmann „impostură", iar la Paruit „paranoia". Reichmann se arăta încântat să fie din nou luat în serios de comunitatea românească din exil

(noi vom prelungi vechile noastre impresii), iar Paruit își revine, după penibilul *intermezzo* din *Contemporanul*, spre ceea ce credeam că este: oarecum fidel memoriei lui Mircea Eliade, al cărui traducător privilegiat a fost.

Termin de citit cartea Tiei Șerbănescu, *Femeia din fotografie*, cu aceeași spornică bucurie: dens, nici o clipă convențional, acest text, fără intrigă, nici evenimente majore, constituie un fel de saga nu doar a condiției românești sub comuniști, ci și a condiției umane sub semnul lui „vreme trece, vreme vine". Dacă aș fi avut de scris despre carte, nu m-aș fi despărțit de semnele de exclamație. Cum am făcut-o azi, telefonând autoarei spre a-i spune că nu-mi vine să încep o altă lectură, într-atât de prielnic m-am odihnit în proza ei.

Doar Élisabeth Lévy cu *Les maîtres censeurs* mi-ar fi putut asigura o discontinuitate utilă, dar am terminat pamfletul ei mai demult. Păstrând proporțiile, sau, cum spunea Bădescu, *même en n'en gardant aucune*, am citit-o cu același tip de mulțumire ca pe Revel – aceea de a descoperi, sub pana lor, transformând cel mai mic detaliu într-un semn al imposturii de stânga, o pornire și mai violentă decât a mea.

Îmi pare bine că V. și-a revenit și se reîntoarce de la Fnac cu discuri de tot felul de compozitori inaudibili. Fâșâie prin casă (ultimul Scelsi), forează sau se țipă (soprane ascuțite), V. se delectează, în timp ce eu mă înfurii. Mă refugiez în Vivaldi, cu o conștiință vinovată. Am devenit reacționară, în timp ce el a rămas un sincer avangardist, deschis, curios și doritor de tot ceea ce este nou. Vârsta nu explică nimic, din moment ce suferim cam de aceeași. L-aș trata pe V. de postmodernist, dacă termenul n-ar fi atât de uzat și de compromis prin vecinătățile lui vinovate cu corectitudinea politică. Asta m-a și sedus la lectura pamfletului Élisabethei Lévy: nu există clișeu din lista corectitudinii politice, estetice sau etice căruia să nu-i dedice săgețile lucidității sale. Deși atacând de la

stânga (a colaborat la *Marianne*), n-o văd bine pe această tânără eseistă: e atât de sistematic anticonformistă, încât riscă să fie izolată și înăbușită de complicitatea conformistă a „maeștrilor-cenzori".

Duminică 9 iunie

Votez pentru legislative. Ca de obicei, pentru cel mai mic rău, binele fiind – ca de fiecare dată – cu totul inaccesibil. Știu prea bine că Chirac va sfârși prin a nu face ceea ce a promis, la limită chiar va duce o politică îndulcită de stânga, dar, cel puțin, fără coabitare dispare morga socialiștilor aliați cu ceea ce a mai rămas din partidul comunist. Se mai poate, de altminteri, numi un partid, cu 4% din voturi, în locul celor 25% glorioase de pe vremuri? Primele rezultate dezvăluie o victorie zdrobitoare a dreptei și o diminuare drastică a pericolului lepenist.

Ieri a venit să ne vadă tânărul Ciprian Vâlcan de la Timișoara, de data aceasta cu grațioasa-i soție, tot atât de „savantă" și nietzscheană, Gilda. Între timp, citisem o parte dintre *Eseuri(le) barbare*, amestec original de filozofie cu dadaism. Râdem împreună, ca mai ieri cu optzeciștii. Ceea ce arată fie că aceștia au început să dateze, fie că noi suntem mereu în căutare de nou: acum nouăzeciștii (în literele românești, ca la armată, ne numărăm pe leaturi). De fapt, nu noi îi căutăm, ei continuă să vină: Vâlcan sosește de la Timișoara cu cărți și cu un număr din *Orizont* de la Mihăieș, sub același semn al celei de-a treia Europe cu nostalgii din imperiul austro-maghiar al lui Franz Iosif (*sic!*), adică din Cacania lui Musil.

Ieri, spre miezul nopții, Mariana Marin. A citit în *Observator cultural* o cronică despre volumul cu poeme de exil al lui V. și-l descoperă ca poet. „Mare", zice ea. Spre a-l convinge, recită la telefon unul dintre poemele reproduse probabil

în revistă. O face cu vocea ei șovăitoare, poticnindu-se și întretăindu-și lectura cu pauze atât de lungi, încât nici V., nici eu nu mai recunoaștem versurile. V. are dreptate să-i spună că, recitate de ea, sună diferit. E, ca totdeauna cu noi, patetică.

Luni 10 iunie

Telefon de la Greg: nu i s-a spus de la început, dar are cancer, unul care nu mai poate fi nici măcar tratat. I se dau doar medicamente împotriva durerii. Îmi spune că are „moralul bun" și că așteaptă să vadă cum e „dincolo". Ce să-i răspund? Că eu n-am această curiozitate, simțind, presimțind, știind, cu o certitudine pe care nu mi-o explic, de care sufăr (dar nu mă pot dezbăra de ea), că „dincolo" nu e nimic. Și-mi aduc aminte de Eliade cum mărturisea că neantul i se pare de neconceput.

Cu Jela, pe care o trezesc din somn, năucită de știrea că fratele ei are cancer la plămâni, mă abțin de la astfel de considerații. Sunt aproape sigură că este credincioasă și n-am dreptul, fie doar în treacăt, s-o îndepărtez de acest reazem. Singurul cu putință, probabil. Incapacitatea de a mi-l închipui e singura tăcere, singura absență pe care am moștenit-o de la tata. Și buna înțelegere din viața mea cu V. n-ar fi putut rămâne neștirbită (iată, s-au împlinit luna trecută 50 de ani, nunta de aur, nesărbătorită) dacă n-am fi avut în comun acest sentiment al absurdului, al nimicniciei, al zădărniciei. Dacă în fundalul bucuriei, al elanului, al râsului în doi nu s-ar fi desenat mereu umbra Ecleziastului.

Vona, și el în ultimul sau penultimul hal. Ar vrea să ne vadă, dar nu se mai poate deplasa. În locul lui ne va trimite un volum de nuvele publicate în țară. Nici nu știam că le-a scris.

Îi las lui Niki un mesaj pe *répondeur*. În editorialul din *România literară*, omagiindu-l pe Doinaș, Manolescu scrie că spre a-și domina emoția va face apel la „istoria literară".

Amintind de primul debut al lui Doinaş cu Premiul „Sburătorul" din 1947, M. comite doar gafe de „istorie literară", atribuind lui E. Lovinescu ideea acestui premiu, ca şi pe aceea a cenaclului a cărui răspundere ar fi purtat-o Cioculescu, Streinu şi... Ioana Postelnicu. Nu ştiu de unde va fi luat Manolescu aceste inexactităţi: E.L. nu a lăsat cu limbă de moarte nici o sugestie de premii sau de continuare a cenaclului. Ea aparţine criticilor menţionaţi, care urmau să dirijeze şedinţele de cenaclu. Ioana Postelnicu era doar printre cei din public, după ce, e drept, încercase să treacă moştenirea lui E.L. pe numele fiicei sale şi răspândise prin Bucureşti o calomnie bine calculată: că voi risipi biblioteca tatei. Ioanei P., pe bună dreptate, ca şi multor altora, îi era teamă să nu public imediat *Jurnalul* lui E.L., în care nu s-ar fi oglindit în culorile cele mai trandafirii. Dar Niki n-avea cum să cunoască toate aceste rumori „literare". În schimb, el, care îmi declarase că a citit de două ori *Vavilonul*, şi-ar fi putut aminti că descriu cu detalii cum s-a alcătuit cenaclul, ignorând doar rolul de bovarică malefică al Ioanei P., spre a nu-i amărî bătrâneţile clădite, ca întreaga-i existenţă, pe ideea că are talent – când cu totul alte farmece îl seduseseră pe criticul în vârstă. Opresc aici, deoarece n-aş dori să dau dovadă de nedemnitate filială. Mai opresc şi fiindcă, o dată mai mult, constat că ceea ce scrii n-are nici o importanţă: tot nu te citeşte nimeni.

Marţi 11 iunie

De la Jela, în *Aldine*, o prezentare a lui Vasile Paraschiv (e viitoarea carte pe care o pregăteşte) şi o punere în discuţie a filmului lui Pintilie de Fronea Bădulescu (25 mai), fost deţinut politic, cel care a pus-o în contact pe Jela cu Ţandără. „Profesorul" – cum i se spune în film – îi reproşează (pe drept cuvânt?) lui Pintilie că a făcut din torţionarul cu remuşcări un

psihopat, în locul unui pocăit pe „drumul Damascului", cum reieşea din cartea Jelei. Înseamnă că, în ciuda precauţiilor sale oratorice, acest domn profesor n-a înţeles nimic din obsesia centrală a lui Lucian Pintilie, din incapacitatea lui de a înfrunta riscurile angelice, de a se lăsa sedus de Bine. Totuşi, „profesorul" are şi el dreptate. Viziunea Jelei e complet trădată de Pintilie. Deşi, pe alt plan, deformările sale sunt cu tâlc. Pintilie vrea să arate că în postcomunism nimeni nu mai e interesat de mărturiile asupra grozăviei trecute. Că uitarea e regula generală. Drept care, contrar realităţii, în film reportera – rolul Jelei – pare tot atât de puţin interesată, pe cât de pasionată era Jela, iar „profesorul" adoarme. Nimeni nu vrea, în fond, să ştie ce s-a întâmplat. Iată de ce, pe peliculă, „profesorul" aţipeşte (chiar sforăie uşor). Dacă tocmai acesta e amănuntul care l-a iritat pe „profesorul" în carne şi oase? N-ar fi exclus. Oameni suntem...

Jela ne-a pus în plic şi cronica ce-o entuziasmase pe Mariana Marin. A apărut în numărul 114 din *Observator cultural* şi este semnată de o fiinţă necunoscută (nouă), Bianca Burţa. Interesantă, deşi căutând prea stăruitor filiaţii blagiene.

Zi fastă. Am mers fără baston şi târâind *caddie*-ul după mine. Iar la *„kinezist"* m-am instalat pe bicicletă vreo 5-10 minute. Vis nu de azi, de ieri, ci din copilărie. Nici atunci, nici mai târziu n-am reuşit să mă ţin în echilibru pe această drăcovenie. Mergeam bine cu ea, dar la plecare şi la sosire nu puteam nici porni, nici opri. În vise, la fel. Cu aceeaşi frecvenţă ca şofatul, mersul victorios cu bicicleta îmi ocupă o parte din nopţi. Şi iat-o stabilă, obiect medical, la îndemână. (Chiar mi-aş cumpăra una, dacă aş avea loc în casă.) Mi-era frică să nu fie cumva contraindicată pentru aritmia mea. Doctorul M. m-a asigurat că nu. Aşa că azi am făcut, cu 20 pe oră, un tur pe loc cu bicicleta. De bucurie (probabil), au dispărut şi ameţelile. Nimic nu mi se mai părea ireversibil.

Miercuri 12 iunie

Nu, era ireversibil. Nu-mi prieşte înseninarea. Am plătit păcatul de optimism imediat: azi am căzut în camera mea şi îmi este braţul stâng imobilizat. În aşteptarea doctorului Cohen, mâine, pentru a vedea dacă trebuie să-mi fac radiografie, a lucra la ordinator a devenit real dureros.

Tocmai când voiam să scriu ceva mai detaliat despre convorbirea de aseară cu Dan C. Mihăilescu, mâna stângă mă obligă să rezum. Dan C. ne-a trimis o nouă colecţie din *LAI* cerându-mi să răspund la o anchetă asupra rolului criticii azi. Pentru a da replica atacului fiului adoptiv al lui Valeriu Cristea, Cristea-Enache, care, după ce l-a atacat pe V., îmi plăteşte poliţa şi mie. Mă învaţă ce-i aia criteriul estetic! Degeaba am tot scris că e totuşi singurul de aplicat unei opere de artă, chiar dacă nu pot fi ignorate faptele scriitorului, dat fiind, conform fericitei formule a lui V., că n-am văzut până acum opere mergând singure pe stradă. Degeaba am repetat-o până la saţietate. Nu te citeşte nimeni. Cu sau fără rea-credinţă (în cazul de faţă, cu), interlocutorii tăi iau ce le convine din ce ai spus sau nu. Mi-e indiferent cum sunt etichetată de acest „nou critic" care în acest fel îşi arată recunoştinţa faţă de memoria părintelui său adoptiv, ultragiată de elanul meu justiţiar (tocmai luase partea minerilor care îi măcelăreau pe studenţi în Piaţa Universităţii, când i-am răspuns coleric). Dar nu mai revin – cum ar vrea Dan C. Discuţia e oţioasă şi inutilă. M-am cam săturat; răbdarea, dezgustul au limitele lor.

Dan C. înţelege cu atât mai bine, cu cât nu-i mai este capul la infantile polemici literare: i-a murit mama. Compătimirea mea este reală, cuvintele pentru a o exprima, neîncăpătoare şi neinspirate.

Vineri 14 iunie

Ieri, radiografie: fractură la încheietura mâinii. Scap de operația cu care mă speriase doctorul Cohen, nu și de ghipsul pus aseară la Urgențe și pe care va trebui să-l țin trei săptămâni! Nu-mi închipuiam că mâna stângă e atât de importantă în economia gesturilor noastre cotidiene. Ordinatorul nu e decât un exemplu secundar, deși îmi va lipsi pe un răstimp cam lung. Bat, cu ghipsul meu, cam un cuvânt pe minut. Și V., care mă ajută clipă de clipă să viețuiesc în aceste condiții vitrege, aici nu mă poate înlocui.

Să notez totuși că Gabriel ne-a telefonat ieri din Ardeal, citindu-ne niște atacuri suficient de perfide ale lui Dan Petrescu împotriva noastră, iubirea de țară a lui V. asemuindu-se cu... viziunea... Securității, iar eu reclamând gratitudinea celor pe care i-am protejat și scriind un Jurnal fals. Până și Al. Ștefănescu îl vizează, fără a-l numi, pe V., apărând-o pe „victima" Zoe Dumitrescu-Bușulenga împotriva „justițiarilor" săi.

Firește, nu vom răspunde.

Duminică 23 iunie

S-au acumulat prea multe ca să pot aștepta încă două săptămâni. Așa că mă arunc voinicește, cu ghipsul înainte, pe bietele clape.

Printre premiile Uniunii Scriitorilor, cel pentru edițiile critice a fost atribuit volumului IV din *Agendele „Sburătorului"*, mai precis Gabrielei Omăt (pe drept!) și mie (pe nedrept, doar pentru că numele îmi este înscris pe prima pagină ca „editoare"). Mă bucur numai pentru ea, care a construit, odată cu notele sale mai numeroase decât textul lui E.L., un adevărat roman al vieții literare interbelice. E poate ultima cercetătoare de acest gen, mutându-se în alt timp spre a urmări nu propria-i traiectorie, ci pe aceea a unui personaj de hârtie, devenit

obsesia centrală a existenței sale. Elanul susținut de mai bine de un deceniu nu e afectiv, ci perfect studios, erudit chiar. Ceilalți doi, Alexandru George și Margareta Feraru, au pus la punct o mică parte din note, la obiect și, firește, bine informate; ea, în schimb, și-a luat avântul spre lungi comentarii, cercetând și redând polemicile duse prin ziare (cea cu Iorga îl pune pe acesta din urmă într-o lumină fioroasă). În ultimul deceniu, când E. Lovinescu a intrat, s-ar spune, în purgatoriu (cine mai are nevoie de apărarea unui criteriu estetic, care nu mai e pus în chestiune?), marea lui șansă a fost această ediție critică alcătuită cu știință, cu talent și cu un devotament fără margini de Gabriela Omăt.

Vrea să știe ce să facă cu jumătatea din cele 12 milioane de lei ce-mi revine mie din premiu. Ce întrebare! Să-i rețină, bineînțeles, deși nu reprezintă mare lucru.

Am primit prin poștă cartea promisă de dna Bunaciu și sunt în plină lectură a acestui roman publicat în 1913. Data nu e indiferentă, deoarece *Aripa morței* datează iremediabil, începând cu ortografia, cum se vede din genitivul „morței", continuând însă și cu descrierile – dulcege – de natură și sentimente. Dacă în filigran nu s-ar desena lucid obsesia morții, a finitudinii, a lipsei de sens și chiar a sinuciderii, povestea de iubire de aici ar fi insuportabil de romanțioasă. Mă întreb cu ce ochi o va fi recitit tata mai târziu. Peste surâsul doar aparent disprețuitor provocat de descrierile de păduri și floricele, îl urmăresc în plimbarea prin Veneția și Florența părându-mi-se că-l însoțesc pe omul din care mă trag și a cărui extremă vulnerabilitate n-am bănuit-o cât i-am stat alături. Într-un sens, îl citesc chiar cu remușcări: n-am știut să am grijă de el.

Pentru a reveni în anecdotic și a-mi oferi iluzia permanențelor, trebuie neapărat să-mi amintesc de scena pe care mi-a făcut-o tata când i-am spus ce credeam despre romanele sale. Încurajat pesemne de experiența cu *Odiseea* (o citisem la 11-12 ani

în corecturi și fusesem entuziasmată), îmi încredințase, peste puțin timp, două dintre romanele sale – nu mai știu care. După ce le citisem pe nerăsuflate, mă invitase să-mi dau cu părerea. Pe ecranul meu mental, scena a rămas gravată cu o precizie neobișnuită. El stătea impunător la birou, eu, în față, mai mult chircită decât așezată, pe un scaun: disproporția era enormă. Cu un aer doct, dar cu o voce cam tremurândă, i-am spus, făcând primele exerciții de critică literară (prost venite), de ce nu mi-au plăcut romanele sale. Așa s-a încruntat, încât, paradoxal, am prins curaj, îndemnându-l nici mai mult, nici mai puțin decât să se lase de acest „*violon d'Ingres*" și să revină la critică. A rămas atât de înmărmurit încât, nemaiîmpiedicându-se de nici o rămășiță de umor, mi-a replicat doar: „Dumneata să te duci în camera d-tale și să nu ieși până n-o spun eu!"

Mă întreb ce-ar replica acum la rândurile de mai sus despre „pastorala" tinereților sale. Și în ce „cameră" din neființa noastră, a tuturor, m-ar putea trimite?

Marți 25 iunie

Cu o singură mână, ăsta nu mai e Jurnal, seamănă mai curând a raport de poliție. Anchetă la Securitate, cu tortură. Nu e o figură de stil: dacă uit de „infirmitatea" mea și mă apuc instinctiv să bat și cu stânga, mă fulgeră câte o durere în braț și țip. Aici se oprește comparația – de altminteri, neinspirată. Trebuie deci să privilegiez stilul telegrafic și modelul agendei. Stranie, la urma urmei, această impresie că mai toate comunicările mele cu semenii trebuie reținute de parcă amintirea lor n-ar fi menită să dispară odată cu mine. Dar nu asupra ei voi epiloga acum. Destul a le reaminti:

Din Ierusalimul armatelor și al luptătorilor kamikaze palestinieni ne telefonează Ileana Vrancea, indignată că din lista

alcătuită de Mititelu în *22* cu cei care din Occident au sprijinit disidența lipsim tocmai V. și cu mine. Are dreptate: gelozia lui M. (șef la Secția română de la BBC) față de performanțele Europei Libere mi-a fost vizibilă încă de la Londra, când am luat cu M.-F. ceaiul la el. Ce pot face eu, dacă își merită cu adevărat numele?

Nu înseamnă, bineînțeles, că I.V. e indiferentă la ceea ce se petrece în jur. Cum ar putea? Vreun ceas mai târziu sună, încă înfiorată de spaimă; căzuse o bombă pe imobilul în care lucrează ginerele ei și a tot tremurat până l-a știut întors acasă. Altfel, mereu furioasă pe guvernanții israelieni, „naziștii" noștri – cum le zice.

L-am ratat pe fiul lui Mușina (voia să ne aducă ultima carte a tatălui său). Cum mi-a telefonat în ziua când mi se punea ghipsul, mă tem că nici n-am fost prea amabilă cu el. În schimb, am cinat cu Horia și Ioana Patapievici. În drum spre Nisa, făceau escală la Paris. Cu câtva timp înainte îi telefonase Ileana Cotrubaș. Îi citise *Omul recent* și-l declarase „genial", ceea ce n-avea cum să-i displacă. În plus, l-a invitat la „castelul" ei de la Nisa, unde se și duceau.

Miercuri 26 iunie 2002

Acum, spre seară, a plecat de la noi C. Teleagă. De când nu l-am mai văzut a fost consilier al lui Constantinescu, secretar de stat, ambasador în Spania. Acum a trecut în una din cele două aripi ale Partidului Național Țărănesc, partidul popular creștin al lui Vasile Lupu. Pe un fond de amărăciune lucidă, dăinuie un oarecare optimism. Nu e o mască stingheritoare. Trecerea prin sfera puterii nu l-a schimbat defel. E același care „alesese (spectacular) libertatea" la un congres de tineret comunist (era șef utecist) pentru a experimenta libertatea sub toate formele sale. După ce a terminat Sciences Po, a renunțat

la un post lucrativ pentru a merge ca simplu muncitor la cules de struguri. Pe V. și pe mine ne sedusese nu doar prin profunda sa autenticitate, ci și prin patetismul cu care scrisese despre Victor Serge într-o cronică la Free Europe.

Tot din zilele trecute:

Confirmare, atât de la Gabriel, cât și de la Iorgulescu: cartea lui despre Sandrine va fi gata în iulie. Între timp, propriile-i articole au fost completate în *22* de discuția cu Reichmann (grandilocvent și confuz) și Paruit (corect și oarecare). I-am telefonat Gabrielei Ad. s-o felicit pentru tenacitatea asaltului. (Era încântată.) În numărul 26 al revistei începe un alt „ciclu", al Martei Petreu, căreia nu-i este dificil să arate că Sandrine e neserioasă: și-a luat o serie de informații din studiile ei, fără a-și indica sursa și mai ales stâlcindu-le. M.P. nu uită însă să ne desfete cu un prolog justificativ în care păcatul major al României actuale ar fi că n-a recunoscut și „ispășit" (termenul îi aparține) antisemitismul interbelic, fie denunțându-i în mod oficial pe Eliade–Cioran–Noica (așa cum i-ar fi cerut Balotă lui Constantinescu s-o facă), fie publicând în străinătate cărți precum cea a lui Zigu Ornea. Doar așa s-ar înțelege mai lesne și natura „socialismului real" care a bântuit la noi. Ca și cum Ceaușescu ar fi avut nevoie de doctrina legionară învățată de la Nae Ionescu–Cioran–Eliade–Noica (într-o enumerare nu-l uită nici pe... Vulcănescu) pentru a domni în stilul său de un tembelism fioros, și ar fi trebuit să-și caute modelele în altă parte decât la un Stalin sau Kim Ir Sen. Adevărul este că în aceste rânduri o regăsesc pe Marta Petreu așa cum o văd de mai mulți ani evoluând: spre un antifascism infinit mai la modă în Occident decât hulitul anticomunism.

Vorbesc în sfârșit la telefon cu Niki. Se pregătește să se recăsătorească și să fie tată. Ne trimite prin Mihnea neașteptatul său volum *Cititul și scrisul*, un fel de autobiografie în bibliotecă. Deși accentele nu sunt borgesiene.

Mihnea mi-a adus și un stoc destul de mare de corecturi. Până nu mi se scoate ghipsul mă voi lăsa de Jurnal. Scrisul „la o mână" e de-a dreptul penibil. De altminteri, trebuie neapărat să dau prioritate corecturilor. Gabriel vine cu mașina în august la Paris și le va lua pe toate. După care nu mai am nici proiect, nici datorie.

Duminică 18 august

Dat fiind că brațul fără ghips continuă să mă doară și sunt nevoită să bat cu un singur deget, am de ales între a părăsi acest Jurnal pe mai multe luni, dacă nu pentru totdeauna, și a nota, cum am mai spus, telegrafic. Nu mai încep a mă întreba care e rostul acestei adnotări. Doar pentru memoria mea lăsătoare? Ce vreau cu această încăpățânare să nu uit? În cazul de față, nu de rost poate fi vorba, ci de obsesie.

Să pun, deci, date curgerii neștiutoare de timp.

Pe 7 august am căzut din nou. Sunt ca niște străfulgerări, scurte și imparabile. Te cheamă, te suge pământul, te trage ca un magnet. E imposibil să i te opui. M-am julit la cap și a curs destul sânge ca să mă sperii. Mai puțin de incidentul în sine, cât de perspectiva repetării lui. Nu mai are nimic de-a face cu vertijurile de prin 1984 (le-am regăsit corectând Jurnalul ce urmează să apară la toamnă). Atunci știam că vor trece. Acum, dată fiind vârsta, nu mai am aceeași perspectivă. E și infinit mai spectacular, îndemnându-te să-i invidiezi pe toți trecătorii care se deplasează inconștienți de starea de grație în care se află. La examenul de la Salpêtrière m-am dus aproape cu speranța că mi se va găsi ceva la creier. Mi-l prescrisese doctorița Mihaela Vlaicu, pe care o văzusem cu V. Amândurora ne făcuse o impresie excelentă. Nu numai că aveam încredere în ea, dar îi rămăsesem de-a dreptul recunoscătoare pentru că infirmase diagnosticul pesimist (de care mă

temusem mai mult) privindu-l pe V. Plecând de la ea, pe 12 iulie, parcă ieșisem din tunel. Nu-i puteam, deci, refuza IRM-ul cerut, chiar dacă trebuia să fiu la spital la 7 jumătate dimineața. Din liceu nu mă mai trezisem la o asemenea oră, încât am hotărât să nu mă mai culc defel.

Grație lui Gabriel, care s-a îndărătnicit să mă însoțească și a transpus într-unul din scenariile sale pline de haz sosirea noastră în zori de zi în spitalul încă pustiu (încurcasem eu orele), totul a trecut cu bine. Acceptasem acest sacrificiu orar fiindcă doctorița insistase asupra unicității IRM-ului de la acest spital (fotografiază nu doar creierul, ci și carotidele). Singurul lucru pe care-l uitase și ea (ca și toți doctorii mei) era incompatibilitatea dintre IRM-ul cu pricina și pacemakerul meu. Așa că a trebuit să trec de două ori la *scanner* pe un aparat ieșit parcă din *Colonia penitenciară* a lui Kafka. Comparația, găsită, pe drept cuvânt probabil, abuzivă, a intrat imediat în scenariul lui G., îmbogățindu-ne așteptările cu câteva minute de râs suplimentare.

Rezultatul comunicat cu o politețe „*vieille France*" de profesorul Marsault era excelent: creier bun, carotidele ca două mari bulevarde, totul perfect, în afară de bolnavul fără cauză care, în absența ei, continua să fie bolnav. Nu destul de rău pentru a ne împiedica să „serbăm" la restaurant împreună cu G. aniversarea lui V., dar nu numai. Paharele au fost ciocnite și pentru nunta noastră de aur (nici eu, nici V. nu știm când și nici cum au trecut atâția ani!). Fără a uita ziua de naștere a lui G. din luna mai.

Probabil însă că momentul cel mai festiv a constat în lectura de către G. a unor pagini de Jurnal din volumul pe cale de a apărea: *Scufundătorii din Delos*. Să te vindece prin profunzime (sunt mai curând eseuri) de pretenția de a ține un Jurnal.

Marți 20 august

Mai departe agenda. Morți și boli:

La începutul lui iulie am aflat despre moartea Irinei Nicolau. Atât se ocupa și preocupa de alții și nu de sine, încât puteai uita că este grav bolnavă (un cancer). De aici probabil și neagra surpriză. Dispariția va lipsi literele noastre de o zare a bunătății. Am spus cândva că omenea cuvintele. Predispoziție destul de rară pentru a nu mai fi înregistrată de contemporanii săi intelectuali. M.-F. a publicat în *22* un rămas-bun de foarte bună calitate.

La 92 de ani a murit, în iunie, Nicu Caranica. În iunie fusese văzut la restaurantul românesc de lângă casa lui. Ne bucuraserăm. V. ținea la el mai mult decât mine, care mă încăpățânasem să nu uit clipele sale de entuziasm față de naționalismul lui Ceaușescu. Ne înfruntase vehement la un cenaclu al lui Mămăligă. Nu m-am supărat, dar de ce aș uita? Numai pentru că era un bun poet? Îi las acest gen de generozitate lui V., care se slujește de ea cu grație.

Greg din nou în spital, de data asta mă tem că pentru fază finală. Vorbesc cu el la telefon. Fie îi este vocea înecată în lacrimi, fie îmbibată de morfină (probabil). Dispariția lui îmi va fi greu tolerabilă.

O chem pe Maria B. la telefon cu nu știu care prilej. Îmi răspunde cu vocea ei cea mai normală că a căzut și a fost operată (de două ori?) de fracturi la colul femurului, ca și cum mi-ar fi comunicat că are guturai. De unde atâta curaj? Ioana – continuă ea pe același ton – a fost operată pe creier la București și transferată apoi la Paris. După atâtea nenorociri, vin și știrile bune. I-a ieșit la București, cu o prefață de Zoe Petre, cartea despre *Acordul Churchill–Stalin din 1944* așa cum reiese mai ales din corespondența Churchill–Roosevelt. Ne-a trimis-o mulțumită că astfel calcă pe urmele tatălui ei. Va

apărea și la Paris (L'Harmattan), la toamnă. Cu o introducere, de data asta, de Hassner.

În acest timp – evident, fără nici un fel de legătură – Adriana e din nou în spital pe mai multă vreme.

Orizont prea încărcat pentru noi, care, în plus, n-o ducem strașnic.

Miercuri 21 august

Au fost, din fericire, și prietenii „trecători" prin Paris. Gabriel, firește, dar nu numai. Horia Patapievici cu Ioana, cinăm la chinezi chiar în ziua când mi se scoate ghipsul (11 iulie). Ciocnesc și pentru acest „eveniment", neavând cum să știu că de abia acum mă va durea brațul fracturat, în deplină desfășurare a libertății sale redobândite. Apoi Gabriela Ad., înainte și după decernarea unui premiu american (Human Rights) pentru „corectitudine politică". Mie, pe care mă știe opusă acestui caraghioslâc primejdios, mi-l anunță cu umor. Alții pretind că l-a luat cu totul în serios, mai ales că *22* a fost, cu acest prilej, decretată de către acest comitet pentru drepturile omului drept o publicație „curat" democratică. Ceea ce n-a împiedicat-o pe Gabriela Ad. să-i ceară lui Gabriel autorizația de a publica în avanpremieră fragmente din Jurnalul meu (primul volum, 1981–1984), care numai „corect" nu este. Jela îmi spune că a apărut chiar azi, după o minidispută în jurul scurtei sale prezentări editoriale pe care G. Ad. ar fi găsit-o prea „publicitară". De fapt, statutul meu „democratic" este pus, o dată mai mult, în chestiune de către Alain Paruit care, într-un articol din *Esprit* împotriva cărții Sandrinei, se miră că „până și o democrată ca M.L." cere „să ne ocupăm, în țările descătușate de comunism, în primul rând de Gulag" și numai în al doilea de Holocaust. (N-am citit încă articolul, dar mi-a fost, natural, semnalat de binevoitori.) Gabriela Ad.

mi-a confirmat, pe de altă parte, că Iorgulescu nu mai scrie cartea pentru Humanitas din articolele sale împotriva Sandrinei. Şi la cronica în limba franceză din *Politique internationale* – pentru apariţia căreia se luptase Mihnea – a renunţat. V. presupune că această schimbare, pe cât de radicală, pe atât de neexplicată, în atitudinea lui Iorgulescu (era încântat de cele două proiecte) provine din presiuni ale S. la Radio France Internationale. Sau, mai simplu, n-a vrut să redebuteze de pe aceeaşi platformă ideologică cu noi. Nu eu îi voi telefona să aflu. De altminteri, nici într-un caz, nici în celălalt, n-ar recunoaşte-o.

Nu fără legătură cu Sandrine – cartea sa ne va fi ocupat toată vara –, şi trecerea prin Paris a lui Toma Pavel. În plină discuţie telefonică cu haz (ca de obicei), îi reproşez primul paragraf al articolului său din *22*. Am mai scris despre el. O ridică în slăvi pe autoare, în absolută contradicţie cu restul textului, unde o neagă cu sistem. Au fost, în afară de măiestria lui Iorgulescu, cele mai exacte critici, alături de ale lui Ion Vianu şi de serialul Martei Petreu, care dovedeşte plagiatul după propriile-i cărţi punând pagini întregi pe două coloane. De la epitete la argumente, totul e copiat cuvânt cu cuvânt, într-un delir desfrânat al plagiatului cum rar am văzut. Dar şi despre Marta Petreu am mai scris. Toma Pavel, contrar obiceiului, se jigneşte şi recurge la argumente de corectitudine politică atenuată: asta a învăţat el în America, că trebuie să fii elegant cu adversarul şi să începi prin a-i aduce elogii. Tonul meu s-ar putea să fi devenit mai polemic în faţa unei asemenea replici; în orice caz, Toma Pavel s-a plâns în târg, cu umorul lui redobândit, că sunt fioroasă, că am vrut să-l fac praf etc. Fără [supărare] însă, din moment ce ne-a chemat şi din sudul Franţei, de la Alain Besançon, să ne spună ce de bine ne vorbeşte acesta din urmă. Numai superlative. Ştiam. Din pricina noastră, a lui T.P., a Ioneştilor, A.B. are

o slăbiciune față de români, pe care-i opune, preferându-i, polonezilor cu morga lor insuportabilă (Besançon *dixit*).

Și așa trec românii prin Paris, iar nouă ne trece vremea.

Sâmbătă 24 august

Ieri cu V. consultație la Mihaela Vlaicu. Același contact excelent ca prima oară. Dar, sub impresia bună pe care i-o lasă *scanner*-ul meu, caută alte cauze pentru dezechilibrul „familiei". Și găsește: la V. strâmtorarea canalului lombar și urgența unei operații. Culmea, și pentru mine pare a prevedea aceeași soluție.

N-am dispoziția sufletească să mă tem de o astfel de perspectivă. Noaptea precedentă (joi spre vineri) n-am dormit decât un ceas, din pricina unor crampe atât de puternice, încât m-am gândit la un infarct. Și m-am speriat. Pot eu să glosez cât vreau asupra sinuciderii și să deplâng imposibilitatea de a dobândi cianura salvatoare, însă la cel mai mic pericol trupul intră în panică și se agață de viață, oricât de întunecată ar fi ea. Renunț să mai comentez.

A ieșit în *22* (20 aug.) un larg fragment din *Jurnalul* 1981 (o avanpremieră la publicarea lui toamna asta). Trei pagini mari pe care le recitesc cu aceeași neplăcere. Prima reacție: a lui Alexandru Niculescu, care, după ce i-a reproșat lui V. că și-a distrus Jurnalul, regretă că pe-al meu l-am publicat dând numele adevărate ale interlocutorilor mei. Îl fac să remarce că am tăiat toate indiscrețiile. Nu de asta se plânge, ci de felul în care se vor lăuda în țară X și Y ce curajoși au fost ei atunci. Sunt gata la orice critică (pe cele mai grave mi le aduc eu însămi), dar, neînțelegând argumentarea, renunț să discut. Trece și el la alt subiect. E efervescent deoarece a fost atacat că l-a prezentat în *Rom. lit.* pe Basil Munteanu la modul „marxist", nestăruind asupra a ceea ce îl lega pe B.M. de Nae Ionescu. Al.N. pune totul la suflet. Tot el ne-a fotocopiat și trimis interviul lui Elie Wiesel din *Adevărul* (30/07/2002) în

care dă pentru deportații evrei din Transilvania un număr care prin modicitatea sa l-a făcut probabil să freamăte pe tovarășul său de drum Radu Ioanid de la Memorialul din Washington. Wiesel numără 15 000, în timp ce R.I. număra sute de mii (Wiesel le rezervă pentru unguri: „au trimis 600 000 de evrei la Auschwitz"). Să fim bine înțeleși: 15 000 nu e o cifră prea mică. Un singur deportat și era prea mult. Dar e prima oară când o personalitate de prim-plan a Holocaustului dă cifre atât de măsurate. Să înregistrăm. Și să nu-i decernăm totuși o medalie, cum a făcut, cu o șmecherie prea vizibilă, Iliescu.

Tot de la Al.N., răspunsul lui Gabriel Andreescu (*Observator cultural*) către Goma, care pretinsese (articolul său nu l-am avut) că între subcultura Bin Laden și „subcultura americană" nu e nici o deosebire. Subcultura unui Faulkner, a jazzului și a cinematografului comparată și echivalată cu fanatismul primar al lui Bin Laden: Goma a coborât pe cea mai joasă treaptă. A ajuns să se plângă de mine, de V:, de Liiceanu – cui? Lui... Iliescu. Continuându-și campania de împăcări istorice, cu regele, cu Free Europe, Iliescu, jucându-și mai departe rolul de o neașteptată inteligență, l-a invitat pe Goma oficial în țară. Printre motivele care-l împiedică să revină în patrie, Goma nu se mai ocupă de neocomunism, ne citează doar pe noi. N-are importanță că nu suntem în România, ci stăm alături de el, la Paris. Totul e explicabil (nu și scuzabil, firește) printr-o idee fixă devenită un simptom clinic: să dea în noi.

Îmi aduc aminte cum s-a compromis și regele în noiembrie 2001 răspunzând lui Iliescu în termenii următori: „Mulțumesc Excelenței Voastre pentru discursul *elegant*, *grațios* (?!) și important." Iată cum se lichidează o monarhie. La urma urmei, Goma nu s-a lichidat decât pe sine. Deosebit de urât însă. Bine că nu s-a plâns de noi direct lui Ceaușescu!

Jela și Tia Șerbănescu vor să ne facă să râdem cu un alt articol-scrisoare al lui Alex Pantazi din *Adevărul* împotriva lui

Breban și conținând dedicații ale autorului *Buneivestiri* către Ceaușescu și soția sa. Remarcabile, chiar și în contextul „Cultului", prin enormitatea delirului.

Marți 10 septembrie

Altă pauză de aproape o lună: pe 26 august aceeași febră și aceleași dureri ca în decembrie trecut când m-au reținut la spital; credeam că reîncep pneumonia. Timp de vreo două săptămâni iarăși doctori, analize, radiografii. Și una-două noi căderi (nu îmi amintesc la a câta rămăsesem). De ce să mai comentezi prin Jurnale, fie ele confesive? Platitudinea văicărelii e cea mai penibilă. Ca și evidențele asupra trecătorului timp. Evitând lamartinizările, să notez câteva momente ce n-ar trebui uitate (deși vor fi).

Gabriela Ad. publică în *22* (20 aug.) vreo trei pagini cu extrase din Jurnalul ce-mi va apărea toamna asta. Dan C. Mihăilescu face măruntă criză de gelozie, comunicată mie cu haz. Lui de ce nu i se dă? Răspunsul lui Gabriel („pentru că nu mi-a cerut") îl minunează într-atât, că-l citează la tot pasul. A luat și el vreo 100 de pagini să aleagă pentru *LAI*. Par a fi rămas singura care se îndoiește că textele acestea pot prezenta vreun interes. Impresie întărită prin halul corecturilor ajunse până la mine. Nu reușesc să aflu dacă sunt sau nu cele revăzute de Jela. Aceeași senzație dezagreabilă cu *Diagonalele*, pe care Jela, la cererea mea, mi le-a expediat prin Ioana Ghenciulescu. Îi cerusem să fie drastică și să taie toate repetițiile: nu s-a atins de articolele publicate în *Rom. lit.* I-o reproșez telefonic și deloc aprig; trimit totul revăzut printr-un prieten al Danei și al lui Daniel, Andrei Becan. Are amabilitatea să-și însărcineze șoferul cu ele: sunt primite la Humanitas încă de a doua zi dimineața, fără ca nimeni să mă avertizeze (o rugasem stăruitor pe Jela s-o facă). Cum era singurul exemplar

corectat, gestul meu de a-l încredința unui necunoscut putea fi riscant. Cum *Diagonalele* mi se par intolerabil de repetitive, am lucrat la ele, ca și la *Jurnal*, cu o iritare într-atât de nedisimulată, încât n-am izbutit s-o ascund nici măcar în convorbirile cu Gabriel, deși, după efortul editorial de a-mi scoate două volume toamna asta, ar merita altceva decât această enervare pe bază de o gâlceavă în fond inexistentă. În orice caz, cum nu mă suport în ultima și penultima vreme, nu văd de ce n-aș include în această ipostază negatoare și cele scrise de mine. Și o fac cu o stranie tenacitate, dacă nu și cu plăcere.

I-am răspuns lui Tismăneanu, care ne-a trimis cartea sa în românește, *Scrisori din Washington*. De ce n-aș recunoaște că m-a mișcat capitolul său despre V.?

În ceea ce-l privește pe V., nou asalt al Râmnicului. Iar o cetățenie de onoare, din nou „concursul V.I." într-o ediție „și mai completă". Și cereri de texte cu aceste prilejuri. Nu mai dă. Diverșii organizatori nu sunt însă mai puțin emoționați.

Spre a-mi încheia „operele complete", să semnalez ipoteticei mele memorii interviul din *Contrafort* (nr. 92/iunie). Oarecare și el. Pentru Basarabia aș fi putut, totuși, depune un efort.

În *22* (27 aug.) urmarea, încă neterminată, a serialului împotriva Sandrinei. În cel din 3 sept., un supliment de vreo opt pagini cuprinzând pledoaria lui M.-F., dar și cu traducerea articolului lui Alain Paruit din *Esprit*. Mi-e totuși greu să fiu obiectivă cu acest „studiu" prin care Alain o pune la punct pe Sandrine, cu folos și cu citate din Mircea Eliade falsificate de ea. Fără spiritul polemic al unui Mircea Iorgulescu, răspândindu-și puțin argumentele, nedibuind replica șfichiuitoare; A.P. m-ar fi impresionat probabil mai mult dacă în introducere, exacerbându-și teama față de extremismul dreptei românești, nu l-ar fi acuzat pe Patapievici (care a răspuns foarte bine) de a se servi de un limbaj „legionar", iar pe mine („până și democrata M.L.") de a ignora pericolul fascist, neacordând însemnele

întunericului decât crimelor comuniste. Am ajuns să descifrez (nu și să înțeleg) motivările unor Goma sau Țepeneag, nu și pe ale lui Alain, cu care nu aveam de împărțit decât cei vreo 17 ani de colaborare prietenească. Nefasta influență a lui Țepeneag nu explică totul.

Sanda Stolojan, care urma să facă față Sandrinei în emisiunea de pe *France Culture* a lui Finkielkraut, îmi descrie cum S. l-a anunțat în ajun că nu poate veni, fiind prea „atacată". F. a improvizat o altă emisiune, dar, în finalul ei, a tratat derobada Sandrinei drept o „dezonoare".

Singura care a reacționat la atacul lui Alain a fost Ileana Vrancea. S-a indignat, a telefonat de mai multe ori de la Ierusalim, i s-a părut aberant să fie pus în cauză, acum de către Alain, „antifascismul" meu vizibil și după 1989 când, dându-i replica în *22* lui Norman Manea, preconizam o lege care să penalizeze antisemitismul – ca și antimaghiarismul și antiromânismul.

Pe lângă foștii prieteni mai trebuie să-i numărăm uneori și pe alții, îndeosebi dintre cei apărați de noi cu mai mare îndârjire. Ca Dan Petrescu. A fost nevoie să mă „apere" Luminița Marcu în *Rom. lit.* ca să aflu că, într-o carte recentă, D.P. m-a atacat fiindcă Jurnalul meu reprezenta pentru el un fals din pricina comentariului în lumina prezentului. Obiecție neîntemeiată, deoarece *Vavilonul* nu se dă drept un Jurnal, ci tocmai drept un comentariu asupra lui. Dar unde Dan Petrescu devine pur și simplu ticălos este când, slujindu-se de calomnia lansată de Caraion, afirmă că n-aș fi fiica tatei. Revenind la scena alfabetului din copilărie, când în loc de „cuc" citisem „cioară", pretinde că, dată fiind starea menajului Lovinescu, nu era anormal să nu pot rosti cuvântul „cuc" eu, care tocmai fusesem adusă în cuibul altuia...

Când Bălăiță, de pildă, mă numește maliții într-un interviu acordat lui Agopian „mama răniților de la Paris", răspun-

de atâtor atacuri ale mele împotriva demisiilor sale, încât mi se pare, dacă nu normal, cel puțin banal. Nu și în cazul lui Dan Petrescu: am pierdut nu știu câte ore de microfon luptând pentru el. Ce are însă a face logica în această zoologie comportamentală?

Miercuri 11 septembrie

Să continui enumerarea:

Alina Mungiu vrea să facă pentru Cercul de Istorie recentă al lui Pippidi un documentar cu Adriana. Dacă am accepta și noi să ne lăsăm filmați? Nu mai „acceptăm". O pun în contact cu nepoata Adrianei, Ilinca Gheorghiu, specializată în scenarizări după compoziții muzicale, să stabilească ea contactul cu Adriana când se va putea. Deocamdată, A. se află de vreo lună în spital, unde este exclus să fie filmată, cu toate că documentarul ar cuprinde ca exemplificări ale „generației pierdute" destinul ei ciuntit, ca și cel al lui Fărcășanu. A.M. îmi vorbise de un proiect asemănător acum vreo zece ani. Atunci putea fi conceput cu totul altfel. Cu mai mulți martori într-o formă mai bună.

Gabriela Omăt publică în *Rom. lit.* (nr. 33 din 21 aug.) mai multe capitole din *Mălurenii* apărute în presa vremii ca tot atâtea nuvele, sub titlurile *I-a pus Dumnezeu mâna-n cap*, *Apostol Burdea* și *Apostol Burdea în dilemă*. Mi-a trimis fotocopii după ele, ca și – din păcate – după nuvele ale mele publicate pe la 17 ani în *Vremea*. Ilizibile. Un păcat de tinerețe de care mă rușinez pe drept cuvânt. Tot nu înțeleg cum de tata m-a lăsat – îndemnat chiar – să-i dau lui Ivașcu așa ceva. G.O. îmi cere pentru ultimul volum al *Agendelor* lovinesciene la care lucrează acum o postfață, cu condiția să n-o elogiez pe ea. Aș scrie una numai în acest scop. Ce altceva aș putea exprima, decât admirația deplină pentru felul în care G.O. a transformat o cercetare literară într-un adevărat roman al vieții

intelectuale interbelice? Cred că notele depășind în volum textul comentat reprezintă un caz unic la noi, și nu numai.

Prin Gabriela Ionescu pun capăt unui *malentendu* de câțiva ani buni. Cella Minart – relațiile noastre amicale nu erau în nici un fel în dificultate – n-a răspuns, acum câțiva ani, la mai multe mesaje de ale mele lăsate pe *répondeur*. S-a repetat destul de des ca să-mi închipui că este supărată și nu mai vrea să ne vadă. Gabi, căreia nu știu de ce îi povestesc episodul, i-l comunică Cellei Minart. Nu pricepuse nici ea ce se întâmplase. Mesajele mele nu fuseseră probabil înregistrate: crezuse, la rândul ei, că suntem supărați pe ea. Și așa am tăcut cu lunile, cu anii apoi. Ne telefonăm ca pentru o regăsire. E, de altminteri, una.

Joi 12 septembrie

Telefon de la Bădiliță. Întors din România, a descoperit pe Internet că ni s-a dat un premiu Aron Cotruș. Rectific imediat: mai curând Ovidiu Cotruș. Premiul l-am primit în 1998. Bădiliță a aflat-o acum dintr-un articol al lui Ungureanu din *România liberă*. Tot el ne înștiințează iarăși prin Internet că în *LAI* au apărut filele de Jurnal reclamate de Dan C. Mihăilescu.

Bădiliță ne expediase în luna iulie nu numai anunțul tezei sale de doctorat, *Les métamorphoses de l'Antichrist chez les Pères de l'Eglise – IIe–Ve siècles*, dar și o nouă carte a sa (*Nodul gordian*), unde ne numea „tinerii interbelici". Împreună cu Cazaban (i-a apărut în volum dialogul cu același Bădiliță) suntem într-adevăr ultimii „foști" tineri ai acestei generații mai curând pierdută și desemnată de un ex-amic renegat prin sintagma „băieți foști de viitor". Singura soluție ar fi să putem emigra în trecut.

Revăzut – după cât timp? – *Drôle de drame*, al lui Carné. Imensă decepție. În ciuda distribuției excepționale (Michel Simon, Jouvet, Barrault), pelicula e de-a dreptul isterică – mai

toate filmele franceze ale epocii de altminteri au un spațiu sonor de o stridență acidă greu suportabilă. În plus, în ciuda dialogului semnat de Prévert și din care strălucește și astăzi acel celebru „*bizarre, bizarre*" din dialogul Jouvet–Michel Simon, comedia e de un burlesc cu atât mai greoi, cu cât s-ar vrea mai spumos. Nu-ți vine să crezi că doar un an desparte *Drôle de drame* de *Hôtel du Nord*, care, în ciuda intrigii romanțioase, nu datează, și că același cineast a semnat la o mică distanță clasicul, din toate punctele de vedere, *Les enfants du Paradis*, din care nici o secvență nu comportă o dată sau nu suportă vreo critică. Nu am revăzut *Quai des brumes* și, de altminteri, mi-ar fi teamă să mă apropii de el. Cine știe ce pată se va fi depus pe imaginile entuziasmului meu inițial.

Duminică 15 septembrie

Dana și Daniel după-amiază pentru ipotetica instalare a Internetului. Când văd la câte întrebări ale computerului trebuie să răspundă Daniel, mă îndoiesc că voi reuși să mânuiesc așa ceva. Îmi dau seama că e ceva ușor ridicol – dar și mișcător, în același timp – în această voință de a fi în pas cu vremea, de parcă faptul de a nu ști să conduc mașina n-ar fi de-ajuns pentru a mă situa în afara secolului în care am trăit.

Aseară, telefon cu Gabriel. Și-a schimbat titlul volumului de eseuri autobiografice. Mai sobru și acoperind, după el, mai exact sensul acestui Jurnal de idei: *Ușa interzisă*. Prima reacție a lui V.: e prea banal, totul devine interzis, *Pădurea* etc. S-ar putea să n-avem dreptate găsindu-l mai puțin inspirat decât cel dinainte (*Scufundătorii din Delos*).

Din mărunțișurile nenotate la timp:

Niki a avut o fiică, Ana. Inutil să adaug că pentru el e departe de a reprezenta un „mărunțiș". Este chiar fericit. I-am telefonat să-l felicităm. Singura veste de început de viață din jurul nostru, unde se înmulțesc, dimpotrivă, cele ale sfârșitului.

Sau, în orice caz, ale bolilor grave. Cea mai neașteptat măcinătoare a lovit-o pe dornica de viață Anca Papaconstantin. Are o ciroză de la care n-ar putea-o scăpa decât implantul unui alt ficat, de la vreun accidentat, improbabil și providențial. Reacționase – la dubla amenințare a unui cancer la plămâni (cu operație) și a unei hepatite – ducând o existență hiperagitată, și iat-o acum doborâtă!

Greg, cu care am vorbit de mai multe ori la telefon, crede, într-o criză de delir, că a fost recent la Londra. Începutul unui sfârșit mereu anunțat? Legătura cu el mi-a fost asigurată de Marianne (Marion?) Grigorescu, nepoata lui de 19 ani. Nu ajung să admit această aberație: Greg să aibă o nepoată!

Din aceeași generație, tot atât de singură și curajoasă, Ina Don se află în fața unei noi operații de cancer.

Aș putea continua cu Gabi și câțiva alții, dar iar se va indigna V. că scriu prea mult despre boli. Cum aș putea însă să le ignor, când ele ne fac pe noi? Fără a uita însă să mă refer la excepțiile cele mai glorioase, Barbu Brezianu, de pildă, care-și duce cu bine și cap întreg cei 92 de ani. L-a chemat pe V. de ziua lui. E telefonul ce l-a mișcat cel mai mult pe V., tocmai după ce refuzase câteva cereri de interviu de la Radio București.

Lui V. i-au plăcut cei doi tineri istorici, Dragoș și Cristina Petrescu, care au ținut să ne vadă deoarece pregătesc un masterat cu Sorin Antohi la Budapesta. Vor să știe de la martori direcți cum a fost sprijinită în exil disidența din țară. Evident, nu ore, ci zile întregi am putea ilustra acest subiect.

Mai multe articole și descrieri pentru comemorarea la Sighet a aceleiași perioade de „disidență". Doina Jela s-a împrietenit cu Thierry Wolton, și Stéphane Courtois a impresionat prin optimismul său funciar și anormal. Nu e oare singurul dintre noi care încă mai crede într-un proces al comunismului, chiar pierdut printre negurile și treptele viitorului? Mesajul nostru a fost citit – ne spune D.J. – alături de al Papei. Și mai ce?

Când suntem preocupați de cu totul altceva, dar cuvintele continuă să ni se ciocnească în minte, se întâmplă ca o frază sau alta să ni se implânte în memorie și să nu mai scăpăm de ea. Așa s-a petrecut cu „cerul livid din care ne-am izgonit zeii". S-o fi reținut doar pentru epitetul „livid"? A doua frază de care nu m-am putut dezbăra zile întregi s-a ivit pe când aruncam niște scrisori și note, acumulate cu anii: „clasând și aruncând hârțoage, i-ar pieri pofta de viață până și unei lămâi". Nu mai comentez de ce ideea lămâii conștiente de miracolul existenței sale mi s-a părut purtătoare de umor.

Duminică 22 septembrie

O nouă tăcere, spre a nu repeta litania bolilor. Să nu las însă să treacă chiar totul.

Telefon de la Ileana Vrancea. Voia să știe cum stăm cu sănătatea (prost, firește) și să obțină de la noi data (anul) când ne-am dat demisia din „Academia" americană a dnei Manea. Știm de ce – îl premiaseră pe C.V. Gheorghiu –, nu și când. 1992, crede I.V. În orice caz, înainte ca aceeași doamnă Manea să-și „predea" „societatea" lui Iliescu. Pentru I.V., cuplul diriguitor era instrumentul Bucureștiului. I se pare o evidență. Cam așa credea și fostul soț al domniței Ileana. Și Mircea Fotino, care ne-a trimis niște scrisori deschise pe această temă.

L-am chemat aseară pe Geo D. în noua sa locuință, în care nu de bunăvoie s-a mutat. El, care stătea mereu în căsuțe cu grădiniță, se simte acum, la bloc, ca într-o colivie. E mai ales frânt și depășit. Îl înțeleg prea bine. Noi nici nu cred că am mai supraviețui unei mutări. Maică-sa a murit – aproape centenară –, prieteni – dacă înțeleg bine – nu prea are. Cu o femeie de menaj pentru cumpărături și o mână de ajutor prin casă, n-are cine să-i deschidă valizele și să pună ordine în cele trei camere de care dispune. Nici măcar nu se jeluiește pe cât ar avea dreptul.

În același număr, o altă metamorfoză a lui Iorgulescu: articol delirant despre *Maramureșul* lui Țepeneag, devenit unul dintre cei mai importanți romancieri ai României postbelice, dacă nu chiar singurul de această anvergură. Citez: „*Maramureș* încheie triumfal una din cele mai importante construcții epice din proza românească de după 1989, nu mai puțin și din toată perioada postbelică." Ca deseori la Iorgulescu, elogiul devine deșănțat. De pus în legătură cu derobadele recente. Gabriel ne spune aseară la telefon că I. vrea iar să-și alcătuiască o carte din serialul Sandrine.

În *22* (din 17 sept.), un interviu cu Maria Brătianu, care-și lansează la București cartea despre Acordul Churchill–Stalin din 1944 și anunță un film (!) asupra familiei Brătianu. Nu uită – în interviu – să semnaleze cum o numea V.: „PassioMaria". Cum e scris însă în două cuvinte, își pierde tot hazul. Devine explicativ și pedant.

În *Rom. lit.*, un interviu cu Vlaicu Bârnă, interesant nu în sine, ci pentru subiectul tratat: soarta lui Vinea sub comuniști. Dacă citești și nota cu citatul dintr-un articol al lui Vinea publicat în *Evenimentul zilei* (2 noiembrie 1941), feroce împotriva lui Lenin, înțelegi mai lesne de ce sub comuniști se simțea în primejdie. A fost, de altminteri, nu doar redus la munca de jos, ci și arestat. E drept că nu pentru incendiarele sale articole din timpul războiului și nici pentru mult timp. Date noi și despre Vasile Voiculescu, care, ieșind din închisoare cu o tuberculoză la coloana vertebrală, sta în casă întins pe o saltea: nu se mai putea mișca. S-a dus să-l vadă Vinea, nu și bunul său prieten Tudor Vianu, care nu și-a luat riscul. Ca om de caracter ce era.

Romoșan e de neiertat. În buletinul liberal (*Liber*) de pe august (nu știu cine mi-l trimite, poate că Dinu Zamfirescu) se transcrie o masă rotundă a liberalilor ce și-au ales doi ex-feseniști la conducere (Stolojan și Meleșcanu). A participat și

Romoșan. Cu un text halucinant: păcatul suprem al tranziției ar fi anticomunismul. L-am citit de mai multe ori, sperând mereu că voi descoperi umorul ascuns, spiritul satiric. Deloc. E, spre rușinea lui, serios. Și ofensiv. Șantajabil cu vreun dosar? Cel cu Nego, de pildă? Ar fi singura explicație, nu și scuză. Citez deoarece trebuie să-mi fixez în memorie inimaginabilul: „Pentru mine au existat în acești 12 ani două ideologii [...]: neocomunismul [...] și anticomunismul. La ce asistăm noi în momentul ăsta? Asistăm la un dezastru al anticomunismului, care a fost ideologia cea mai găunoasă, cea mai falsă a ultimilor 12 ani, reprezentată de impostori începând cu Emil Constantinescu, continuând cu Ana Blandiana, cu Gabriel Liiceanu și cu mulți alții. N-aș vrea să jignesc pe nimeni, dar neocomunismul a fost într-o postură justă. Acești neocomuniști n-au făcut decât să reprezinte o populație care e ea însăși neocomunistă, sau putem să o numim socialistă, postcomunistă." Nu s-a găsit nimeni să se indigneze!

Joi 26 septembrie

Telefoane de la Laura și Dan: a murit aseară Greg. Sub morfină. Fără suferință. Fără conștiență. Aparent împăcat. E o veste așteptată, însă sunt incapabilă s-o comentez.

Luni 7 octombrie

Altă întrerupere, provocată nu numai de boli și de „căderi", ci și de instalarea Internetului. Au lucrat la el două zile de-a rândul Daniel (Ciocânzan), uimitor de devotat, și un coleg al său specializat în computere Mac. Apoi a reînceput chinul din 1996, când m-am inițiat în impenetrabilele mistere ale informaticii: formulări încifrate, lipsite de logică, sfidarea oricărei cugetări. Dincolo de posibilitatea de a avea toată presa zilei din România (îl încântă pe V.), cred că am dibuit ce mă

împinge să pun în chestiune avantajele evidente ale Internetului: lipsa oricărui criteriu de valoare. O operă capitală e rezumată în tot atâtea rânduri cât o frază oarecare enunțată de autorul ei la o recepție tot oarecare. Nici nu s-ar putea altfel; Internetul n-are decât un criteriu de cercetare – numele propriu –, restul, adică alegerea între valoare și nonvaloare, îl aduce „utilizatorul". O tânără care-l ajută pe V. să-și claseze discurile, Ana-Maria Gârleanu (autoarea unui remarcabil text despre Queneau), fostă bursieră la École Normale Supérieure, profesoară apoi la o școală din Statele Unite, mi-a dat dreptate, semnalându-mi indigestia de informații neverificate din unele masterate asupra cărora i se cerea să-și dea părerea.

Nu știu dacă la mine domină iritarea, sau vanitatea de a reuși să mă cocoț pe culmi (pentru mine) de tehnicitate, deschizându-mi un acces spre „postmodernitatea" informațională... Mi-a luat însă tot timpul.

Prin e-mail de data asta, Jela îmi pomenește de un „scandal Patapievici", dar nu judecă de cuviință să-mi scrie despre ce este vorba. Pe Patapievici nu-l găsesc decât a doua zi dimineață, de Gabriel nu dau (ne va telefona din provincie). Au publicat în *Curentul* o calomnie asupra lui taică-său (ar fi fost prosovietic înainte de 1940). Nu se prelungește astfel numai mentalitatea comunistă – culpabilitatea prin rudenie sau clasă socială, iar la naziști, etnie –, se și încearcă demonetizarea cuiva care ar fi îndrituit să aibă un cuvânt de spus în aplicarea Legii Dosarelor. Ei au mai încercat (și, în atâtea cazuri, reușit) să-i șantajeze pe opozanții primejdioși. Nu înțeleg însă de ce au devenit timorați, când puteau tot atât de bine să-l aleagă direct pe fiu și să-l facă „informator". Tot nu le cere nimeni să aducă vreo dovadă. (P. va face un proces, dar justiție nu prea există azi în România.) Așa că la dosare inventate, ca... la Banul Ghica.

V. și cu mine suntem (paradoxal) din nou uimiți de curajul lui Paul Goma. Când Iliescu l-a invitat oficial în România,

i-a oferit și postul de director general al unei noi fundații dispunând de un buget fabulos (milioane de dolari). Acolo unde regele și-a pierdut coroana oricărei demnități pentru mai puțin (spre a nu mai pomeni de ginerele său, devenit „consilier" al actualei puteri, însărcinat s-o pună la curent cu „părerile" cercurilor princiare și monarhice din Europa), Goma, care nu știe din ce-și va trăi bătrânețile, a refuzat. Merită toate semnele de exclamație și de admirație.

Se pare că lupta „între generații" ce a bântuit la *Rom. lit.* s-a soldat cu eșecul tinerilor, Rogozanu și Luminița Marcu, surprinși în criză de insolență juvenilă. Trec amândoi la *Evenimentul zilei*. S-ar părea că de aici se pregătea R. să lanseze o campanie împotriva lui Gabriel. „Reușita" acestuia stinghere ște mai departe. Ceea ce el ar considera o ratare apare celorlalți ca o dublă și greu de suportat reușită: și pe plan social (creatorul și directorul celei mai importante edituri de acolo), și profesional (catedra de filozofie la Universitate), și literar (cărțile publicate după '89). E considerat ca un dur, violent și implacabil. Are o singură șansă: rari vor fi cei care-i cunosc fragilitatea ce face din acest prieten al nostru o ființă complexă și aparte.

O singură veste bună, în maldărul celor proaste: Adriana ne-a chemat de la ea de acasă, unde îi îngăduiseră de la spital să se întoarcă pentru o zi. Lucidă și calmă.

Sâmbătă 12 octombrie

Îmi telefonează o doamnă pe care aș fi cunoscut-o la coada pentru vize, pe aeroportul Otopeni, prin anii '90: a murit Miron Niculescu. Într-un azil, unde avea în sfârșit un pat și cearșafuri curate. Deduc că mai înainte nu dispunea de așa ceva. Dar nu cer detalii. Păguboșenia lui Miron era bine-cunoscută. Trăia din proiecte precum alții din pâine. Nu trecea săptămână să nu ne pună la curent cu viitoarea sa emisiune la France

Culture, unde depunea scenarii peste scenarii. Pe cât de păgubos, pe atât de cumsecade. Se străduia să facă bine oricui. Lui nu i se prea făcea, nu din pricină că n-ar fi fost un profesionist onorabil (am văzut o piesă de Ana Novac montată decent de el la Paris), dar nu se prindea de el cel mai infim succes. Presupun că pe unde a trecut a lăsat o dâră de mediocritate. Era, de fapt, „mediu", nu și mediocru. Sărea în ajutorul viețuitoarelor, om sau animal, pe plan de egalitate a generozității. A rămas legendară aventura lui și a Arlettei Dave (o realizatoare de la Radio Paris, celebră prin grădina zoologică pe care o întreținea în apartamentul ei). Se plimbau cu o camionetă prin Grecia: pe un câmp pustiu dăduseră peste un măgăruș abandonat. L-au luat cu ei până în România, de unde la vamă nu i-au mai dat drumul animalului spre Franța. Odată ajunsă la Paris, Arlette Dave nici nu mai călca pe la Radio, era prea ocupată să obțină de la Crucea Roșie certificatele necesare spre a-l aduce pe protejatul de la București, unde îl lăsaseră la o rudă a lui Miron (cu casă și grădină).

Apoi, Miron se căsătorise cu o infirmieră și avusese două fete. După '89 nu-l mai prea văzuserăm. Era atât de ocupat cu proiectele, încât își rata sistematic colaborările – din ce în ce mai puține – la Europa Liberă. Una dintre ultimele consta (curios cum de îmi aduc aminte) într-un interviu cu Lupașcu, căruia îi apăruse o nouă carte. Vorbea doar Miron, precipitat și nelăsându-i lui L. decât interstițiul în care să strecoare câte un „da" sau „nu". Am fost nevoită să arunc caseta la coș.

Duminică 13 octombrie

După ce în adolescența bucureșteană acordam în Jurnal un loc central viselor, interpretându-le după o grilă mai mult sau mai puțin freudiană, am constatat că de fapt „cheia" lor nu-mi deschidea nimic. Și, în afară de visul premonitoriu cu mama, nici n-am mai reținut nici unul.

Pe cel de astă-noapte nu risc să-l uit ușor. Între trezie și somn, căutam febril nu numai un loc mai cocoțat în pat, ci și un cartonaș asemenea unei cărți bancare, fără de care nu aveam dreptul să mor – ceea ce, se vede, doream cu tot dinadinsul. Încetul cu încetul, mă vedeam înconjurată de tot felul de „cartonașe", doar de cel cu acces la neant nu puteam da. M-am trezit incapabilă să realizez că n-a fost decât un vis. Rodit de întâmplările acestui an, cel mai născător de anxietate de la moartea mamei încoace. A venit seara și încă nu mi-a dispărut gustul sălciu.

Nu-mi mai rămâne, deci, nimic din transparența spirituală a cărții Monicăi Pillat (*Drumul spre Emaus*), prin care a învins boala și moartea. Nu știu, cu îndărătnicie, să „traduc" limbajul religios și perspectiva regăsirii celor dragi. Deși e singura consolare, îmi rămâne iremediabil străină. A fost prima întrebare înfiorată pusă mamei și răspunsul ei limpede de om credincios mi-a ferit copilăria de anxietate. În cartea Monicăi Pillat, un lung capitol este dedicat Antoniei, cu care comunică post-mortem.

Când i-am telefonat Monicăi Pillat am căutat zadarnic să-mi aduc aminte de o frază ce mă izbise în precedentul ei volum (*Cultura ca interior*). De data asta, a-religioasă. Îndemnându-ne să ne amintim că latinitatea cu care ne mândrim ne-a fost impusă de colonizarea romană, M.P. adaugă: „De câte ori vorbim, ne vorbește limbajul unui Imperiu". Revenind la punctul de plecare al acestei notații, azi, când – precum pare a o arăta visul nopții trecute – râvnesc la moarte (bătrânețea e mai detestabilă), mai am nevoie de consolări?

De ce însă acest vis?

Marți 15 octombrie

Ordinatorul, de când i s-a adăugat I-ul, pare a refuza să-și asume funcția primordială. Iarăși mi-a devorat o pagină, cu atât

mai greu de scris din nou cu cât subiectul e mai delicat. Barbu Brezianu ne-a trimis prin Sanda Sto un volumaș editat de Ministerul de Interne (ce legătură între jandarmerie și Coloana nesfârșită?) și Academie, cuprinzând – omagiu lui Brâncuși – mai multe eseuri, printre care două-trei de la B.B. La 92 de ani, păstrează mintea întreagă: din toate articolele publicate de el, nici o frază nu iese boțită, nici o virgulă omisă. Trupul, în schimb, după această bătrânețe miraculoasă, a început să scârțâie. Sanda Sto l-a văzut la ieșirea lui din spital. Cu bine: nu va mai fi operat. Cu mai puțin bine: trebuie să ia o doctorie olandeză ce l-ar costa 3 milioane lunar, cât toată pensia sa. I-o spun lui Gabriel – ne cheamă după convorbirea cu B.B. – și imediat se propune să-l adauge celor care – scriitori sau urmași – sunt ajutați de Humanitas. Mai rămâne ca B.B. să ia acest gest drept ceea ce este: un semn de solidaritate, nu de milă.

Nici Irina n-o duce mult mai bine: are o fractură a colului femurului, cu trei luni de reeducare în față. Și stau la etajul 4, nedispunând decât de o scară de serviciu în exterior!

Băieții lui B.B. au venit amândoi din America pentru aniversare. Dominic ne-a cerut să-l recomandăm pentru intrarea în Uniunea Scriitorilor. Alexandra Târziu, soția celui de-al doilea, ne-a trimis volumul ei apărut la București, *America, pantoful Cenușăresei*, cronică amăruie a emigrației românești din Statele Unite.

O veste mai bună: Adriana s-a întors acasă, vindecată. Vocea n-o arată: e rece, aparent indiferentă, nesemănându-i defel. Între timp, Alina Mungiu mi-a trimis o carte poștală de undeva de pe drumul între Bruxelles și Italia spre a-mi spune că fratele ei e gata să facă el filmul cu Adriana. Nu știam că are un frate. Cu atât mai puțin că e cineast. Singurul lucru ce mi se pare sigur: Adriana nu e încă pregătită pentru un interviu ce ar urma să stea la temelia documentarului asupra „generației pierdute" simbolizate de Adriana și Fărcășanu.

Joi 17 octombrie

De la Bujor Nedelcovici, toate articolele și interviurile sale apărute de curând la București. Volumul e intitulat *Cochilia și melcul*. Pe unele dintre aceste texte le citisem. Altele mi se par, în sensul bun, surprinzătoare. De pildă cel despre Tudor Vianu, apărat de fiul său, care-l consideră un cvasidisident. Sau altul despre Ion Ianoși, care se vede – nu doar pe sine, ci și pe tatăl său – în postură de rezistent! Neașteptat și semnificativ, acest articol al lui B.N., decent și măsurat, a fost refuzat de *Rom. lit.*, unde, în schimb, foiesc și înfloresc vechii „colaboraționiști". Tot Nedelcovici își analizează, în *Aldine* (28 sept.), dosarul în sfârșit obținut. Văd că și Dan C. Mihăilescu îl disecă pe al său în *LAI*. Nici unul însă nu se grăbește să ceară socoteală „turnătorilor" din jur, cum a făcut-o Timothy Ash. N-am insolența de a le-o reproșa tocmai eu, după ce am evitat să-mi cer dosarele (știu că sunt mai multe) și m-am ferit să pun nume pe diverșii informatori trimiși de București. La acest capitol, dezgustul pare a fi mai puternic decât datoria de memorie.

Telefonez azi la Humanitas, unde lunea viitoare trebuie să iasă primul volum din *Jurnal*, iar pe la jumătatea lui noiembrie *Diagonalele*. M-a speriat aseară Gabriel spunându-mi că are de ales între două fotografii de copertă. Una dintre ele poate fi confundată cu o adevărată caricatură: ridic brațele spre cer către Ioana Pârvulescu (dar ea nu se vede), de parcă l-aș imita pe de Gaulle adresându-se mulțimilor. A fost și prima impresie a lui V., când a privit, în 1996, fotografia. Publicată drept copertă, ar fi reprezentat o adevărată bătaie de joc. Nu îndrăznesc să întreb cine a avut ideea unei asemenea coperte.

Dublu miniscandal la București. Pe de o parte, au apărut *Memoriile* în patru volume și peste 3 000 de pagini „semnate", cum insistă malițios un comentator, de Emil Constantinescu,

pe de alta, în Parlament a fost adoptată Legea pentru apărarea limbii române a lui Pruteanu, prevăzând amenzi substanțiale pentru cei care, în acte publice, n-ar explica termenii străini de care se slujesc. E drept că până și francezii au avut acum câțiva ani o tot atât de ridicolă criză de patriotism lingvistic, dar fără... amenzi. Internetul ne-a îngăduit să asistăm direct la înfruntări (din păcate, răspunsul lui Paler, ignobil atacat de Constantinescu, a fost prea virulent). Cea mai imparabilă reacție a fost, pare-se, a lui Gabriel la televiziune, contrapropunând o lege de apărare a limbii române de ea însăși. Evident că limba română, așa cum este vorbită și scrisă, se vede amenințată cu destrămarea. Prin Internet am putut urmări în fine și detaliile despre „trecutul" lui Pruteanu, condamnat corecțional în tinerețe pentru mărunte furtișaguri. Ar fi furat până și... zacuscă (cum se va fi spunând în românește?).

Sâmbătă 19 octombrie

De la Doina Jela: fotocopii din „memoriile" lui Emil Constantinescu, paginile împotriva lui Paler, ca și două „răspunsuri" ale acestuia din urmă (le avuseserăm pe Internet). Acuzațiile – cu citate – sunt atât de grave, încât Paler fie răspundea punct cu punct, fie nu intervenea deloc. Cred că a ales soluția cea mai proastă, a invectivei și a disprețului. Ce lesne ar fi fost de apărat de orice calomnie dacă după 1989 ar fi pomenit de entuziasmul său juvenil și greșit pentru comunism, iar din anii maturității și ai trezirilor succesive ar fi insistat asupra cărților sale neconformiste, lăudate ca atare de Europa Liberă, și a sancțiunilor îndurate (darea afară de la *România liberă* și procesul public având drept „acuzat" un roman al său). Dacă citatele cu Canalul și colectivizarea sunt falsificate, ar trebui restabilite. Dacă nu, asumate, explicate. E păcat că în volumul său de memorii (copilăria la sat și inadaptarea la București) n-a fost deloc pomenit comunismul său incipient, prilejul era ideal.

Mai exista o soluție: tăcerea. Cu riscul ca cititorul, avizat sau nu, să rămână față-n față cu citatele cumplite.

Dacă n-ar trebui să pomenim și de ele, ne-am repezi la telefon să-l consolăm. Lovitura e aproape capitală. Dar prea am crezut în el, ca să-i ascundem acum ecoul stârnit în noi de aceste texte (insist, nu insultele lui E.C., ci citatele din poemele și articolele semnate de tânărul militant de altădată). Ce lesne ne-ar fi fost tuturor prietenilor și apărătorilor lui să-i sărim în ajutor dacă măcar un paragraf din „memorii" ar fi fost dedicat acestei necesare – și izbăvitoare – *mea culpa*.

Luni 21 octombrie

Ieri după-amiază, venind de la Sète, Gabriela Ad. Nu-mi explic de ce pozițiile noastre, nu o dată antagoniste, nu-mi provoacă nici un fel de iritare. Discut cu seninătate în contradictoriu, ceea ce nu mi se întâmplă adesea. Dacă n-aș ști că m-am înșelat atât de des și de grav în prietenii, aș crede că această dispoziție senină e semnul unei înțelegeri aparte. Cineva pretinsese că ea i-a cerut lui Iorgulescu cronica prea entuziastă asupra lui Țepeneag. I-o relatez, și la prima ei negare sunt sigură că e adevărat. Am o profundă încredere în sinceritățile ei – chiar dacă sunt succesive.

Azi îmi răspunde alarmată la telefon. În cartea de convorbiri dintre Bădiliță și Cazaban, acesta din urmă ar scrie că „dna Lovinescu a fost legionară înfocată". Revăzusem textul dactilografiat al acestor întrevederi și nu ajung să înțeleg cum de nu ne-a sărit în ochi. Îmi amintesc cum mama a fost dată afară din învățământ de către Horia Sima, pe lângă care protestase vehement împotriva introducerii limbii germane obligatorii în locul celei franceze. Era, firește, în timpul scurtei guvernări legionare, când lui Horia Sima îi revenise Ministerul Educației Naționale. (Rectificare. Am controlat: e vorba de

soția lui Vasile Lovinescu. După punct, fraza următoare continuă cu el. Ar fi trebuit, totuși, să fac corectura necesară. Acum n-ar mai avea nici un sens.)

Tot ieri, V. a scos dintr-un maldăr de cărți de anul trecut dosarul Caraion. Împinsă de o curiozitate bolnăvicioasă, am făcut ceea ce refuzasem (înțelept) când primisem cartea: s-o frunzăresc. În linii mari, cunoșteam schimbările diabolice la față ale lui C. Este atâta delir interpretativ în rapoartele sale securistice, încât simți că e de natură patogenă – ar fi în stare să provoace epidemii. Citindu-l, te murdărești. Până și Pelin, altfel deloc blând cu noi, ne apără din când în când. Și brusc m-a cuprins o panică nemaitrăită: și dacă din noi n-ar mai rămâne decât această imagine contrară, fără posibilitatea altor versiuni ce-ar contrazice-o restabilind adevărul? Mi-au fost totdeauna indiferente posteritățile. Din neantul spre care mă îndrept, cine să reacționeze, din moment ce nu voi mai fi? Făcusem o prostie: nu trebuia să mă confrunt cu o atare josnicie ținând de patologie sau/și demonie. Astfel de răni sunt infectate de otravă. Azi n-am mai deschis cartea.

Marți 22 octombrie

Pleacă de la noi Nicolae Florescu cu Ileana Corbea (ea a slăbit spectaculos). De o lună sau două el studiază mai departe la Freiburg arhiva exilului. Îi cere acordul lui V. pentru publicarea corespondenței sale adresate Luciei Popovici și fostului director al bibliotecii, Mihăilescu. Grație pasiunii de arhivar a lui N.F., exilul se vede reintrodus, poate excesiv de generos, în literele românești. Ne vorbește *en connaisseur* de valoarea Gabrielei Omăt cu ediția sa a *Agendelor* lovinesciene. Actualitatea lui E.L. i se pare incontestabilă. Pomenește imperturbabil de modul în care viitorul va primi și valorifica „agendele". Jonglează cu timpul, cu o agilitate ce-mi este acum străină.

Ca de fiecare dată, convorbirea este spornică, deoarece N.F. este printre rarii care cunosc alfabetul exilului și-i vorbesc limba.

După G., Ioana Pârvulescu este în plină efervescență deoarece citind Jurnalul lui Leni Caler a găsit dovada că ea era Doamna T. a lui Camil. Deși am cele mai bune amintiri din prietenia noastră pariziană cu Leni Caler, mi-e greu s-o identific cu Doamna T. Între ele stă deosebirea – prăpastia? – dintre mit și realitate. Or, pentru fetele din generația mea, Doamna T. aparținea mitologiilor femeii enigmatice, intelectuale și pe destinul ei stăpânitoare, spre care tindeam probabil în inevitabilele noastre bovarisme. Ipoteza Doamna T. = Leni Caler vine, deci, să simplifice intolerabil nu numai raporturile mele cu literatura, ci și cele cu propria-mi adolescență.

Miercuri 23 octombrie

De la Barbăneagră ne-a chemat Ion Caramitru pentru cea mai ciudată dintre invitații: să vedem spectacolul montat de el cu actori japonezi după *Macbett*-ul lui Ionesco. L-ar fi încântat pe Eugen o atare mixtură ieșită din comun? Probabil. Noi am fost nevoiți nu doar să refuzăm, ci și să explicăm motivul acestui refuz. Iar și iar același discurs, nu doar jenant, ci și jenat: cum să minimalizezi îmbătrânirea (spre a evita plângerea) și, în plin discurs normalizând anormalul, să justifici regimul de imobilism la care te supui? Mă întreb cum mai pot fi decentă în cursul unor întrevederi în care nu contenesc să-mi închipui ce-și va spune la plecare interlocutorul, după ce ne va fi examinat îndelung.

În orice caz, în țară s-a și zvonit că n-o ducem strălucit. Nu mai știu cine, Dan C. Mihăilescu sau Ruxandra Cesereanu – le mulțumeam telefonic pentru ziarele primite –, mi-a mărturisit că a aflat de sănătatea noastră precară. Nici unul nu se slujește de termenul „bătrânețe", „boală" e mai civilizat, mai onorabil, din ea se și iese, nu te sfiești să rostești cuvântul.

Deocamdată, unii sau alții vor să ne asigure că vor fi mai departe ucenici la școala imposibilei memorii... Ca să avem o dovadă că n-am trăit degeaba? Ca să ne consolăm?

Joi 31 octombrie

Am vorbit azi la telefon cu Marilena Rotaru spre a-i mulțumi pentru cartea trimisă ieri printr-o bursieră, specializată în indianistică, Mihaela Oprescu. Volumul se intitulează *Întoarcerea lui Vintilă Horia* și repară cea mai mare injustiție făcută unui om legat prin vorbă și faptă de țara lui de obârșie și doborât de o tumoare la creier în preziua unei întoarceri ce-ar fi dat sens întregii lui zbateri. M.R., neavând de fapt distanțe față de frumoasele naivități ale lui Vintilă, coincizând uneori cu ele, îi face un dar neprețuit: acela de a lua drept realitate proiectele sale cele mai irealiste. (E drept că mai ales ele îi reușeau lui Vintilă, existența fiindu-i modelată de ocaziile uneori extravagante pe care încrederea în propriul destin i le punea în cale, de la lagărul nazist de unde americanii îl eliberează pe fostul diplomat al mareșalului Antonescu, până la Premiul Goncourt, cu scandalul legat de el.) În exilul său ales de Dumnezeu spre a se naște, la Vintilă totul are rost și duce – paradoxal – spre împlinire. De parcă în fiece clipă ai fi invitat la repetiția generală a întoarcerii finale. Când „destinul" i-a refuzat-o, prima mare negație a părut a distruge torsătura sensului la care V.H. neostenise de-a lungul vieții. Prin admirația incondițională, prin minuția detaliilor acumulate, descrise (nimic nu i se pare nesemnificativ din tot ce a trăit, spus și scris V.H.), autoarea îi oferă o dublă „întoarcere", nu doar prin operă, dar și prin comentariul superlativ al fiecărui gest al său.

Pentru a citi acest omagiu patetic ce l-a readus pe Vintilă alături de noi am întrerupt lectura cărții lui Stéphane Courtois *Du passé faisons table rase!* (vers din *Internaționala*). Din păcate, volumul e alcătuit din capitole extrem de inegale (cel

românesc este coordonat de Romulus Rusan), iar Courtois semnează doar prefața, de fapt un text de vreo sută de pagini asupra refuzului angoasat al intelectualului de stânga din Franța de a se recunoaște în personajele din *Cartea neagră a comunismului*. De unde campaniile din mass-media (îndeosebi din *Le Monde*) desenând noua geografie a amneziei în care suntem cu toții îndemnați să locuim.

O excelentă analiză a acestor momente trăite și de noi ca „spectatori angajați" și uimiți de a regăsi acum, după căderea Zidului de la Berlin, peisajul intelectual procomunist din începuturile exilului (Parisul anilor '50). La unele dintre scenele descrise de el am asistat și noi, ca la faimoasa emisiune *Apostrophes*, unde Courtois uită să insiste asupra lașității lui Bernard Pivot simțindu-se obligat, în emisiunea dedicată *Cărții negre*, să-și populeze platoul cu reprezentanți ai Partidului Comunist Francez și să contrabalanseze Gulagul invitând și pe fiul unei victime a Holocaustului. Courtois nu-l uită nici pe Jospin mândrindu-se cu prezența în guvernul său a unor membri ai partidului comunist sau trecând sub tăcere propriul său trecut trotkist. Consacră câteva pagini și Sandrinei Lavastine, care scrisese în *Le Monde* că la Sighet sunt comemorați „legionarii". Îl apără și pe Cioran, neuitând să semnaleze buna reputație a unor Éluard sau Aragon, ultimul fiind, între altele, autorul unui poem în omagiu GPU-ului: amintirea celor doi este slăvită în Franța, spre deosebire de aceea a scriitorului român, atacat pentru excesele sale de dreapta. De uitat, Courtois nu-l uită nici pe Nicolschi (va fi oare singurul istoric care-l va pomeni, în Occident?). Nu știam că însuși Courtois a fost maoist activ după Mai '68. Ceea ce explică lipsa de prejudecăți și limite în judecățile sale asupra unui comunism trăit din interior, asemenea lui Koestler sau Annie Kriegel (al cărei student de altfel a și fost).

Duminică 3 noiembrie

L-am întrerupt și pe Courtois deoarece ne-a sosit (prin Mihnea) cartea lui Gabriel, *Ușa interzisă* (titlul, contrar aprehensiunilor mele, se justifică întru totul), și ne-am „aruncat" literalmente, V. și cu mine, pe ea. Profitând de orele nopții, mai avansate decât ale lui V., am ajuns spre sfârșit și-mi pare rău: aș vrea s-o reîncep. În afară de referințele, numeroase, la Heidegger, am impresia covârșitoare că așa ceva ar fi trebuit să scriu: nu există cuvânt care să nu lase impresia că a fost atunci descoperit, gândit sau regândit. N-am, firește, în comun cu G. nici profunzimea ideilor, nici pregătirea pentru a le interoga cum ar trebui, impresia de familiaritate îmi vine probabil din formulele fericite, parcă gravate, ca și din unele obsesii comune, cea mai insistentă fiind trecerea (V. ar spune trecerea-petrecerea) timpului. Originală nu este necesitatea de a afla un rost prezenței noastre pe lume, ci nivelul la care e exprimată. Ar trebui, de fapt, să citez totul, așa că nici nu încep. Dar nu pot să nu mă bucur, o dată mai mult, că ni s-a oferit un astfel de prieten.

Telefon aseară de la Romulus Rusan: dacă vrem să stăm o săptămână-două într-un castel din Elveția unde sunt primiți scriitorii „meritanți". Refuz, oarecum plictisită că trebuie să-mi motivez reacția prin considerente de ordin medical. Aș avea chiar argumente originale: ieri am căzut (e a cincea sau a șasea oară) cu capul în cuptor, al cărui geam (din fericire, dintr-un material plastic, nu din sticlă) l-am spart în mii de bucățele. Dacă n-ar fi panica întregului trup, care mă obligă să mă țin de ziduri și să nu ies fără baston, aș putea aprecia și insolitul situației: capul meu, mai puternic decât un geam de cuptor! N-aș fi semnalat un astfel de incident, dar discreția, exagerată probabil, mi-a fost anulată de Gabriel, care ne implică, plin de haz, în diferite scenarii ale bolii și bătrâneții, totdeauna cu o afecțiune mișcătoare. În *Ușa*, de pildă, povestește pe larg, cu unele exagerări, dar ținându-se destul de aproape de adevăr,

cum a insistat să mă însoțească la consultația supermatinală într-un spital, pentru *scanner*.

Îl întreb pe Rusan dacă textele privind România din cartea lui Courtois nu sunt de fapt comunicări de la Sighet deja publicate. Îmi spune că ele datează de acum 4 ani, fuseseră scrise pentru *addenda* la *Cartea neagră*, când a apărut în România.

Revenind, l-am întrerupt pe Revel cu *L'obsession anti-américaine* pentru a-l citi pe Vintilă Horia, apoi pe Vintilă pentru Courtois, pe Courtois pentru albumul Sandei Nițescu cu texte și desene ale ei pe tema cafenelei pariziene, admirabil editată la Cartea Românească (impresionism de bună calitate). În sfârșit, *Ușa* lui Gabriel a pricinuit o pauză decisivă în acest șir de minitrădări („mini", deoarece voi reveni și le voi citi, natural, până la capăt). Șirul reîncepe totuși, deoarece Catherine mi-a adus primele exemplare din *Jurnalul* meu și, date fiind greșelile strecurate în index (Ugică, de exemplu, în loc de Ujică), trebuie să-l recitesc cu grijă, nefiind sigură că Jela mi-a transcris toate corecturile. Mai curând, dimpotrivă.

Ne-a trimis și Alexandru Papilian un roman scris direct în franceză, *Le bien que je n'ai pas fait*, căruia îi voi rezerva o seară, sperând că într-o zi nu prea îndepărtată îl voi putea redeschide pe... Revel.

Luni 4 noiembrie

Prânz românizat: Rodica și Oana, cu tot felul de bunătăți gătite de Oana: salată de vinete, sarmale, mămăligă, chiftele, plăcintă. Extragem dintr-un *placard* niște „tărie": gata să ne credem pe maluri dâmbovițene. Sanda Nițescu inaugurase seria, însoțindu-și cartea despre cafenelele pariziene cu niște foarte naționale chiftele, dar azi e un adevărat festin. Cu Oana și Rodica ne înțelegem foarte bine și ne vedem foarte rar; viața lor e la țară, a noastră, la Paris. În ultima vreme suntem atât de legați de casă prin lanțul slăbiciunilor noastre, încât eu

nici nu mi-am dat seama dacă acest al 19-lea arondisment e cu adevărat situat în Paris. Doar V. mai vizitează capitala în căutare de discuri și cărți, nestinse patimi.

Prin Internet citim răspunsul lui Neagu Djuvara dat directorului editurii evreiești de la București Hasefer (Wexler), care pretindea, printre alte aberații, că Rădescu era foarte apropiat de... legionari. Articolul lui Djuvara nu e doar ferm, ci și foarte riguros documentat, el făcând parte în primii ani ai exilului din mai multe comitete de conducere, printre altele ocupându-se tocmai cu alegerea celor de parașutat în România. După Wexler, cu toții erau legionari, după Djuvara, nici unul. Îi telefonăm lui Neagu să-l felicităm: era supărat pe noi că nu i-am răspuns la scrisoare și nu i-am primit cartea: ne scrisese pe adresa căsuței poștale (n-o mai avem de vreo 10 ani).

Inexplicabil, Țoiu îl atacă pe V., în *România literară* (nr. 42). Nu se înțelege de ce: pentru că lui V. nu-i este rușine că e român, pe când lui, Țoiu, în trecere prin Paris și privind la niște țigani de-ai noștri transplantați pe malurile Senei, îi este?... Cum ne cheamă la telefon Manolescu, în treacăt îl întreb și pe el: ce i-a venit lui Ț., care n-avea nimic de împărțit cu V.? Niki îmi răspunde ca de fiecare dată când e nevoit să explice unele colaborări ce nu-l cinstesc: „e bolnav". De altminteri, chiar Ț. a avut, după acest sistem de scuze, mai multe... cancere. Altul divorța, al treilea trecea printr-o depresie, fiecărui colaborator notoriu cu „puterea" de-abia defunctă Manolescu îi afla același tip de scuză. De altminteri, Niki tinde, în ultima vreme, să reabiliteze din ce în ce mai vajnic pe marii compromiși. Nu-i amintesc lui Niki de „sandalele de aur" cu care *Desculțul* lui Zaharia Stancu naviga în lume nu în funcție de valoarea sa, ci de fotoliul ocupat de autor. Ar fi inutil.

În loc să tac, îi cam reproșez lui Mihnea slăbiciunea sa pragmatică pentru foștii care au reluat puterea, în România,

ca și în Ungaria sau Polonia. A fost prost percepută prezența lui Mihnea la nu știu ce colocviu bucureștean și apariția sa la televiziune alături sau imediat după o delegație socialistă franceză (adică tocmai ceea ce i se reproșa aberant de fals altădată). Acum ține să le dea dreptate? Ieri-seară m-a chemat pentru a contraataca: s-a supărat.

Sâmbătă 9 noiembrie

Ieri, vizita total neașteptată a lui Mititelu, sosind cu avionul din București. Când fusesem cu M.-F. la Londra, acum vreun deceniu, dacă nu mai mult, ne invitase acasă la ceai. Avusesem prilejul să-i văd copiii (mi s-au părut cei mai bine-crescuți din Occident), dar nu să stăm de vorbă. Indiferența lui părea atât de opacă, încât mă întrebam dacă nu-i voi fi făcut vreun pocinog. Brusc, acum vreo două-trei zile, un telefon de la București: venea pe scurt timp la Paris și voia neapărat să ne vadă. Credeam că are ceva de cerut, o colaborare poate la BBC, pe care aș fi fost obligată s-o refuz, dar nimic. Am stat, V. și cu mine, de vorbă cu el în cea mai destinsă și mai agreabilă dintre convorbiri, înțelegându-ne perfect. O dată sau de vreo două ori a fost chiar patetic. Pe măsură ce se ștergea de pe ecran Londra, se ivea un cu totul alt om. Cădeau și supozițiile mele în urma unui interviu al său din *22*, notat în Jurnal pe 25 iunie. Uitasem că există și surprize agreabile.

Obsedată, de când am vorbit la telefon cu Gabriel, de formele pe care le-a luat boala creierului (zi după zi chircindu-se ca mâncat de molii) la Dragomir. Odată cu el (a intrat aseară în comă) dispare ultima inteligență pur orală. Refuzase cu încăpățânare orice apariție publică. Tot ceea ce fusese la Țuțea pitoresc și anecdotă devenise la el esență, efort, fără pauză, al gândirii. De judecata lui se temea până și Noica, iar cu învățăceii de la Păltiniș continua să discute în ședințe săptămânale sau bilunare. Îl acceptase și pe Patapievici la aceste ședințe

voit socratice. O existență clădită doar pe pasiunea pentru idee se încheie cu o mizerie fiziologică de nedescris. Cele câteva detalii date de Gabriel nu-mi ies din minte și colorează cu întunecimi și spaime cotidianul. Pedepsit, ca și Cioran, tocmai prin ceea ce îl definea: orgoliile minții... Din pricina bolii lui Cioran suferisem și altfel, era un prieten. Pe Dragomir îl zărisem o singură dată, la Timișoara, când ne dusese G. la el pentru cinci minute și nu schimbaserăm decât o vorbă-două. Dar fără legenda sa probabil că ar fi mai greu să accepți umana noastră condiție. Cine și de ce se răzbună pe disperatele noastre lucidități?

Duminică 17 noiembrie

A murit Dragomir. În ziua aceea, Gabriel și-a ținut cursul la Universitate despre el. Apoi, Dragomir va putea să intre în uitarea pe care și-o pregătise de-o viață.

Ieri după-amiază, Ioana Pârvulescu, venind de la Viena, pentru două zile la Paris. Cred că nu ne-am văzut decât de vreo două [ori până acum, și e] cu atât mai inexplicabilă familiaritatea comunicării cu ea. E ca și cum aș cunoaște-o din Bucureștiul de altădată. Și de altminteri aici stă și dezlegarea întrebării: cu un remarcabil simț de finețe, ea a surprins, analizat și reprodus un mod de viață și de înțelegere specific „interbelicului" (cum s-ar spune la București), din care comunismul cu mahalaua sa constitutivă au făcut un tărâm exotic și irecuperabil. Doar individual câte un cercetător al defunctelor climate literare îi mai poate parcurge potecile. I.P. e printre aceștia, de aceea îi și urmăresc cu atâta constanță rubrica din *Rom. lit. „Je est un autre."* Cu ea vorbesc, de pildă, despre Camil Petrescu altfel decât cu cei din leatul ei. De parcă m-aș aștepta să fiu întreruptă de un telefon al lui Camil. Această trecere de la trecutul istoricizat la un prezent nealeatoriu îmi este prețioasă.

Vineri seara, cu Dana și Daniel, cinăm la restaurantul Laumière. I-o promisesem lui Daniel încă de la aniversarea lui de acum vreo lună. Acum, tot așteptând în zadar să-mi fie mai bine, va coincide mai curând cu a mea. Pe care refuz, firește, s-o mai comemorez. Numai închipuindu-mi cum mă privesc ceilalți când intru la Laumière în restaurant, îmi vine să mă pedepsesc pentru păcatul, involuntar, de anti-estetism. Doar stridiile mă mai înseninează.

Ieri l-am sunat pe Gabriel. Cina cu Mihnea și era în căutare de „scenarii". Ultimul nu mi se pare prea inspirat: gospodine din România indignate că nu știu să fierb tăieței. Nu-mi dau seama dacă e o invenție a Jelei, care mi-a transmis prin e-mail „știrea", sau dacă întrebările puse de un astfel de specimen lui Gabriel prin presă au vreun sâmbure de adevăr. Dacă da, doamnele gospodine s-au înșelat asupra paginii: puțin mai înainte, Gabriel descria cum a încercat Noica să facă o cafea: fierbând boabele! Asta da poveste! E drept că nici [cea despre] capul meu mai tare ca un aragaz și spărgând geamul cuptorului nu este mai prejos și că va trebui să lupt cu Gabriel spre a-l feri de ispita punerii în scenă a incidentului.

Marți 26 noiembrie

Tot îmi propuneam să „sabotez" aniversarea mea. Cineva, ceva, un zeu sau un nimic m-a ascultat. Noaptea de 18 spre 19, sfâșiată de crampe parcă mai puternice decât în criza de anul trecut, când cu internarea la Bichat. Doctorul de cartier a sosit dimineața, în timp ce telefonul suna mereu pentru urări. S-a declarat pe 21 și o infecție cu febră mare De abia acum, când mi-am mai revenit, se deschide lista cu doctorii de văzut, analizele de făcut. Și poate chiar cu operația pentru piatra de la vezica biliară. În același timp, a reînceput și inima. Sărbători fericite în perspectivă.

Ieri am primit și volumul cu „Diagonalele". Cu o fotografie foarte inspirată pe copertă, dar fără... sumar! Culmea e că nu-mi dădusem seama până nu m-a înștiințat Gabriel! Doina Jela – redactoare de carte – a lăsat să treacă și această enormitate, pe lângă celelalte greșeli necorectate. Un indice în care Ștefan Lupașcu este confundat cu Lupescu, iar Mihai Zamfir devine detestabilul naist Gheorghe Zamfir. Cum deschizi o pagină, cum dai de o enormitate. Nici nu-mi mai vine să controlez. E ca un iarmaroc al greșelilor. Nu pentru asta i-am făcut însă aseară telefonic o scenă Jelei. M-a iritat profund pretenția ei de a obține o bursă de o lună la Paris pentru corectarea unui *Jurnal* în curs de apariție și la care a lucrat mai înainte cu iresponsabilitate și improvizație. Mi-am făcut iluzii văzând în ea un fel de alter ego în stare să taie și să spânzure cu folos în Jurnalele mele de tipărit post-mortem. Nu uit, firește, ce a făcut Doina Jela pentru memoria mamei, dar calitățile ei sunt de altă natură decât cele ale realismului tipografic.

Deci trebuie să renunț fie la pretențiile mele profesionale, fie la publicarea Jurnalelor rămase inedite după dispariția mea. În așteptarea unei astfel de decizii, corectez cât pot mai repede volumul următor. Despre cel ieșit recent am reacții uimitoare. De la Paler – e prima oară când ne cheamă de la București în criză de entuziasm –, până la Mihai Zamfir cu aceeași tonalitate emoțională.

Bucureștiul, de două zile, luminat de curcubeul intrării în NATO și de discursul lui Bush în Piața Revoluției se lăfăie într-un spectacol al fericirii lacrimogene și al obligatoriului taraf de lăutari în cel mai pur stil mitocănesc. Nu poți cere probabil nimănui să nu se bucure de în sfârșit obținuta protecție americană. Și mie îmi pare bine. Apreciez însă un editorial al lui Paler (cel mai bun gazetar, de departe), care atribuie acest succes... Mării Negre, și nu lui Iliescu sau Năstase. Re-

clam și dreptul să regret prezența cel puțin a regelui Mihai, dacă nu și a lui Constantinescu, în Piața Revoluției, alături de cel care a provocat aici un neșters din memorie măcel. Poate că Dumnezeu îi va fi surâs lui Bush, așa cum a declarat în fața unei mulțimi aduse ca pe vremea lui Ceaușescu, cu camioanele... Eu aleg însă reacția unei bătrâne care a afirmat, la radio sau la televiziune: „Azi n-a plouat." Erau, de fapt, lacrimile celor care și-au petrecut viața, și-au irosit forțele – și, uneori, eroismul – privind spre cerul întunecat din care sperau să coboare americanii. Iată-i acum în sfârșit sosiți și celebrând libertatea împreună cu cei care-o înjunghiaseră. Poate că revenirea la putere a unor comuniști fără ideologie, doar cu carieră, este inevitabilă pentru Rusia și foștii ei sateliți. Nu ni se poate însă cere să găsim că este și lăudabil.

Miercuri 27 noiembrie

În *la toute petite histoire de la grande*, îmi pare bine că am primit ziarul (*România literară*, nr. 46) cu textul Ioanei Pârvulescu consacrat *Jurnalului*. Am putut astfel s-o chem la Viena spre a-i mulțumi.

În *22* (din 19 noiembrie), Mircea Iorgulescu, dând seama despre *Întâlniri la Ierusalim*, o carte de culegeri din scriitori evrei din Israel, găsește prilejul de a mă apăra. Într-adevăr, cartea conține un dialog în care Michael Shafir mă atacă. Aș avea – pretinde el – „poziții radical antidemocratice" și aș fi inspiratoarea antisemiților notorii Manolescu și Liiceanu, care și-ar lua ordinele de la Paris. Cum remarcă și M.I., exact ca pe vremuri în *Săptămâna* lui Eugen Barbu. Dar, pe atunci, când atacam un editorial antisemit din selecta publicație, eram, pentru Shafir, „radical-democrată". De fapt, nu-mi poate ierta că o susțin pe Ileana Vrancea împotriva lui. Sub aparența de haz, mă cuprinde însă dezgustul: deși extrem de sceptică asupra

naturii umane, trebuie să recunosc că la astfel de calomnii nu mă mai așteptam. N-ar fi fost normal ca și alte voci să i se alăture lui Mircea Iorgulescu?

Cât despre Shafir, nu-mi rămăsese nici o iluzie din momentul în care, spre a-l denigra pe Mihai Sturdza – acesta lucra cu el la departamentul de cercetări al Europei Libere –, îl tratase de „subordonatul meu". Ce nesigur trebuie să fii de calitățile tale, dacă o poziție de șef îți ține loc de toate!

Gabriel ne cheamă fulminând de indignare: a plecat de la o ședință Prometheus (din cele organizate de *Rom. lit.*), unde, în bunăvoința generală, Niculescu-Mizil era lăsat să compare persecuțiile comunismului cu ce a suferit el după '89. De vină nu era de fapt acesta, ci tagma scriitoricească, în frunte cu Manolescu, care se tot fălește cu rezultatele „rezistenței prin cultură". Ce iremediabili bolnavi veseli sunt cu toții. Ca să fie înțeles, un „original" precum Gabriel se vede obligat să ni se adreseze nouă!

Vineri 29 noiembrie

Ieri și azi telefoane și e-mailuri cu Gabriela Ad. asupra reacțiilor lui Shafir la articolul lui Iorgulescu.

Telefon mișcător de la Manolescu. Nu pentru că va prezenta mâine, la Târgul de carte Gaudeamus, alături de Gabriel cele două cărți ale mele, ci prin felul cum vorbește de *Jurnal*: i-a amintit tinerețea lui. Ce timpuri! – suspină el. A pus fotografia casei noastre – cea de pe copertă – pe prima pagină a ziarului, fiindcă îi venea să plângă văzând-o: parcă se privea pe el însuși din trecut, urcând scările spre noi. Telefona cu pruncul alături. Maică-sa are 94 de ani și e mai sănătoasă decât el. Ceea ce îi dă probabil lui Niki o iluzie de eternitate. Are de la cine s-o moștenească...

Sâmbătă 7 decembrie

Nu știu cum vor fi sărbătorile, dar nu le voi petrece în spital. Împreună cu dr. Pospat, am hotărât să nu facem operații și analize în spitale într-o perioadă când ele se golesc de personal medical. Lăsăm deci pe ianuarie. Dacă ieri n-aș fi avut impresia că nu voi mai merge niciodată, aș profita de pauza asta obținută după atâtea amenințări: doctorului de cartier îi era teamă de septicemie, gastroenterologul român îmi pomenea de... cancer. O veselie!

Încerc să întrețin aparențele unei vieți normale. Primim mai departe „vizite". Cum era să-l refuzăm pe scriitorul de la Budapesta (originar din Transilvania) Jenő Farkas, care a tradus în ungurește și a editat *Istoria civilizației* a tatei? Nici nu-mi ceruse autorizația, dar e conform moravurilor estice, chiar dacă Jenő Farkas are ținută occidentală. E nepotul soției lui Regman și ni-l adusese cu ani în urmă Ștefăniță, dar mi se pare reprezentativ pentru un tip de maghiar mai evoluat decât pe malul Dâmboviței. Ne traduce și câteva referințe la V. pe Internet în maghiară: constatăm că o revistă la care colaborează și J.F. i-a reluat un articol din *Limite* în care susținea – exagerările sale asumate patetic! – că pentru noi revoluția maghiară e mai importantă decât cea franceză. L-a rugat András Sütő să ne aducă o piesă de teatru, *Une étoile au bûcher*, cu o dedicație în care-și amintește cum ne asculta emisiunile. Piesa este tradusă în franceză și tipărită de un editor necunoscut (Palamart), care are prostul gust de a plagia pur și simplu celebra copertă a lui Gallimard. Încă o dovadă că moravurile „balcanice" nu se limitează la România. În prefață nu se uită a se aminti că autorul a pierdut un ochi în incidentele interetnice de la Târgu Mureș. Aveam impresia că, în semn de protest, se mutase la Budapesta.

Nedelcovici îmi aduce de la București 10 exemplare din *Jurnalul* care a umplut-o pe Adina Kenereș de un entuziasm

debordant – mi-l comunică îndelung prin telefon. Cu prilejul lansării la Târgul de carte a *Jurnalului*, dau un interviu prin telefon Ancăi Mateescu de la Radio București. Vorbeam din pat, cu vocea mea răgușită și bolnavă, habar n-am ce va fi ieșit.

Ne bucurăm mai mult de binemeritatul succes de critică și de public al *Ușii interzise* a lui Gabriel. Mircea Iorgulescu, în elanul său admirativ, nu numai că a scris în *22* două cronici (remarcate până și de G., de obicei avar cu părerile ce-l privesc), dar ne-a și chemat să ne anunțe că literele românești au dobândit un mare scriitor. Cum să nu aprobi? Cele două pagini ale lui Alex. Ștefănescu din *România literară* cuprind același tip de elogii justificate.

Vărul lui Gabriel, Adrian Oprescu, a venit azi să ia, spre a le înmâna lui G., corecturile mele la al doilea volum de *Jurnal*. Cum le-am scrijelit într-o poziție întinsă, deloc prielnică unei asemenea activități, nu-mi dau seama dacă am reușit de data asta să evit greșelile ce împotmolesc lectura celui dintâi.

Pe Internet un articol din *Adevărul* de Cristian Tudor Popescu, „Regimul crapului gonflabil", împotriva lui Breban – acesta din urmă declarase că, dacă o dictatură naște un geniu (pe el, firește), atunci este justificată. Mânia talentatului gazetar este superbă, deși nu evită totdeauna vulgaritatea de tip mai mult sau mai puțin arghezian. Mai cuprinde și pasaje pe care credeam că nimeni în România (în afara unui Grigurcu) nu le mai îndrăznește. Atacă și pe cei – cohortă – care găsesc în „operă" scuza nimicniciei cotidiene a scriitorului îmbălsămând pe gâde. Nu uită în cronica sa pe acei intelectuali admirativi față de „rezistența prin cultură" a anilor '60. Mai decent, ferm totuși, se referă la E. Simion și la un Manolescu mai relativist decât oricând. Semnalează și plecarea ostentativă de la ședința Prometheus a lui G. Liiceanu, găsind că nu e de ajuns.

Duminică 8 decembrie

Azi-dimineață la trezire am căzut din nou. Fără vreo lovitură. Doar moralul la zero. Nu mai văd ieșire.

Miercuri 11 decembrie

Grăbindu-mă să mă scol din pat, cad din nou, fără să mă lovesc prea tare. Coșmar.

Vineri 13 decembrie

Aș avea toate motivele să pun capăt acestor notații care se hrănesc doar cu misterioase stări bolnăvicioase și orizontale împotriva cărora – pentru prima oară – nu știu cum să lupt. Atunci pentru ce mă așez în fața ordinatorului și mă pun să bat? Ca să simulez un rost?

Am citit în pat *Bukovski la Sighet* (Fundația Academia Civică), o culegere din conferința lui B. și din răspunsurile celor din sală. Și nu știu pe care din cele două reacții ale mele s-o privilegiez. Pe de o parte, exult văzând cum ultimul dintre marii disidenți are mai departe curajul – sau irealismul? – de a susține evidența: în lipsa unui „proces al comunismului", tranziția spre democrație a fost ratată. Fără conștiința răului și condamnarea morală a vinovaților nimic nou nu se poate clădi și e în logica sfidată a lucrurilor ca în țările estice să revină la comandă comuniștii-mafioți, iar Rusia să fie condusă de KGB. Până aici, îi sunt recunoscătoare de a se afla și el pe drumul meu atât de pustiit. (Sau eu pe al lui, să păstrăm proporțiile.) Deși, bazându-mă pe documentele de arhivă „scanate" de el în 1991 la Moscova, teza că Occidentul infiltrat de KGB e singurul responsabil de menținerea Rusiei și a țărilor ex-comuniste în nemișcarea și uitarea de azi mi se pare cam prea radicală, aș îndrăzni să spun chiar simplistă. Imediat ce mi se prezintă o unică explicație, de tip „complotist", neținându-se

seama nici de complexitatea contextului, nici de hazard, mi-e greu s-o iau în serios. Tipică pentru un astfel de demers este convingerea senină a lui B. cu Yalta–Malta: în întrevederea de la Malta s-ar fi confirmat împărțirea Europei, deși urme ale unui astfel de acord nu se regăsesc în nici un document. E vizibil că Occidentul, prin stânga sa politică și intelectuală, sabotează orice punere în discuție a comunismului. Dar de aici până la a bănui social-democrația, când era la putere în Franța, Germania, Spania, de a fi jucat mereu cartea Kremlinului...

Nici măcar nu sunt sigură că dreptatea nu e de partea lui B. Dar am maladia nuanțelor. De când explicațiile univoce au distrus secolul (marxismul, definitiv, freudismul, parțial), mă tem până și de cele mai justificate. Citindu-l cu satisfacție pe Bukovski mă tot întrebam (același tip de reacție, uneori, la Revel) dacă nu cumva am prins și eu vreun morb de la stânga mea intelectuală și pariziană.

Ușa interzisă a lui Gabriel a fost proclamată Cartea anului de către un juriu al *României literare*. Aceste noi premii au ambiția de a corespunde celebrelor Oscar. Noi ne bucurăm, lui G. nu-i prea vine. O parte din prestigiul dobândit vine și din faptul că premiul este substanțial și pe plan material, nu ca acela de acum doi ani dat de ASPRO pentru *Vavilon*, alta, din faima celorlalți nominalizați, ca Patapievici, cu *Omul recent*, sau Cărtărescu, cu *Orbitor*. Recunosc că nu e lesne să faci față unui atare tip de celebritate. Nădăjduiesc totuși că G. va ști să se bucure. Nimic însă nu e mai puțin sigur.

De fericire ne cheamă aseară și Zografi. E, ca totdeauna, emoționant: dacă ar veni la Paris, ar fi numai ca să ne vadă.

Laszlo Alexandru ne trimite „cu salutări" ultimul său op, *Grâul și neghina*, purtând titlul cronicii împotriva mea inclusă în volum. Nimic nou, o citisem în revista efemeră a lui Grigurcu, *Columna*: ia partea lui Goma și lui Caraion, iar în ce mă privește, eram perfectă până în '89, însă după aceea n-am

mai ascultat decât de interese „de grup". Marile mele „afaceri" sunt (nenumite) Humanitas și *România literară*, iar complicii, Liiceanu și Manolescu. Aria cunoscută a lui Goma.

Dan C. (vorbim la telefon) a publicat în *Ziarul de duminică* (din 6 decembrie) o cronică despre *Jurnal*, ca totdeauna, favorabilă, pe tema sentimentului de zădărnicie surprins de el pentru prima oară în textele mele. Dar adaugă încă din titlu că e „o zădărnicie *anume*", neîmpiedicând acțiunea, provocând-o chiar. Sunt sensibilă la astfel de lecturi deoarece regăsesc sentimentul de deșertăciune al tatei de la temelia operei și luptei sale.

Joi 19 decembrie

Mi-au telefonat de la Bichat. Mă internez pe 7 ianuarie. Bucuroasă că am o perspectivă, deși nu-mi fac prea mari iluzii.

În *România literară*, Gabriela Omăt semnează un inspirat articol despre avatarurile lui E. Lovinescu după publicarea romanelor *Mite* și *Bălăuca*. Poate că ar fi fost și mai grăitor dacă ar fi ales și un citat din pamfletele lui Iorga când s-a opus alegerii tatei la Academie. Cum pornește de la fotografia tatei în fața bustului lui Eminescu la Iași, fotografie în care mă aflam și eu (aveam 12 ani), Gabriela Omăt îmi dedică textul de ziua mea. Vorbim la telefon pentru mulțumirile și urările de cuviință: a încheiat ultimul volum din *Agendele* lovinesciene și și-a oferit o gripă cu o săptămână în pat. Pentru a nu trăda „familia", a profitat să-mi citească *Jurnalul*, cu folos – zice ea. Cum să spună altfel?

Nedelcovici trimite din numărul de decembrie (sau noiembrie) din *Esprit* continuarea „lavastiniadei". După ce revista, într-o scurtă introducere, se scuză la modul lamentabil că a atacat-o pe Sandrine, iar ea nu vrea să răspundă (dacă n-ar fi decât imposibilitatea de a justifica un plagiat de asemenea

proporții), sunt invitați să-i ia apărarea cunoscuții „specialiști" în istoria și literatura română: Pierre Pachet (cel puțin el a „comis" un text despre călătoria în România, în amintirea bunicilor săi din Iași), și un complet necunoscut profesor la Inalco, E. Boisserie. Alain Paruit le răspunde. Nici nu merg până la capăt. Singurul aspect de reținut: asemenea saturației mele, perseverența Sandrinei nu mai are limite.

Breban anunță că-i va face un proces de calomnie lui Cristian Tudor Popescu: în persoana lui a fost jignită întreaga literatură română. Cum altfel?

Indice de nume

A

Adameşteanu, Gabriela, 85, 86, 103, 134, 136, 146, 150, 166, 167, 169, 201, 206, 225, 231, 250, 254, 258, 275, 288
Agopian, Ştefan, 63, 110, 260
Albu, Mihaela, 113
Alexandrescu, Sorin, 55, 103
Alexandru, Laszlo, 172, 179, 292
Amăriuţei, Constantin, 35
Andreescu, Gabriel, 46, 132–134, 169, 216, 257
Anghelescu, Mircea, 133
Antohi, Sorin, 68, 103, 105, 106, 154, 155, 184, 200, 264
Antonescu, Ion, 153, 206, 278
Arghezi, Tudor, 44
Aron, Raymond, 20, 185
Artaud, Antonin, 230
August, Luli (Ioana Sturdza), 156
Aussaresses, Paul, 101
Avramescu, Mihail, 218

B

Babel, Isaac, 129
Babeţi, Adriana, 202
Baconschi, Teodor, 55, 144
Bainich, Gabriela, 140
Balotă, Nicolae, 64, 102, 250
Banu, George, 49, 55, 56
Banu, Monique, 49
Barbăneagră, Paul (Barbă), 59, 173, 277
Barbu, Eugen, 8, 192, 203, 287
Barbu, Ion, 43, 105, 121
Barrault, Jean-Louis, 262
Bădescu, Lucian (Luc), 227, 231, 240
Bădiliţă, Cristian, 18, 26, 39, 46, 48, 56, 64, 66, 94, 98, 122, 135, 167, 192, 202, 223, 239, 262, 275
Bădiliţă, Smaranda, 18, 66, 122
Bădulescu, Fronea, 243
Bălăcioiu-Lovinescu, Ecaterina (Titerl), 8, 31, 37, 42, 45, 56, 62, 71, 98, 120, 125, 138, 145, 203, 221, 227, 228, 270, 271, 275, 286
Bălăcioiu, Octav, 125
Bălăcioiu, Paulina (n. Pleşoianu) (Muma), 120
Bălăcioiu, Scarlat (Nenea Atu), 125
Bălăiţă, George, 260

Bănulescu, Ştefan, 107
Bârlădeanu-Georgelin, Lucreţia, 181, 232
Becan, Andrei, 258
Bellow, Saul, 154, 155, 168, 184, 226, 227
Bentoiu, Annie, 24, 28, 29, 107
Berger, Alexandra, 168
Bergman, Ingmar, 23
Bergman, Ingrid, 23
Berindei, Catherine, 16, 108, 150, 154, 235, 281
Berindei, Mihnea, 9, 16, 36, 42, 43, 47, 52–54, 59, 67, 69, 74, 75, 77, 78, 81, 86, 90, 95, 98, 102, 106, 121, 123, 129, 143, 150, 154, 166, 167, 169, 218, 235, 250, 251, 255, 282, 283, 285
Bernard, Ioana, 77, 205
Bernard, Noël, 44, 197, 205
Bernea, Horia, 30, 126, 153, 158, 172, 175
Besançon, Alain, 57, 122, 255, 256
Betea, Lavinia, 130, 147, 216
Bianciotti, Hector, 207
Bin Laden, Osama, 163, 174, 205, 220, 257
Bittel, Adriana, 94, 185
Blaga, Lucian, 43, 235
Blandiana, Ana, 58, 74, 91, 95, 102, 172, 189, 195, 221, 222, 238, 267
Blank, Irina, 59
Boboc, Constantin, 70, 109, 121, 144
Boeriu, Eta, 102
Boeriu, Nicolae (dr.), 102
Boia, Lucian, 128
Boisserie, Etienne, 294
Bollon, Patrice, 239
Borbély, Ştefan, 202
Bossie, Gabriela, 117
Botta, Maria, 43, 67, 104, 114
Boulez, Pierre, 235
Bourdieu, Pierre, 72, 109
Brăgaru, Carmen, 66
Brătianu, Maria, 39, 44, 88, 105, 199, 253, 266
Brâncuşi, Constantin, 68, 113, 165, 184, 231, 272
Breban, Nicolae, 61, 90, 110, 175, 176, 183, 184, 199, 203, 212–214, 258, 290, 294
Brezianu, Andrei, 206
Brezianu, Barbu, 112, 113, 133, 134, 165, 175, 176, 264, 272
Brezianu, Dominic, 272
Brezianu, Irina, 165, 272
Budin, Alla, 101, 186
Budin, Jean, 101
Bukovski, Vladimir, 181, 291, 292
Bunaciu, Lucia, 239, 247
Burţa, Bianca, 244
Bush, George W., 126, 205, 286, 287
Buzura, Augustin, 100

C

Caler, Leni, 277
Camboulives, Bernard, 19, 20
Caraion, Ion („Artur"), 8, 82–84, 124, 179, 203, 210, 260, 276, 292

Caramitru, Ion, 277
Caramzulescu, Doina, 124
Carandino, Nicolae, 31, 114
Caranica, Nicu, 253
Carné, Marcel, 262
Carp, Mircea, 205
Carrère d'Encausse, Hélène, 22
Cartojan, Nicolae, 26, 210
Cartojan-Turdeanu, Laetitia (Laeti), 26
Cazaban, Theodor (Dorel), 48, 68, 99, 159, 160, 262, 275
Călinescu, Al., 55
Călinescu, G., 112, 114, 199
Călinescu, Matei, 71, 72, 91, 94, 185, 190, 225, 226
Cărtărescu, Mircea, 129, 131, 292
Câmpeanu, Pavel, 42, 52
Cârneci, Magda, 36, 38, 51, 62
Ceaușescu, Nicolae, 19, 52, 66, 107, 133–135, 143, 191, 209, 213, 250, 253, 257, 258, 287
Celibidache, Ioana, 38
Celibidache, Sergiu, 38
Cerbu, Anton Zigmund, 75
Cerbu, Eliza, 75
Cesereanu, Ruxandra, 34, 71, 92, 162, 163, 186, 189, 201, 208, 232, 233, 277
Chevènement, Jean-Pierre, 223
Chichere, Ion, 101
Chintescu, Adrian, 231
Chirac, Jacques, 101, 126, 241
Churchill, Winston, 253, 266
Ciachir, Dan, 192
Cimpoeșu, Petru, 149
Ciobanu, Mircea, 103
Ciobanu, Vitalie, 54
Ciocârlie, Livius, 55, 198
Ciocânzan, Dana, 66, 263, 285
Ciocânzan, Daniel, 263, 267, 285
Cioculescu, Șerban, 114, 243
Cioran, Aurel (Relu), 113
Cioran, Emil, 23, 29, 42, 49, 55, 56, 60, 70, 81, 86, 87, 98, 113, 118, 119, 187, 198, 224, 225, 229, 230, 231, 233, 234, 237, 238, 250, 279, 284
Cioroianu, Adrian, 103, 128
Cistelecan, Al., 32, 35, 128, 173
Cocârță, Adrian, 109
Cohen, dr., 25, 28, 30, 33, 65, 119, 245, 246
Cohn-Bendit, Daniel, 181
Constante, Lena, 148
Constantinescu, Emil, 53, 69, 82, 143, 205, 249, 250, 267, 273, 274, 287
Constantinescu, Leontin Jean, 44, 49
Constantinescu, Marina, 202
Constantinescu, Valentina (Vana), 70, 202
Copil-Popovici, Ioana, 106, 108, 154
Corbea, Ileana, 64, 65, 77, 92, 108, 137, 149, 154, 167, 180, 276
Cordoș, Sanda, 91
Cornea, Andrei, 91, 164
Cornu, Aurora, 59, 78, 111, 113
Cotrubaș, Ileana, 249
Cotruș, Aron, 262
Cotruș, Delia, 66, 77

Cotruş, Ovidiu (Puiu), 66, 262
Courriol, Jean-Louis, 19
Courtois, Stéphane, 181, 264, 278–281
Cozma, Miron, 149
Crăciun, Gheorghe, 81, 85, 110
Crăciun, Gheorghe (col.), 32, 34
Cremene, Mioara, 59
Cristea, Valeriu, 112, 157, 245
Cristea Drăgulin, Ioana, 208
Cristea-Enache, Daniel, 112, 123, 157, 245
Cristovici, Şerban (Cristo), 78, 177, 223
Crohmălniceanu, Ov. S. (Croh), 172, 184
Culcer, Dan, 66
Culianu, Ioan Petru, 71, 72, 86, 91, 117, 190, 200, 201, 225, 226
Cuşa, Ion, 39

D

Damian, Sami, 91, 94
Dave, Arlette, 270
Debray, Régis, 17, 122, 188, 204
Delavrancea, Cella, 227
Derrida, Jacques, 229, 230
Dimisianu, Geta, 22, 149, 153
Dimitrievici, Vladimir, 107
Dimitriu, Andrei, 53, 54, 56, 118, 124, 136, 149, 180, 190, 209
Dimitriu, Eugen, 109, 119, 121
Dinescu, Mircea, 73, 89, 95
Djuvara, Neagu, 55, 103, 195, 197, 282
Doicescu, Paţi, 195, 210
Doina, Jela, 18, 21, 27, 28, 34, 37, 41, 45, 53, 55, 57–59, 62, 63, 66, 71, 73, 75, 78–90, 92, 105–107, 130–132, 135, 136, 157, 189, 193, 197, 201, 203, 264, 274, 286
Doinaş, Ştefan Augustin, 234–236, 242, 243
Doniger, Wendy, 117
Donner, Christophe, 163, 178
Dragomir, Alexandru, 283, 284
Dreyer, Carl Th., 159
Droit, Roger-Pol, 18
Duda, Radu, 68
Dumitrescu, Florica, 59
Dumitrescu, Geo, 82, 84, 85, 115, 153, 156, 203, 210, 265
Dumitrescu-Buşulenga, Zoe, 246
Durandin, Catherine, 104

E

Eliade, Mircea, 8, 29, 35, 44, 45, 70–72, 76, 85, 86, 91, 113, 115–117, 122, 137, 154, 155, 168, 184, 185, 187, 190, 200, 204, 209, 224–227, 231, 233, 234, 237, 240, 242, 250, 259
Éluard, Paul, 279
Eminescu, Mihai, 105, 112, 116, 293
Enescu, George, 47
Eremia, Ileana (Illy), 142
Eremia, Ion, 186

F

Farkas, Jenő, 289
Faulkner, William, 257

Fărcăşanu, Mihai, 261, 272
Feraru, Margareta, 132, 247
Finkelstein, Norman, 49, 51, 184
Finkielkraut, Alain, 49, 223, 260
Florea, Varvara, 70
Florescu, Eugen, 53, 54
Florescu, Nicolae, 35, 37, 44, 49, 65, 137, 149, 154, 180, 210, 276
Ford, John, 158, 159
Fotino, Mircea, 265
Fournié, Christiane, 159, 202, 209
Franck, Nicolette, 38
Freud, Sigmund, 84, 163
Furet, François, 52, 188

G

Gafencu, Grigore, 49
Garton Ash, Timothy, 273
Gatoski, Nica, 140
Gauchet, Marcel, 223
Gavrilescu, Vasile, 131
Gârbea, Horia, 186
Gârleanu, Ana-Maria, 20, 268
George, Alexandru, 28, 33, 77, 247
Georgescu, Adriana, 37, 39, 62–65, 77, 92, 147, 149, 189, 233, 261, 269, 272
Ghenciulescu, Aurelia (Ica), 37, 45
Ghenciulescu, Ioana, 258
Ghenciulescu, Puiu, 45
Gheorghiu, C.V., 231, 265
Gheorghiu, Ilinca, 261
Gheorghiu, Mihai Dinu, 72, 109
Ghica, Leon, 15
Ghiţescu, Micaela, 53, 65, 189, 194
Giesbert, Franz-Olivier, 196, 230
Giroud, Françoise, 21, 25
Giurescu, Dinu C., 175
Glucksmann, André, 40, 57, 168
Goethe, Johann Wolfgang, 116
Golopenţia, Anton, 129, 162, 163, 165
Golopenţia, Sanda, 129, 167, 175, 185
Goma, Ana, 222
Goma, Paul, 7, 8, 66, 71, 99, 124, 134, 150, 155, 172, 177–179, 183, 184, 203, 212–214, 222, 226, 231, 238, 257, 260, 268, 269, 292, 293
Goupil, Romain, 168
Graur, Marina, 15, 81
Greceanu, Tudor, 16, 26
Grigorescu, Constantin (Greg), 16, 68, 77, 125, 149, 202, 233, 237, 242, 253, 264, 267
Grigorescu, Laura, 16, 125, 233, 267
Grigorescu, Marianne (Marion?), 264
Grigorescu, Odile, 16
Grigurcu, Gheorghe, 101, 102, 111, 114, 122, 123, 127, 157, 171, 172, 179, 185, 191, 206, 211, 217, 290,
Groşan, Ioan, 61
Guillebaud, Jean-Claude, 181
Guillou, Yannick, 29
Gyr, Radu, 43, 105

H

Habermas, Jürgen, 43
Handoca, Mircea, 115, 116
Hassner, Pierre, 254
Hăulică, Cristina, 36, 37, 89, 96
Hăulică, Dan, 19, 36, 52, 55, 89, 96, 107, 143, 144, 182, 184
Herescu, N.I., 105
Hitler, Adolf, 49, 175, 187, 225
Hoancă, Octavian, 65
Hogea, Vlad, 162
Holban, Anton (Turel), 49, 109, 120
Horasangian, Bedros, 128
Horia, Vintilă, 231, 278, 281
Horthy, Miklós, 187
Hossein, Robert, 196
Hossu-Longin, Lucia, 24, 189, 215, 216
Hossu-Longin, Valentin, 124
Houellebecq, Michel, 178,
Hruşciov, Nikita Sergheevici, 37
Huluţă, Carmen, 153
Huntington, Samuel Phillips, 164
Hurezeanu, Emil, 41, 205

I

Ierunca, Virgil (V.), 12, 13, 15, 16, 18, 20–23, 25–35, 38, 39, 41, 42, 44–46, 49–51, 53, 56–59, 61–67, 71, 73, 75, 76, 78–82, 84, 85, 87–89, 91–95, 98, 101, 103–106, 108, 110, 112, 114, 116–119, 122–125, 127, 128, 133, 134, 137–140, 142, 144–147, 149–154, 156–159, 161, 163, 167, 169–171, 173, 176, 178, 180, 182, 183, 191, 192, 198, 200, 203–207, 209, 210, 213, 215, 217, 220, 221, 222–225, 227, 228, 230–233, 235, 236, 239–242, 245, 246, 249–253, 255–257, 259, 263, 264, 266–268, 273, 276, 278, 280, 282, 283, 289
Ilea, Daniel, 93
Iliescu, Elvira, 173, 179
Iliescu, Ion, 36, 43, 45, 52, 54–56, 68, 69, 77, 96, 100, 103, 107, 110, 118, 119, 124, 143, 150, 182, 183, 195, 197, 198, 205, 208, 215, 257, 265, 268, 286
Ioanid, Radu, 167, 257
Ionesco, Eugène (Eugen Ionescu), 2, 215, 216, 277
Ionesco, Marie-France (M.-F.), 172, 214, 215, 234, 236, 249, 253, 259, 283
Ionescu, Gabi, 25, 65, 81, 85, 89, 133, 140, 170, 262, 264
Ionescu, Gelu, 15, 146, 149, 150, 153, 205
Ionescu, Nae, 46, 250, 256
Ioniţoiu, Cicerone, 124, 125, 157
Iorga, Nicolae, 27, 31, 70, 86, 227, 228, 247, 293
Iorgulescu, Mircea, 42, 195, 205, 206, 217, 224, 225, 233, 236, 238, 239, 250, 255, 259, 266, 275, 287, 288, 290
Iosif, pr., 22

Irimia, Adriana (Nana), 197
Istrati, Panait, 101
Iulian, Rodica, 57, 78, 234, 281
Ivaşcu, George, 261

J
Jebeleanu, Eugen, 114
Jianu, Ionel, 170, 171
Jianu, Marga, 170
Jospin, Lionel, 101, 137, 222, 223, 279
Jouvet, Louis, 262, 263
Judt, Tony, 187, 190, 194, 195, 202, 203, 206, 217
Julliard, Jacques, 164, 178
Jung, Carl Gustav, 25

K
Kazan, Elia, 159
Kenereş, Adina, 15, 95, 233, 289
Kennedy, John Fitzgerald, 174
Kieślowski, Krzysztof, 23
Kim, Ir Sen, 40, 250
Koestler, Arthur, 279
Koffler, Jacqueline, 141
Kofler, Remus, 148
Kriegel, Annie, 279

L
Lacan, Jacques, 25
Laforgue, Jules, 153, 156
Lahovary, Filip, 227
Laignel-Lavastine, Alexandra (Sandrine), 42, 60, 104, 108, 109, 185, 223–225, 233, 236, 238, 239, 250, 254, 255, 259, 260, 266, 279, 293, 294
Larian, Sonia, 50
Lazăr, Gheorghe, 120
Lăzărescu, Dan Amedeo, 89, 90
Lăzărescu, Ioana, 156
Lecca, Gheorghieş, 198
Leconte, Daniel, 181
Lefter, Ion Bogdan, 111, 231
Lenin, V.I., 163, 181, 266
Lenz, Hélène, 179
Le Pen, Jean-Marie, 222
Lévy, Bernard-Henry (BHL), 188, 192
Lévy, Élisabeth, 223, 229, 240
Liciu, Irinel, 234–236
Liiceanu, Gabriel (G.), 9, 16, 18, 20, 21, 24, 26, 33, 35, 37, 41–43, 46–49, 52–54, 56, 58, 59, 64, 66, 67, 72, 74, 79, 84, 89, 90, 92, 96, 98, 104, 107, 108, 113, 118, 121, 122, 126, 129, 130, 131, 133–135, 137, 138, 144–147, 149–152, 154, 155, 157, 161, 162, 167, 170, 172, 178, 179, 183, 187, 192, 195, 197–199, 201, 202, 208, 216, 220, 224, 229–231, 234, 236, 237, 239, 246, 250–252, 254, 258, 259, 263, 266–269, 272, 273, 277, 280, 281, 283–286, 288, 290, 292
Linscott Ricketts, Mac, 117
Livezeanu, Irina, 103
Lovinescu, Ana (Netty), 71, 120
Lovinescu, E., 27, 29–31, 33, 54, 63, 69, 70, 75, 77, 79, 93, 112, 120–122, 141, 180, 192,

194, 195, 217, 227, 239, 242, 243, 247, 261, 293
Lovinescu, Horia, 71, 120
Lovinescu, Lelu, 71, 120
Lovinescu, Monica, 2, 5–13, 114, 133, 191
Lovinescu, Octav, 71
Lovinescu, Stella, 70, 120, 275
Lovinescu, Vasile (Lala), 70, 71, 120, 276
Luca, Gherasim, 171
Lucan, Eugen, 34, 43, 104
Lungu, Alexandru, 185
Lupaşcu, Ştefan, 2, 270, 286
Lupescu, Stroe, 286
Lupu, Vasile, 249
Lyotard, Jean-François, 97

M

Macri, Mariana, 218
Macrinici, Radu, 186
Maiorescu, Titu, 64, 67, 101, 107, 192
Malraux, André, 96, 97, 188, 227
Mandelştam, Osip, 129
Manea, Norman, 35, 76, 109, 169, 185, 190, 191, 260
Manolescu, Florin, 66, 230, 231
Manolescu, Nicolae (Niki), 16, 20, 23, 26, 29, 43, 47, 49, 52, 64, 67, 77, 82, 86, 89, 90, 95, 96, 100, 102, 106–109, 121, 123, 144, 150, 154, 158, 162, 167, 184, 194, 198, 206, 207, 209, 217, 218, 220, 232, 242, 243, 250, 263, 282, 287, 288, 290, 293
Marcu, Luminiţa, 260, 269
Marcu, Victor, 133
Marcu Pandrea, Nadia, 32
Mareş, Radu, 191
Marian, Gabriel, 20
Marin, Mariana, 194, 241, 244
Marino, Adrian, 68, 86, 95, 110, 133
Martin, Mircea, 94, 150, 211
Massoud, Ahmad Shah, 163
Mateescu, Anca, 34, 44, 60, 67, 180, 290
Mauriac, François, 25, 80
Măgură Bernard, Ioana, 77, 205
Măgureanu, Virgil, 133, 203
Mălăncioiu, Ileana, 172
Mămăligă, Leonid (L.M. Arcade), 60, 68, 159, 253
Mărculescu, Radu, 16, 59, 82, 107
Mărculescu, Sorin, 46,
Meleşcanu, Theodor, 266
Menaru, 156
Michelangeli, Arturo Benedetti, 229
Michnik, Adam, 43
Micle (torţionar), 148
Micu-Stavila, Constantin, 60
Mihai I, rege al României, 56, 68, 77, 103, 118, 119, 150, 195, 257, 269, 287
Mihai, Constantin, 35
Mihăescu, Eugen, 36, 38, 52, 55, 87, 96, 143
Mihăieş, Mircea, 73, 80, 95, 187, 198, 202, 206, 217, 241
Mihăileanu, Şerban (dr.), 21, 22, 28, 30, 32, 34, 59, 132, 180, 183, 193, 195, 220, 237

Mihăilescu, Dan C., 32, 63, 79, 82, 103, 162, 245, 258, 262, 273, 277, 293
Milculescu, Ion, 121
Milošević, Slobodan, 69, 126
Minart, Cella, 262
Minc, Sonia, 52, 54
Mincu, Marin, 184
Mititelu, Christian, 249, 283
Moldoveanu, Mihai, 239
Morand, Hélène, 87
Morand, Paul, 80, 87, 96, 151
Morin, Edgar, 22, 49
Movilă, Sanda, 114
Mungiu-Pippidi, Alina, 60, 129, 199, 261, 272
Munteanu, Basil, 92, 108, 196, 256
Munteanu, Ella, 209
Munteanu, Neculai Constantin, 205, 215
Musset, Marina, 102, 127
Mușat, Sașa (Abrasha Glonsztein, „Serge"), 167
Mușina, Alexandru, 249

N
Nabe, Marc-Édouard, 205
Nadeau, Maurice, 81
Naum, Gellu, 110, 171, 172
Naumescu, Ina, 25
Năstase, Adrian, 36, 54, 98, 135, 143, 195, 218, 237, 286
Nedelcovici, Bujor, 49, 50, 113, 137, 154, 167, 181, 209, 236, 237, 273, 289, 293
Negoițescu, Ion (Nego), 76, 162, 267
Nemoianu, Virgil, 72, 75
Nicolaescu, Sergiu, 135
Nicolau, Irina, 74, 153, 158, 199, 208, 209, 225, 253
Nicolescu, Basarab, 114
Nicolescu, Gabriela Nani, 114, 124
Nicolschi, Alexandru, 279
Niculescu, Adrian, 55, 216
Niculescu, Alexandru, 23, 24, 26, 38, 52, 55, 56, 58, 59, 65, 90, 94, 101, 104, 107, 111, 133, 134, 137, 143, 165, 170, 177, 185, 197, 207, 216, 219, 220, 256, 257
Niculescu, Miron, 269, 270
Niculescu-Mizil, Paul, 288
Nițescu, Sanda, 65, 78, 202, 281
Noica, Constantin, 42, 53, 54, 56, 66, 86, 131, 149, 178, 233, 250, 283, 285
Novac, Ana (Zimra), 270

O
Oancea, Cornelia, 141
Omăt, Gabriela, 27–29, 57, 62, 76, 93, 104, 112, 121, 122, 132, 169, 173, 247, 261, 293
Oprescu, Adrian, 202, 290
Oprescu, Mihaela, 278
Oproiu, Catrinel, 122
Orac, Radu, 144, 194
Orezeanu, Nini, 141, 142
Orezeanu, Zizi, 141
Orlea, Oana, 47, 78, 234, 281
Ornea, Zigu, 70, 77, 85, 103, 114, 199, 201, 250

P
Pacepa, Ion Mihai, 7
Pachet, Pierre, 294
Palade, Rodica, 143, 167, 234
Palazzo, Elisabeth, 59, 63, 67, 88
Paleologu, Alexandru (Alecu), 39, 173, 176, 223, 224
Paleologu, Pia, 176
Paleologu, Toader, 173, 176
Paler, Octavian, 53, 127, 149, 153, 158, 175, 183, 274, 286
Pandrea, Petre, 32, 33
Pantazi, Alex, 257
Papaconstantin, Anca, 264
Papadat-Bengescu, Hortensia, 122, 127
Papilian, Alexandru, 281
Paraschiv, Vasile, 7, 8, 189, 238, 243
Paruit, Alain, 214, 254, 259, 260, 294
Patapievici, Horia-Roman, 19, 46, 48, 56, 73, 93, 95, 99, 108, 118, 149, 167, 190, 199, 200, 216, 220, 231, 232, 249, 254, 259, 268, 283, 292
Patapievici, Ioana, 249, 254
Pauker, Ana, 28, 174, 217
Pavel, Toma, 122, 137, 225, 255
Pătrășcanu, Lucrețiu, 129, 131, 148, 169, 170, 216, 217
Păun, Paul, 171
Păunescu, Adrian, 125, 173
Pârvulescu, Ioana, 10, 104, 152, 171, 273, 277, 284, 287
Pelin, Mihai, 203, 210, 276
Perahim, Jules, 171
Petra, Nicolae, 201
Petre, Zoe, 108, 253
Petrescu, Camil, 2, 97, 277, 284
Petrescu, Cristina, 264
Petrescu, Dan, 55, 200, 246, 260, 261
Petrescu, Dragoș, 264
Petreu, Marta, 102, 250, 255
Petrovici, Ion, 50, 60, 140, 141
Picabia, Francis, 216
Pillat, Antonia, 271
Pillat, Cornelia (Nelli), 218, 271
Pillat, Dinu, 66
Pillat, Ion, 32
Pillat, Monica, 66, 218, 271
Pilniak, Boris, 129
Pintilie, Lucian, 24, 129–131, 135–137, 221, 225, 243, 244
Pippidi, Andrei, 86, 103, 108, 261
Pițu, Luca, 231
Pivot, Bernard, 21, 25, 51, 279
Planche, Anne, 9, 189
Pleș, Petru, 41
Pleșoiu, Stelian, 168
Pleșu, Andrei, 9, 30, 43, 46, 47, 73, 126, 133, 134, 151, 167, 198, 209, 218
Pop, Doru, 34, 163, 201
Popescu, Cristian Tudor, 89, 294
Popescu, Gabriel, 235
Popescu, Simona, 110, 171
Popescu, Stere, 235
Popovici, Axente Sever, 66
Popovici, Lucia, 276
Popovici, Vasile (Don Bazil), 36, 38, 49, 50, 61, 64, 77, 79,

86, 111, 150, 157, 158, 187, 190, 198, 202, 217
Postelnicu, Ioana, 243
Poulet, Bernard, 7, 189
Prévert, Jacques, 263
Priboi, Ristea, 41, 52, 54, 55
Pruteanu, George, 274
Putin, Vladimir, 55, 126, 168

Q

Queneau, Raymond, 20, 268

R

Radina, Remus, 125
Radu, Tania, 103
Raicu, Lucian, 50, 158
Rateş, Nestor, 197, 205
Ray, Man, 113
Rădescu, Nicolae, 50, 282
Rădulescu, Banu, 189
Rădulescu, Speranţa, 175
Regman, Cornel, 289
Regman, Ştefăniţă, 289
Regman, Zorina, 162, 289
Reichmann, Edgar, 29, 42, 104, 107, 185, 236, 239, 250
Renéville, Lucia de (Lucie), 98, 149
Revel, Jean-François, 51–53, 96, 97, 240, 291, 292
Rochelle, Pierre Drieu la, 188
Rogozanu, Costi, 206, 269
Roman, Petre, 43, 133
Romoşan, Petru, 266, 267
Roosevelt, Franklin Delano, 253
Rossignon, Yvonne, 229, 230
Rotaru, Marilena, 278
Rotman, Liviu, 166
Roudinesco, Élisabeth, 204, 229
Roznoveanu, Mirela, 186
Rupnik, Jacques, 60
Rusan, Romulus, 279–281
Russo, Vlad, 45

S

Sartre, Jean-Paul, 188
Sălcudeanu, Nicoleta, 38
Săraru, Dinu, 47, 73
Scelsi, Giacinto, 240
Schidu, Luana, 197
Schlesak, Dieter, 35
Sebastian, Mihail, 35, 44, 85, 103, 115
Semprún Maura, Jorge, 181
Sevianu, Monica, 167
Shafir, Michael, 50, 60, 75, 99, 121, 153, 162, 287, 288
Sharon, Ariel, 175
Sima, Horia, 275
Simion, Eugen, 93, 112, 121, 123, 169, 173, 236, 290
Simon, Michel, 262, 263
Slavici, Ioan, 200, 225
Smolar, Eugeniusz, 123
Solacolu, Ion, 76, 122
Solomon, Alexandru, 167
Sorescu, Marin, 19
Spiridon, Cassian Maria, 113
Spiridon, Monica, 29, 75, 77, 106
Stahl, H.H., 86
Stalin, I.V., 191, 250, 253, 266
Stamatu, Horia, 44
Stan, Lavinia, 61, 67, 106

Stancu, Zaharia, 282
Stanomir, Iolanda, 139, 140
Stănculescu, Victor Atanasie, 47
Stănescu, C., 112
Stănescu, Gabriel, 168
Stănescu, Mihai, 124
Stănescu, Mircea, 32, 92, 99
Steinhardt, Nicolae, 10, 33
Stoenescu, Ştefan, 168
Stoicea, Ana Luana, 19
Stolojan, Sanda, 15, 78, 93, 175, 260, 272
Stolojan, Theodor, 266
Stolojan, Vlad, 15
Streinu, Vladimir, 176
Sturdza, Mihai, 288
Styron, William, 100
Surdu (pr.), 89
Sütő, András, 289

Ş
Şeicaru, Pamfil, 230
Şentalinski, Vitali, 129
Şerbănescu, Gheorghe, 133
Şerbănescu, Tia, 202, 233, 235, 236, 240, 257
Şora, Mihai, 46, 48, 81, 84, 192, 210
Ştefănescu, Alex., 64, 65, 86, 100, 102, 157, 167, 290
Ştir, Victor, 191

T
Tacou, Constantin, 29
Talaban, Irena, 60
Tamás, Gáspár Miklós, 42, 43, 52
Tastet, Samuel, 49
Tănase, Stelian, 94, 103
Tănase, Virgil, 8, 19
Tănăsoiu, Cosmina, 59
Târziu, Alexandra, 272
Teleagă, Constantin, 249
Théo, René, 230
Theodorescu, Răzvan, 55, 135, 137, 183
Thomas, Sabine, 218
Tismăneanu, Vladimir, 53, 187, 202, 259
Todd, Olivier, 96, 97
Todorov, Tzvetan, 17, 18, 22
Tonitza, Nicolae, 156
Traverso, Enzo, 142
Tudor, Corneliu Vadim, 39, 43, 60, 69, 162
Turdeanu, Emil, 26, 27
Tzara, Tristan, 91, 94

Ţ
Ţandără, Franţ, 130, 136, 221, 243
Ţăranu, Marie-Jeanne, 140
Ţârlea, Cătălin, 110
Ţepeneag, Dumitru (Ţepe), 19, 61, 93, 110, 124, 149, 172, 176, 184, 212–214, 238, 260, 266, 275
Ţepeneag, Mona, 149, 153
Ţoiu, Constantin, 282
Ţurcanu, Florin, 103
Ţuţea, Petre, 283

U
Ujică, Andrei, 281
Ullmann, Liv, 23

Urian, Tudorel, 210
Uricariu, Eugen, 86, 90, 102, 183
Ursu, Gheorghe (Babu), 188

V

Vasilache, Theodor, 114, 153, 210
Vâlcan, Ciprian, 241
Vâlcan, Gilda, 241
Vârgolici, Teodor, 112
Velcovici, Dumitru (Mitiță), 116, 117
Vianu, Ion, 233, 255
Vianu, Tudor, 54, 70, 112, 114, 199, 266, 273
Vinea, Ion, 266
Vitner, Ion, 184
Vîşinski, Andrei Ianuarevici, 236
Vlad, Ion, 140
Vlaicu, Mihaela, 251, 256
Vlasie, Călin, 81, 85
Vlădescu, Marina, 117, 141
Voicu, George, 184
Voiculescu, Vasile, 112, 266
Voinea, Dan, 62
Volovici, Leon, 70, 91, 94, 103, 184
Vona, Alexandru, 210, 242
Vrancea, Ileana, 43, 50, 64, 75, 76, 78, 80, 99, 121, 127, 128, 134, 153, 161, 166, 167, 169, 174, 216, 248, 249, 260, 265, 287
Vulcănescu, Mariuca, 152
Vulcănescu, Mircea, 152, 250
Vulcănescu, Vivi, 39
Vultur, Smaranda, 37, 42, 78, 81, 104, 108, 109, 149, 162, 202

W

Wajda, Andrzej, 24
Weil, Simone, 181
Wexler, Teodor, 282
Wiesel, Elie, 51, 256, 257
Wilson, Bob, 137
Wolton, Thierry, 264

Z

Zaciu, Mircea, 117
Zamfir, Mihai, 55, 75, 286
Zamfirescu, Dinu, 55, 197, 266
Zelea Codreanu, Corneliu, 91, 191, 225
Zografi, Vlad, 29, 41, 63, 110, 145, 237, 292

Cuprins

Cuvânt înainte 5
2001 15
2002 219
Indice de nume 295

Am găsit câțiva tineri și mai puțin tineri cărora să le transmitem ceea ce aș putea numi – dacă mi-aș îngădui patetisme – „datoria de memorie". Cred că expresia îi aparține lui V., însă îl jefuiesc fără remușcări. Dacă am reușit să transmitem această obsesie a aducerii-aminte câtorva din cei ce vor rămâne după noi, aproape totul a avut un sens.

Monica Lovinescu

...Nu vom mai regăsi niciodată nu doar România noastră interbelică, dar nici măcar România viitorului, la care am visat. Zi de zi, de câțiva ani încoace, învățăm pe dinafară același verdict. [...] „Ce e de făcut?" m-aș fi întrebat pe vremuri. Atunci puteam să-mi răspund „mergem înainte": aveam un microfon și ascultători. Ascultători ar mai fi. Dar [azi] fenomenul nu mai e decât acustic. E o ascultare fără ținere de minte. Uitarea se instalează în cuvânt în chiar momentul în care e rostit.

Monica Lovinescu
Jurnal inedit, 2001–2002

Monica Lovinescu a trăit într-o epocă în care binele și răul nu mai intrau pe scena istoriei înveșmântate în nuanțe. Epocile acestea sunt grele pentru cei care le trăiesc, căci îi obligă pe toți să aleagă fără să se poată refugia după alibiul bâlbâielii care cere timp de gândire, după teama de judecata pripită, după sofisticăria dilemelor. Desigur, când ai de ales între radicalitatea albului și a negrului, te poți înșela în privința oamenilor, dar niciodată în privința ideilor, a principiilor și a faptelor. Când în joc sunt adevărul și falsul, negocierea încetează.
Sub acest credo s-a așezat întreaga viață a Monicăi Lovinescu. El răzbate, iată, până în ultimele pagini ale *Jurnalului*, cele din anii 2001–2002. Nu sunt paginile unui om care s-a îmbătat cu iluzii. Scrisul Monicăi Lovinescu nu e străin, după cum mărturisește chiar ea, de cocleala dezamăgirii și de un anume sentiment al zădărniciei. Dar sunt paginile cuiva care n-a putut trăi fără repere și care a întâlnit în viață destui oameni în care a putut crede până la capăt – ei au făcut ca lumea să se recompună periodic din chiar precaritatea și mizeriile ei.

Gabriel Liiceanu

ISBN 978-973-50-4432-9

Pe copertă:
Casa Lovinescu–Ierunca de la Paris